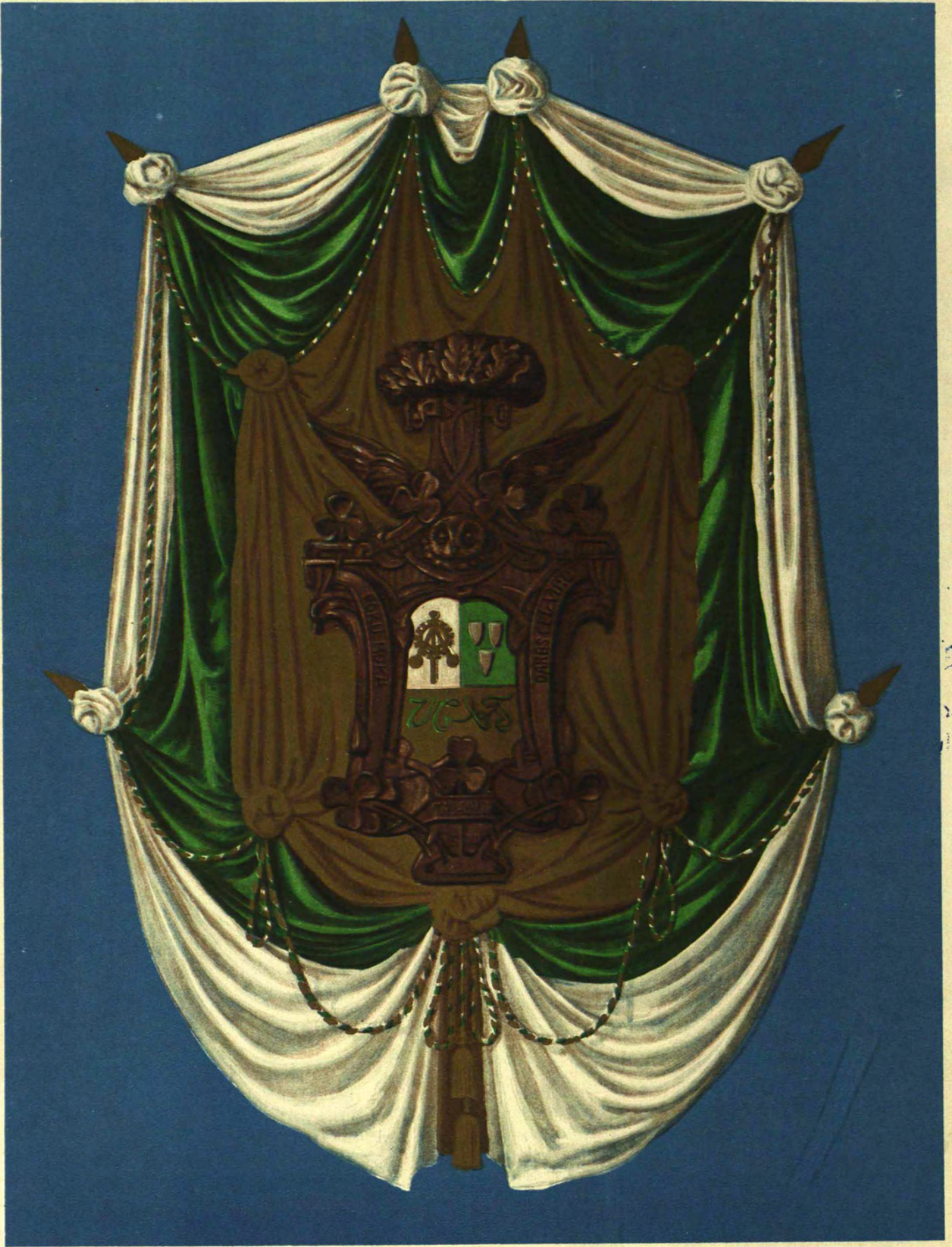

TALAVIJA

1900 — 1925

RIGĀ, 1928

Valtera un Rapas
akc. sabiedrības spiestuve
Rīgā, Brīvības ielā 129/133.

Latvijas Universitātes galvenā ēka.

Priekšvārds.

Miļo Talavieti, kad Tu lasīsi šis pie Rapas Jāņa kaltās rindas, Tavas domas kavēsies pie dārgās Talavijas aizgājušo gadu gaitām. Sen notikušais, sen pagājušais un, varbūt, jau aizmirstais atkal nostāsies Tavā gara acu priekšā. Jaunības laiku jaukās atmiņas kļūs atkal dzīvas.

Gads pēc gada, — viegli aizrit 25 gadi, sejas tuvas un tājas klusi aizslid mums garām, — un neviļus domas piegriežas arī tiem, kas ir veikuši šo lielo darbu, — visu saglabāt, atminēt, savākt un uzrakstīt. Par tādiem šeit gribu pastāstīt:

K!-tam grūti nācās atrast tos, kam uzticēt Talavijas jubilejas albuma sastādīšanu. Daudzus viņš šai darbā raidīja, bet tikai nedaudzi tam palika uzticīgi līdz galam. Un šie nedaudzie bija no aktīvā K!-ta: Celmu Jānis, Jakobsonu Emils, Vanagu Pēteris, Birkmaņu Arturs un Goldmaņu Valdis, bet no filistriem runīgais un sparīgais Vitckopfu Ādolfs. „Vecais“ Celms bija priekšsēdētājs, bet Goldmanis, kā jau tiesas vīrs, visu nolemto pierakstīja. Komisijai nācās jo bieži sapulcēties, lai daudz ko pārrunātu un izlemtu. Darbs bija ļoti plašs un sarežģīts. Tādēļ nav arī nekāds brīnums, ka četros gados komisija sanāca kopā pāri par 300 sēdēs. Dažs labs no tās locekļiem, kas, darbu uzsākot, bija tikko kā no melnā Konventa šķīries, darbu beidzot, bija kļuvis jau par filistru. Tikai priekšsēdētājs bija

palicis nešaubīgi uzticīgs buršu kārtai. Šis šķietami ilgais darba laiks, starp citu, rāda, cik grūts ir bijis komisijas uzdevums: sameklēt liecības par pieci ar pussimta talaviešu dzīves gaitām un vispusīgi noskaidrot pašas Talavijas tapšanas un attīstības vēsturi. Cik reizes K!-tam nebija jānāk komisijai palīgā, — sadabūt no kāda spītīgāka vai kūtrāka talavieša vajadzīgo autobiografiju un ģimetni.

Daudzas un dažādas likstas kavēja komisijas darbu: gan pretrunas laika biedru atmiņās, gan laika zoba sagrauztie uzņēmumi, gan nepieciešamība nofotografēt sen nojauktā K! Dz! namu u. t. t. Visu to šeit nav nemaz iespējams uzskaitīt.

Ar lielu enerģiju komisijas locekļi ir visus šķēršļus novērsuši un sagatavojuši šo biezo sējumu.

Visu talaviešu mīļš paldies tiem!

Šis vairāku gadu darbs ne tikai atjauno seno dienu mīlās atmiņas, bet tas dod mums iespēju salīdzināt savus dzīves mērķus un uzdevumus ar to Talavijas pamata licēju mērķiem un uzdevumiem, kas, darbu darot, nejutāja: „kāds man tur būs labums“, bet gan „kas manai tautai no tā būs“.

Šis darbs liek mums arī pārbaudīt mūsu jaunās, tagadējās domas pie tām vecajām, bet lielajām un skaidrajām atziņām, kas liktas Talavijas pamatos.

A. Raudseps,

1925. gada II. semestra seniors.

Ievads.

Doma par T! albuma izdošanu radās reizē ar 25 gadu jubilejas jautājumu. 1925. gadā, I. semestrī, ievēlēja divas komisijas: vēstures un albuma. Pirmās uzdevumā ietilpa vēsturiska apskata uzrakstīšana, pēdējās — viss pārējais: albuma sastādīšanas, kā arī izdošanas darbs. Jau pašā darbības sākumā abas komisijas uzdūrās uz ļoti traucējošu apstākli: nesakārtoto un kara un revolūcijas laikos stipri izputināto (sk. vēst. apsk.) archīvu. Nācās atlikt domu par albuma izdošanu uz pašu jubileju, kā bija domāts sākumā, un ķerties vispirms pie albuma savešanas kārtībā. Kārtojot archīva materiālus, izrādījās, ka par vairākiem svarīgiem notikumiem trūkst dokumentu oriģinālu; pat daži V! K! protokoli (no Maskavas laikiem, kur katru K—tu! noturēja citā vietā un protokolus rakstīja uz atsevišķām lapām) bija gājuši zudumā. Tāpat iztrūka zin.-lit. sapulču protokoli par dažiem semestriem, nozaudēti bija gandrīz visi „Runča“ gadagājumi un ļoti daudz referātu, bet visvairāk biografijas un personīgās ģimenes. Biografisko ziņu ievākšana bija jau ievadīta 1924. gadā, iespiežot un izsūtīt izpildīšanai sevišķas anketas. Strādājot vēl pie albuma priekšdarbiem, pēc neilgas darbības sāka jukt vēstures komisija (viens no locekļiem aizbrauca uz Ņujorku, otrs uz Parīzi, daži atteicās); palika tikai E. Jakobsons, kurš tad pievienoja albuma komisijai, uzliekot līdz ar to tai par pienākumu rūpēties par vēsturi. Sakarā ar vēsturi un vispārīgo albuma izdošanas sekmīgāku veikšanu, F! B! kā pārstāvi komisijā sūtīja fil. A. Vitkopfu. Tādā veidā komisija galīgi izveidojās tikai 1926. gadā sekošā sastāvā: priekšsēdētājs J. Celms, viņa biedrs P. Vanags, komisijas locekļi A. Vitkopfs, E. Jakobsons, A. Birkmanis un sekretārs V. Goldmanis. Komisija darbojusēs nepārtraukti, sapulcēdamās 1—3 reizes nedēļā, noturējuse apm. 150 protokolētas sēdes un apmēram tikpat daudz atsevišķas apspriedes.

Darbs bija nepateicīgs un grūts. Vēl smagāku to padarīja dažu atsevišķu talaviešu lielā kūtriība, pat nolaidība, kamdēļ daudreiz bija jāaptur viss darbs

un jāķeras pie dažreiz pat neparastiem papēmiņiem (piem. nofotografēšana spaidu kārtā!!) šķēršļu novēršanā. Viņi ar savu izturēšanos ir daudzkārt radījuši dziļu rūgtumu komisijā un mazinājuši viņas darba prieku un ražību. Ir daži gadījumi, kur filistru un kommilitoņu neakurātība bijuse taisni anekdotiska. Viņu vārdi lai paliek neminēti, bet uz viņu apziņas gulstas liela daļa atbildības par albuma iznākšanas novēlošanos.

Kā nākošais šķērslis komisijas darbībā, cik tas savādi arī neizklausītos, bija pareizrakstība! Bet lasītājam jāatceras, ka albuma sastādīšanas laikā (1925—1928. g.) tā ir bijuse tik mainīga kā nekad. Šinī laikā vienas un tās pašas valodniecības autoritātes ir rakstījušas katru gadu savādi, bet vienā un tai pašā laikā dažādi valodnieki rakstīja katrs savādā pareizrakstībā! Ortografijām nepārtraukti mainoties, komisijai nācās vairākas reizes labot uzrakstīto, līdz beidzot bija jānāk pie atziņas, ka arī pēdējā korrektūra tomēr nebūs pasargāta no vajadzības to atkal labot. (Perpetuum mobile!) Sevišķi tas sakāms par uzvārdu rakstību, kurā bez jaunās likumīgās pareizrakstības pastāv vēl valodnieciskā un ļoti daudziem vēl sava personīgā! Komisija centās iet zelta vidusceļu — pieturoties pie valodniecības likumiem un respektējot, pēc iespējas, personīgo rakstību, — negrēkot tanī pat laikā daudz pret likumīgo uzvārdu rakstību. Dāmu uzvārdu rakstībā komisija bija spiesta (iepriekš aizrādīto motīvu dēļ) īsi pirms albuma galīgā noslēguma, pāriet uz vēl vienu vecāku ortografiju — bez galotnēm! Tamdēļ albums būs savā ziņā laika dokuments, kas atspoguļos gandrīz visas latviešu pareizrakstības minētā laikmetā!

Par atsevišķām albuma nodaļām jāaižrāda, ka visvairāk raižu un grūtību komisijai sagādāja pirmā daļa — vēsturiskais apskats.

25 gadi ir, samērā, tik īss laika sprīdis, ka grūti par to rakstīt vēsturi, nepieskaroties atsevišķām personām, virzieniem, organizācijām pārāk subjektīvi. Tas sevišķi sakāms par pēdējiem pēckara gadiem un dažiem dibināšanas laikmeta momentiem.

Universitātes galvenā ēka.

Ķīmijas fakultātes ēka.

Lauksaimniecības fakultātes ēka.

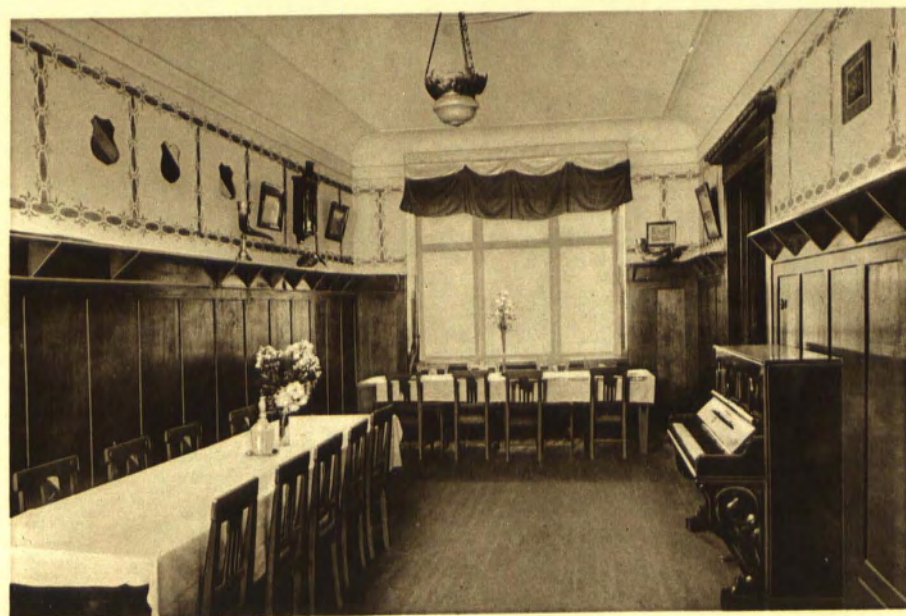
Medicīnas fakultātes ēka.

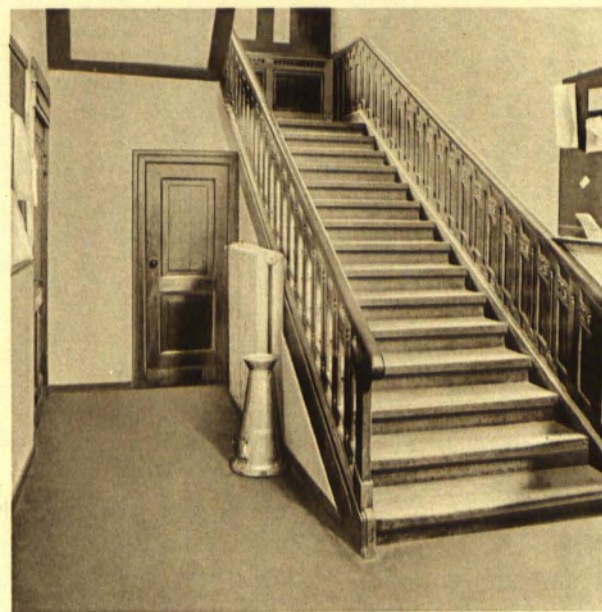
K! Dz! Lāčplēša ielā Nr. 28/30 (no 1922. g.).

K! sēžu zāle.

Edamistaba K! Dz!

Priekšnams K! Dz!

Tomēr, ņemot vērā lielos robus T! archīva vēsturiskos materiālos, bija ļoti no svāra sakopot visas tās ziņas, kas apgaismotu T! līdzšinējās gaitas, sevišķi dibināšanas laikmetu, jo T! vēl atrodas tanī laimīgā stāvoklī, kur lielā daļa no viņas dibinātājiem un pirmiem aktīvākiem darbiniekiem ir dzīvi. Ja komisijai izdevās šo uzdevumu veikt, tad pateicība par to jāizsaka visiem tiem filistriem un kommlitoņiem, kas uz komisijas uzaicinājumu iesūtījuši jo vērtīgus materiālus. No iesūtītajiem sevišķi jāatzīmē: O. Grīnbergs, K. Timuška, J. Lakats, A. Vitckopfs, J. Kalējs, J. Vārsbergs, O. Nonācs, Ed. Laucis, P. Keviets, J. Resnais, V. Dūms, F. Krusa, A. Raudseps u. c. Čaklo piemērs lai būtu uzmodinājums arī tiem, kas nav savu pienākumu izdarījuši, to izdarīt, jo atmiņu materiāls būs vienmēr vērtīgs T! vēsturniekiem. Bez minētām atmiņām komisijas rīcībā bija vēl fil. J. Benšona 1910. gadā sarakstītā T! priekšvēsture un dibināšanas laiks, kā arī atsevišķu amata vīru pārskati un zin. lit. sapulču un K—ta! protokoli. Sevišķi jāatzīmē R. Krauzes (1905—1907. g.), Z. Meierovica (1910. g.) un A. Brunnera (1915—1916. g.) senioru pārskati. Bez tam atsevišķus jautājumus komisijas locekļi noskaidroja personīgās pārrunās. Uz dažādu atmiņu un personīgu faktu apgaismojuma pamata, cieši pieturoties pie amata vīru pārskatiem un oficiāliem, bet ļoti sausiem un konspektīviem K—ta! protokoliem, komisija sastādīja vēsturisko atskatu uz T! 25 gadiem.

Daudzos koplasiņumos ir sijāti un vērtēti fakti un parādības K! dzīvē. Daļu no tiem lasītājs atradīs iespiedumā; lielākā daļa, dažādu iemeslu dēļ, paliek vēlākiem laikiem un internai vēsturei.

Albuma plašāko daļu aizņem biogrāfijas. Komisija centusies ievietot par katru T! locekli visas tās ziņas, kādas tas savā laikā sniedzis T! archīvam vai tagad albuma komisijai. Pēdējā pie tam vadījās no atziņas, ka ne tik daudz sausie dati, bet gan vairāk raksturīgas ainas, notikumi, pat sīkumi no personīgās dzīves padara mums mūsu filistrus un kommlitoņus pazīstamākus, saprotamākus, tuvākus. Viņu personības noskaidrošana palīdz mums labāk izprast arī viņu lomu un darbību T! dzīvē. Komisija atturējušies no plašāku biogrāfiju ievietošanas bijušiem locekļiem (atzīmēti ar zvaigznīti), kas savā laikā, dažādu iemeslu dēļ, izslēgti vai izstājušies no T!

Biogrāfijas sakārtotas chronoloģiski iestāšanās kārtībā, bet dibinātāji — dibināšanas protokola parakstīšanas kārtībā. Kā satura, tā stila ziņā komisija centusies pēc iespējas maz grozīt iesniegtos pirmrakstus. Biogrāfiju autobiogrāfiskā daļa ieslēgta pēdējās.

Jubilejas aprakstu sastādīja A. Raudseps, komisijas redakcijā.

Pie albuma illūstratīvās daļas jāatzīmē, ka personīgās ģimenes ievietotas tikai Sp! K—ta! locekļiem, kā aktīvajiem, tā filistriem. Dažas grupu bildes komisija saņēma stipri bojātā, no laika zoba sagrauztā veidā, un tikai pēc vairākkārtīgas retušēšanas un pār fotogrāfēšanas tās varēja izlietot. Tāpat vairāku mirušo filistru un kommlitoņu ģimenes bija jāuzmeklē un jāatjauno no dažādām, bieži izbālējusi grupu bildēm, kas, protams, nevarēja neatsaukties uz viņu galīgo izpildījumu albumā. Arī viena otra pēdējā laikā iesūtītā ģimene nebija piemērota ievietošanai albumā. Daudzi uzņēmumi sagādāti ar lielām grūtībām. Tā, piem., bijušais K! Dz! nams, Marijas ielā 12, sen jau noplēsts, un no viņa nevienas fotogrāfijas komisijai neizdevās atrast; uz pilsētas būvvaldē esošā plāna pamata, saskaņā ar filistru aizrādījumiem, pēc atmiņām, pagatavoja zīmējumu, no kura tad izdarīts uzņēmums.

Kā atsevišķi pielikumi albumā ievietoti amatvīru saraksts un cilšu koks. Pie cilšu koka lielas grūtības radīja atzīmju trūkums par krāsū tēviem Sp! K—ta! protokolos no 1907—1924. gadam. Visi nepieciešamie dati sagādāti aptaujas ceļā. Gandrīz neiespējams bija noskaidrot mirušo filistru un kommlitoņu piederību pie vienas vai otras cilts. Cilšu koka idejas ierosinātājs P. Vanags, bet galvenais uz priekšu virzītājs un dzinējspēks šinī virzienā bija fil. A. Vitckopfs, kas ar savu neatlaidību un stingrību ieguva albuma komisijas „Damokla zobena“ tituli. Technisko darbu pie cilskoka sastādīšanas vadīja P. Vanags un P. Grīnvalds, zīmēja A. Krastiņš.

Aprādītās darba grūtības, kā arī kolektīvais rediģēšanas veids ir radījis zināmu gausumu albuma iznākšanā. Tamdēļ jo sevišķi albuma komisija nevar atstāt neminētu A. Valtera un J. Rapas firmas vadošo personu lielo pretimnākšanu albuma iespiešanas darbā, novēršot daudzus tehnikas šķēršļus, kādi allaž radās komisijai ceļā. Ar pateicību jāatzīmē arī Universitātes sekretāra Valdmana kunga izpalīdzība ziņu ievākšanā no Universitātes archīva.

J. Celms,

albuma komisijas priekšsēdētājs.

Paskaidrojumi.

Albuma komisija ir pieturējusies tekstā pie tiem pašiem saīsinājumiem, kādus lieto K! internā dzīvē, un tamdēļ tie lasītājiem grūtības neradīs. Bijušie eksternā dzīvē lietotie amatvīru un iestāžu saīsinājumi varēs radīt grūtības jaunākām paaudzēm, tagadējie — vecajām paaudzēm, un tamdēļ pievedam galvenos no tiem:

R. P. I. — Rīgas Politehniskais Institūts.

L. A. — Latvijas Augstskola.

B. T. H. jeb B. T. A. — Baltijas Techniskā Augstskola.

C! C! — Šaržēto Konvents.

A! P! C! — Vispārējais Politechn. komans.

A! U! C! — Vispārējā palīdzības kase.

B! T! — Buršu tiesnesis (arī tiesa).

G! T! — Goda tiesnesis (arī tiesa).

P! K! — Prezidiju Konvents.

A! K! K! — Apvienoto korporāciju komans.

S! K! — Senioru Konvents.

P! K! T! — Prezidiju Konventa tiesa (arī tiesnesis).

Ar zvaigznīti * apzīmētie nav 1925. gadā bijuši T! locekļi (sk. ievadu).

Visi biogrāfiskie dati doti tikai līdz 1925. gada beigām, izņemot apbalvojumus ar Lāčplēša kara ordeni, par kuŗa piešķiršanu ziņas ievietotas līdz albuma izdošanai.

Biogrāfiju sākumā sīkā iespiedumā atzīmēti sekoši dati:

Augstskolas un fakultātes vai nodaļas nosaukums, kādā iestājies un no kāda laika līdz kādam studējis. Otra gada skaitļa iztrūkšana norāda, ka studijas turpinās vēl 1925. gadā. Akadēmiskais grāds aiz gada skaitļa norāda, ka filistrs beidzis attiecīgo fakultāti vai nodaļu.

Skaitlis aiz V! K! un Sp! K! norāda uz uzņemšanas laiku V! vai Sp! K! Tālāk nākošie: gada skaitlis un romiešu I. vai II. un aiz tiem sekojošie amata nosaukumi norāda, ka attiecīga gada I. vai II. semestrī biogrāfijā minētais T! loceklis bijis ievēlēts uzskaitītos amatos. Vai visu semestri, vai tikai daļu,

un cik lielu laiku viņš sabijis zināmā amatā — redzams no amata vīru tabulas (sk. pēdējo). Aiz burta R (referāti) sekojošie teikumi norāda T! nolasīto referātu virsrakstus.

Pie amatvīru tabulām jāņem vērā sekošais: amata vīra vārds attiecīgā nodaļumā nozīmē, ka viņš ievēlēts amatā uz šo semestri. Gadījumā, ja tā vietā, atteikšanās vai citu iemeslu dēļ, K! ievēlējis citu, tad pēdējā vārds ir iespiests tanī pat nodaļumā, be tar pārvēlēšanas datumu. Piem.: 1922. II. nodaļumā — „seniors“ iespiests J. Celms,

K. Pakalns 18. IX.,

kas nozīmē: 1922. gadā II. semestrim par senioru ievēlēts J. Celms, kas no minētā amata atteicies un kuŗa vietā 18. IX. 1922. ievēlēts par senioru K. Pakalns.

Nodaļījumos, kuŗos ietilpst vairāki amata vīri, kas reizē izpilda vienādu amatu (B! T!, P! K! T!, revidenti, u. c.), aiz atteikušos vārda stāv bultīte, kuŗa norāda tieši to kommittioni, kas nāk viņa vietā un no kāda laika. Piem.: nodaļījumā P! K! T! 1922. II. iespiests: V. Dūms, => A. Pilsētnieks 2. X., K. Mednis, K. Ņeviets, kas nozīmē: 1922. gada II. semestrim par Prezidiju K—ta! Tiesas tiesnešiem ievēlēti: V. Dūms, K. Mednis un K. Ņeviets; V. Dūms atteicies, un viņa vietā 2. oktobrī ievēlēts A. Pilsētnieks.

Cilšu kokā dibinātāju vārdi ievietoti uz vairodziņiem, bet pārējo — uz ozolu lapām vai zilēm, skatoties pēc viņu attiecībām pret krāsu tēvu. Visiem tiem, kas krāsu tēvu nav izvēlējušies, par tādu uzskatīts viņa oldermanis, un šādi krāsu dēli atzīmēti zilū veidā. Pārējie, kas paši sev izvēlējuši krāsu tēvu — atzīmēti lapu veidā.

To locekļu lapas, resp. zīles, kuŗu ciltis turpinās, guļ uz zara, no kuŗa izaug viņa ciltis atvases, pārējo locekļu lapas vai zīles guļ ārpus zariem.

Katras uz zara gulošas lapas vai zīles krāsu dēli skaitās gar attiecīgo zaru augšanas virzienā no lapas vai zīles kātiņa līdz nākošai uz zara gulošai lapai vai zīlei, līdzieskaitot pēdējo.

Albuma komisija.

I.

***Vēsturisks atskats uz Talavijas
25 gadiem.***

1900. — 1925.

T! dibinātāji 1900. g.

Talavijas dibināšana sakrīt ar samērā tik svarīgu un retu mirkli cilvēces vēsturē, kāds ir gadsimteņu maiņa. XIX. gadsimtenis tuvojās beigām, un nāca jauns, svešs un tai pašā laikā daudzsološs XX. g. s. Cilvēce, sevišķi Eiropas tautas, meta nevilus skatus atpakaļ pagātnē, pārbaudīja un novērtēja aizejošo simtsgadu ieguvumus un sasniegumus, lai varētu no tā spriest, kas gaidāms nākotnē. Atbilde, ko deva XIX. g. s. vēstures apskats, uzrādīja lieliskas attīstības un progresa ainu. Šis laikmets, sevišķi viņa pēdējā pusē, kā milzis pacēlās pāri iepriekšējiem gadsimteņiem. Pret XIX. g. s. sasniegumiem kultūras attīstībā vispārīgi un tehnikas progresā sevišķi nobālēja visi iepriekšējie laikmeti. Tas, protams, ļāva cerēt nākotnē šī progresa turpinājumu un vēl spožāku izveidojumu. Kā šīs attīstības plaša mēroga demonstrācija uzskatāma lielā pasaules izstāde Parīzē 1900. g., kurā visas pasaules kultūras tautas un sevišķi pati Francija rādīja cilvēka ģenija sasniegumus. Turp plūda miljoniem ļaužu vērot šos sasniegumus, un redzētais un novērotais varēja tikai vairot dziļu cieņu pret cilvēces radošo garu un stiprināt sajūsmu par panākumiem pašu tautu starpā. Par to pauda visu tautu prese, par to jūsmoja rakstnieki, to attēloja publicisti un tautu vadoņi.

Arī mazajā Latvijā, šai kultūrēlās Eiropas attālkā stūrītī, bija vērojama šī sajūsma. XIX. g. s. latviešiem bija daudz devis. No verdzinātas ļaužu šķiras tā bija tapusi par personīgi brīvu tautu un dažu gadu desmitos nostājās, zināmā mērā, blakus citām kultūras tautām. Uz saviem sasniegumiem pēdējā gadu simtenī latvji varēja noraudzīties ar lepnumu, jo, neskatoties uz daudziem nelabvēlīgiem apstākļiem, tikai pašu spēkiem un sūrās darba cīņās tie bija sasnieguši stipri daudz. Savās tiesībās ierobežota, savā pašu zemē tikai „ciesta“ tautiņa, kurai ik uz soļa nodarīja pārestības, šī tautiņa cīnījās ar ievērojamām sekmēm ne tikai par savu garīgo un saimniecisko attīstību un neatkarību, bet arī par savu nacionālo eksistenci, ko centās iznīcināt pārtautošanas ceļā vairākos virzienos. Latvju tauta daudzus

gadsimteņus pārdzīvoja zem vissmagāko apstākļu sloga. XIX. gadsimtenis novēla šo slogu, un iekrātie spēki un spars lauzās uz āru, uz cīņām, atlikušie spaidi vairs nevarēja tos veikt. Bet gadsimteņa beigās tautas attīstības nelabvēlīgiem ārējiem apstākļiem pievienojās iekšēji ļaunumi, kuri draudēja stipri vājināt tautas spēkus nākošām cīņām jaunajā gadsimtenī. Šie apstākļi ir zināmā mērā iespaidojuši T! dibināšanu. Pēdējos gadu desmitos latvji bez garīgās kultūras attīstības bija sasnieguši arī zināmu saimniecisku labklājību. Parādījās turīgu ļaužu aprindas. Tautas asāka nodalīties šķirās, un līdz ar to radās šķiru cīņas, sevišķi Rīgā. Še ar laiku nodibinājās diezgan plaša turīgāku latvju sabiedrība: namu īpašnieki, tirgotāji, uzņēmēji, pirmie studētie ārsti, advokāti u. t. t. Daļa no viņiem pārvācojās, pārējie pulējās ap Rīgas latviešu biedrību, kurā tolaik spēlēja nacionāli garīgās dzīves centra lomu. Blakus šai sabiedrībai izauga plašas latvju strādnieku aprindas, kā uzplaukstošās Rīgas rūpniecības rezultāts. Starp strādnieku darba devējiem bija maz latviešu, un tādēļ šķiru cīņai latvju starpā, liktos, nebija pamata; tomēr tāda cīņa radās. Ar dažu, t. s. intelligentu līdzdalību latvju strādnieku starpā XIX. g. s. beigās iepotēja marksismu. Cīņu iedvesmoja un vadīja no vienas puses laikraksti „Dienas Lapa“ un vācu izdots „Mājas Viesis“; šī virziena vadoņi grupējās ap Latviešu amatnieku biedrību. Latvijas saimnieciskie noteicēji, — vācieši, tālredzīgā kārtā novirzīja jauno, cīņas alkstošo parādību no tās īstiem pretiniekiem-lielrūpniekiem pret iedomāto pretinieku, pret topošo latvju intelligenci un pilsonību, panākot tādi vācieši tik ienīstās latvju tautas spēka vājināšanu un pasargājot savus uzņēmumus. Šie ļaudis, kas grupējās ap minētām avīzēm, devējās par „jaunstrāvnikiem“ un pretējo pusi — pilsonību, kurās domu izteicēji bija „Baltijas Vēstnesis“ un „Balss“, pa daļai arī „Austrums“ — tie godāja par „tautībniekiem“, „bizmaņiem“, „māmuļniekiem“ u. t. t. Cīņa bija asa un nesaudzīga, un ar katru gadu tā uzliesmoja spilgtāk.

Gadusimteņa beigās plaša latvju starpā bija tik liela, ka par kādu kopēju „fronti“ pret ārējiem, vienmēr vēl nikniem tautas ienaidniekiem nevarēja būt runa.

Par ko īsti cīnījās šīs pretējās grupas, un vai šai cīņai bija kāds saimniecisks vai vēsturisks pamats? Pavirši ņemot, varēja domāt, ka cīņai ir sava vēsturiska pagātne. Latvju atmodas darbinieki arī bija cīnījušies sīvi un neatlaidīgi. Tie cīnījās pret muižniecību, tautas apspiedējiem un izmantotājiem, bet tur cīņa bija reizē sociāla un nacionāla, vērsta pret muižniekiem, mācītājiem un viņu dienderiem. Viss šīs cīņas spars gāja par latvju tautas stiprināšanu, par viņas tautiskās apziņas modināšanu un izkopšanu. Turpretim jaunajā cīņā, cīņā pašu latvju starpā abas puses uzskatīja sevi par pirmo atmodas laikmeta cīnītāju pēcnācējiem, viņu sāktu cīņu turpinātājiem un centās šo uzdevumu visiem līdzekļiem pierādīt, izlietojot savu mērķu sasniegšanai visus līdzekļus.

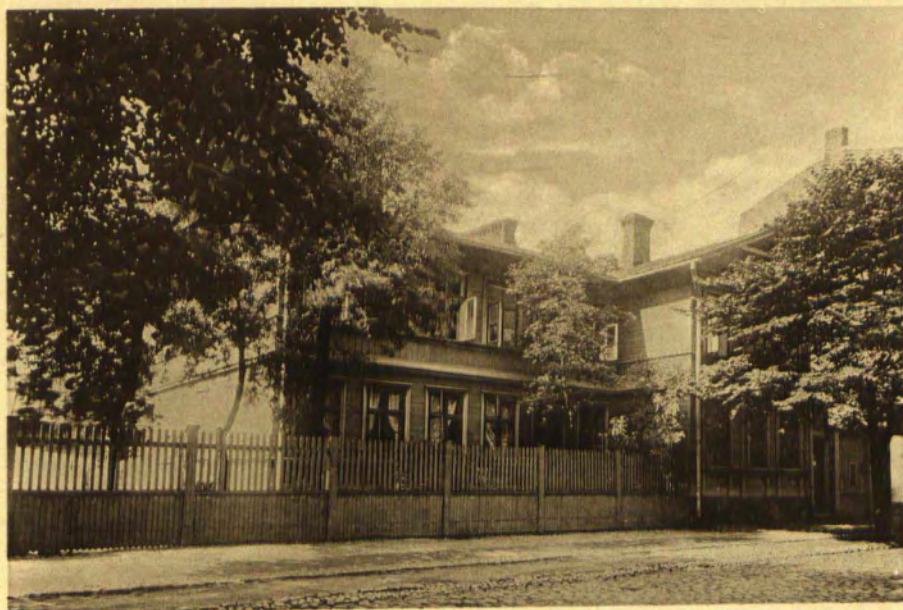
Tā tad vēsturiska pamata šai cīņai nebija. Varbūt saimniecisks pamats? Kā jau teikts, latviešu strādnieku darba devēji bija cittautieši, galvenā kārtā vāci: muižnieki, fabriku īpašnieki un vadītāji, cunftu meistari un amatnieki, lieltirgotāji un uzņēmēji. Tomēr jaunstrāvnieki nevadīja vis cīņu pret vāciem, bet gan pret māmuļnieku R. I. b. pilsonību un intelligenci, kaut gan pēdējā saimnieciskā dzīvē spēlēja samērā mazu lomu un pate cīnījās ar vācu pārspēku saimnieciskā laukā. Tā tad arī šai cīņai nebija pamata. Atceroties toreizējos šīs cīņas gājienus un pārskatot tagad viņas gaitu vēstures perspektīvā, top skaidrs, ka šie bija internacionāles pirmā uzbrukums latvju nacionālismam. Tas, ko „dienlapnieki“ tik sīvi apkaņoja, pret ko viņi vērsa savu bieži netīro vārdu bultas — bija tautiskā kustība, tā pati, ko ar tikdaudz pūlēm, pašuzpurēšanos, ar savu labāko jūtu dedzību bija modinājuši atmodas laikmeta ideālisti. Tās bija Vācijas internacionālisma iedvesmotas idejas, kas, ieperinoties latvju tautas organismā, sākumā lēni, bet vēlāk arvienu ātrāk attīstās, vājinot jau tā novārdzinātās tautiņas dzīves spējas, par prieku viņas vēsturiskiem apspiedējiem.

Šai cīņā, kurā, kā jau aizrādīts, veikli izmantoja vietējie vāci, novēršot to no savām fabrikām pret pašu latvju sētām, ierōcus pretniekiem deva arī dažas nevēlamas parādības latvju pilsonībā.

Pavasara ūdeņu uzplūdums nes sev līdzī dūņas, smiltis, gružus. Kad ūdeņi nokrīt, šie netīrumi paliek krastos. Kad atmodas laikmeta straujais nacionālisma uzplūdums sāka zaudēt savu pirmā roman-

isma sparū, latvju intelligencē ieviesās dažas nevēselīgas parādības, iestājās manāms trulums garīgā dzīvē un literātūrā, kur valdīja atmodas laikmeta skaisto ideju un domu sekla un bezgalīga atkārtošana. Parādījās dievu un mitu speciālisti. Latvju „mitoloģija“ aizsedza dzīves tiešamību. Tālāk, „labākajās“ aprindās bija novērojama stipra pakaļdarināšana vietējiem vāciem: attīstījās „kārkluvācietība“, izšķērdīga un sekla izdzīve. Pa daļai šīs nevēlamās parādības ieviesās arī jaunatnē, sevišķi studējošo vidū. Salīdzinot ar pēdējām negatīvajām parādībām, internacionālais marksisms likās būt kāds jauns puritānisms, un tamdēļ tam pieķērās tā jaunatnes daļa, kas meklēja jaunus ceļus un kam pie tam vēl trūka zināmas nosvērtības, kas nepazīna dzīvi un zinātņi. Tiem par vadoņiem uzmetās vīri, kam cīņas organizēšana un vadīšana bija maizes jautājums un kas pa daļai arī paši bija jauno ideju apžilbināti. Tā XIX. g. s. beigās arī jaunatnē radās divi pretēji nogrupējumi. Aprakstītās latvju kultūrēlās dzīves parādības pilnā mērā atspoguļojās arī Rīgas latvju studentos. Daļa no tiem maz nodarbojās ar studijām, veda bramanīgu, izšķērdīgu un seklu dzīvi. Daļa pamazām nogrima marksisma gudrībā, zaudējama savu latvju apziņu, ziedoja laiku propagandai un savus tiešos pienākumus — studijas arī nobīdīja pie malas. Lielākā daļa maldījās starp abiem ekstrēmjiem. Arī šiem jaunekljiem dzīve uzstādīja savas prasības, pāri viņu galvām gāja cīņa; viņi jūta, ka kaut kas tiem mīļš tiek apdraudēts, — un tas ir tautība, tas pats nesen atmodinātais tautas gars, kurū tagad nievā un novazā paši latvji. Viņi saprata, ka nevar palikt vienaldzīgu skatītāju lomā, ka kaut kas jādara. Bet kā darīt, kur atrast īsto ceļu, kur meklēt cīņu un domu biedrus, tie bija jautājumi, kurus vajadzēja atrisināt. Cenšanās šos jautājumus atrisināt radīja Talaviju (sīkāk skat. fil. Benšona un fil. Lakata atmiņās. Red.).

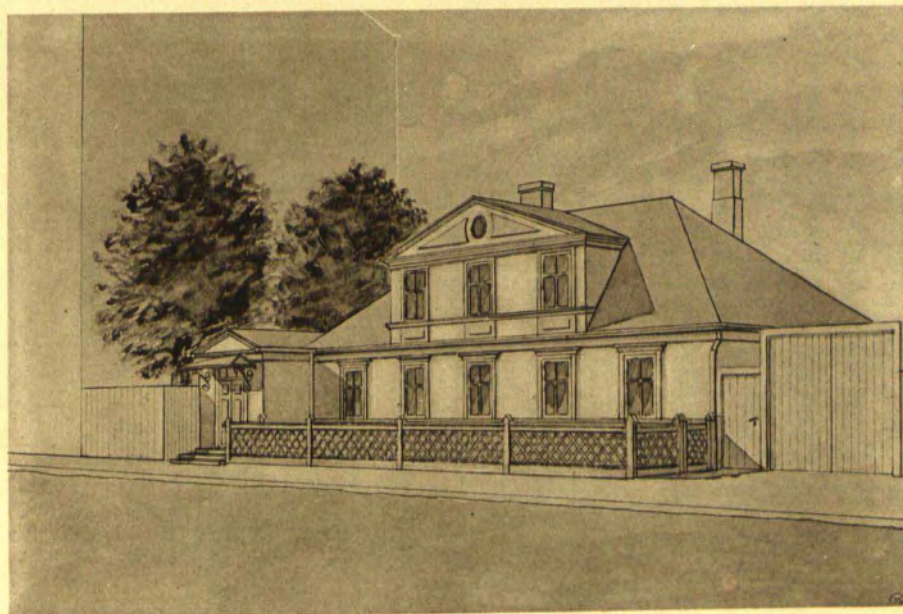
Gadusimteņa beigās Rīgas latvju studentos pastāvēja divi nogrupējumi: korporācija Selonija un nelegālā Zemgaliņa, kaut gan diezgan daudz latvju (kārklū vāciešu) bija arī vācu korporācijās. Korporācija Selonija bija ilgāku laiku vienīgā latvju studentu pulcinātāja Rīgā, līdz beidzot viņas krasākie pretnieki nodibināja 1895. gadā studentu biedrību Zemgaliņu ar ļoti skaļiem un plašiem mērķiem. Savā straujūmā un dažu biedru apzinīgi vadītā zināmā virzienā tā drīz vien nokļuva politisko kustību strāvās, un jau pēc dažiem gadiem to oficiāli slēdza. Daļa no Zemgaliņas biedriem turpmāk palika bez jebkādas sabiedrības, daļa aktīvāko ar jaunsavervētiem

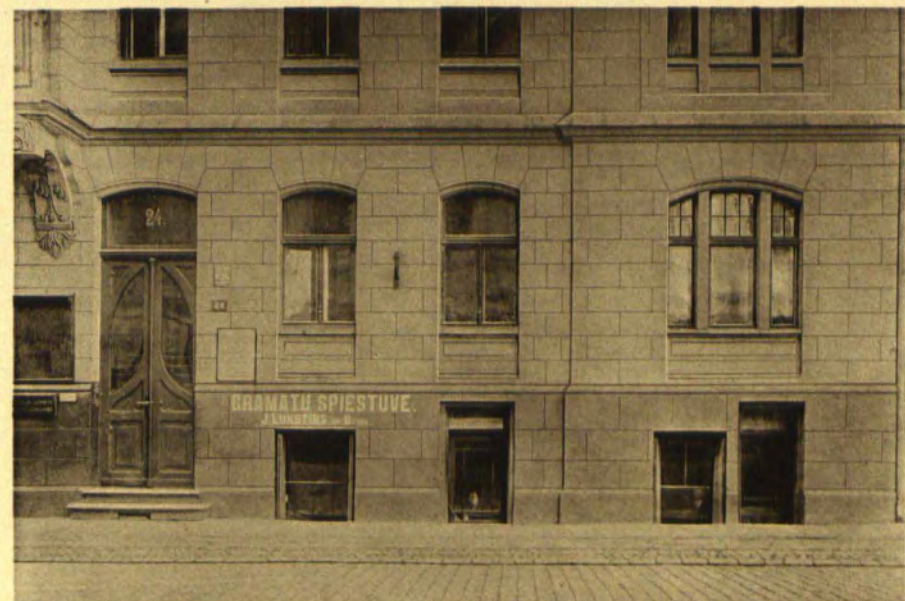
K! Dz! Stabu ielā Nr. 42 (1901. — 1902. g.).

K! Dz! Valdemāra un Dzirnavu ielu stūrī (1902. g.).

K! Dz! Marijas ielā Nr. 12 (1903. — 1905. g.).

K! Dz! Lāčplēša ielā Nr. 24 (1903. g.).

nogrupējās ap kopīgo ēdamgaldu Berga bazārā un organizējās kā nelegāls pulciņš, uz kuŗu vēlāk pārgāja arī bijušās Zemgālijas vārds un bibliotēka. Šis pulciņš stājās dzīvos sakaros un domu izmaiņā ar daudzajiem krievu-žīdu pulciņiem un nokļuva pēdējo sabiedriski-politisko centienu iespaidā. Laba daļa Zemgālijas biedru kļuva stipri kosmopolitiski un iejutās krieviskā domu gājienā un garā tik tālu, ka sāka visas parādības uztvert tikai no šā krieviskā viedokļa. Ja pirmā, legālā, Zemgālija savu sociālistisko ideoloģiju smēlās caur „J. Dienas Lapas“ aprindām tieši no Vācijas, tad otrā, nelegālā, to pašu ideoloģiju pārņēma no krieviem tādu, kā to pēdējie bija sagremojuši — ūtopiskā un specifiski krieviskā uztvērumā. Abu minēto organizāciju novirzīšanās galējībās radīja XIX. g. s. beigās progresīvi pieaugošu studentu skaitu, kas nepiedalījās nevienā no viņām. (1900. gadā šādu studentu R. P. I. bija ap 45 — skat. fil. Lakata atm. Red.). Vairāki no viņiem mēģināja iedzīvoties vienā vai otrā organizācijā, bet šādi mēģinājumi noveda tos pie vēl lielākas šo organizāciju noliegšanas. Un taisni XIX. g. s. beigās, vadoties no vispārējās rožainās cerības un ticības latvju tautas labākai nākotnei nākošā, XX. gadusimtenī, un otrkārt, nākot pie slēdziena, ka līdzšinējās organizācijas stipri novirzījušās no pirmo latvju nacionālo studentu spraustiem mērķiem un uzdevumiem — šie neorganizētie latvju studenti sajuta noteiktu dziņu un pienākumu biedroties un radīt jaunu studentu organizāciju, kas sekmētu savu biedru garīgo spēju izkopšanu un paliktu pastāvīgā sakarā ar savu tautu un viņas kultūru. Protams, šī doma nebija vienādi formulēta visos minētās grupas studentos. Idejas radās strauji vairākos centros, atsevišķu draugu un paziņu, Augstskolas nodaļu un kursu studiju biedru starpā. Ja arī ne katrs atsevišķs students bija savas zinātnas domas paudējs, tad tomēr tādu studentu nogrupējumu, kas centās atrisināt nepieciešamās jaunās latviešu studentu organizācijas jautājumu, bija daudz. Katrs atsevišķs nogrupējums vai students pauda savas idejas pārējiem, organizācijās neietilpstošiem, centās ieinteresēt arī pilnīgi inertos.

Vairākkārt gadījās, ka tās pašas domas un idejas bija pārcilātas arī citā grupā, arī slēdzieni dažkārt sakrita. Jo tuvāk nāca 1900. gada beigas, jo drudzaināka kļuva darbība, radās arvienu jauni idejas atbalstītāji. Visi nogrupējumi centās saprasties, saplūst kopējā organizācijā. Vai visi nogrupējumi tiešām sakusa kopā 14. decembrī? Droši vien nē! Tomēr var saskatīt 3 nogrupējumus, 3 izejas punktus,

kas noveda pie 14. decembra sapulces R. I. b., kas, savukārt, noveda pie Talavijas dibināšanas. Šie izejas punkti ir: 1) Jūlija Benšona ideja par vingrotāju nodaļas atjaunošanu pie Rīgas latviešu biedrības; 2) Zemgālijas biedra Edgara Grīnfelda un viņa drauga, ārpus organizācijas stāvošā Oskara Grīnberga mēģinājums legalizēt otru, nelegālo Zemgāliju, un 3) Friča Dzelzkalna un Jāņa Lakata ideja radīt jaunu korporāciju.

I. J. Benšons, toreiz darbotamies līdzī konversācijas vārdnīcas redakcijā un Zinību komisijā, ļoti bieži apmeklēja R. I. b.-bu un cītīgi izlietoja viņas lasāmo galdu un bibliotēku. Kādu laiku pirms tā bij nodibinājusies pie R. I. b. atsevišķa vingrotāju nodaļa, kas, biedru trūkuma dēļ, šini laikā iznīka. Tas veda Benšonu uz domām atjaunot minēto nodaļu, uzņemot viņā tikai studentus. Tad R. I. b.-bā nacionālie studenti varētu attīstīt un izkopt savu sabiedrisko dzīvi, veikt idejisku darbu, atstājot pamudināšanu un ierosināšanu iespaidu arī uz pašu R. I. b. Šīs domas B. propagandēja jau 1899. gadā vairākiem studiju biedriem — Timuškam, Skrastiņam, Smurģem, bet projekts atdūrās uz asu kritiku un opozīciju. Iebilda, ka šāds biedrošanās veids nebūšot patstāvīgs, ka daudzi latviešu studenti principā nestāšoties „māmuļā“ u. t. t. Šo ideju dibināšanas sapulcē vairs necilāja.

II. Nākošais ierosinājums bija nelegālās Zemgālijas cenšanās legalizēties. Valdības birokratisms un monarchistiskā pārkrievošanas politika, atbalstīta no vietējo vāciešu neiecietības pret latviešiem, piespieda izbeigt savu legālo pastāvēšanu ne tikai jaunākās organizācijas, bet arī jau gadu desmitus pastāvošas krievu, armeņu u. t. t. studentu sabiedrības un pulciņus. Arī Zemgāliju slēdza, un, kā jau teikts, tā turpināja pastāvēt nelegāli. Tomēr šis nelegālais veids kļuva stipri apgrūtināošs, neērts un nospiedošs pašiem zemgāļiem, un tie ilgāku laiku prātoja, kā tikt atkal pie legālas eksistences, vai nu literāriska, sporta jeb citāda pulciņa veidā. Legalizēšana atkarājās no R. P. I. direktora. 1900. gada rudenī Zemgālija uzdeva savam biedram Grīnfeldam noiet pie direktora Grīnberga izzināt un pārrunāt kaut vai kādu legalizēšanas iespējamību. Kā labu vācu valodas pratēju Grīnfelds paņēma līdzī savu draugu, ārpus Zemgālijas stāvošo O. Grīnbergu. R. P. I. direktors Grīnbergs, karsts korporāciju aizstāvis, noraidīja delegātus ar katēgorisku paskaidrojumu, ka ārpus korporācijām viņš neatrod par vajadzīgu apstiprināt vēl kāda cita veida organizācijas.

Oskars Grīnbergs Zemgalijā neiestājās viņas politiskās noskaņas dēļ, un arī Grīnfelds par Zemgaliņu nebija sajūsmināts. Saruna ar direktoru norādīja, ka legāli iespējama tikai korporācija. Abi tie sāka vākt domu biedrus jaunas korporācijas dibināšanai. Daži jau bija zināmi, bet vajadzēja daudz vairāk!

III. Tai pašā laikā jautājumu par jaunas korporācijas dibināšanu stipri cilāja un apsvēra Fr. Dzelzkalns un J. Lakats jau no 1899. gada. Daudzu iemeslu un motīvu vadīti (sk. atmiņas. Red.), abi nāca pie atziņas, ka jādibina korporācija, kas radikāli atšķirtos no esošām, tikai nezināja, kā to izdarīt. Beidzot abu pēdējo grupu dalībniekiem sastopoties kopējās zīmētavās, izdevās atrast vienotu ceļu savu ideju izvešanai. Nopirkuši oficiāli izdoto studentu sarakstu un no tā izrakstījuši ārpus korporācijām stāvošo latvju studentu adreses, viņi uzmeklēja tos un noskaidroja pēdējo uzskatus jaundibināmās organizācijas lietā. Šī uzdevuma smagums gulās uz Oskaru Grīnbergu.

1900. gada pēdējais semestris gāja uz beigām, tuvojās XX. gadusimts, kuŗa atzīmēšanu arī daudzi gribēja saistīt ar jaunas korporācijas dibināšanu. Jaunās latviešu studentu organizācijas ideja nobrieda galīgi, viņai radās lielāks skaits aktīvu atbalstītāju, vajadzēja tikai uztverto ideju reālizēt. O. Grīnbergs nogāja atkal pie R. P. I. direktora informēties, kā tas skatās uz otras latviešu korporācijas dibināšanu latviešu studentiem piemērotā garā. Vācietis Grīnbergs izprata, ka šeit organizējas jauna nacionāla vienība un 1½ stundas garā runā mēģināja pārliecināt O. Grīnbergu par to, cik labi būtu, ja visi šie milie latviešu studenti iestātos jau pastāvošā korporācijā, kā vienas tautas bērni („Sie sind ja einer Scholle Kinder“).

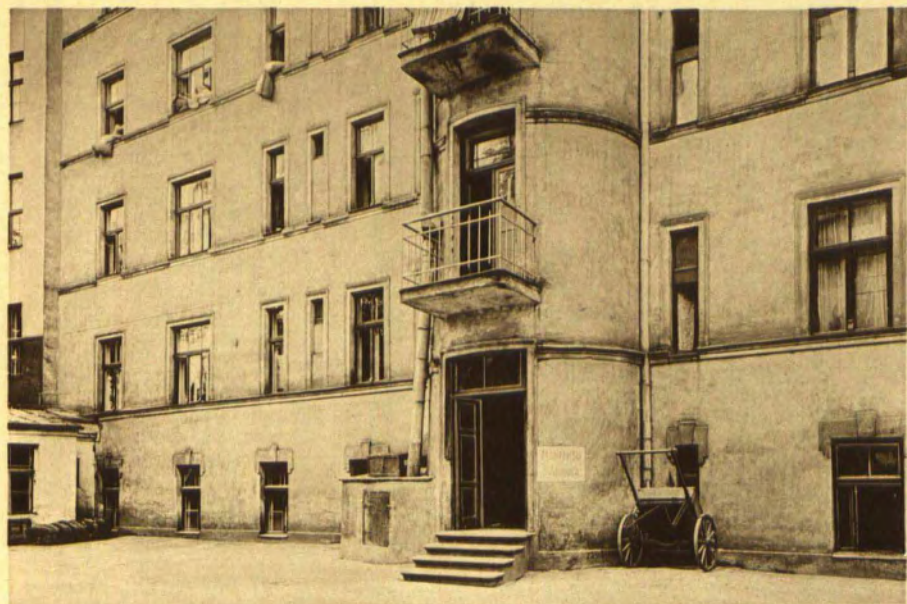
Redzot tādu vilcināšanos un pasīvās pretestības politiku no direktora puses, ierosinātāji pārliecinājās, ka šeit jārikojas enerģiski, jānoorganizē jaunais pulciņš ar stingri noteiktiem mērķiem, jāuzsāk atklāta sabiedrības dzīve, tādā ceļā jānostāda direktors notikuša fakta priekšā, un tad jālūdz rūpēties par atklātās eksistences legalizēšanu. Vajadzēja sasaukt kopēju sapulci, kuŗā, pārspriežot atsevišķos pulciņos izkristalizētās atziņas, vienotos par zināmiem mērķiem un taisītu saistošus lēmumus par organizācijas dibināšanu. Sapulcei, lai tā neizvērstos par bezrezultātu izrunāšanos, vajadzēja piedzīvojušu vadoni. Tāds vadonis atradās Lettonijas filistra un R. P. I. studenta Viļa Olava-Pluttes, bijušā R. l. b. zinību komisijas priekšnieka, personā. Jau no pir-

mās sarunas ar iniciatoru Grīnbergu, kas apmeklēja Olavu tāpat kā visus pārējos latvju studentus, tas ar lielu dedzību piegriezās jaunai lietai un daudzos organizācijas priekšdarbos nāca palīgā ar lietderīgiem ierosinājumiem un priekšlikumiem.

Lai varētu sīkāk pārrunāt dibināšanas pamatjautājumus, Olavs izdabūja arī atļauju no R. l. b. sapulcēties viņas telpās visiem latviešu studentiem, kas vēlētos dibināt jaunu sabiedrību. Viņš lika pie sirds O. Grīnbergam un pārējiem iniciatoriem jau pirms sapulces pārdomāt un formulēt tos pamata principus un noteikumus, kas lai būtu jaunās organizācijas ceļa rādītājs un vadošā zvaigzne turpmākā gaitā, pie kam Talavijas idejisko pamatu, viņas principu izkristalizēšanā Vilis Olavs spēlēja galveno lomu. Tautība, izglītība, atturība, — tas bija tas trejbalsts, ko ierosinātāji nolēma celt dibinātāju sapulcei priekšā, kā pamatu jaundibināmai organizācijai.

No iepriekšējā isā politisko apstākļu attēlojuma redzams, ka tautības jautājums bija kļuvis ass. Tikko atmodināto tautisko apziņu, kas vēl daudzos snauda, no vienas puses profānēja, no otras — apsmēja un apmētāja dubļiem. Pa to starpu kārklu vācietība bija pilnos ziedos; vēl jo vairāk: plauka stipri arī pārkrievošanas dīgli, ko bagāti sēja Latvijā ar pareizticības mākslīgu izplatīšanu un pārējiem rusifikācijas paņēmieniem. Latvieti pat savā dzimtenē vēl arvienu nicināja, bīdīja pie malas, nekur tam nebija nekādas noteikšanas. Tai pašā laikā internacionālisms, marksisma veidā, sāka savu graujošo darbu. Saprotams, ka tādos apstākļos „tautība“ atrada visdzīvāko atbalsi visu to jaunekļu sirdīs, kam tēvija un tautas mīlestība nebija tikai tukši vārdi, un tamdēļ tautības principu viņi uzstādīja kā pirmo un galveno.

Studējošās latvju jaunatnes lielākā daļa saprata, ka viņu studiju mērķis ir izglītība. Šī cenšanās pēc izglītības izvadīja tos cauri vidusskolai un noveda augstskolā. Viņi saprata, ka izglītībā slēpjas jaunlaiku cilvēka spēks. Tomēr izglītības jēdziens bija daudz zaudējis no sava spožuma un pievilcības jaunatnes starpā. Arvienu biežāk nācās redzēt, ka jaunatni uz augstskolu vilināja ne tik daudz zinību dziedrie avoti, cik studentu bezbēdīgā brīvība un viņu brašā dzīve, vai arī slepenas politikas piekopošana. Zinības noslidēja otrā vietā. Bieži par augstas izglītības zīmi uzskatīja daudzus, kaut arī zinībās pilnīgi nesekmīgi pavadītus semestrus. „Mūžīgais students“, kas pilniem malkiem baudīja dzīvi, nerēķinoties ar vecāku un citu līdzekļiem, kļuva par

K! Dz! Marijas ielā Nr. 24 (1905. — 1911. g.).

K! Dz! Ģertrudes ielā Nr. 6 (1911. — 1915. g.).

K! Dz! Akas un Ģertrudes ielu stūrī (1918. — 1919. g.).

K! Dz! Lāčplēša ielā Nr. 3 (1919. — 1922. g.).

diezgan raksturīgu parādību, kas apdraudēja mūsu tautas izglītību un noveda daudz jaunekļu no zinībām uz dzīves sēkliem. Dzīsa citkārt mirdzošie zinību ideāli. To redzot bija skaidrs, ka jānovēršas no „mūžīgā studenta“ kulta un viņa elkiem. Vajadzēja iedvest latvju studentos no jauna cenšanās pēc saskaņotas iekšējas izglītības, vērst atkal viņu skatus uz zinātnes kalngaliem.

Savu un visas tautas izglītības izkopšanu savu spēku robežās — to vēlējās iniciatori un izglītību uzstādīja kā otru principu.

Atzīstot patiesas izglītības centienu trūkumu pie daudziem studentiem, nevarēja paiet garām arī šīs parādības cēlonim — studenta uzdevumiem nepiemērotam dzīves veidam (sikāki skat. atmiņas. Red.). Cenšoties vest latvju jaunekļus pa patiesas izglītības ceļu, vajadzēja uzstādīt vēl vienu mērķi — izsargāt jaunatni no garīgas un miesīgas paškopjošanas, padarot to dzīves spējīgu, pašsavadīgu, enerģisku. Latvju studentam vajadzēja garīgi augt, mācīties atturēties no visām pārmērībām, kļūt no baudu cilvēka par kultūrēlu personību ar raksturu un gribas spēku. Izdzīves vietā bija jāstājas veselīgai atturībai.

Tautība, izglītība, atturība — trīs stipri akmeņi, ko iniciatori lika priekšā 14. decembra dibinātāju sapulcei kā drošus pamatus, uz kuriem celt jaunā gadusimtena cienīgu ēku. Dibināšanas sapulcē 14. decembrī 1900. gadā ieradās apm. 40—50 dalībnieku, to starpā gandrīz vaj visa Zemgaliņa ar pazīstamo Jāni Asaru priekšgalā. Sapulci atklāja ar īsu uzrunu Oskars Grīnbergs, aizrādot, ka pastāv nodoms dibināt jaunu studentu organizāciju ar vadošiem principiem: tautība, izglītība, atturība. Par sapulces vadoni ievēlēja Vili Olavu. Debates bija plašas un pārdomātas. Pret principiem iebildumus neviens necēla, arī zemgaļi nē. Smaguma punkts bija organizācijas uzbūve un veids. Ņemot vērā toreizējās, nelegālās, Zemgaliņas bēdīgo eksistenci un arī citu neapstiprinātu pulciņu nikuļošanu, visi vēlējās jaunajai sabiedrībai atklātu un drošu pastāvēšanu, ja tikai tas būtu sasniedzams, nezaudējot savus iecerētos ideālus. Tādēļ daudzi ierosinātāji jau pirms sapulces bija vienojušies pieņemt, kaut arī pagājušo gadusimteni, korporāciju ārējo veidu un pazīmes, ja tikai varētu ieliet vecā korporāciju formā jaunuzstādīto vadošo principu garu. Sapulcē uzsvēra arī to, ka ārpus korporācijas legāla eksistence neiespējama, bet nelegāli eksistēt neviens negribēja. Tamdēļ vienīgā izeja bija — dibināt korporāciju iepriekš minētā nozīmē. Tam preti nostājās zemgaļi ar savu līderi un „zelta muti“ Jāni Asaru priekš-

galā, kas paziņoja, ka viņi gan „zem deķeļa nelidīšot“. Tad sapulces vadonis Olavs-Plutte uzaicināja atstāt telpas visus tos, kas korporācijas dibināšanai nepiekrīt. Zālē palika vienīgi Talavijas dibinātāji, kas tad vienojās un parakstīja sekošo:

„Decembra 14. dienā 1900. g. sapulcē pieņemts nodibināt pie Rīgas Politehniskā Institūta studentu korporāciju uz vispārīgā politehniķu „comment“ pamatiem, kuŗas nolūks un pamata principi būtu veicināt kommitoņu starpā tautību, izglītību un atturību. V. Plutte, E. Grīnfelds, O. Grīnbergs, Jul. Benšons, A. Vitckopfs, K. Timuška, P. Smurģe, J. Lakats, R. Krauze, H. Celmiņš, Fr. Dzelzkalns, J. Baumans, A. Malvess, D. Skrastiņš, J. Bunnars, E. Ratermans, K. Piegas, J. Rumpes, J. Anševics, J. Kalējs, J. Kaminskis, J. Bernsons, P. Sakss, J. Steinerts, R. Ērglis, N. Gailīts.“

Tālāk tanī pat sapulcē, 14. decembrī 1900. gadā, pieņemts:

„1) Ņemt korteli no 1—2 istabām, kur varētu arī paukot. 2) Iecelt par „magister paucandi“ Celmiņu. 3) Iecelt par „magister cantandi“ Smurģi. 4) Ievēlēt rīcības komisiju, sastāvošu no 7 locekļiem: Pluttes, Grīnberģa, Grīnfelda, Bunnara, Smurģes, Celmiņa un Timuškas, kuŗai top uzlikti sekoši pienākumi: a) Ņemt lokālu no 1—2 istabām, priekš kam atļāva kreditu 150—200 rbļ. par gadu, b) norakstīt vispārīgo „comment“, c) izstrādāt interno „comment“ ar krāsām, vāpeni, devīzēm un vispārīgās dzīves iekārtošanu. 5) Iecelt par kasieri — Grīnberģi.

Sapulces vadonis V. Plutte.

Rakstvedis: P. Smurģe.“

Par pašu dibināšanas sapulci nel. fil. Dzelzkalns rakstījis savai mātai (fil. Vārsberga kundzei) ceturtdienā pēc dibināšanas (18. decembrī 1900. g.) starp citu sekošo:

„... Ak tā, es pavisam Tev aizmirsu stāstīt par to korporāciju. Tā nu tagad ir nodibināta. Mēs visi sapulcējāmie ceturtdien plkst. 4 pēc pusdienas Latviešu biedrībā — uz sapulci. Bija līdz 40 cilvēku, pie tam bija sanākuši, diez' kamdēļ liels pulks z e m g a ļ u, laikam lai mūs gāztu. Sapulci atklāja Grīnbergs, ar runu, kuŗā aizrādīja uz korporācijas mērķiem un principiem. Tie principi, uz ko mūsu korporācija tika dibināta, bija: veicināt izglītību, tautību un atturību...“

... Visi tie, kas ar to nolēmumu bija mierā, parakstījās — kā biedri pie jaunās korporācijas. Parakstījāmie pirmo reizi — 26 biedri. Zemgaļi pēc tam aizgāja, jo tie neparakstījās, arī Lieknējs —

neiestājās mūsu biedrībā. Pēc tam ķērāmie pie lietu apspriešanas — Plutte bija sapulces vadonis. Tad — ievēlēja rīkotājus, pavisam 7: Plutte, Grinbergs, Smurģe, Celmiņš, Grīnfelds, Timuška un Bunnars. No tiem: Smurģe — Maestro-cantādi (dziedāšanas priekšnieks) un Celmiņš — Maestro-paucādi (paukotāju priekšnieks), Grīnfelds — kasieris. Tiem rīkotājiem nu sapulce uzdeva pa svētkiem darbu, norakstīt „Allgemeiner Polytechniker Comment“: sastādīt statūtus, izvēlēt korporācijas vārdu, krāsas, vapeni, devīzi; noīrēt korteli; visu to padarīt pa svētkiem un nākošā sapulcē, kas būs starp 8. un 15. janvāri, jāceļ priekšā priekš apspriešanas. Tur tad nu nospriedisim, kādu vārdu, krāsas u. t. t. pieņemt.

Pirmo reizi arī parakstījām katrs kādu summiņu priekš pirmiem izdevumiem. Plutte — 25 rbļ., — citi visi mazāku 10—5 rbļ., kādi 3 — pa 15 un 1 pa 20 rbļ. Pirmo reizi naudas diezgan, un arī citādi mums naudas netrūks, jo latviešu dižvīri — jau tie pāris, ar ko Plutte runājis — 500 rbļ. devuši. Vispārīgi mūsu pulciņš tiek ļoti simpātiski saņemts no Tērbatas un Maskavas studentiem: tikai seloņi tā šķībi skatīsies, bet viņi jau nu neblamēsies taču sevi, ka mūs negribēs apstiprināt. Arī jau avīzēs bija par mūsu korporāciju. Trešdienas, 13./XII. „Düna Zeitung“ bija raksts, ka Rīgā esot 200 latvju studentu, no kuriem 60 esot Selonijā, 40 — neapstiprinātajā Zemgalijā — un no pārējiem 100 — kādi 30 esot nodomājuši dibināt jaunu latviešu korporāciju. Otru dienu pēc tam, t. i. mūsu sapulces dienā, arī latviešu avīzēs bija tas pārtulkots, tā ka tagad jau visur zināms, ka mums būs jauna korporācija.“

Jaunieceltā rīcības komisija līdz telpu noīrēšanai savas pirmās sēdes noturēja Berga bazārā, Viļa Olava dzīvoklī. Pirmā sēde notika jau otrā dienā pēc dibināšanas, t. i. 15. decembrī. Šinī sēdē vispirms apspriesti jaunās korporācijas varbūtējie nosaukumi — Latavia, Talavia un Fratērnitas Dunensis. Pirmais no tiem atzīts par nepiemērotu, un nolemts likt vispārējai sapulcei priekšā pārējos divus. Par devīzēm pieņemtas un nolemts likt priekšā „Darbs ceļ vīru“ un „Roku rokā“. Par krāsu sakopojumu pieņemts balts, zils, zelts. Pie tam nolemts likt priekšā vispārīgai sapulcei, ka šie pamatnoteikumi ietilpst iekšējā „comment“ pirmā paragrafā kopā ar principiem un tā grozīšanai vajadzīga dibinātāju vienbalsīga piekrišana.

Uzsverot, ka darbs un nevis bezbēdīga un vaļīga dzīve „ceļ vīru“, Talavijas dibinātāju pulciņš „roku rokā“ ķērās pie sava darba, izkopjot vispirms jaunās korporācijas iekšējo dzīvi, lai tad uzsāktu cīņu

par saviem ideāliem arī uz ārieni. Ja dibinātāju pulcēšanā un aicināšanā uz kopēju mērķi izcilus nopelni ir Oskaram Grīnbergam, un lieli nopelni arī Fricim Dzelzkalnam, Jānim Lakatam, Edgāram Grīnfeldam, Paulam Smurģem un citiem, tad vēlāk, Talavijai nodibinoties, piedzīvojumu bagātais Olavu Vilis vislielākā mērā veicināja iekšējās dzīves drīzāku izveidošanos un nostiprināšanos. Viņa padomu apgarota, Talavija drīz vien kļuva spējīga uzstāties arī uz ārieni.

Ziemassvētku brīvlaikā Bunnars sameklēja pirmo K! Dz! Stabu ielā 42, sastāvošu no 2 istabām un vajadzīgām blakus telpām. Vienu istabu pārdaļot ar sienu, radās trešā istaba. 12. un 13. janvāra sapulcēs pieņem interno komanu, karoga zvērasta formulu un nosaukumu „Talavija“. 14. janvāra sapulcē konstatē dibinātājus, pie kuriem, bez jau minētiem dibinātāju protokolā 14. decembrī, pieskaita vēl V. Prātu. Šinī sapulcē notiek arī pirmās amata vīru vēlēšanas tekošam sēstīrim (sk. amata vīru tabeli). Par dibināšanu nolemj ziņot rakstiski: R. P. I. direktoram, Selonijai, Lettonijai. Rūķim, Fr. Petropoliensis, Maskavas studentiem un Rīgas latviešu biedrībai. Šī ir pēdējā sapulce, sākās konventi.

Grūtais, ērkšķainais ceļš sprausto mērķu sasniegšanai bija uzsākts. Principu apziņa un gars bija jāieaudzina stingri vispirms pašos biedros, lai pēc tam tie kļūtu redzami arī uz ārieni. K! ar lielu dedzību un pašaieliedzību ķērās pie darba; organizēja īsā laikā plašu lasītavu, par bibliotēku gādāja visiem iespējamiem līdzekļiem. Vēl vairāk, otra principa realizēšanai, blakus K!, nodibināja literāriskās sapulces. Pirmā literāriskā sapulce notika 3. februārī 1901. gadā mag. lit. K. Timuškas vadībā. Atklājot šo sapulci, pirmais maģistrs Timuška attēloja literārisko sapulču mērķus un uzdevumus sekošā runā:

„Cien. biedri! Šodien še esam sapulcējušies, lai ķertumies pirmo reizi pie darba, kuŗam mūsu sabiedrības dzīvē ir jāspēlē viena no svarīgākām lomām. Mēs esam vienojušies, dibinājuši biedrību, kuŗa lai būtu, tā sakot, vairāk gara bērns. Jau tas apstāklis, ka neesam varējuši apmierināties ar pastāvošām korporācijām, ka neesam varējuši viņu dzīvi un darbību uzskatīt par tādām, pie kuŗām varētum pievienot arī savējo — jau tas norāda, ka mūsu sabiedrībā jāspēlē loma kādam citam elementam, ko neesam pietiekošā mērā novērojuši pie citām līdzīgām sabiedrībām. Es domāju, ka tas, kas mūs šķīr no citiem, gan būtu isumā mūsu cenšanās attīstīt un

izglītot mūsu gara spējas, mūsu zināšanas — lietas, kas vispārī tiek atzītas par augstāki stāvošām, nekā vienkārša, egoistīga pajautrināšanās, fiziska vingrošanās ar ieročiem u. t. t. Vienodamies zem Tālā vijas karoga, esam brīvprātīgi apņēmušies veicināt starp citu izglītību un tautību. Es nešaubos, ka katrs no mums, uzstādīdams sev tādus mērķus, negribēja lietot tikai tukšus vārdus, lai būtu kas ko teikt, lai būtu taču kāds princips modes pēc, tā sakot, ārējā dekorācija, — bet pārliecināts par šo principu cēlumu, cieši apņēmies kalpot viņiem ne tikai vārdos, bet arī darbos, citādā gadījumā mūsu rīkošanās būtu smieklīga, tiša paškrāpšana. Ceļas jautājums, kādiem līdzekļiem lai izpildām šo pašu uzlikto pienākumu, kādā ceļā sasniegt vislabāk šos mums sprastos cēlos mērķus. Es domāju, ka viens no galveniem līdzekļiem būtu, — apmeklēt uzcītīgi un ar visu sparū nodoties mūsu literāriskām sapulcēm. Darbs, ko mums šīs sapulces uzliek „obligātoriski“ ir niecīgs. Vienu priekšlasījumu izstrādāt gadā jauneklī, kurš jau beidzis vidējo mācības iestādi un sevi tālāki izglīto augstskolā, ir darbs, kas viņam maksā to vismazāko daļiņu no viņa sviedriem. Nožēlojami būtu, ja biedri pat šo darbu neizpildītu, un viņi būtu vēl pie tam spiežami ar naudas un citiem sodiem — nožēlojami vēl vairāk tādēļ, ka paši brīvi esam šos pienākumus uzņēmušies un viņu neizpildīšana liecinātu par mūsu rakstura vājību.

Bet šis darbs gan ir jāuzskata kā minimums, un, tikai to vien izpildīdami, paliksim par klaušu laiku kalpiem, kas savas nastas pacietīgi nes, dzīti no vāgāra pātagas. Otrādi mēs rīkosimies, ja dzīvi, ar interesi piedalīsimies pie šīm sapulcēm, pēc iespējas bieži ieradīsimies viņās, līdz nesdami kādu ciema kukuli. Ja katrs uzskatīs par savu pienākumu — darīt šīs sapulces kuplas un daudzpusīgas, tad, bez šaubām, viņas mums arī nesīs tos augļus, ko no viņām gaidām.

Katram no mums gan būs saprotams, kāda nozīme priekš mums ir šīm sapulcēm. Turu par vajadzīgu aizrādīt, kādā veidā mēs, pēc manām domām, ar šām sapulcēm varam kalpot mūsu augšā minētiem principiem: izglītībai un tautībai. Stāsta, ka paukošana, kuŗa tiekot stingri piekopta citās korporācijās un arī pie mums paturēta, attīstot muskuļus, radot pie cilvēka stingru un drošu uzstāšanos pret citiem, attīstot skaistumu u. t. t. Es šīs domas turu par loģiski nemaldīgām. Domājos atradis pilnīgu analogiju starp paukošanu un mūsu literārisko sapulču nozīmi. Kā tur, tā arī še mēs mācāmies sevi aizstāvēt, tikai ne fiziski, bet intelektuāli, mēs mā-

cāmies aizstāvēt savus uzskatus, savas domas, savu pārliecību pret uzbrukumiem, kuŗi mums izliktos nedibināti, mēs radināmies arī pārliecināt citus, kuŗu domas mums liktos maldīgas. Viss tas attīstīs mūsu gara spējas, radinās mūs kārtīgi izteikt savas domas, kas vajadzīgs jo vairāk tādēļ, ka Institutā mums visu pasniedz sagremotu un gatavo mūs, tā sakot, par klusiem techniķiem, darba rūķiem, kuŗi lai kādā valsts kaktā mierīgi savu darbu strādātu un maizīti ēstu, sabiedrībā sēdētu omulīgi kaktiņā un svinīgi klusētu, noraugoties savās sastrādātās rokās. Bez tam šīs sapulces paplašinās arī dažā ziņā mūsu uzskatus uz sadzīvi, attīstīs, tā sakot, mūsu redzi; viens no otra papildinās savas zināšanas u. t. t. Tā tad īsumā: citi mācās stāties preti uzbrucējiem ar fiziskiem ieročiem, izliedami barbariski pretinieka asinis un tā pierādīdami, ka viņi ne par matu nav gājuši uz priekšu no tumšajiem viduslaikiem; mēs turpretim mācāmies šo norūsējušo ieroču vietā lietot modernākus, jaunlaiku prasībām vairāk piemērotus ieročus, prātu un vārdus, ievērojot vēl to, ka no miesīgiem uzbrukumiem mūs laipni sarga policija. Tā pēc manām domām būtu viena no galvenām diferencēm starp mums un mūsu studiju biedriem.

Tā tad mūsu centieni šai ziņā būtu diezgan plaši un nozīmīgi. Bet es domāju, ka izteiciena „veicināt izglītību“ nozīme būtu vēl plašāka: piekopt nevien savu pašu, bet arī visas tautas izglītību. Mēs esam sev uzdevuši veicināt arī tautību un, domāju, ka vislabāki to izpildīsim, izkopdami tautas izglītību. Nevienš nekalpos latvju tautai, veicinādams viņas turību bez izglītības: gandrīz visi turīgie un maz izglītotie latvieši paliek par kārķu vāciešiem jeb tamlīdzīgiem. Taisni pēc izglītības ir jācenšas latvju tautai, gan jau arī tad „tās citas lietas taps piemestas“. Un mūsu darbs šai ziņā nebūs grūts, ja vien tik gribēsim pūlēties. Latvju tauta ir pierādījusi nenoliedzami, ka viņa spēj un grib iegūt izglītību. Latvieša smadzenes ir atrastas caurmērā smagākas par visu tuvāko tautu smadzenēm, un šis fakts mūs tikai var priecināt un glaimot mūsu patriotismam.

Ja ķeramies pie minētā darba, ja gribam apņēties mēs, kas esam aizgājuši soli priekšā mūsu tautas brāļu lielumam, vilkt viņus līdz pie gaismas, tad mums atveras jo plašs darba lauks. Kā jau teikts, latvieši ir spējīgi saņemt izglītību, bet maz ir darbinieku, kas viņiem to gribētu sniegt.

Latviešu literātūra rāda drūmu ainu, laikraksti un grāmatu izdevēji pasniedz vairāk sēnalu nekā graudu; laukskolas, kuŗās jākaļ galvā tikai priekš

aizmiršanas svešu valodu vokābuli, ir nožēlojamā stāvokli; augstskolu audzēkņi un absolventi pa lielāki daļai nogrimst tikai savos speciālos uzdevumos vai pāriet cittautiešos. Šī drūmā aina jo vairāk mūs sauc pie darba, un laba būs talaviešu apziņa, ja būsīm kaut cik darijuši mūsu tautas labā.

Talavijas iekšējais komans mūs pamudina nodot savus izstrādājumus laikrakstiem, turēt priekšlasījumus dažādās biedrībās, un bez visa tā katrs no mums pēc paša apziņas varam dažādi pūlēties koncentrēt ap sevi tumšākos ķermeņus, planētas, ja tā varētu izteikties — un tos pēc iespējas apgaismot, uzrādot tiem, kas labs un derīgs iz literatūras, iz dzīves u. t. t. Ievērosim faktu, ka pati tauta uz mums raugās kā uz autoritātēm, un izlietosim viņu par labu mūsu centieniem, attiecoties uz tautas izglītošanu, un ne vienkārši kalpodami savai patmīlibai.

Ievērojot visu to, atļauju sev izteikt cerības, ka biedri ar lielāko censību nodosies pasāktajam darbam, apzinādamies, ka viņi ar to kalpo sev pašiem, Talavijai un latvju tautai.“

Maģistra izteiktās domas un cerības dibinātāji attaisnoja pilnā mērā, literāriskās sapulces bija dzīvas, interesantas, domu bagātas. Tomēr jaunās organizācijas ārējā forma uzlika vēl daudz citus pienākumus. Piemērojoties korporāciju dzīvei, bija jādomā par daudz ko, arī par dziesmām. Jau no sākta gala T! ir mēģinājusi iztikt un izvairīties no sveštautu dziesmu dziedāšanas. Tomēr bez daļajām tautas dziesmām latviešu studentiem bija maz piemērotu dziesmu savā pašu valodā. Bez īpatnējām dziesmām iztikt bija tomēr grūti un neērti, sevišķi sajūta speciālu gadījumu dziesmu trūkumu, kā zobena zvēra (tautieša solījuma), karoga dziesma u. t. t. Šeit atsevišķi biedri izlīdzēja, vai nu sacerējami pilnīgi no jauna, vai pārdzejodami un tulkodami. Ražīgākie šinī ziņā bija Hugo Celmiņš un Adolfs Vitkopfs. Vitkopfs pārdzejoja veselu rindu tagad mums mīļu un pazīstamu dziesmu kā: Komitāta dziesmu, Brāļi, vai vēl jauni mēs, Kad Noass šķirstu atstāja un c. Celmiņš tulkojis pazīstamo pie Stūra Stepa, sacerējis tekstu Gaudeamus'a piedziedājumam (Gadu simti simtiem slikst), oriģinālo krāsu dziesmu (sacensībā uz Olava izsludināto godalgu) un īpatnēji spēcīgo zobena zvēra, ko dzirdēja T! pirmos pastāvēšanas gados. Ar savu dziļi nacionālo, aso līniju šī dziesma kļuva par piedauzības akmēni citiem, kādēļ nācās tekstu mīkstināt, ietērpjot vienu otru ļoti patstāvīgu un nepārprotami nacionālu domu vispā-

rējās frazēs, t. i. tādā veidā, kā to dziedām tagad tautiešu solījumā. Salīdzināšanai pievedam šeit Celmiņa Talavijas zobena zvēra pirmtekstu:

No H. C e l m i ņ a 1901. g. ar V i l ģ a O l a v a pre-
miju godalgotā redakcijā.

Plūstat skaņās

Dziesmu skaņas:

Šodien diena svinīga!

Tādēļ, brīvie tautas brāļi,

Lai šī dziesmu dziesma tāļi

∴: Atskan ∴: jaukā saskaņā!

Tādēļ, brīvie tautas brāļi,

Lai šī dziesmu dziesma tāļi

∴: Atskan ∴: jaukā saskaņā!

Vācu varu,

Vērgu garu

Jau kā teiku daudzina;

Gaiši mūsu sapņu tēli, —

Mēs, kā brīvās tautas dēli,

Zvēram pie šā zobina:

Mantu, dzīvi,

Ziedot brīvi

Gatavi mēs katru brīd';

Un priekš tēvu zemes lietas

Gribam ciest un mirt uz vietas,

Kamēr vecā saule spīd.

Nem šo kausu,

Dzersim sausu!

Katrs lai to ar prieku ceļ!

Zobinu ar kreiso turi,

Cepurei to cauri duri,

Dzer, lai latvju tauta zel!

Krāsās skaistās

Zobins laistās,

Redzot viņu šaubas zūd, —

Cepurei to cauri duru,

Svētu zvēra es turu:

Mūžam krietnis tautiets būt.

Vai tik ienaidsnieki sīvie

∴: Zobinu var vicināt? ∴:

Nē, ar' mūsu senči brīvie

∴: Prata šķēpus asināt ∴:

Jautri svētkus nu lai svinam,

Senču šķēpus pieminot!

Zobinu šeit vicinot,

Brīvo senču tekas minam.

Sniedzat svinīgi man pretī

∴: Brīvu vīru zobinu! ∴:

Svētku dienā neredzēti

∴: Cepurītēm rotātu ∴:

Cepures lai nost tam nemam, —

Galvai jābūt apsegtai, —
 Un līdz reizei nākamai
 Viņam spožam stāvēt lelam.
 Liec galvā to!
 Es izstiepju pār viņu
 Šo zobinu ar ziņu:
 Par zīmi tam šis asmens spīd,
 Lai veicas gara šķēpus trīt!
 Līdz kamēr mūsu garā, —
 Tu esi brāļu barā:
 Lai dzīvo mūsu brālis sveiks!
 Stāvi nu pēc svetkiem brīvā,
 ∴ Mūsu svētku zobins spožs! ∴
 Katrs lai, gara ciņā sīvā,
 ∴ Minot tevi, paliek drošs ∴
 Sveiki, kas šos svētkus svinam,
 Senču šķēpus pieminot!
 Zobinu šeit vīcinot,
 Brīvo senču tekas minam.

Jaunās dziesmas ar lielu enerģiju un dedzību ievada K! dzīvē pirmais maģistrs Smurģe un viņa substituētais Sakss.

Jau 1901. gada 14. aprīlī T! nostājas atklāti latviešu sabiedrības priekšā, sarīkojot savu pirmo koncertu balli Rīgas latviešu biedrībā. Ļoti labi apmeklētais izrīkojums pierādīja plašu aprindu interesi un sajūsmu par Talavijas nodibināšanu. Jāpiezīmē, ka šī bija pirmā studentu balle, kuŗas dejas kartē starp citām oficiālām dejām bija atzīmēts tautiskais „Jandaliņš“. Kā svētku viesi atceras, tad šo oficiāli „neparasto“ deju viņi nodejojuši ar lielāko sajūsmu. Ja Talaviju latviešu sabiedrības lielākā daļa „atzina“ gandrīz no pirmās dienas, tad Talavijas oficiālā atzīšana akadēmiskā saimē ievilkās ļoti ilgi. Tam par iemeslu viņas principi un noteikti nacionālā nokrāsa. T! principi nozīmēja pārāk strauju lūzumu tā laika studentu uzskatos, un tādēļ šo principu uzvara nebija domājama bez ciņas. Oficiālās vizītēs pie vietējām korporācijām dibinātājiem ik uz soļa iznāca sadursmes T! „pārgudrības“ dēļ, sevišķi vācu un līdztautiešu aprindās. Tikai poļu Velecija („Veletia“) un igauņu Vironija („Vironia“) allaž izrādīja nepārprotamu pretimnākšanu, no kuŗas ar laiku izauga sirsnīgas draudzības attiecības. Arī ar Tērbatas Letoniju radās sirsnīgāka saprašanās nekā ar dažu labu Rīgas korporāciju (sk. fil. Vitckopfa atmiņas. R e d.).

Pirmie pastāvēšanas gadi ir visgrūtākie K-ta! dzīvē. Kā izraēļa bērniem, Jeruzalemi atjaunojot, vajadzēja vienā rokā turēt ķelli, otrā šķēpu, tā talaviešiem vajadzēja nostiprināties savos principos iekšēji

un reprezentēties uz ārieni, meklējot sakarus ar pastāvošām korporācijām, lai legalizētu savu sabiedrisko stāvokli. Iekšējas dziņas un mērķi sadūrās ar ārējām formām. Talavijai savu principu izvešanā un aizstāvēšanā nācās cīnīties par to, lai vairāk paturētu no sava ipatnējā un mazāk padotos savu laiku pārdzīvojušam. Talavijas tapšana ir jaunu dziņu sekas. Šo jauno dziņu izveidošanai bija jārod arī jauni ceļi, jānosprauž jaunas tekas. Daudz pūļu pielikts, daudz ceļu meklēts un iets, lai veidotu korporāciju ideju latviešiem pieņemamā garā. Iekšējā dzīve un ārējā satiksme nesa katru dienu jaunus, internā komanā neparedzētus gadījumus. Komana papildināšana un pārstrādāšana aizņem daudz laika, un gandrīz katrā K-tā! kaut ko groza vai papildina.

Viens no pirmiem, raksturīgiem papildinājumiem, kas rāda, kādā virzienā dibinātāji vēlējušies ievadīt T! dzīvi, ir fil. K. Timuškas iesniegtā un K-tā! pieņemtā propozīcija, ka krāsas piešķiramas tikai pēc literāriska darba nolasīšanas un pieņemšanas literāriskā sapulcē. Ar aizrautību un lielu nodziļināšanos paši dibinātāji sarakstīja savus referātus un tādu pat nopietnību un nodziļināšanos viņi prasīja arī no jauniem biedriem, lai tie visi sistematiski iepazītos ar latvju garīgām vērtībām. Dibinātāji noteikti un nepārprotami pastrīpoja plašas vispārīgas izglītības nozīmi un nepieciešamību katrā sabiedrības locekli, izaudzinot to pie tam par spēcīgu talavieti, kas varētu savas korporācijas principus un garu aizstāvēt arī uz ārieni.

Tomēr ar literāriskām sapulcēm un K-tiem! vien T! kā disciplinēta un iekšējā dzīvē sakausēta vienība nebūtu varējusi izveidoties. Lai atsevišķos sabiedrības locekļus norūdinātu savu principu apziņā un izaudzinātu viņus stiprā kopības sajūtā, vecie talavieši labprāt pavadīja daudz laika kopā K! Dz!, gan nopietnās, brīvās debatēs, lasītavā, gan arī jautros brīžos pie kausa putojoša miesta omulības vakaros. Ar ūdens kriņģeļiem un glāzi alus rokā, pie desīņu katla, no kuŗa ekonoms visžēlīgi apbalvoja katru ar savu tiesu, drīz vien radās kopējas valodas, ligoja tautas dziesmas, un braši skanēja „Gaudeamus“ veco maģistru Smurģu Paula, Vitckopfa un Saksa vadībā. Vienkāršībā un sirsnīgā sadraudzībā visi jutās kā vienas cieši saaugušas dzimtas locekļi.

1901. g. 15. martā dibinātāju pulkā iestājās pirmais jaunās korporācijas zēns — Mārtiņš Nukša. Viņam seko citi. Bet vēl pirms tam sēmeštra sākumā K! atzīst, ka divi no dibināšanas protokola parakstītājiem, N. Gailīts un V. Prāts, nav nekādu da-

libu turpmākā T! dzīvē ņēmuši un tamdēļ izslēdz viņus no dibinātāju saraksta un T!.

T! radās arī labvēļi un draugi, un viņu skaits arvien pieauga. Kā viens no sirsnīgākiem minams mācītājs Celmiņš, kuŗa izjustais apsveikums sēmeštra beigās, pēdējā K-tā, radija vispārēju sajūsmu un pacilātību.

1901. gada vasarā, dilona pārvarēts, mirst pirmais Talavijas loceklis — Jānis Anševics. Rudenī ir pirmā T! Jurģa diena — pārceļot K-ta! dzīvokli uz Ķergalvja namu Valdemāra ielā Nr. 27/29, (tag. Foxtrottdiele). Vēlāk rudenī, novembrī, T! sarīko otru balli — ar teātra uzvedumiem.

1901. gada II. semestrī sākās „košana rūgtā ābolā“ — oficiālās vizītes pie C! C! korporācijām. Šīm vizītēm nozīmēja veselu rindu biedru, kam obligātoriski bija jāapmeklē noteikti konventi. Lielā daļa no korporācijām izturējās vairāk kā vēsi, lai neteiktu, naidīgi.

Samērā labas attiecības no paša sākuma bija ar Veleciju un Vironiju, bet vēlāk, pa daļai, arī ar Arktiku („Fratern. Arctica“). Šīs attiecības kļuva arvienu stingrākas, un draudzīgās korporācijas bija tās, kas seši gadi vēlāk izveda cauri T! apstiprināšanu.

Viesošanās pie dažādām korporācijām nepaiet, protams, bez raušanās un viņu atrisinājumiem — goda tiesām... Sevišķi daudz m... radās pēc tautu komersa, kuŗā ņēma dalību arī T! Kaut gan oficiāli vēl neatzītai, tai bija rezervēts atsevišķs galds, līdzīgi pārējām korporācijām.

Jāatzīmē, ka Vironija, kas tikai dažas nedēļas pirms T! dibināšanas bija oficiāli uzņemta C! C! un izbaudījusi piecus gadus neapstiprinātas korporācijas sūro likteni, sevišķi silti jūta T! līdzī un uzņēmās tautu komersā viņas dēļ ne vienu vien raušanos. Novembrī K! iesniedz pirmo rakstu C! C! par T! atzīšanu.

1902. gadā beidz Augstskolu pirmais T! dibinātājs Jānis Bunnars — un to ar komitatu uzņēma par pirmo T! filistri. Šinī pat gadā K! piedzīvo otro Jurģu dienu — pārceļoties uz Lāčplēša ielu Nr. 24. Uz pašiem gada svētkiem K! saņem C! C! noraidošo atbildi — atzīšanas jautājumā. Šī noraidīšana rada pirmos šaubu un mazticības dīgļus, kas vēlāk noveda pie 1905. g. lielās šķelšanās. Pēc tam, kad atzīšana bija noraidīta, vajadzēja gādāt kaut vai kādu pagaidu legalizēšanās veidu. Tādu daži cerēja panākt, iesniedzot direktoram īpaši izstrādātus statūtus. Šis jautājums tomēr aplūsa uz dažiem gadiem un pacēlās par jaunu pēc otrreizējas noraidīšanas.

Vapeņa izgatavošanai K! griezās pie vairākiem māksliniekiem — Zariņa, Zaļkalna un beidzot Madernieka, kuŗa projektu arī pieņēma. Projektu pārbaudīšana un pate vapeņa pagatavošana ievilkās vairākus semestrus.

Gadi no pirmās C! C! iesnieguma noraidīšanas līdz oficiālajai atzīšanai bija T! dzīvē ļoti grūti. Pēc pirmā zēna M. Nukšas uzņemšanas T! stipri pieaug nākošos semestros ar lielāku skaitu jaunuzņemto zēnu. Tomēr biedru uzņemšanā ne ikreiz pielietoja pietiekoši stingru mērauklu, jo daži dibinātāji itkā sacentās jaunu biedru pievilkšanā. No vienas puses vairojās T! locekļu skaits, tā stiprinājās. No otras puses šāda pastiprināta uzņemšana ienesa T! dzīvē vienu otru lieku rūgtu pilienu, kas būtu izpalicis, ja pie uzņemšanas pielietotu stingrāku mērogu. Pozitīvais, ko ienesa pirmo gadu jaunie biedri T!, bija viņu nesavtīgā dziņa strādāt vispārības labā un pie savas pašizveidošanās caur T!, negaidot no tās nekādu materiālu labumu. T! bija veidošanās stadijā. Viņa auga un attīstījās, radija savas tradīcijas.

Daudz laika K! Dz! (neoficiāli) „jaunajiem“ ziedoja Benšons un Lakats. Pirmais — savdabīgi-izaicinoši, otrs — sirsnīgi silti. Protams, arī citi talavieši ņēma dzīvu dalību jauno biedru audzināšanā, tomēr minētie jāatzīmē kā zināmas īpatnības. Ar laiku zēnu un jauno biedru audzināšanā, kā vēlāk redzēsim, izveidojās divas galvenās strāvas. Pirmo filistru iespaids uz K-tu! bija ļoti liels, katrs K-ta! loceklis apzinājās, ka filistrs ir jau tai dzīvē iekšā, kuŗai taš, kā students, tikai gatavojās. Katrs filistra vārds bija svēts un respektējams, jo vairāk tādēļ, ka pirmie filistri bija arī T! dibinātāji. Sevišķi Olavu visi uzklausīja. Par nožēlošanu filistru svētīgais iespaids stipri mazinājās tāpēc, ka tie bieži atstāja Rīgu un bija gadiem ilgi prombūtnē Krievijā.

Dažkārt T! redzēja arī viesus no tām aprindām, kas jūta viņai līdzī. Ne vienu reizi vien kamīna istabā (Marijas ielā 12), kamīna noslēpumainā apgaismojumā talaviešu vidū kopējās pārrunās un dziesmās kavējās sirmais Dzērbenes skolotājs Gailišu Toms, mācītāji Maldons un Gailīts, nereti arī Jūlijs Madernieks un Emīls Dārziņš. Talavieši pirmie atskaņoja Dārziņa „Mūžam zili“, un pirmās Melancholiskā valša skaņas vilņoja T! K! dzīvoklī. Daudzi filistri arī atminas tos gaišos brīžus, ko tie pavadījuši kopējās dziesmās vai arī šaurākā pulciņā — korī. Šie pirmie gadi ir T! kuŗa dziesmu ziedu laikmets. Bija labi dziedātāji un karsti dziesmu mīlotāji, sevišķi pēc 1903. gada, kad iestājās 26 jauni zēni. Jau pirmo maģistru — dibi-

Eglite T! K! Dz! 1903. g.

T! kvintets 1904. g.

nātāju vadībā dziedāja ar sajūsmu un aizrautību, un Pauls Sakss lika pamatus! T! korim, to izveidoja ar lielu rūpību un izveda sabiedrībā. Pēc Saksa īstā kora dvēsele bij Pakalniešu Augusts — „Palkins“, kas arvienu lielāku vērību piegriezta kora dziesmām. Faktiski bija divi kori, jeb, kā pats maģistrs apzīmēja, „lielais orķestris“ un „mazais orķestris“.

Lielais koris uzstājās literāriskos vakaros, svinību gadījumos un T! izrikojumos. Drīz vien T! koris kļuva pazīstams uz ārieni un ņēma dalību lielākos kora koncertu sarīkojumos.

Intimākas attiecības pastāvēja „mazā orķestra“ dalībnieku starpā. Šis dubultkvartets „Palkina“ vadībā arvienu turējās kopā. Mazais orķestris bija, tā sakot, kora kodols. Vajadzēja „Palkinam“ tikai saskatīt šo kodolu Konventa dzīvoklī, lai viņam rastos doma kautko sadziedāt, varbūt atskatot jaunu dziesmu. Sasēdās ap galdu pie kausa miestīņa un ļāva vaļu brašām dziesmu skapām. Nevien Konventa dzīvoklī, bet arī pie viena otra mājā sadziedāja jaunas dziesmas vai pārskatīja jau dziedātās. Koris un piedalīšanās viņā atstājis daudzas patīkamas atmiņas viņa dalībniekiem.

Bez kora T! jau no pirmā gada pastāvēja mūzikas kvintets, kuŗa dvēsele bija Fr. Dzelzkalns. Pirmie viņa dalībnieki bija Smurģe, Vējiņš, Prīmans, Lukstiņš, Pakalniets, vēlāk arī Lieknējs, Abers u. c.

Iepriekš aizrādītā nesamērīgi lielā biedru pieplūduma negatīvās sekas sāka parādīties ap 1904. gada sākumu. Lai gan 14. decembrī 1900. gadā R. 1. b—bā sapulcējušos studentu uzskati un pārliecības bija ļoti dažādas, tomēr, caurmērā ņemot, jaundibinātās T! virzienam priekš tā laika bija stipri progresīva nokrāsa, neskatoties pat uz to, ka pieņemtais internais komans ļoti maz atšķīrās no atsevišķo studentu korporāciju komaniem. Par T! virzienu viņas komandā bija minēts tikai vispārējos vilcienos. Kamēr T! sastāvēja no vecākiem studentiem ar nobriedušiem uzskatiem, šāds vispārējs formulējums nerādīja nekādas neskaidrības. Ar laiku dibinātāji tomēr atstāja sabiedrību, viņu vietā nāca klāt jauni biedri, un līdz ar to pamazām radās neskaidrība par T! sprautiem mērķiem un uzdevumiem. Šo neskaidrību stipri veicināja cenšanās pēc apstiprināšanas, kas T! internai un eksternai dzīvei uzspieda stipri buršikozi-konservatīvu nokrāsu un iekšējā dzīvē vairāk piegriezta vērību formai nekā saturam. Vienīgais T! I! K! §, kuŗā bija runa par T! mērķiem un uzdevumiem — § 1. — dažu iemeslu dēļ nebija no dibināšanas protokoliem

pārrakstīts I! K! Bez tam arī šī § saturs — veicināt biedru starpā tautību, izglītību un aturību — dažiem likās neskaidrs, kas radīja šo principu dažādus iztulkojumus. (Skat. Krauzes gada pārskatus par 1904.—1906. gadiem. Red.). Lai novērstu radušās neskaidrības, uz Fr. Dzelzkalna ierosinājumu, 1904. g. rudenī sasauca T! dibinātāju sapulces, kuŗās izstrādāja piezīmes pie § 1. viņu tagadējā veidā un arī citas I! K! nodaļas pārgrozīja un papildināja ar nolūku veicināt sirsnīgāku saprašanos biedru starpā. Starp citu arī pastrīvoja prasību, lai pie uzņemšanas Sp! K-tā! skatītos uz jauno locekli nevien kā uz mīlu, patīkamu cilvēku, bet vairāk uz to, cik lielā mērā tas iedzīvojies T! principos un spēj tos aizstāvēt. 13. janvārī 1905. g. Sp! K! bez ierunām pieņēma dibinātāja izstrādātos un zin. lit. komisijas formulētos komana pārgrozījumus un papildinājumus.

Ar šo gan lietas stāvoklis uzlabojās, tomēr iekšējos pārpratumus un nesaskaņas pilnīgi novērst neizdevās. It sevišķi spilgti tās atkal parādījās pēc Novicka, Žagata, Bāta un Zemola komitata. Dažas runas, kas pašas par sevi bija diezgan nevainīgas, bet kuŗas daži uztvēra par apvainojošām, sacēla lielu uztraukumu. Ir grūti visos sīkumos izskaidrot toreizējo nesaskaņu biedru starpā un viņas cēlonus. Viena daļa no biedriem vēlējās T! ievest mēreni buršikozu garu, daži no jaunākiem redzēja T! uzdevumu dzīvā progresīvi sabiedriskā darbībā, trešie to saskatīja dziļākā atsevišķu biedru kultūrēlā attīstībā. Šie pamata motīvi biedru savstarpējā satiksmē sapinās par gandrīz neatrisināmu mezglu, kas vēl vairāk sarežģījās ar to, ka daži jaunākie un nepiedzīvojušie biedri, iekšējās kultūras un estētikas trūkuma dēļ, lielā mērā ignorēja ārējo sabiedrisko uzstāšanos, kurpretim citi tai daudzkārt piešķīra pārspīlētu nozīmi. Tas izvirzīja reprezentācijas jautājumu, kas deva iemeslu vienai daļai otru uzskatīt par „sarkanu“ un līdz ar to par bīstamu T!

Lai še radītu kādu izeju, Sp! K! 7. febr. 1905. g. nolēmj: uzdot senioram 2 nedēļu laikā sasaukt T! Sp! K! acumirkliņos un bijušos aktīvos locekļus (t. i. tādus, kas vēl nav galīgi izstājušies) uz sapulci savstarpējām pārrunām. Noturēja 3 sapulces, kuŗas, pēc plašas domu izmaiņas par T! apstiprināšanu, reprezentācijas jautājumu, ārējo uzstāšanos, „sarkanumu“ un dažu biedru personīgo izturēšanos, pārtrauca bez rezultātiem — vai pareizāki — ar negatīviem panākumiem.

Neilgi pēc tam Smurģe, Skrastiņš, Vitkopfs un Malvess gribēja konfliktu izbeigt, liekot Konventam

priekšā izslēgt iz T! Benšonu, Šteinu un Tormani, pārmetot viņiem aktīvu kreisās politikas piekropšanu. K! lielākā daļa nepiekrita izslēgšanai bez jautājuma iztirzāšanas un, turēdami savstarpēju saprašanos par iespējamu, atsevišķi biedri sasauca privāti iepriekšējo sapulču turpinājumus, kuŗu rezultāts bija 24 Sp! K! locekļu parakstītais, 15. martā 1905. g. K-tam! iesniegtais un no pēdējā pieņemtais priekšlikums:

„Lai noskaidrotu T! tagadējo stāvokli uz iekšu un ārieni un lai novērstu šķelšanos garu un partēiju biedru starpā; apakšā parakstījušies Sp! K! locekļi lūdz Sp! K! pieņemt sekošus punktus:

1. T! nopietni jācenšas panākt apstiprināšanu caur C! C!, pie kam par ceļa vadoni jābūt vienīgi viņas principiem.

2. Pilnīgi izslēgt iz T! iekšējās un ārējās dzīves liekuļošanas un laipošanas politiku.

3. Iekšējā un ārējā dzīvē stingri sekot T! I! komanā paskaidrotiem principiem, pieturoties pie A! P! C!, netik vien āriņi to izpildot, bet mēģinot viņu ideālizēt (t. i. ieliet viņā mūsu principu garu).

4. Uzlikt T! K-tam! par pienākumu izstrādāt un rūpēties par aizrādītā sasniegšanu un izvešanu dzīvē, starp citu:

a) Nopietni un pamatīgi rūpējoties par reprezentēšanās jautājuma izstrādāšanu un izvešanu tādā garā, ka katrs talavietis prastu uzstāties kā izglītots un attīstīts cilvēks un T! biedrs, uzskatot ka galveno līdzekli priekš tā biedru nopietnu vispusīgu attīstību un izglītību un smalkjūtības un goda jūtu attīstīšanu savstarpējā satiksmē un vispārī T! iekšējā un ārējā dzīvē.

b) Reformējot K-ta! darbību tādā ziņā, ka jāpaplašina V! K! tiesības un uzdevumi, liekot uz dienas kārtības starp citu principu un reprezentēšanas jautājumu izvešanu. Uzņemšanu V! K! padarīt nopietnāku. Sp! K! darbību sašaurināt, piedodot tam vairāk likumdevēja, svarīgāko principiālo jautājumu izšķirēja un T! darbības kontrolētāja tiesības. Uzņemšanu Sp! K! padarīt nopietnāku. Sūdzības izšķirt sevišķā instancē. Atņemt līdzekļus, lai biedri iepazītos pamatīgi ar I! K! garu.

c) Skatot cauri T! I! komanu aizrādītā garā un pārsprīžot tās parašas, kas pie mums ieviešusās pateicoties tam, ka T! bij dzišanās pēc apstiprināšanas arī ārpus principu pamata.

5. T! I! K! otrais § jāsaprot tādā ziņā, ka T! biedri nevar piekopt nekādu illēģālu politisku agitāciju; par politiskiem jautājumiem vār interesēties

tik tālu, cik tas saietas ar zinības un izglītības pie-savināšanu, lietojot pie tam vispār atļauto literāturu, kā arī tās ziniskās grāmatas, kas pielaistas ziniskās bibliotēkās, un nekādi neuzstājoties tādā veidā, ka caur to varētu kaitēt T! eksistencei.

6. Tiem, kas netura par iespējamu padoties šē izteiktam T! tagadējam virzienam un to veicināt, un kas slepeniem līdzekļiem gribētu to izvešanu kavēt, — uzlikt par morālisku pienākumu izstāties iz T! locekļu skaita.“

Uz to augšminētie 4 biedri paziņoja savu izstāšanos iz T! Uztraukums toreiz bija tik liels, ka daļa no biedriem (O. Grīnbergs, Dreimans, Rumpe, Prīmans, Kalējs, Grīnfelds), būdami pārliecināti par iekšēja miera neiespējamību, pēc 16 dienām, tanī pašā K-tā!, kuŗā uz augšminēto punktu pamata iecēla komisiju (Fr. Dzelzkalns, Miķelsons, Krauze, Šteins, Vaitis) komana caurskatīšanai — paziņoja savu izstāšanos, pa lielākai daļai piezīmēdami, ka pilnīgi piekrit 14. martā 1905. g. Sp! K! pieņemtam projektam un T! principiem, bet tomēr šaubās par viņu realizēšanas iespējamību.

Drūmi un nopietni, tomēr ar nešaubāmu ticību labākai nākotnei, atlikušie Sp! K! locekļi tanī vakarā atstāja K-ta! dzīvokli, apzinādamies dažās dienās zaudējuši 10 no T! nopietnākiem biedriem, to starpā 8 dibinātājus. Gara stāvoklis bija tik nopietns, ka visi sajuta vajadzību ciešāk saslēgties kopā un nolēma pa neoficiālās dzīves laiku pielaist K-tā! arī parādu dēļ izslēgtos. Ar to beidzās T! oficiālā dzīve 1905. g. pavasarī, un tūlīņ pēc tam arī K! Dz! pār-cēla uz jaunām telpām — Marijas ielā 24/26.

Ieceltā komana caurskatīšanas komisija tūlīņ naigi ķērās pie darba un noturēja brīvlaikā daudzas sēdes. T! I! K! jau bija tik daudz papildināts, labots un strīpots, ka komisija nolēma to pilnīgi pārstrādāt un rudenī lika izstrādāto projektu Sp! K! priekšā, kas to 7 citētos K-tos! arī pieņēma ar sīkiem pār-labojumiem. Galvenie komana pārgrozījumu motīvi atrodami jau minētā 14. martā 1905. g. rakstā. Bez tam pie pārstrādāšanas lūkojās uz to, lai I! K! noteikumus formulētu pēc iespējas plašāki. Starp citu, strīpoja sodu nodaļu un sīkākos oldermaņa un ekonoma pienākumu noteikumus, kuŗus pēc vajadzības pārrakstīja K-ta! spriedumu grāmatā. Sp! K! atsva-bināja no sūdzību izspriešanas, iecelot I! T!, kas atbrīvoja K-tu! no daudz lieka darba. Tālāk, paukošanu atzinā par neobligatorisku, atcēla zēnu šķiru un pilnīgi pārstrādāja nodaļu par filistriem. Arī nodaļu par kopdzīvi stipri pārgrozīja. Pilnīgi atcēla

Maijkomeršs Krimuldā 1904. g.

Maijkomeršs Koknesē 1910. g.

Maijkomerss Stukmaņos 1914. g.

svinēja maija komersu. Zinātniski-literāriskos vakaros bez T! locekļiem-rakstniekiem Ed. Vulfa, Haralda Eldgasta un Kārļa Jēkabsona piedalījās ar saviem priekšnesumiem arī viesi-rakstnieki: A. Saulietis, K. Krūza, A. Kēniņš un citi, kas modināja biedros dzīvu interesi par latviešu literātūru. Jāatzīmē, ka tai laikā T! jau bija plaša bibliotēka ar zinātnisku un belletristisku saturu. Starp citu T! biedri ņēma dalību 1913. gadā Rīgas pilsētas iedzīvotāju skaitīšanā.

Ieturot stingri nacionālu virzienu, T! dabīgi radās sadursmes ar C! C! valdošo korporāciju uzskatiem. Tāpēc tai bija jāstāv pastāvīgi opozīcijā, kas sevišķi spilgti izpaudās 1910. g. 1. oktobrī sarīkotā Tautu komersā, kur talavieši stipri „sarāvās“ ar kādu vācu korporāciju.

1913., 1914. un turpmākie gadi T! ir pilni smagu likteņa pārbaudījumu. 1913. g. beigās un 1914. g. sākumā, nepilnu 1½ mēnešu laikā no T! šķīrās uz mūžību tautieši: Kārlis Knislijs, Augusts Broks un fil. Nikolajs Keksis, vēlāk 1914. g. jūnijā tautietis Arvids Zēbergs. Šie notikumi smagi atsaucās T! internajā dzīvē, jo šķita, ka nāves izkopts ir atradusi darba lauku uz ilgāku laiku talaviešu vidū.

Sākās pasaules karš, kas ienesa lielas pārgrozības T! dzīvē. Daudzus filistrus un aktīvos biedrus iesauca kara spēka rindās, lai celtu zobenu pret veco vēsturisko ienaidnieku. Karš radīja iespēju nokratīt vietējo vāciešu virskundzību un tos nobīdīt no vadošām lomām. Uz krievu korporācijas „Fraternitas Arctica“ priekšlikumu 1914. g. C! C! pieņēma lēmumu, ka vācu valodas vietā turpmāk sēdēs jālieto krievu valoda, ko diplomātiski atbalstīja arī T! kā mazāko ļaunumu. Kara pirmās nedēļas no vienas puses radīja sajūsmu, bet no otras — iedvesa nopietnību. Talavieši saprata, ka karš var ieilgt, kāpēc straujā gaitā steidzās beigt studijas, ko vēlāk pierādīja 1915. g. jauno filistru lielais skaits. Kā pirmais kara upuris starp talaviešiem atzīmējams J. Ozoliņš II., kas 1914. g. rudenī kā virsnieks krita varoņa nāvē Galīcijā.

1915. gada maijā sākās latvju tautas grūtākās gaitniecības ceļi, kad pār Ventu gāzās pirmie vācu armijas viļņi. Vasarā šie viļņi sasniedza jau Lielupi, vēlās pāri Kurzemei un Zemgalei — mūsu acu priekšā sagraujot un noārdot līdz pamatiem Latvijas materiālo labklājību, nodzenot no sava zemes stūrīša daudzas un daudzas ģimenes un aizskalojot tās nepārredzamajā Krievijas plašumā. Daļa iedzīvotāju palika atpakaļ Kurzēmē, daudzi, aiz izmisuma un naida pret iebrucēju, stājās krievu armijā. Ienaid-

niekam tuvojoties Rīgai, krievu valdība ēvakuēja uz Iekškrieviju visas valsts iestādes un skolas. Arī Rīgas Politehnisko Institutu ēvakuēja sākumā uz Mētraini, vēlāk uz Krievijas veco mētropoli — Maskavu.

Konvents nolēma doties līdzī Institutam uz Maskavu; tomēr tādu, kas lēmumu varēja pildīt, bija maz. Daudzi talavieši aizgāja karā, daudzi, ģimenes un materiālo apstākļu dēļ, pārtrauca studijas un bija spiesti atteikties no aktīvās T! dzīves. 1915. g. rudenis sākumā Maskavā Talavijas biedru skaits bija tik mazs, ka radās šaubas, vai maz būs iespējams turpināt aktīvo dzīvi un vai nesekot citu korporāciju paraugam — kļūt neaktīviem. Še varēja krist svarā arī K! Dz! jautājums. Mazā biedru skaita un asās dzīvokļu krīzes dēļ K! Dz! dabūt un uzturēt nebija ko domāt. K! tomēr nāca pie slēdziena, ka tādos ārkārtējos tautas un dzimtenes sāpju un pārbaudījumu laikos, neskatoties uz visām grūtībām un šķēršļiem, tam jābūt aktīvam. Ar Maskavas latviešu biedrības laipnu atļauju K! nolēma divas reizes nedēļā sapulcēties Maskavas latviešu biedrībā savu tekošo un ārkārtējo vajadzību un jautājumu apspriešanai. Bez Maskavas latviešu biedrības savas telpas Talavijai, kā bēgļiem, laipni piedāvāja arī Maskavas Universitātes latviešu korporācija „Fraternitas Moscoviensis“, tomēr, ņemot vērā dažādus apstākļus, T!K! izvēlējās un palika pie Latviešu biedrības.

C! C! pa visu laiku nenoturēja nevienas sēdes, jo daudzas korporācijas jau pašā sākumā bija vēl grūtākos apstākļos nekā T! Pirmās senioru sapulcēs jau atzina, ka vācu un poļu korporācijās nav vajadzīgā biedru skaita minimuma. Turpat ienāca priekšlikums C! C! dzīvi pagaidām pārtraukt ārkārtējo apstākļu dēļ. Vācu korporāciju pārstāvis izteica pat bažas, ka pretējā gadījumā korporācijas varētu pavisam slēgt. Lai gan T! pārstāvis bija pretējās domās, tomēr nolēma C! C! dzīvi pagaidām pārtraukt. Reizē ar to noskaidrojās R. P. I. direktora it kā negatīvā izturēšanās pret korporācijām un sevišķi pret C! C! Tikai uz korporāciju pārstāvju uzstāšanos, piemēram, direktors bija ar mieru ziņot Maskavas pilsētas priekšniekam par korporāciju eksistenci pie ēvakuētā Institūta. Pēc minētā direktora paziņojuma pilsētas priekšnieks caur direktoru ievāca tuvākas ziņas par korporāciju apstiprināšanu un viņu noteikumiem, ar ko visas sarunas ar policiju izbeidzās un pēdējā ar paskaidrojumiem apmierinājās. Lai gan Maskavā pirmā semestri atklāti neviens krāsas nenēsāja, tomēr 1916. gada pavasarī S! apspriedē ierosināja un pieņēma lēmumu

par atklātu krāsu nenēsāšanu Maskavā, ārkārtējo apstākļu dēļ. Tas bija atkal viens solis uz korporācijas nozīmes sašaurināšanu, izsaukts no vācu korporāciju iedomātām bailēm par korporāciju galīgu slēgšanu. T! arī šoreiz bija pret šādu pašierobežošanu, paturot vērā, ka taisni tik grūtos apstākļos neviena latviska organizācija nedrīkst klusēt un dzīvot savā labā vien.

Kad latvju sagrautā un izpostītā dzimtene no katra prasīja vairāk upuru kā jebkad, K! jo rosīgi pulcināja ap sevi tos latvju studentus, kam latvju tauta un dzimtene mīla un dārga, mīla ne tikai viņas spožumā, ziedu laikā un bagātībā, bet vēl jo karstāki mīla drupās un postā, viņas asarās un asinīs. Un tādēļ — neskatoties uz visiem starpkorporāciju incidentiem un šķēršļiem, neskatoties uz mazo biedru skaitu un ārkārtīgi grūtiem Maskavas apstākļiem, bez sava pastāvīga kopdzīvokļa, bez visiem K! dokumentiem un inventāra — T! K! sāka savu darbību ar drošu prātu un cietu gribu līdzēt kaut kādā kārtā mūsu dzimtenes atjaunošanai, turoties pie savām devīzēm „roku rokā“ un „darbs ceļ vīru“.

K-tu! nodarbināja biedru jautājums, komana lasīšana, pārruna un papildināšana, kā arī dažādi ar ārkārtīgo dzīvi un stāvokli sakarā esoši jautājumi. Sevišķi daudz laika aizņēma T! inventāra jautājums. Lielā steigā izbraucot no Rīgas, biedriem nebija iespējams kārtīgi izvest visas K! mantas. Galdus, krēslus, skapjus, klavieres, bildes un citas smagākās lietas atstāja Rīgā, fil. Olava namā, glabāšanā. Vapenis, karogi, rabeļi un daļa archīva palika pie fil. Bernsona, fil. Benšona un Roze-Rozīša Orlā un Vitebskā. Pateicoties fil. Lakata gādībai T! bibliotēku izveda uz Maskavu un nodeva sākumā fil. Meierovica, vēlāk J. Resnā glabāšanā. Telpu un skapju trūkuma dēļ grāmatas nebija iespējams savest bibliotēkas kārtībā, tomēr biedri visu laiku varēja dabūt grāmatas lietošanai. T! avižu galdū Maskavā neievada, jo pastāvīga K-ta! dzīvokļa trūkuma, kā arī samērā retās salaišanās dēļ tas nevarēja attaisnot savu pastāvēšanu. Caur Latviešu biedrības valdi izdevās dabūt atļauju lietot 2 reizes nedēļā paukošanai pagraba istabiņu, kuru tomēr patiesībā neizdevās izmantot. Tamdēļ kārtīgās paukošanas stundas, to pašu nepiemēroto telpu, kā arī ārkārtīgi dārgo pauku piederumu dēļ nebija iespējams ievest. Toties vairāki biedri sāka interesēties par slēpošanu, un uz Sokolņikiem ne vienu reizi vien izbrauca šī sporta cienītāji talavieši. Tāpat talavieši dzīvi interesējās un iepazīnās ar Maskavas diezgan augsti stāvošo īpatnējo mākslas dzīvi. Pati pilsēta

ar savām vecajām čara pilīm un pieminekļiem, Kremli, bagātajiem muzejiem un gleznu galerijām, nopietniem teātriem un koncertu zālēm, viss tas bieži vien sagādāja patīkamus un vērtīgus, paliekamus iespaidus. Kā īpatnēja tradīcija bija piektdienas rīti, kad talaviešu mākslas milētāju pulciņš Maskavas Dailes teātra sētā tikoja pēc laimīgās pilnās lozes bilešu iegādāšanai.

Talavieši dzīvoja ļoti izkaisīti plašajā Maskavā, kas stipri traucēja savstarpējo satiksmi. Kopdzīvi veicināt nācās ļoti grūti, jo Latviešu biedrībā varēja salasīties tikai divas reizes nedēļā — pirmdienās un ceturtdienās. Visām Politehnikas nodaļām izdaloties pa vairākām Maskavas augstskolām (Komisarova tehniskā skola, Šņavaska universitāte, Maskavas ķeizariskā tehniskā augstskola u. c.), zuda iespēja noturēt Rīgā parastās „biržas“. Lai tomēr varētu biežāk savā starpā domas izmainīt, stiprināt sevi Talavijas garā un audzināt jaunos biedrus, tad, blakus oficiālām sapulcēm Latviešu biedrībā, talaviešu kopdzīve norisinājās atsevišķu biedru, sevišķi oldermaņa un mag. cant. dzīvokļos, sarīkojot tur dziesmu un omulības vakarus. Bez tam arī Latviešu biedrībā sarīkoja kārtējos maija svētkus ar komitātu, Mārtiņa dienā omulības vakaru, kā arī gada svētkus un komitātus 1916. gadā; 15 gadu Talavijas pastāvēšanas svētkus sarīkoja sevišķi tiem irētās telpās (pie Smoļenskas tirgus laukuma), un viņos piedalījās 56 filistri un aktīvie locekļi.

1916. gada otrā semestrī pie K-ta atjaunojās fil. Pakalniņa vadībā Talavijas koris, kurā ņēma dalību aktīvie un Maskavā dzīvojošie filistri. Latviešu biedrības valde korā rīcībā atvēlēja vienu zāli un klavieres, kur pa vakariem iestudēja izmeklētās dziesmas.

Grūtie kara apstākļi daudzus biedrus spieda pārtraukt studijas, gan iestājoties kara dienestā, gan meklējot sev nodarbošanos kādā vietā, un tā liedza tiem piedalīties T! aktīvā dzīvē. Sevišķi grūtos materiālos apstākļos atradās visi tie biedri, kas bija izēvakuētiem apgabaliem: Kurzemes, Rīgas un Daugavas piekrastes. Daudzi no viņiem agrāk visus nepieciešamos līdzekļus saņēma no piederīgiem, vai personīgiem uzņēmumiem, turpretim tagad, kad minētos apgabalos bija viss izputināts un gādnieki palikuši gan gūstā, gan iesaukti kara dienestā, tie nokļuva bezizejas stāvoklī. Aizsviesti dzīves dārdzības centrā, svešajā Maskavā, daudzi studenti-bēgļi griezās Bēgļu apgādāšanas komitejā, bet tos visus noraidīja kā darba spējīgus cilvēkus. Vietas Maskavā sākumā nebija dabūjamas — Maskava jau tā bija

T! 15. g. jubilejas komeršs Maskavā 1915. g.

studentu pārplūdināta! Beidzot, novembrī, caur Bēgļu apgādāšanas komiteju pie Latviešu biedrības, studenti sāka saņemt skolnieku pabalstu — 15 rubļus mēnesī, vēlāk ar fil. Meierovica, kā t/l Kultūras biroja priekšnieka gādību, Centrālkomiteja asīgnēja 3000 rbļ. visiem Maskavas latviešu studentiem-bēgļiem. Izdalot minēto sumu starp studentiem, Talavijai iznāca 240 rbļ., kurus tad sadalīja T! biedriem, izsniedzot katram trūcīgam pa 10—20 rbļ. Tik sīks pabalsts pie Maskavas dārdzības maz varēja labot studentu grūtus apstākļus, un tādēļ vietējais Kultūras birojs griezās pie Centrālkomitejas un Tatjanas komitejas pēc lielāka kārtīga pabalsta. Pie Kultūras biroja nodibinājās studentu sekcija — Maskavas studentu organizāciju priekšstāvju sapulce, — caur kuru tad Kultūras birojam un tālāk Tatjanas komitejai iesniedza lūgumus pēc pabalsta. 1916. g. pavasara sēmeštra sākumā Tatjanas komiteja deva labvēlīgu atbildi un atzina par iespējamu izsniegt trūcīgiem latviešu studentiem-bēgļiem līdz 40 rbļ. mēnesī pabalsta. Studentu sekcija, kurā apvienojās uz pabalsta izdalīšanas pamata 9 Maskavas studentu organizācijas [Talavija, Selonija, Fraternalitas Moscoviensis, Rīgas latv. stud. savienība (Patria), Oriens (Austrums), Maskavas studēj. palīdzības biedrība, Maskavas kom. institūta novadniecība, Stars (Zemgālija) un Baltijas novadn. pie Šņavaska universitātes] skatīja cauri atsevišķu biedru lūgumus-anketas un atraidīja vai iesniedza tālāk Kultūras birojam nodošanai Tatjanas komitejai (sīkāki skat. Maskavas laika gada pārskatu. Red.).

Bez studentu pabalstu lietām minētās studentu organizācijas, apvienotas studentu sekcijā, cerēja atrast arī plašāku kopēju platformu un tā ciešāk apvienot visus Maskavas latviešu studentus. Studentu sekcijas sapulcēs nolēma izlaist vispārējo latviešu studentu anketu, sasaukt vispārēju sapulci jeb kongresu Maskavā, strādāt pie latviešu terminoloģijas, dibināt latviešu studentu kopēju ēdienu veikalu, dibināt latviešu studentu fondu kultūrēliem mērķiem u. t. t.

Labi domāto un uzmosto kopējās darbības plānu tomēr, par nožēlošanu, neizveda. Tā, studentu anketu, pirmo no paredzētiem darbiem, izstrādāja pilnīgi kreiso organizāciju partējiskā garā, lielā steigā, gandrīz nemaz neievērojot mazākumā esošo korporāciju aizrādījumus un vēlēšanās. Anketas izstrādāšanā no korporācijām bija tikai T! pārstāvji, kurus dažkārt atbalstīja Oriens un Rīgas latv. stud. sav. locekļi. Anketa iznāca nevis vispārēja, kas dotu skaidru iespaidu par studējošās jaunatnes garīgo

dzīvi, ideāliem, izredzēm, bet tāda, kas piemērota vispārējās anketas nosaukumam tikai tādēļ, lai dabūtu izlietot saviem mērķiem mazo summiņu (300 r.), ko Centrālkomiteja atvēlēja labi domātai vispārējai anketai, atvelkot to pašu no studentu pabalstiem. Ka tiešām anketa bija domāta šaurākām aprindām, par to nepārprotami liecina tas fakts, ka studentu sekcijas izvēlētais priekšstāvis, ko sūtīja uz visu studentu rēķina uz Pēterpili un Mētraini, neturēja par vajadzīgu anketu nodot Lettonijai, kaut gan Talavijas priekšstāvis pirms brauciena delegātam uz to sevišķi bija aizrādījis. Talavija vēlāk protestēja pret tādu patvarību, bet lietu nevarēja labot, jo T! bija mazākumā. Ka tā izlaistā anketa nesasnies savu mērķi, bija jau paredzams. No visām 5000 iespējamām anketām izpildīja tikai apm. 100, bet lielākā daļa palika Kultūras birojā guļot neizņemtas un neizpildītas. Un tā pat „Stud. palīdz. biedrības“ pašu cilvēki, neskatoties uz to, ka bija lēmuši izpildīt anketu, to neatzina un nezināja „pie kāda dzīves uzskata izstrādāšanas patlaban studenti strādā“, vai „kādos apstākļos un kur iesācis dzimumsakarus (!!)" (jautājumi iz anketas). Arī citos uzstādītos mērķos darbība nesekmējās līdzīgu apstākļu dēļ (sīkāki skat. 1916. g. pārskatu. Red.).

Atgriezoties pie K-ta! iekšējās dzīves, jāatzīmē pirmā filistru un aktīvo biedru adrešu saraksta izdošana. — Šī darba nolūks bija, kā adrešu grāmatas pavadrakstā teikts: „... veicināt sazināšanos T! aktīvo biedru un filistru starpā, kā arī likt pamatus turpmākai dzīvākai satiksmei pēc kara.“

Sarakstā ievestas pavisam 25 aktīvo biedru adresses, 78 filistru un 73 kara, parādu un citu apstākļu dēļ neaktīvo biedru adresses. (Par tālāko iekšējo darbību pie komana skat. 1916. g. pārskatu. Red.).

Maskavā latviešu sabiedriskā dzīve bija daudz šaurāka un vienpusīgāka nekā dzimtenē, Rīgā. Arī mazā biedru skaita dēļ T! uzstāšanās sabiedrībā bija daudz ierobežotāka un nenozīmīgāka nekā tas bija parasts redzēt agrākos laikos.

Pēc iespējas tomēr T! K! ņēma dalību Maskavas latviešu sabiedriskajā dzīvē un tāpat atsaucās uz citām Krievijā izklidinātās latviešu tautas dzīves parādībām. T! biedri jo rosīgi piedalījās, septembrī 1915. g., visu Maskavas latviešu kopējā sapulcē, kurā pārrunāja Maskavas latviešu studentu stāvokli un noskaidroja viņu savstarpējās attiecības. Šī sapulce lika pamatu augšā minētai studentu sekcijai. 18. decembrī 1915. gadā, uz fil. Meierovica kā t/l Latviešu strēlnieku bataljonu pilnvarnieka ierosinājumu, Politehniskā muzeja auditorijā sarīkoja

koncertu Latvju strēlniekiem par labu, M. Vigner-Grinberg, Saksam un Kaktiņam piedaloties. Faktisko rīkotāju darbu uzņēmās talavieši. Koncerts izdevās spoži un deva prāvu summu mūsu strēlnieku Ziemassvētku dāvanām. Tāpat talaviešiem piekrita faktiskā rīcība Malvīnes Vigner-Grinberg 25 g. darbības jubilejas sarīkošanā Maskavā, un ļoti dzīvu dalību tie ņēma arī Latviešu mūzikas vakara sarīkošanā Maskavas lielā operā, ko ierosināja un vadīja Viskrievijas latviešu rakstnieku un mākslinieku biedrība (sīkāk skat. 1916. g. pārskatā. R e d.).

T! K-ta! locekļi ņēma rosīgu līdzdalību līdzekļu sagādāšanā latvju strēlnieku dāvanām, ko izveda Maskavas latviešu biedrības dāmu komiteja ar Maršalk kdzi priekšgalā. Talavijas pārstāvji piedalījās visās komitejas sapulcēs kopā ar Selonijas un Rīgas studentu savienības (Patria) pārstāvjiem vākšanas priekšsagatavošanā. Vākšanas dienā Talavija vadīja vākšanas darbus atsevišķā rajonā.

K-ta! zinātniski-literāriskā darbība Maskavā visdzīvāk ritēja 1916. gadā, kad noturēti 10 literāriskie vakari un nolasīti 11 referāti. Saprotams, ka grūtajos tautas pārbaudīšanas laikos referātu vairums grozās ap Latvijas jautājumu: „Atjaunotā Latvija“, „Ko dos tagadējais karš latviešiem“, „Zemes nacionālizācijas jautājums Latvijā“ u. t. t. Jau nākošā, 1917. g. pirmā semestrī literāriskās sapulces kā tādas izbeidzās. Iemesls tam — ārkārtējā biedru skaita samazināšanās. Vairāki vecie biedri beidza Augstskolu, daži apstākļu dēļ pārtrauca studijas, jaunākos iesauca kara dienestā. Aktīvi palika tikai nedaudzi vecāko kursu studenti un tie, kuri strādāja valsts aizsardzībai ieskaitītos uzņēmumos. Pa visu Maskavas laiku no 1915. g. rudenā līdz 1918. g. pavasarim R. P. I. beidza 18 talavieši. 1916. gada rudens semestrī K-ta! locekļu skaits bija 53, bet 1917. g. pavasara semestrī 21, pie tam daži no tiem tikai skaitījās aktīvi, bet faktiski dzīvoja ārpus Maskavas, Latvijas neokupētos apgabalos. 1917. g. otrā semestrī aktīvo biedru skaits nokrita pat uz 12, un tāds palika līdz 1918. gadam — līdz pārbraukšanai atpakaļ Rīgā. Vairākkārt ieskanējās šaubas, vai neizbeigt aktīvo dzīvi, bet vienmēr tās izklidināja. Par daudz baigs un liktenīgs bija pārdzīvojamais laikmets, lai katrs atsevišķi to riskētu pārdzīvot. Šo pēdējo viedokli jo silti atbalstīja visi filistri un bijušie aktīvie biedri-vīrsnieki. Maskavā esošie filistri ņēma dzīvu dalību K-tos! Uz Maskavu un caur Maskavu gāja visi plašās Krievijas ceļi un tekas. Te ieradās bieži T! filistri no da-

žādām malām. Katram bija savas sāpes, katram sava smeldzoša doma par dzimteni. Kopējā pulcīnā raisījās spārnoti sapņi par Latviju, auga cerība uz viņas nākotni, un ar šo cerību krūtīs tie devās atkal katrs uz savu pusi, pie sava darba. Cik dziļi apgaroti noritēja toreiz kopējie vakari, gada svētki! Tā nebija tukšuma pildīšana ar formām un baudu, nē, viena vakara bija par maz, lai izdomātu visas domas, viena diena bija par īsu, lai uztvertu visus tos izvandītās tautas sirds vaidus, kas skanēja no dažādām Krievijas malām. 7 lielākās Krievijas pilsētās T! filistri bija bēgļu komiteju priekšnieki, 18 citās pilsētās un apdzīvotās vietās tie bija attiecīgu komiteju atbildīgie darbinieki, neskaitot tos, kuri darbojās Latvijas bēgļu centrālkomitejā, kā V. Olavu, Z. Meierovicu, P. Ašmani, J. Rapu u. c. Un no visiem filistriem, karavīriem un aktīviem stiepās stipras saites uz K-tu! un no K-ta! atkal uz viņiem. K! bija degpunkts, kurš pulcināja, saņēma un deva uzmodinājumus, ierosinājumus un aizrādījumus. Lūk, tādēļ arī neviens negribēja i dzirdēt par aktīvās dzīves izbeigšanu. Sākot ar 1917. gadu dažos Krievijas centros sastopam vienkopus vairākus T! filistrus un biedrus. Še tad radās nelielas „filiāles“, piem. Rīgā, Pēterpilī, Mētrainē, vēlāk Cēsīs, Valkā u. c.

1917. g. sākumā K! galvenais jautājums bija par latviešu valodas katedras atklāšanu pie R. P. I. Ierosinājums nāca no fil. Olava un Meierovica (skat. V. Olava biogrāf. Red). K-ts! stājās sakaros ar Seloniju, Rīgas studentu savienību un „Staru“. Notika vairākas kopējas apspriedes, uz kurām sākumā gan ieradās visu minēto organizāciju priekšstāvji, bet vēlāk palika tikai T! un Selonija, kuŗas tad kopēji izstrādāja, bet atsevišķi iesniedza direktoram Valdenam attiecīgu rakstu. Valdens projektu silti atbalstīja un nodeva profesoru padomei, kuŗa arī izlēma jautājumu labvēlīgi. Lūgumu par latviešu valodas katedras nodibināšanu pie R. P. I. ar direktora un profesoru padomes labvēlīgām atsauksmēm nosūtīja Tautas apgaismošanas ministrijai, bet no turienes līdz lielinieku apvērsumam nekādas atbildes nesagaidīja. 1917. gadā materiālie apstākļi Krievijā kļuva pakāpeniski arvien grūtāki, dārdzība pieauga. Auga visā plašā valstī nemiers, kuŗš izlauzās uz āru februāra revolūcijā. Revolūcija radīja talaviešos no vienas puses stipri pacilātu garastāvokli un ticību uz brīvu Latviju (sk. 13. marta 1917. gada protokolu. Red.). No otras puses revolūcija padarīja K-ta! darbības apstākļus vēl sarežģītākus, nekā tas bija līdz tam. Maskavā pulcējās spilgtākie latvju nacionālisti — rakstnieki

— un viņu centrs bija „Dzimtenes Atbalss“ un Viskrievijas latviešu rakstnieku un mākslinieku biedrība. Maskavas nacionālisti arī pirmie nostādīja jautājumu par Latviju visā pilnībā. Jau revolūcijas pirmajās dienās nodibinājās Nacionāl-dēmo-kratu partija, kurā ietilpa arī vairāki aktīvie talavieši.

Pirmās revolūcijas dienas nesa T! arī vissmagāko sitienu: no T! uz mūžu šķirās mīlais filistrdibinātājs, jaunatnes un Talavijas audzinātājs un tautas vadonis Vilis Olavs. Neliekuļotas sēras klājās pār visu latvju tautu, jaunatni, bēgļiem, bet trīskārt smagākas tās gulās pār Talaviju. No nelaiķa atvadoties, ikviena talavieša sirdī bija vēlēšanās, kaut Olava gars T! pastāvētu mūžīgi!

Ar revolūcijas pirmām dienām sākās arī iikstas K-ta! dzīvokļa jautājumā. Maskavas bēgļu apgādāšanas komiteja nāca radikāli noskaņoto strādnieku, vēlāk komunistu rokās, kuri ne tikai nerēķinājās ar T!, bet izlika laukā arī pašu telpu īpašnieci. Maskavas latviešu biedrībā ierīkoja „Cīņas“ klubu. Sākās K-ta! staigāšana no mājas uz māju, kas pirmā laikā bija ļoti apgrūtinoši un neparasti, vēlāk tomēr pie tā pierada, un pašās beigās, kad jau bija jāievēro stipra konspirācija, šis K-ta! noturēšanas veids izrādījās par ļoti izdevīgu un vienīgi piemēroto apstākļiem. 1917. g. rudens sēmeštrī telpas laipni piesolīja „Dzimtenes Atbalss“ redakcija, kur arī noturēja dažus K-tus! Bet tur noturēja bieži savas sēdes arī citas Maskavas latviešu organizācijas, un K-ts! nolēma sapulcēties pie atsevišķiem biedriem. Un kur gan tad visur nav noturēti K-ti! šinī laikmetā: „Dzimtenes Atbalss“ redakcijā, Šaņavska universitātē, Rūpniecības skolas koridorā, III. Mazpilsoņu ielā kādā „savrupī“, Muškes, Resnā un Laivīņa dzīvokļos; ārpus Maskavas — Kļazmā, Kuncēvā (Rītera kafejnīcā)!

Neskatoties uz tādām neērtībām, K-ti! tomēr noritēja vislielākā pacilātībā. Katrā K-tā! bija klāt arī Maskavā dzīvojošie vai cauri braucošie filistri. T! I! T! nedarbojās, nebija arī vajadzības. Visus jautājumus izlēma K-ts! Galvenie jautājumi bija degošie dienas notikumi. Nelielle skaita ziņā K-ti! (parasti 10 dalībnieku) tomēr sprieda un lēma par ļoti svarīgiem jautājumiem. Kā ļoti raksturīgs ir A! C! Sp! K! 7. aprīlī 1918. g., kurā piedalās tikai trīs aktīvie locekļi: seniors, sekretārs, oldermanis un 3 filistri. Un tomēr daudzi citi K-ti! varētu apskaust šo 7. apr. K-tu! apspriestās svarīgās un plašās dienas kārtības dēļ, kurā starp citu apspriesti sekoši svarīgi jautājumi: 1) Seniors ziņo par bēgļu atgriešanās jautājumu

dzimtenē. 2) Tā kā šis darbs ir visai steidzošs, bet no valdības nekas netiek darīts, tad Maskavas sabiedriskās organizācijas uz Inženieru biedrības ierosinājumu ir stājušās pie bēgļu reēvakuācijas jautājuma izvešanas dzīvē. K-ts! nolemj ziedot pagaidām 50 rbļ. Bēgļu biroja vajadzībām un izvēl delegātu uz Bēgļu padomi, 3) K-ts! nolemj iesniegt rektoram lūgumu par Institūta reēvakuēšanu uz Rīgu. 4) Kopijas no šī lūguma jāizsūta visām studentu organizācijām līdz ar priekšlikumu darīt to pašu. 5) Nolasa un apspriež fil. K. Vanaga rakstu no Rīgas par vispārējiem turienes apstākļiem un „Rīgas filiāli“.

Arvienu nepanesamāka kļuva dzīve Maskavā. No Rīgas nāca ziņas, ka rudenī tur atvērs Institūtu.

Rīgā, neskatoties uz visiem spaidiem un smago vācu dūri, talavieši jau stipri plaši darbojās T! filiālē pie Šulmaņa un Arāja. Daļa demobilizēto kaņavīru arī bija Rīgā. Visi nāca pie slēdziena, ka ir pēdējais laiks, lai katrs talavietis atgrieztos dzimtenē, kurās nākotni apdraudēja vistumšākie mākoņi.

K-ts! vēl izsūtīja, cik bija iespējams, pārējiem, pa Krieviju izkaisītiem talaviešiem pēdējās ziņas, kādas bija saņemtas no okupētās dzimtenes — un pats posās ceļā uz Rīgu.

Tai laikā vācu kaņaspēks jau bij ieņēmis visu Vidzemi un pavirzījies arī vēl tālāk uz austrumiem un rietumiem. 1918. g. vasarā T! K-ts! atgriezās no Maskavas un apmetās Akas ielā Nr. 6. Pārveda arī atpakaļ daļu no T! bibliotēkas un archīva, kuri pa kaņā laiku bij ļoti cietuši. Rudenī Rīgā nodibinājās Augstskola ar nosaukumu „Baltische Technische Hochschule“. Oficiālos atklāšanas svētkos piedalījās arī bij. R. P. I. korporācijas, izņemot Talaviju, igauņu un poļu korporācijas. Augstskola darbojās pilnīgi vācu garā. Gribot, negribot tanī tomēr saplūda pēc izglītības alkstošā latvju jaunatne.

T! K!-tā iestājās diezgan daudz jaunu biedru. K-ta! dzīve noritēja ļoti rosīgi un lietišķi. Literāriskās sapulcēs bija dzīvas debātes, kurās bieži piedalījās viesi — rakstnieki-publicisti. Visvairāk runāja par Latviju, kā par neatkarīgu valsti. Talavieši, kuri aktīvi darbojās līdzī politiskā dzīvē, bieži, pēc dažādām apspriedēm, ieradās K! Dz! un tekoši informēja par acumirkliģo politisko stāvokli un izredzēm uz Latvijas brīvvalsts proklamēšanu.

Pienāca 18. novembris. Plkst. 12 dienā ārkārtējā vispārējā Konventā seniors ziņoja, ka plkst. 4 p. p. toreizējās latvju operas — tagadējā Nacionālā teātra namā svinīgi proklamēs neatkarīgu Latvijas valsti. Kaut gan iepriekš bij nojaušama politisku spēku apvienošānās un gatavošānās uz patstāvīģas valsts

proklamēšanu, tomēr seniora paziņojums radīja sevišķi svinīgu izjūtu, un dziļi sajūsmināja talaviešu sirdis. Šis svinīgais brīdis it nemanot izvilināja no talaviešu krūtīm mūsu tautas lūgšanu.

18. novembra pievakarē Operas namā proklamēja Latvijas valsti. Šai svinīgā aktā piedalījās daudz talaviešu gan kā Tautas padomes locekļi, gan kā kārtības uzturētāji, gan vienkārši kā svinīgā brīža dalībnieki. Bet kad viņi atkal izklida nakts melnumā, rudens vējš jau plivināja pāri Operas namam brīvās un neatkarīgās Latvijas sarkanbaltsarkano karogu. Vēl rīts nebija ausis, kad valsts karogs jau plivinājās arī pie V. Olava komercskolas nama, par ko, protams, bij parūpējusies vienmēr atjautīgā Fr. Olava kdze. Drīz karogi plivinājās arī citās pilsētas malās. Latvijas neatkarības saule bija lēkusi. Tas bija T! tautības principa augstākais piepildījums.

Jau otrā dienā pēc patstāvīgas valsts proklamēšanas T! prezidijs ieradās pie Pagaidu valdības galvas K. Ulmaņa ar rakstu, ka T! ir gatava ziedoties Latvijas valsts labā un atrodas pilnīgi Pagaidu valdības rīcībā. Par šo pirmo atbalstu ministru prezidents bija dziļi aizkustināts.

Tās pašas dienas pēcpusdienā, sagaidījis pirmo brīvās Latvijas rītu, aizvēra savus acu plakstienus uz mūžīgu dusu T! filistrs-dibinātājs Roberts Krauze, viens no diženākiem un nosvērtākiem talaviešiem. Dziļi sērodami talavieši viņu aizvadīja uz kluso mūža māju un guldīja vēsajās smiltīs, Āgenskalnā, Mārtiņa baznīcas kapos.

Drīz vien pēc patstāvīgas valsts proklamēšanas jaunajai Latvijas republikai sāka draudēt briesmas. Pēc vācu armijas sabrukuma rietuma frontē un revolūcijas Vācijā, vācu armija sāka izvākties no okupētiem Baltijas jūras piekrastes apgabaliem. Aizejošiem vāciešiem uz pēdām sekoja lielinieki. Arī pašā Rīgā no ikviena ielas stūra glūnēja spiegi un nodevēji. Jaunās valsts aizsardzībai bija jārada reāls spēks. Materiālu līdzekļu un varas Pagaidu valdībai nebija. Lai rastu nepieciešamo aizsardzību, Pagaidu valdība pirmām kārtām griezās pie virsniekiem, studentiem un vispār intelligences ar uzaicinājumu iestāties jaundibināmā armijā. Noturēja vairākas vispārējas studentu apspriedes, pat ar apsardzības ministra Zālīša līdzdalību. Vairums Augstskolas studentu vēl neticēja Latvijas valsts patstāvībai. Līdztekus vispārējām studentu apspriedēm, korporācijas, kā studentu organizētā daļa, noturēja atsevišķas apspriedes, kur nāca pie slēdziena, ka aktīvi jāpiedalās Latvijas valsts patstāvības sargāšanā un ka korporā-

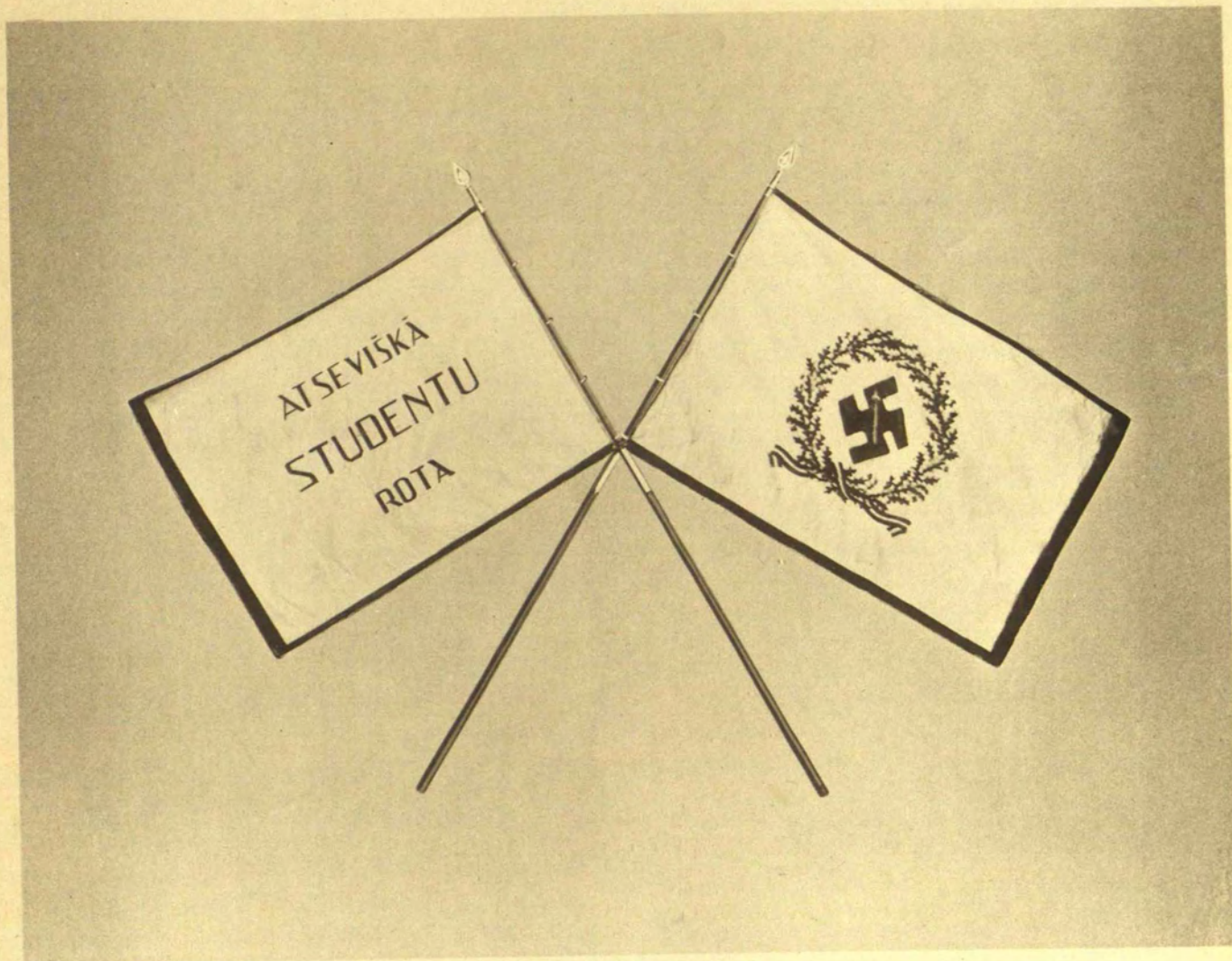
ciju studenti organizēsies pēc tautībām. Vācu korporāciju studenti pirmie iestājās vācu „landesvērā“. Karstas cīņas par iestāšanos latviešu atsevišķi dibināmā Studentu rotā izcīnīja vairākos Konventos arī T!. K-tā! nospiedošais vairākums ar prezidiju priekšgalā bija domās, ka iestāšanās atsevišķā Studentu rotā pilnā sastāvā izriet no T! pirmā principa. Šā uzskata pretinieki aizrādīja, ka, koncentrējot latviešu intelligenci vienkopus, varētu viegli panākt viņas izskaušanu. Tomēr 13. dec. 1918. g. T! ārkārtējā vispārējā sapulcē (T! pastāvēšanas laikā šī ir vienīgā, kurā piedalījās kā pilntiesīgi locekļi filistri, krāsneši un arī zēni) nolēma, ka visiem filistriem un aktīviem obligātoriski jāiestājas armijā. Pēc tam, tai pašā dienā, līdzīgu lēmumu pieņēma arī Selonijas K-ts!

Ja arī jaunaļiem, kuŗiem straujais gars vairāk alkst pēc spilgtiem piedzīvojumiem, nekā vecākai paaudzei, lēmums par iestāšanos armijā likās viegli izpildāms, tad dažiem filistriem ar to tomēr celās dažādas grūtības. Bija jāpārtrauc ikdienišķais, ilgu laiku darītais darbs, jāatstāj ģimene likteņa varā u. t. t. Lūgumi atsvabināt no iestāšanās armijā, ar dažādām klātpieliktām ārstu apliecībām ieceļoja T! „mobilizācijas komisijā“, bet komisija bija stingra un barga. Viņai nekādas kaites un nekādi ārstu zīmogi nelikās par pietiekoši ievērojamiem un pārliecinājošiem.

Sākās apmācības, vispirms „Māmuļas“ telpās, jo apmācāmie vēl kautrējās atklāti demonstrēt savu kara spēju un zināšanu mistrojumu. Citkārt tukšā „Māmuļa“ pa apmācības laiku dunēja no jauno Latvijas karavīru brašajiem šļiem. Neviens savas zoles, nedz „Māmuļas“ grīdu nežēloja.

Lai pamudinātu arī citus, ārpus korporācijām esošos studentus iestāties dibināmā latviešu nacionālā armijā, 17. decembrī 1918. g. Olava komercskolas telpās sasauca vispārēju studentu sapulci, kuŗu vadīja Alberts Brunnars un kuŗā apsardzības ministrs Zālītis uzaicināja studentus iestāties armijā. Kreisi noskaņotie studenti tomēr sāka žēloties par visādām nelaimēm. Zābaku arī neesot, kamdēļ karā nevarot iet. Komunisti jau arī neesot nekādi mežoni. Šai sapulcei ievērojamu panākumu nebija.

Sakarā ar to Talavija un Selonija vienojās dibināt atsevišķu Studentu rotu un uzņemt viņā bez latviešu korporāciju biedriem arī vēl citus latviešus, par kuŗu uzticamību nebūtu nekādu šaubu. Bez Talavijas un Selonijas rotā iestājās Lettonijas, Lettgallijas un Frat. Moscoviensis (tag. Lettica) biedri.

Atsevišķās studentu rotas karogs (fil. Z. A. Meierovica dāvināts).

6. III. 19. Atsev. stud. rota ķēdē uz kaujas lauka.

21. IV. 19. Atsev. stud. rota pie Kalnciema plūdu laikā
ceļā uz Sloku.

4 brāļi Ozoli — (Arturs, Oskars, Aleksandrs un Markus) Latvijas brīvības cīņu aktīvi dalībnieki, trīs pēdējie Lāčplēša ordeņa kavalieri.

Skats uz „mežu“ Ložmetēju kalnā 1919. g.

Ats. stud. rotas kaŗavīra tērs Liepājas kaŗa ostā 1919. gadā. (J. Celms.)

Sargpostenis pie dzelzceļa tilta, febr. 1919. g. (Traubergs, M. Ozols, * *).

6. III. 19. Kēdē uz kaujas lauka.

Ats. stud. rotas kaŗavīri pirms izešanas no Liepājas kaŗa ostas uz fronti. (M. Ozols, H. Bonders, * *).

Ats. stud. rotas talaviešu komersa grupa Slampē. 1919. g. 18. maijā.

Febr. 1919. g. Sargpostenis uz Ventas krasta pie Lēnes baznīcas.

Ats. stud. rotas karavīri pie saimnieciskiem darbiem.

Febr. 1919. g. Atpūtā Iesalnieku mājās.

Ats. stud. rotas karavīru grupa Liepājas kara ostā, janv. 1919. g
(A. Sietiņsons, * *, H. Bonders, J. Tepfers.)

Par rotas komandieri izraudzīja Nikolaju Grundmani (Sel.) un par tā adjutantu Marku Gailīti (Tal.).

Komūnisti ar katru dienu tuvojās Rīgai. Latgale jau bija no viņiem ieņemta. Drīz viņu rokās krita arī Valka, Valmiera un Cēsis. Stāvoklis bija draudošs, iedzīvotāji uztraukti. Ziemassvētkos, šās kristīgo cilvēku lielajās miera dienās, trūka dvēseles miera. Neviens nezināja, kas būs, un visi ar bažām raudzījās nākotnē.

Vēl Rīgā sagaidīja jaunu gadu, un tad Atsevišķā studentu rota kopā ar jaundibinātām 2 pārējām latviešu rotām, nespēdama cīnīties pret lielo pārspēku, atstāja Rīgu. Drūmas un baigas bija tās varbūtības, kuŗas rēgojās šīs rotas priekšā, kad tā tumsā un salā devās uz Jelgavas pusi. Tā gāja pretim nezināmai un neapšaubāmi grūtai nākotnei, atstājot aiz sevis mīlas sirdis, tēvu sētas, saulaino pagātņi. Daudzus brašus dēlus, kuŗus Rīga tanī naktī izvadīja, viņa vairs atpakaļ nesagaidīja. Daži pārnāca, bet daži atbrauca atpakaļ vainagotos triumfa ratos, lai gūtu mūžīgu atpūtu Brāļu kapos. Šī vēsturiskā nakts bija arī T! principu pārbaudes nakts.

Studentu rotas laikā atsevišķu Konventu dzīve izbeidzās. Studentu rotas kaŗavīri bija padoti rotas komandierim. Seniori un maģistri, krāsneši un nekrāsneši pārvērtās gan par komandieriem, gan par vienkāršiem kareivjiem. Tikai nedaudzos ārkārtīgos gadījumos notika korporāciju pārstāvju (senioru) apspriedes. Kā pirmā minama Rīgā, izvēlot rotas komandējošo sastāvu, tad Rudbāržos — izlemjot jautājumu par 1. stud. rotas pakļaušanos Kalpaka komandai, un Ložmetēju kalnā — sakarā ar Liepājas puču, izvēlot frontes delegāciju. Talaviešu saime saauga ar pārējo korporāciju biedriem, jo visus vienoja kopējs gars, kopēji mērķi un nodomi. Tamdēļ arī tagad izlobīt to, kas būtu attiecināms šinī sakarībā vienīgi uz T!, nemaz nav iespējams un arī nav vajadzīgs. Šī šķīrošana runātu vienīgi pretim vecajam Studentu rotas garam.

Pēc atkāpšanās uz Liepāju, Studentu rota 1919. g. februārī atgriezās uz Ventas krastiem, lai uzvaras gaitā dotos pret austrumiem. Sekoja cīņa pēc cīņas, uzvara pēc uzvaras. Arī Studentu rotas laikā talavieši uzturēja savas tradīcijas. Tā, 18. maijā viņi sapulcējās uz maijkomersu Slampē, netālu no Džūkstes, kaut gan daudzu no talaviešiem — rotas kaŗavīriem — vairs nebija rotas sastāvā. Tik kareivisks komerss nekad vēl nebija redzēts.

Kad 23. maijā rīta saule jau zaigoja Rīgas torņos, uz Daugāvas tilta parādījās tie, kam „no cepures gaisma ausa, no zobena saule lēca“. Studentu rota, kopā

ar pārējiem kalpakiēšiem, atgriezās sirmajā Rīgā, kā uzvarētāji. Viņus saņēma nerimstošām gavilēm un svaigiem pavasara ziediem. Vienu no saviem lielākiem vēsturiskiem uzdevumiem talavieši bija izpildījuši.

Rīgā tie sastapa daudz biedrus, kuŗi šini starplaikā bija ieradušies no visdažādākām plašās Krievijas malām. Pamazām sāka atjaunoties arī T! internā dzīve. 30. maijā atkal sanāca K-ts!, kuŗā viceseniors Pēteris Ņevietis cildināja visus tos, kas lējuši asinis par tēviju.

Drīz pēc šī Konventa T! noirēja jaunas telpas Lāčplēša ielā Nr. 3.

28. septembrī svinēja Latvijas Augstskolas atklāšanas svētkus, kuŗos piedalījās arī T! Talaviešu vārdā Augstskolai diženas sekmes novēlēja T! seniors Oskars Ozols. Visi gribēja nodoties akadēmiskam darbam, bet tas tomēr nebija lemts. Latvijai draudēja jaunas briesmas — sākās Bermonta uzbrukums.

Bija atkal jāķeras pie ieročiem. Latvijas Augstskolas organizācijas komiteja izlaida uzsaukumus mācības spēkiem un studentiem ar uzaicinājumu, stāties valdības rīcībā valsts aizsardzības uzdevumu veikšanai. „Turiet vērā, — ja nebūs Latvijas, nebūs arī Latvijas Augstskolas, nebūs mūsu kultūras“ — bija rakstīts šais uzsaukumos. Talaviešu lielākais vairums jau atradās kaŗa spēka daļās. Daudzi no atlikušiem iestājās jaunorganizējamā Studentu bataljonā, kuŗam piekrita ievērojama loma Rīgas aizstāvēšanā pret bermontiešu uzbrukumiem un kuŗu komandēja Talavijas filistrs pulkv.-leitn. Bruņinieks. Bataljonā skaitījās arī filistrs Z. A. Meierovics, kuŗš gan citu svarīgu uzdevumu dēļ aktīvu dalību bataljonā nespēja ņemt.

Veselu mēnesi Rīgā atbalsojās lielgabalu dunona, un šāviņi grāva pilsētas mūrus. Tikai 11. novembrī, 1919. g. izdevās atbrīvot Pārdaugavu no bermontiešiem, pēc tam, kad ienaidnieks, mūsu kaŗaspēka vajāts, bija atstājis Zasulauku.

Tomēr Rīgas atbrīvošana prasīja arī upurus, un neviens vien latvju tautas dēls slēdza savas acis šai dienā uz mūžību. Pie Daugavas tiltiem un Pārdaugavas kaujās vairāki talavieši izrādīja lielu varoņību, un viens no viņiem, Aleksandrs Ozols, smagi ievainots pie Beberbeķiem, mira 23. decembrī, kaŗa slīmnīcā. Dažas dienas vēlāk talaviešu saime vainagoja zaļumiem viņa svaigo kapa kopiņu, Rīgas lielos kapos. Arī T! iekšējā dzīvē 1919. un nākošais 1920. g. bija visai grūti gadi. Sakarā ar kaŗa darbību aktīvo krāsnešu, kuŗi immātrikulējās Augst-

skolā, bija ļoti maz, un tie kārtīgi nevarēja veikt K-ta uzdevumus. K-ta! dzīvē iestājās krīze. 1919. g. prezidijs atkāpās. Pēc tam K-ts! pieņēma lēmumu, ka par aktīviem uzskatāmi arī tie T! biedri-kaņavīri, kuriem kaņadienests neatļauj turpināt studijas. Līdz ar to ievēlēja jaunu prezidiju, sastāvošu no kaņavīriem. Tomēr arī pēc tam internā dzīve neritēja visai intensīvi. Kā pirmais T! izrikojums atbrīvošanas cīņu laikmetā minams dāmu vakars, kuŗu sarikoja Jelgavas atbrīvošanas gadījumā no bermontiešiem.

Eksternā dzīvē tomēr nomanāma zināma rosība. Dzīvu dalību talavieši ņēma studentu padomes uzbūves un izveidošanas darbā. Studentu pagaidu padomē pa to laiku, kamēr nacionālie studenti atradās aktīvā armijā, bija iekļuvuši daudz kreisā virziena piekritēji un žīdi. Izdevās panākt šīs 1919. g. ievēlētās pagaidu padomes pārvēlēšanu un ieinteresēt vairāk šinis vēlēšanās pilsoniskos studentus un korporācijas. Pārvēlot studentu padomi, no talaviešiem viņā iegāja Pēteris Kēviets, Alberts Stalbe, Kārlis Ozoliņš III, un Jānis Celms. Pēc pārvēlēšanām Padome ieguva noteiktu pilsonisku nokrāsu. No T! seniora Pētera Kēvieša iziet arī ierosinājums par C! C! atjaunošanu. Uz Rīgu pārnākusē Lettonija, kā arī Selonija piekrita ierosinājumam, pēc kam sākās dzīvas apspriedes. Kaut gan pamats tagadējam P! K! jau likts ar Ats. stud. rotas dibināšanu, sevišķi ar latviešu korporāciju senioru apspriedēm, kas ar rotu stāvēja sakarā, tomēr galīgais P! K! izveidošanas darbs bija ļoti grūts un atbildīgs, jo bija jāizšķir dažādi jau ilgiem gadiem sasāpējuši jautājumi un bija jānokārto daudzas ļoti sarežģītas attiecības, jāizstrādā apvienoto korporāciju komans un jāpanāk Prezidiju Konventa apstiprināšana no Augstskolas. 3. maijā 1920. g. seniors varēja K-tam! paziņot, ka nolemts atjaunot Rīgā C! C!, resp. tagadējo Prezidiju Konventu (P! K!). Tanī pašā Konventā arī paziņoja, ka T! reģistrēta pie Augstskolas.

Blakus minēto organizāciju jaunuzbūves darbiem T! bija arī atsaucīga uz citiem notikumiem sabiedrībā; starp citu K-ts! piedalījās arī Raiņa un Aspazijas sagaidīšanā no trimdas, godinot tos un cerot, ka tie spēs pacelties pāri šķiru cīņas kaislibām. Cilāja arī jautājumu par visu studentu organizāciju apvienošanu vienā kopējā organizācijā. Tāpat vairākkārt Konventā pārrunāja studenšu organizēšanas jautājumus, no kuŗu pareizas atrisināšanas lielā mērā atkarājās studējošo akadēmiskās dzīves turpmākā izveidošana labvēlīgā virzienā.

Noslēdzot 1919./20. gada otro sēstestri, varēja konstatēt, ka pielikts diezgan daudz pūļu, lai nokārtotu dažādus iekšējās un ārējās dzīves jautājumus. Konventā jūtami atjaunojās disciplīna. Arī mazu cerības liesmiņu iededzināja no filistru puses iekustinātais jautājums par nama iegūšanu T! vajadzībām, ko K-ts! jo silti apsveica. Šī cerības liesmiņa arī turpmākos gados drīz mazliet nobālēja, drīz atkal uzliesmoja spēcīgākā gaismā. Tāpat lielu gandarījumu sagādāja vairāku jau sen izstājušos filistru atgriešanās Talavijā. Zināmas grūtības radās ar jauniem biedriem, kuŗi bija iestājušies kaņa un pēckaņa laikā. Grūti bija viņus pieradināt pie sabiedriskās disciplīnas, kā arī ieaudzināt viņos T! garu. Grūtības bija tik lielas, ka ne vienam vien pirmskaņa T! biedrim radās doma, vai nebūtu bijis labāk slēgt T! pa kaņa laiku, lai pēc tam vecie talavieši, pie normāliem apstākļiem, varētu sākt vadīt jaunos biedrus virzienā, kāds bijis pirms kaņa Talavijai. Arī materiālās grūtības turpinājās K! dzīvē joprojām. Tāpat atsevišķu biedru materiālais stāvoklis bija neapskaužams. Neskatoties uz to, tomēr bieži turpinājās bezbēdīgā pēckaņa dzīve, nereti pāri saviem līdzekļiem. Nelīdzēja filistru brīdinājumi.

Neskatoties uz šīm nevēlamām parādībām iekšējā dzīvē, atsevišķi, pa lielākaī daļai vecākās paaudzes Talavijas locekļi ar sekmēm darbojās valsts, politiskā, kā arī sabiedriskā dzīvē.

No aktīviem T! locekļiem t/l vice-saniors un daži citi amata vīri visu 1920. gada vasaru strādāja pie P! K! uzbūves. Jau 16. augustā K! vice-saniors ziņoja, ka nākošā K! varēs iesniegt P! K! apstiprināšanas akta projektu, lai pēc tam, pamatojoties uz šo aktu, izstrādātu P! K! komanu līdz ar citiem paredzētiem speciāliem noteikumiem (P! K! T!, visp. palīdz. kasi u. t. t.). Drīz arī noskaidrojās, ka T! pirmai būs jāuzņemas prezidēšana jaunajā P! K!

Apspriežot P! K! noteikumus, komisijās izpeldēja arī jautājums par krāsu nēsāšanu, jo visu laiku viņās atklāti neuzstājās. Nolēma, ka visām korporācijām krāsas jāuzliek vienā dienā, t. i. 28. septembrī, Augstskolas atklāšanas svētkos. Konventi šādam uzskatam piekrita, un minētā dienā Augstskolā parādījās lielā skaitā krāsu cepurītes.

Tā pašā 1920. g. otrā sēstestri T! gatavojās uz 20 gadu pastāvēšanas svētkiem, kuŗus nosvinēja visā klusībā.

Ar 1921. g. pirmā sēstestri sākumu daļa no T! biedriem uzsāka noteiktu cīņu par priekškaņa ide-

Maijkomeršs Koknesē 1924. g.

jiskās T! atjaunošanu. Sakarā ar to T! interesēs bija ierobežot jaunu biedru ieplūšanu, lai dotu pašai T! iespēju iekšēji nostiprināties savās vecās tradīcijās un aizdziedēt kara laikā sistās brūces. Tomēr K-ts! turpināja uzņemt daudz nekrāsnešu, līdz ar ko aktīvo locekļu skaits pārāk spēji pieauga. Iestāšanās V! K! bija viegla. Uz apmēram 35 krāsnešiem saradās pāri par 70 aktīvu zēnu. Tāds krāsnešu un nekrāsnešu samērs bija arī dažās citās korporācijās. Tādam straujam biedru pieplūdumam kara gados vājinātā sabiedrībā sekoja zināmā mērā disciplīnas un pienākumu apziņas mazināšanās. K-tā atkal zuda ar lielām pūlēm panāktā nosvērtība. Grūti nākas noteikt, cik tālu atdzimstošās korporācijas dzīvi veidoja vecie priekškaŗa krāsneši un par cik tā veidojās pati. Pareizs liekas būs uzskats, ka abi šie faktori gāja līdztekus, reizēm aizsteidzoties viens otram priekšā. K-tā! parādās T! garam sveši virzieni un uzskati. Izskanēja pat doma uzņemt K!-tā arī konservātorijas un mākslas akadēmijas audzēkņus. Pieņēmas dzīve pāri saviem līdzekļiem. Zināmā mērā tas vedams sakarā ar tā laika vispārējo parādību sabiedrībā. Pēckaŗa sabiedrība un sevišķi kara gados izaugusē jaunatne ar lielu kāri sāka dzīties pēc ārējās greznības, ko veicināja arī uzlabojušies saimnieciskie apstākļi. Tomēr tie nebija tik spīdoši, kā kārtējie ienākumi segtu lielos šādas dzīves izdevumus, un nekas cits neatlikās, kā sagādāt vajadzīgos līdzekļus aizņēmumu ceļā, kas ap 1924. gadu padevās samērā viegli. Tomēr kārtot parādus nācās ļoti grūti, kam vēl pievienojās iestājušais saimnieciskās dzīves atslābums, kas jau spieda pats par sevi. Līdzīgs stāvoklis bija novērojams arī K! saimniecībā. Radās zināmas grūtības, kas pašos pamatos piespieda grozīt K! saimniecisko iekārtu. 1924. g. otrā sēstestri Sp! K! pieņēma sevišķu saimniecisku instrukciju, pēc kam, neskatoties uz samērā lieliem izdevumiem sakarā ar 25 gadu jubileju, K! finansiālais stāvoklis sāka uzlaboties un galu galā nostiprinājās.

Vēl viena pēckaŗa raksturīga parādība T! bija cenšanās pieslieties tam korporāciju virzienam, kuram kā pretstats bija dibināta T! Talavijas garam svešais noskaņojums vedams ciešā sakarībā ar to parādību, ka personu vērtēja atkarībā no viņas ārējās uzstāšanās, nemeklējot kādu dziļāku saturu. Zināma daļa T! locekļu domājās atraduši šinī virzienā istās buršu tradīcijas un centās viņas izkopt. Brīžiem pat likās, ka T! sāk uzstāties mainītās lomās, sāk vienā otrā gadījumā pārtrumpot tos, kas šos ceļus jau sen paši bija izstaigājuši. No fi-

listriem bieži izskanēja nemiers par to. Pacēlās pat jautājums: „Kurp eji, T!?“ Daži visai zīmīgi notikumi drīz vien atvēsināja karstos minētā virziena piekritējus. Tomēr līdz pat 25. gadam šis atsevišķu virzienu pretešķības nav vēl pilnīgi izlīdzinājušās.

T! cieņu uz ārieni uzturēja atsevišķi viņas locekļi, ar sekmēm izpildot viņiem uzliktos pienākumus.

1922. gada I. sēstestri igauņu korporācija Vironija paziņoja, ka sakarā ar pēdējo gadu lielajām politiskām pārgrozībām, viņa ir pārgājusi uz Tērbatu, bet, nevēlēdamās pārtraukt labās priekškaŗa attiecības, liek priekšā noslēgt karteli uz bij. A! P! C! pamatiem. K-ts! ar prieku apsveica šo ierosinājumu un 1922. gada II. sēstestra beigās paziņoja savu piekrišanu Vironijas K-tam! un atkal novietoja Vironijas krāsu vapeni K! Dz! Ar draudzīgo poļu korporāciju Veleciju, kuŗa pēc kara uz Rīgu vairs neatgriezās, pirmos sakarus izdevās nodibināt 1923. gada vasarā. Uz Jaunatnes svētkiem iebraukušās Polijas delegācijas vidū bija vairāki Velecijas komilitoni, kuŗi nekavējās uzmeklēt mūsu K! Dz! Pirmaj pēckaŗa sirsnīgai satikšanai rudens sēstestri sekoja K!-ta priekšlikums Velecijas K!-tam noslēgt draudzības karteli. 1924. gada janvārī 4 mūsu tautieši un viens zēns oficiāli viesojās pie Velecijas K!-ta Varšavā. Šai viesošanai sekoja Velecijas piekritoša atbilde līdz ar kartela akta tekstu un sekošiem noteikumiem (oriģināli franču valodā):

„1) Abi Konventi apmainīsies katru sēstestri ar ziņām par notikumiem Konventu dzīvē, kā arī par citiem svarīgiem atgadījumiem.

2) Abi Konventi apmainīsies ziņām, attiecībā uz abu tautu intelektuālo un kultūrēlo dzīvi.

3) Abi Konventi aizstāvēs abu sabiedroto korporāciju intereses pēc labākās ziņas un apziņas.

4) Goda jautājumi starp abu korporāciju locekļiem tiks nokārtoti tāpat, it kā viņi piederētu pie vienas korporācijas.

5) Augšminētos noteikumus var grozīt un papildināt ar abu korporāciju Konventu piekrišanu.“

Šos noteikumus K!-ts pieņēma bez iebildumiem, bet kartela ceremoniāla akta teksta saskaņošanai 1925. gada I. sēstestri K! sūta uz Varšavu t/l vice-senioru, kuŗš kopā ar Olavu Vili jun. piedalās 19. februāŗa Velecijas ballē un apmeklē bij. Rīgas poļu korporācijas Arkonija dāmu vakaru.

22. martā Varšavā vienojas ar Velecijas K!-tu par sekošu ceremoniāla kartela akta tekstu:

„Vērā ņemot ilggadējos abu korporāciju centienus savu tēvzemju labā, tās draudzīgās jūtas, kuŗas

saista abas atbrīvotās tautas, poļu un latviešu, un nepieciešamo vajadzību apvienoties tālākā draudzīgā tautu tuvošanas darbā, Velecija Varšavā, un Talavija Rīgā, apvienojas kartelī, sākot ar 1923. g. 15. decembri, ko no savas puses ar šo aktu apliecina Talavijas (resp. Velecijas) Konvents.“

Pienāca 1925. gada pavasaris. Maijkomersu sviņēja Baldonē. Neviens no svētku dalībniekiem nevarēja nojaust, ka vienam no pirmiem Latvijas dēliem, kuŗš arī bija, kā parasti, talaviešu vidū, vairs nebūs lemts piedalīties T! nākošos gada svētkos, T! 25 gadu jubilejā. Tas bija fil. Z. A. Meierovics. Pavadītā vasara jau gāja uz beigām, kad piepēži, kā zibeņa spēriens, nāca ziņa par fil. Z. A. Meierovica traģisko nāvi. Šī pirmā ziņa izlikās neticama, bet tomēr vēlāk bija jāpārlicinās par viņas rūgto patiesību. Bija miris vīrs, uz kuŗu Latvija lika tik lielas cerības.

Rudenī K-tā! atjaunojās aktīvā dzīve un turpinājās dažādo sarežģījumu atrisināšana iekšējā dzīvē. Maz pamazām iezīmējušās pretešķības sāk noskaidroties un mazināties. Tāpat arī K-ts! sāk norobežoties no dažām pēckara negatīvām parādībām. Arvien vairāk gūst iespaidu saprātīgākais virziens, kuŗš uzskatīja, ka T! ir sava paša seja un savi stipri idejiski pamati. Šādi uzskati arvien vairāk atdzīvojās un nostiprinājās T!, un skaidrāki kļuva pamati,

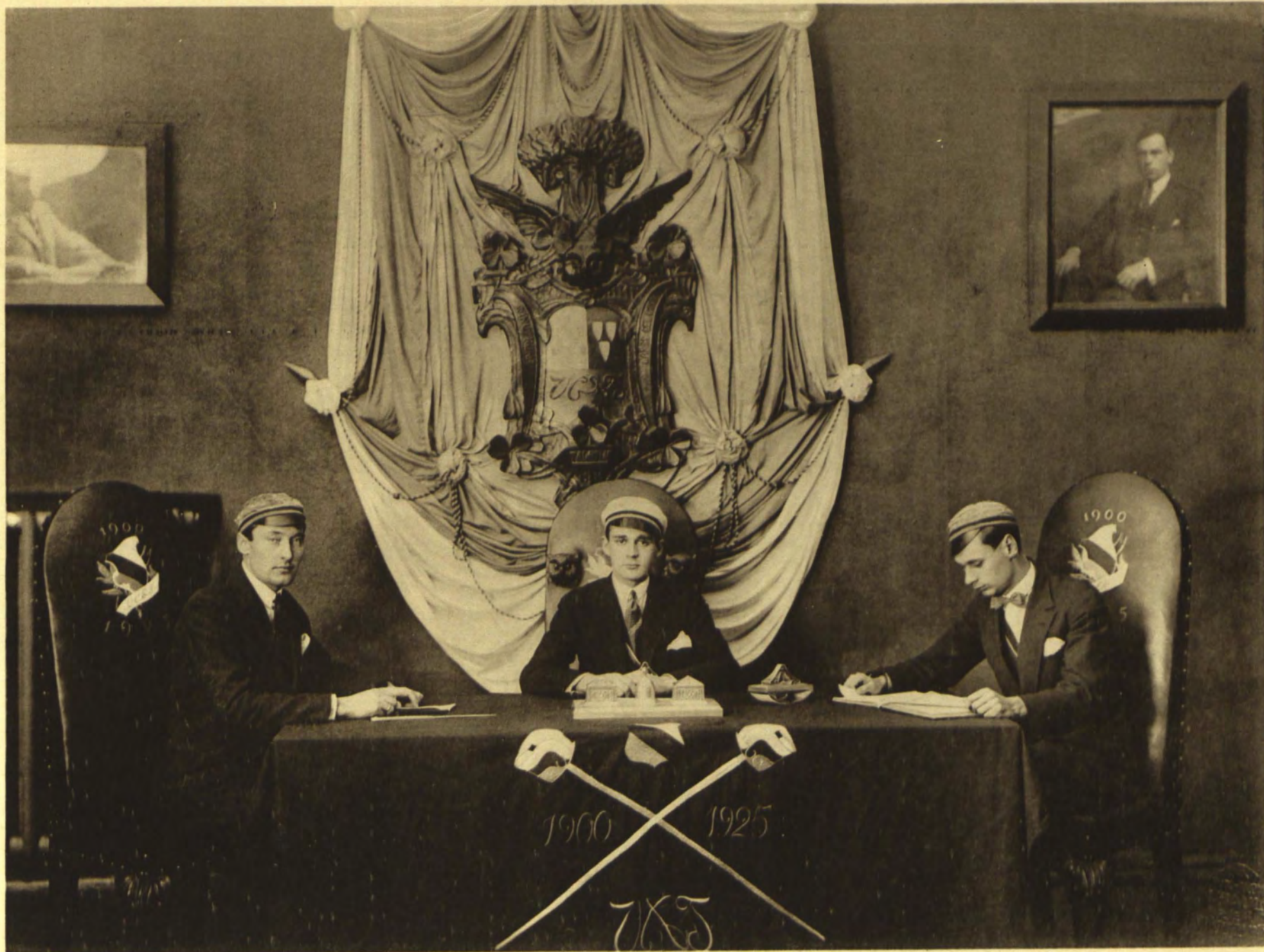
uz kuŗiem T! bija dibināta. Ieejot gada simteņa otrā ceturksnī, ar gandarījumu var teikt, ka T! noteiktiem un drošiem soļiem attālinās no viņas garam svešiem pēckara iespaidiem un citām negatīvām parādībām un arvien vairāk piegriežas vecam talaviešu garam.

Tāpat ar gandarījumu var atzīmēt vairāku filistru un filistru-dibinātāju atgriešanos T! pirms viņas 25 gadu jubilejas. Šo filistru izstāšanās apstākļi sākumā aktīvajam K!-tam bija stipri sveši un tāli. Bet tad nāca palīgā vairāki filistri dibinātāji, un pamazām kaut kas iznira no pagātnes miglas. Skaidrs bija viens, ka ir pienācis tāds sevišķs brīdis, kad talaviešu atziņu straume ir gribējusi un spējusi atrast tādu gultni, kas var uzņemt kādreiz sānis novirzījušās straumītes.

Visi tie, kas bija šķīrušies pirms divdesmit gadiem, jubilejas komersā šķēpu balt-zaļi-zelta cepurītei cauri durot, solījās atkal mūžam krietni tautieši būt.

Tas tik vēlreiz pastrīpo T! idejiskā virziena uzvaru un vēlreiz pierāda talaviešu vienības spēku, tradīciju stiprumu un principu cēlumu, kas visi kopīgi mīt kuŗa katra istā talavieša krūtīs un piespiež to, kaut arī pēc ilgiem gadiem, no jauna atgriezties uz iemīlotām, iestaigātām tekām.

Tā T!, vienota un stiprināta, sagaidīja savu 25 g. dzimšanas dienu.

T! 25 g. jubilejas sēmeštra prezidijs.

II.

**Talavijas Filistru biedrības darbības
pārskats.**

1911. — 1925.

T! F! B! valde T! 25 g. jubilejas gadā.

1. Dibināšanas periods.

Latviešu intelligents, kas savā studiju laikā nav piederējis pie kādas studentu sabiedrības, izejot, pēc Augstskolas beigšanas, praktiskā dzīvē, ātri vien atsvešinās no saviem agrākiem studiju biedriem un parasti mēdz uzturēt tikamas attiecības tikai ar dažām personām. Bet sabiedriskai dzīvei un satiksmei ir liela nozīme pie mūsu nacionālās pašapziņas izkopšanas un mūsu kultūras pacelšanas, jo, pateicoties viņai, daudzi intelligenti, kas citādi būtu nodzīvojuši tikai savrūp, dzīvei sevis labā, top par centīgiem sabiedrības darbiniekiem un nacionālās kultūras veicinātājiem. Pie latviešu studentu korporācijām atzīmējama tā simpatiskā parādība, ka viņu filistri pēc studiju beigšanas turas cieši kopā.

Aktīvākie Talavijas filistri, stādamies dzīvē ar T! devīzi, „darbs ceļ vīru“, atzinuši par ne mazāk svarīgu tās otro devīzi „roku rokā“, un vienmēr ir centušies atrast ceļus un līdzekļus, kā uzturēt ciešas saites savā starpā.

Talavijas aktīvākie filistri, kam Talavija aizvien bijusi mīla, iziedami dzīvē nepārtrauca sakarus ar konfilistriem un Konventu. Tomēr pamazām tie nāca pie atziņas, ka līdzās Konventam nepieciešama organizācija, kas lai pulcinātu filistrus, rastu ceļus un līdzekļus, kā uzturēt jo ciešus sakarus filistru starpā. Vecākai Talavijas paaudzei — filistriem — ir savi īpatnēji mērķi un uzdevumi, kuŗi sekmīgāki veicami ārpus Konventa. Tā radās doma par Filistru biedrību.

1911. gada 3. novembrī oficiāli reģistrē: „Rīgas Politehnikas korporācijas Talavijas studentu palīdzības un Filistru savstarpējas pabalstīšanas biedrību.“ Biedrības mērķi izteikti statūtu pirmajā paragrafā: 1) sniegt pabalstu trūcīgiem korporācijas Talavijas biedriem-studentiem pie Politehnikas mācības nobeigšanas, 2) pabalstīt kursu beigušus Talavijas biedrus pie tālākas izglītošanās, 3) izmaksāt

pēc iespējas un vajadzības naudas pabalstus: a) studentu korporācijai Talavijai, b) biedrības istiem biedriem un c) mirušo biedru bērēm.

Bez oficiālajiem materiāla rakstūra mērķiem Talavijas filistru biedrības dibinātāji tai uzstādīja arī idejiska rakstura uzdevumus: pulcināt Talavijas filistrus uz kopīgu domu izmaiņu dažādos svarīgākos jautājumos, organizēt un sekmēt Talavijas filistru kultūrēlos un saimnieciskos koppelākus, dot palīdzību un morālistu pabalstu principiālos jautājumos Talavijas Konventa locekļiem.

Pirmā Filistru biedrības pilna sapulce notiek 15. decembrī 1911. gadā Talavijas telpās. Nolemj sākt biedrības darbību ar 1. janvāri 1912. g. Biedrība saņem savā rīcībā 1907. gadā dibinātā Talavijas filistru fonda mantu: skaidrā naudā 41 rbl., vekselus par 255 rbl. un prasības no Talavijas filistriem par 90 rbl. līdz ar attiecīgiem dokumentiem. Par biedrības dibinātājiem skaitās sekošie 18 filistri: V. Olavs, O. Grīnbergs, J. Lakats, F. Dzelzkalns, H. Celmiņš, J. Benšons, A. Pakalniets, A. Ūuze, J. Stalbovs, J. Caunīts, J. Rapa, P. Ašmans, Z. Meierovics, J. Bernsons, J. Ozoliņš, V. Bāts, A. Grīnbergs, B. Kalniņš.

Pirmie valdes locekļi sadala savā starpā amatus sekoši: priekšnieks — V. Olavs, priekšn. palīgs — O. Grīnbergs, rakstvedis — F. Dzelzkalns, mantzinis — Z. Meierovics, valdes locekļi — A. Pakalniets un J. Lakats. Revīzijas komisijā ievēl: J. Benšonu, J. Rapu un A. Ūuzi.

Pirmajā biedrības pastāvēšanas gadā valde gādā par to, lai iepazīstinātu kā filistrus, tā arī Konventa locekļus ar Filistru biedrību un tās mērķiem. Visiem filistriem piesūta biedrības statūtus līdz ar uzaicinājumu iestāties par biedriem. Biedriem-filistriem ieteic uzturēt pēc iespējas tuvas attiecības ar aktīviem biedriem, piedaloties Konventos un literāristkās sapulcēs.

Materiālu līdzekļu iegūšanai sarīko 29. septembrī koncertu, kurā piedalās Vigner-Grinberg kundze, P. Sakss, P. Krieviņš un Talavijas koris Pakalnieša vadībā.

Biedrības priekšnieks V. Olavs piedalās kā biedrības delegāts pie Rīgas Politehnikas 50 gadu jubilejas svinēšanas.

Rudens pusgadā izsniedz pabalstus 5 Talavijas biedriem kopsumā par 160 rbl.

Pirmajos 2 biedrības pastāvēšanas gados galveno vērību piegriež tam, lai visus filistrus pulcinātu biedrībā un ierosinātu uz dažādiem kopdarbiem. Vēlākie biedri nāk klajā ar vairākiem projektiem, kā par piem., dibināt krāj-aizdevu kasi, galvenā kārtā akadēmiski izglītotai intelligences, iekustina jautājumu par latv. agrārbankas dibināšanu un ieteic Talavijai uzņemties iniciatīvu šai lietā. Tālāk nolemj ierīkot darba biroju, kas lai būtu par vidutāju starp filistriem un aktīviem biedriem pie darbu meklēšanas un vietu piedāvāšanas.

Jau otrā darbības gadā iekustina jautājumu par grunts gabala iegūšanu biedrības un Konventa nama ceļšanai.

Pasaules karš visu šo nodomu realizēšanu atbīda uz ilgiem gadiem un, izklidinādams biedrus, pārtrauc biedrības darbību.

2. Kara gadi.

Bez vispārējās kara grūtību nastas Latvijai bija lemts vēl traģiskāks liktenis. Kara viesulis 1915. g. vidū brāzās, postīdams pār Latvijas līdz šim ziedošāko daļu — Kurzemi un apdraudēja sirmo Rīgu. 1915. gada vasarā, pēc Rīgas evakuēšanas, izklist uz visām pusēm arī Talavijas filistri.

Daudzi filistri iestājas aktīvā armijā un cīnās pret mūsu vēsturisko ienaidnieku.

Lai gan Talavijas Konvents līdz ar savu Augstskolu pārceļas uz Maskavu, tomēr šeit nav iespējams filistriem pulcēties lielākā skaitā. Parasti Maskavā uzturas tikai pa 4—5 filistri. Sakarā ar vispār nenormālajiem dzīves apstākļiem šiem pāris cilvēkiem nav iespējams Filistru biedrības labā attīstīt rosīgāku darbību. Nav iespējams pat noturēt pilntiesīgas valdes sēdes. Līdzekļu trūkuma dēļ biedrība nevar izsniegt Konventa locekļiem tik visai nepieciešamos pabalstus.

Lai biedri varētu labāki savā starpā sazināties, Filistru biedrība ierosina un kopā ar Konventu izsūta filistru un biedru adrešu sarakstus, kurus ievietotas ziņas arī par biedru nodarbošanos un stāvokli.

Ievērojot to, ka no valdes locekļiem tik viens uzturējās pastāvīgi Maskavā, 14. decembrī 1916. g. paplašinātā valdes sēdē sapulcējušies filistri ievēl pagaidu valdi, kurā vēlāk sadala savā starpā amatus šādi: priekšnieks J. Rapa, tā palīgs B. Kalniņš, rakstvedis J. Lukstiņš, mantzinis un kasieris A. Pakalniņš.

Šinī sapulcē konstatē filistru Konventa locekļu vienprātīgo principiālo uzskatu, ka katram Talavijas filistram jābūt par biedri arī Filistru biedrībā. Lai Talavija ar laiku būtu spējīga veikt tos cēlos mērķus, kurus viņas dibinātāji rakstījuši viņas karogā, filistriem jāorganizējas, jāpulcējas visiem kā vienam vīram Filistru biedrībā. Tagad, kur mūsu tauta stāv ceļa jūtīs un mūsu, kā nacijas, liktenis tiek svērts uz svaru kausiem, vairāk kā jebkad, sajūtama vajadzība pēc tā, lai Talavijas filistri būtu kā vienots spēks, kas varētu atstāt iespaidu uz mūsu tautas kultūrēlo, sabiedrisko un oikonomisko attīstību.

Izpildidama Filistru biedrības un Konventa vienprātīgo vēlēšanos, Filistru biedrības pagaidu valde atkal griežas pie visiem filistriem ar lūgumu iestāties Filistru biedrībā, lai roku rokā varētu strādāt Talavijas un Latvijas labā arī šajā tautas svešniecības laikmetā.

1915. gadā, Talavijas dibināšanas svētkos, Maskavā sapulcējušies filistri un aktīvā Konventa locekļi ir modri savā garā un apziņā, kas izskan Z. Meierovica runā: „Mēs atgriezīsimies Latvijā un dzīsim savu vagu“; un J. Rapa, uzstādot jautājumu: „Būt vai nebūt latvju tautai?“ rod atbildi: „Mūsu nākotne būs tāda, kādu mēs paši to veidosim; ārējie apstākļi var gan mūs traucēt, bet ne nogriezt no istā ceļa, ja vien mēs esam garīgo pilngadību sasnieguši.“

Šis tautas izdzīšanas laikmets prasa no Filistru biedrības smagus upurus; vairāki biedri krīt kaujās vai mirst kara apstākļos: J. Ozoliņš II., K. Cers, J. Mauliņš. Sakarā ar pārdzīvojamo laikmetu šķiras no mums Talavijas dibinātājs Fricis Dzelzkalns un Fil. biedrības dibinātājs Juris Cauniņš.

Pašai dziedīgā bēgļu apgādāšanas darbā galīgi sabojā savu veselību un 1917. g. martā aizmieg uz mūžu Talavijas garīgais vadonis Vilis Olavs.

Šī lielā personība, diženais kultūras un sabiedriska darbinieks, atstājis lielu iespaidu uz Talavijas dzīvi un viņas mērķu izveidošanu, sevišķi dibināšanas laikmetā un pirmajos gados. V. Olava sirsniņā līdzdalība Talavijas grūtākos brīžos iedvēsa allaž jaunu sparū aktīvākiem talaviešiem. Viņa piedzīvojošo, tālredzīgo skatu augsti vērtēja amata vīri. Nav ne-

viena talavieša, kas V. Olava nāvi nesajustu kā smagu zaudējumu.

Fil. biedrība ņem sevišķi rosīgu dalību V. Olava fonda nodibināšanā.

3. Atgriešanās dzimtenē.

Ar 1918. g. mūsu tauta atgriežas dzimtenē, kuŗa pārklāta drupu kaudzēm. Līdzīgs skats atklājas arī tiem Talavijas filistriem, kuŗi minētā gada sākumā pirmie atgriežas mājās. Rīgā valda okupācijas vara, kuŗas apziņā latvju intelligence nemaz nepastāv. Aizdomīgo rubrikā ierindoti pat visi bēgļu apgādāšanas centrālkomitejas darbinieki. Kādi vēji pūš, to raksturo starp citu Augstskolas „Verwaltungsrat'a“ paziņojums, ka Politechnikā uzņems tikai tos studentus no Krievijas, kuŗi ir vācu tautības. Neskatoties uz to, ka visas organizācijas no okupācijas pārvaldes aizliegtas, mazais pulciņš filistru 20. aprīlī salasās kopā un ievēl pagaidu valdi šādā sastāvā: priekšn. J. Rapa, viņa vietn. R. Krauze, rakstvedis L. Bernšteins, mantzinis K. Vanags. Valdei jā rūpējas par biedrības legalizāciju, latviešu studentu pieļaišanu Politechnikā un citiem „aizvēsturiskiem“ jautājumiem. Pa laikam ie brauc no Krievijas biedri ar ziņojumiem par Maskavas, Pēterpils un citām talaviešu kolonijām. Mazajā filistru un aktīvo pulciņā valda liela sirsnība un saskaņa. Talavieši šajā laikā neatlaidīgi izkopj nacionālās patstāvības domu un ir starp pirmajiem, kas izsaka noteiktu gribu pabalstīt Nacionālo, vēlāk Tautas Padomi. Tiek projektēts nodibināt studējošo organizāciju bloku, kas veicinātu Pagaidu valdības nodibināšanos. 4 latviešu korporāciju filistru pārstāvjiem uzdod griezties pie „Landtaga“ ar aizrādījumu, ka pārvaldīšana nododama latviešu rokās. Atsevišķi filistri ar aizrautību nododas valsts pārvaldes organizēšanas darbam. Mēģinājums, nodibināt no latviešu korporācijām akadēmisku savienību, iegūlas un netiek realizēts.

Latvijas patstāvības proklamēšana divkāŗši svarīgs notikums katra talavieša dzīvē, jo tā idejiski nozīmē Talavijas nacionālā principa uzvaru.

Tomēr drīz vien izrādās, ka naidīgās pretvaras vēl ļoti stipras, un visiem nacionālo valdību aktīvi atbalstošiem spēkiem, to starpā arī talaviešiem, nākas ieročiem rokā aizstāvēt jauno nacionālo valdību.

Aktīvais Konvents vienbalsīgi nolemj iestāties zemes aizsardzībā, un arī daļa filistru līdz ar Konventu, sargādama Pagaidu valdību, kā Studentu rotas dalībnieki, atkal atstāj Rīgu. Pārējā daļa, paliekot uz vietas, mēģina darīt visu Latvijas patstāvības idejas labā.

Izbeidzoties lielnieku laika nāvīgajam sastingumam, Rīga, Niedras valdībai to ieņemot, it kā atdziņvojas. Tomēr talavieši saprot, ka tā nav labāka laikmeta iezvanītāja, un vienprātīgi ieņem pret jauno valdību noraidošu stāvokli. Korporāciju delegātu oficiālā vizītē Talavijas pārstāvis Niedras valdībai paziņo, ka Talavija nav ar viņu. Filistru biedrība sastāda plašu memorandu, kuŗā deklarē savu nacionālās patstāvības viedokli, un iesniedz to angļu un amerikāņu valdības misijām ar lūgumu lai pēdējo valdības sekmē Nacionālās valdības atgriešanos Rīgā. Šinī laikmetā biedrība zaudē filistrus: V. Bātu, Rob. Ķenci, Rob. Zubānu (pazudis bez vēsts), E. Hermanovski un A. Epiņu. Kā sevišķi liels zaudējums atzīmējama Rob. Krauzes pāragrā nāve. Rob. Krauze savas ievērojamās organizatora un sabiedriskā darbinieka spējas galvenā kārtā ziedoja Talavijai, ilgus gadus būdams viens no visaktīvākiem darbiniekiem dažādos amatos.

4. Brīvajā Latvijā.

Kā lielu svētku dienu Talavijas filistru aprindas svin K. Ulmaņa valdības atgriešanos Rīgā, 1919. gada jūnijā. Filistru biedrības pārstāvji paziņo valdībai, ka viņa nodod visus savus biedrus valdības rīcībā. Biedrība pieņēmusi lēmumu, ka visiem filistriem jābūt, vai zemes apsardzības dienestā, vai valsts un sabiedriskā darbā, un filistri apzinīgi izpilda šo lēmumu. Sevišķa komisija lemj, kur atsevišķi filistri noderīgāki, un viņu lēmumiem visi padodas. Tādā kārtā jaunā Latvijas valdība iegūst daudz nopietnu darbinieku visvajadzīgākajā brīdī, valsts iekšējās nostiprināšanas un izbūves svarīgajam darbam. Līdz ar to pamazām izzūd sarūgtinājums, kas cēlies pūsgadu atpakaļ, starp Pagaidu valdībai līdz aizgājušiem un mājās palikušiem filistriem.

Pirmie divi Latvijas patstāvības gadi (1919. līdz 1920.) ienes Talavijā jaunu dzīvību. Talaviskā sajūta sit augstu vilni.

Tagad iespējams brīvi domāt, brīvi strādāt. Daudz ir to jautājumu, kuŗus filistri kopēji pārrunā, pārbauda un mēģina realizēt. 1919. gada F! B! darbība bija vērsta uz ārieni. Daudz talaviešu valsts darbā jau ieņēmuši atbildīgus amatus, gan piedalīdamies kā ministri vairākos kabinetos, gan ieņemdami sūtņu, departamenta direktoru, gan citus svarīgus posteņus. Citi filistri piedalās dažādu kultūrēlu un saimniecisku pasākumu dibināšanā. Filistru biedrība ar sajūsmu piedalās Latvijas Universitātes atklāšanā. Biedrība pūlas nodibināt kontaktu ar citām organizācijām. 1920. gadā biedrības

darbībā noteikti izpaužas vēlēšanās iekšēji saskaņoties, tapt par vienotu saimi savās mājās un, neskatoties uz politisko uzskatu dažādību, roku rokā strādāt sabiedriski-kultūrēlu darbu, kā Talavijā, tā ārpus tās. Filistri atzīst, ka nepieciešami ievērot zināmu talaviešu disciplīnu, kā kultūrēli-sabiedriskā, tā oikonomiski-politiskā dzīvē. Šādas disciplīnas izkopšanai Filistru biedrība sarīko diskusiju vakarus. No tajos nolasītiem referātiem atzīmējami:

1) Z. Meierovica — Talaviešu piedalīšanās Saveršmes sapulces vēlēšanās,

2) P. Ašmaņa — Politisko partiju programma un lozungi,

3) P. Brunnera — Talaviešu disciplīnas jautājums oikonomiskā un politiskā dzīvē,

4) A. Ūzes — Talaviešu darbība valsts resoros.

Diskusiju vakaros plaši debatē par mūsu oikonomisko, politisko un sabiedrisko stāvokli un kultūras jautājumiem.

Talavijas iekšējā dzīve agrāk bija vienpusīga tajā ziņā, ka nebija iespējams aktīvi piedalīties talaviešu dzīves biedrēm, lai gan tās Talavijai arvien jutušas līdz un pabalstījušas mūsu centienus, kur vien varēdamos.

Pie Filistru biedrības 1920. g. sāk darboties Talavijas dāmu komiteja, kurā apvienojas visas filistru un aktīvo biedru kundzes, juridiski tapdamos par biedrēm-veicinātājām. Dāmu komitejas uzdevumā, starp citu, paredzēts izkopt Talavijas sabiedrisko dzīvi, sarīkot saviesīgus un mūzikālus vakarus. Dāmu komiteja par savu goda biedri izvēl dzejnieci Annu Brigader.

Latvijai mostoties uz jaunu, jauku dzīvi, Filistru biedrību neatlaidīgi nodarbina jautājums par sava kaktiņa iegūšanu. Ievēl sevišķu komisiju, kuŗas uzdevums vākt līdzekļus minētā mērķa realizēšanai. 10 filistru grupa uz savu iniciatīvu nopērk māju Lāčplēša un Skolas ielu stūrī ar nolūku cedēt to Filistru biedrībai.

Tomēr izrādās, ka Talavijas dzīvē sācies paguruma periods. Daudzi citādi nopietni filistri pārāk aizņemti ar saviem ministru, parlamenta un dažādiem ierēdņu uzdevumiem, vai arī pārāk nogrimuši savos privātos veikalos, un tiem neatliek ne laika, ne līdzekļu, ko ziedot Talavijai. Rezultātā Talavijai nav pa spēkam noturēt šo piemēroto pirkumu, un tas jāpārdod tālāk. Vācu markas devalvācija iegūtās summas vērtību stipri samazina, tā kā gala rezultātā nama fondā atrodās tikai 173000 Latv. rubļu. Asa disonance Talavijas un plašākas sabiedrības attiecībās izpaužas dažu filistru tiesāšanas momentā. Ta-

lavija cenšas panākt šajā lietā skaidrību uz savu roku un ieceļ sevišķu izmeklēšanas komisiju.

Zināms atplūdu periods iestājās arī Konventa dzīvē, un Filistru biedrībai bija jāuzstājās par lielākas disciplīnas ieaudzēšanu Talavijas biedros.

Nebūdama mierā ar Konventa gaitām un virziena nenoteiktību, Filistru biedrība pieprasa saviem biedriem balstiesības pie jaunu biedru uzņemšanas Konventā un iesniedz vairākus priekšlikumus, kā pārveidot Konventā dzīvi un saskaņot to ar Filistru biedrības darbību.

1923. g. pavasarī Filistru biedrības darbība manāmi atdzīvojas, biedrība pārstrādā savus statūtus un reģistrē tos par jaunu. Vienlaikus izdodas nopirkt Filistru biedrības un Konventa vajadzībām māju Elizabetes ielā Nr. 25. Ar vekseļu operāciju palīdzību izdodas pievilkt nama fonda uzkrāšanā lielāko daļu filistru, jo pieņem lēmumu, ka katram filistrim jāziedo mazākais Ls 200.—, resp. 10% no 1922. g. ienākumiem. 2 gadu laikā izdodas segt nama iegūšanas summu 1.000.050.— Latv. rubļu. Pēdējos gados filistri izved pašaplikšanas principu, maksādami dažādu katēgoriju biedru naudas, samērā ar saviem ienākumiem (no Ls 30.— līdz Ls 100.—).

Filistru biedrība 1924. g. Konventam iesniedz šādas propozīcijas:

1) Filistru biedrība uzskatāma par Konventa turpinājumu, un katram filistrim obligātoriski jāiestājas tajā pēc tapšanas par filistri.

2) Filistru biedrības biedrus soda vai izslēdz Filistru biedrības tiesa, sastāvoša no 5 biedriem-tiesnešiem, kuŗus ievēl pilna sapulce. Sodītam ir tiesība pret tiesas lēmumu apelēt pilnā sapulcē.

3) Ja Filistru biedrība izslēdz biedri uz zināmu laiku vai pavisam no Filistru biedrības, tas reizē ar to skaitās uz tādu pat laiku izslēgts no Talavijas vispār.

4) Ja notiek nevēlamas parādības vai incidenti, kuŗos ņem dalību kā filistri, tā aktīvie, tad šādi gadījumi izmeklējami un tiesājami kopīgi no Talavijas internās tiesas un Filistru biedrības tiesas pie vienlīdzīga tiesnešu skaita.

Konvents šos priekšlikumus principā akceptē un nolemj tos saskaņot ar komanu.

5. Jubilejas gads.

1925. gada darbība koncentrējas ap jubilejas jautājumiem, lai godam atzīmētu šo svinīgo dienu kā Talavijas, tā viņai tuvu stāvošas aprindas.

Svētku sarīkošanu uztic sevišķai svētku komitejai, kurā ieiet pārstāvji no Konventa, Filistru biedrības un dāmu komitejas.

Jubilejas gadā darbojas sekoši organi:

1) Valde — priekšnieks J. Rapa, priekšnieka vietnieks K. Timuška, sekretārs J. Līcis, kassieris J. Zubāns, valdes locekļi J. Arājs, J. Ozoliņš I. un A. Kuze.

2) Revīzijas komisija — P. Birkmans, H. Luters, P. Vinters.

3) Diskusiju vakaru komisija — P. Ašmanis, H. Celmiņš, A. Vitckopis.

4) Nama fonda komisija — A. Raisters, R. Erglis, J. Zubāns (arī nama pārvaldnieks).

5) Filistru biedrības internā tiesa — J. Arājs, K. Timuška, J. Vārsbergs, J. Stalbovs, A. Grinbergs.

6) Delegāts jubilejas svētku komitejā — J. Līcis.

7) Delegāts dāmu komitejā — J. Arājs.

Kā vienu no svarīgākiem jautājumiem uzskata ārpus Talavijas atrodošos filistru-dibinātāju atgriešanos Talavijā. Filistru biedrība, zinādama, ka to sirdis arvien vēl kvēlo mīlestība uz Talaviju, izsaka vēlēšanos par jaunu uzņemt viņus Talavijas saimē. Šis nodoms arī izdodas, un Talavijā atgriežas viņas dibinātāji un vecākie filistri: A. Vitckopis, J. Kalējs, J. Baumans, D. Skrastiņš, K. Piegāzs, J. Steinerts un M. Primans.

Augusta mēneša 22. dienā Talaviju pārsteidz briesmīgā vēsts, ka traģiskam auto katastrofas gadī-

jumam par upuri kritis viņas ievērojamais dēls Z. Meierovics. Ja visa tauta saņem šo ziņu kā sāpīgu sitienu, neizsakāmi dziļi to izjūt Talavijas filistri. Neskatoties uz saviem daudzajiem pienākumiem, Z. Meierovics aizvien atrada laiku būt konfliktu vidū, kā nopietnos, tā jautros brīžos. Z. Meierovics noder daudzām filistriem par paraugu, ka pie labas gribas katram ir iespējams veicināt Filistru biedrības darbību.

Valde un nama komiteja vairākkārt pārbauda dažādus iegūtā nama pārbūves projektus, bet izrādās, ka namu grūti piemērot plašās Talavijas saimes vajadzībām.

Talavijai neizdodas līdz jubilejai tikt pašai savā pajumtē.

Talavijas 25. gada svētkos pulcējas no malu malām viņas filistri līdz ar piederīgiem un kopā ar aktīviem, kā arī ievērojamu skaitu valsts, sabiedrisku un kultūras darbinieku pilda Latviešu biedrības plašo zāli. Filistru biedrības vārdā Talaviju apsveic biedrības ilggadējais priekšnieks J. Rapa (sk. svētku aprakstu. Red.)

Kā piemiņu sirsnīgajai svētku dienai Filistru biedrība pasniedz Konventam balvu un nodibina stipendijas uz V. Olava un Z. Meierovica vārda. Filistri-dibinātāji nodibina kopēju stipendiju fondu, sazinējot Ls 3400.—, bet 10 filistri nodibina uz saviem vārdiem atsevišķas stipendijas pa Ls 1000.— katru.

Svētki noslēdzas kopīgā izskaņā: Talavijai saules mūžu!

Talavijas filistru biedrības dāmu komitejas pirmie pieci gadi.

1920. — 1925.

1920. gadā Talavija klusu savā starpā nosvinēja savus 20 gadu pastāvēšanas svētkus. Sakarā ar šiem svētkiem bija sarīkots dāmu vakars, uz kuŗu bij ieradies liels skaits talaviešu līdz ar kundzēm. Dāmu savstarpējā iepazīšanās bija ātra un sirsnīga. Pārrunāja par dāmu apvienošanos un savstarpēja kontakta uzturēšanu vispirms līdz nākamam dāmu vakaram. No šīs domas izvirzījās doma par pastāvīgas organizācijas radīšanu. Talavijas dāmu komitejas organizācijas ideja pieder Talavijas dibinātāja netaiķa filistra Viļa Olava atraītnēi, Fridai Olav kundzei.

1920. gada 17. decembrī notika pirmā kopējā sapulcēšanās, kuŗā piedalījās 27 sekošas dāmas: F. Olav, A. Meierovic, F. Bernšteīn, V. Resnais, M. Gailīt, A. Ozol, J. Vārsberg, M. Muške, E. Pilsētniek, E. Ūuze, M. Kalniņ, J. Silenieks, B. Ūuze, A. Freiman, K. Bruņinieks, E. Raister, A. Linkovič, M. Tepfer, E. Ozoliņ, L. Āber, M. Sakss, A. Vait, A. Laiviņ, A. Ekman, A. Brencēn un K. Stelmacher, kuŗas arī skaitās par T! D! K! dibinātājām. Šai pirmā sapulcē galvenā kārtā tiek pārrunāts jautājums par jaundibināmās komitejas mērķiem.

Talavijas filistru biedrība apsveica dāmu organizēšanos un lika priekšā dāmām, kā atsevišķai autonomai sekcijai, pievienoties pie Filistru biedrības, kā biedrenēm — veicinātājām.

Ir izstrādātas un Filistru biedrības apstiprinātas instrukcijas D! K! darbībai un iekšējai dzīvei.

Uz šo instrukciju pamata dāmu komiteja ir darbojusies līdz šim.

Komiteja sāka savu darbību ar eglītes sarīkošanu Konventa telpās 1921. gada 5. janvārī. Eglītes sarīkojums pulcināja lielu skaitu filistru, viņu dāmu un aktīvo biedru, kā arī zēnu, un noritēja visai jautri, atstādams labu iespaidu uz visiem dalībniekiem.

Sākot no dibināšanas līdz šim, D! K! ir noturējusi 32 protokolētas sēdes.

Lielāki sarīkojumi, ar viesiem, ir bijuši divi:

1) 1921. gada 27. novembrī koncerts-balle Virsnieku klubā.

2) 1923. gada 27. oktobrī — koncerts-balle Virsnieku klubā.

Interni sarīkojumi ir bijuši:

a) Eglītes — 1921. g., 1924. g. un 1925. g.

b) Tējas vakari — ir sarīkoti pavisam 4 gan ar D! K!, gan ar Filistru biedrības līdzekļiem.

Visās Konventa rīkotās ballēs D! K! ir sarīkojusi atspirdzinājumu galdus.

Dāmu komiteja savā pastāvēšanas laikā pasniegusi K! sekošas balvas:

1) Pārejot no Lāčplēša ielas 3 uz jauno Konventa dzīvokli Lāčplēša ielā 28, — logu aizkarus un galdautu, izšūtus ar latviskiem ornāmentiem, Talavijas krāsās.

2) 1922. gadā Ls 200.—, Talavijas bibliotēkas papildināšanai.

3) Gustav kundzes darbnīcā austus logu pusaizkarus no auduma latviskā stilā un Talavijas krāsās.

4) Zaļu vilnas galdautu sēžu galdam, kuŗā nel. Talavijas kommittotņa Vēmaņa māte izšuva rapieŗus un krāsu vāpeni.

5) Uz 25 gadu pastāvēšanas svētkiem sudraba rakstāmgalda piederumus.

Dāmu komitejas priekšniecībā ir bijušas ievēlētas sekošas biedrenes:

1921. g. Priekšiece F. Olav kundze, viņas I. vietiece V. Resnais kundze, viņas II. vietiece A. Ozol kundze. Sekretāre un kasiere F. Bernšteīn kundze.

1922. g. Priekšiece V. Resnais kundze, viņas I. vietiece A. Ozol kundze, viņas II. vietiece

T! F! B! D! K! priekšniecība T! 25 g. jubilejas gadā.

F. Olav kundze, sekretāre M. Kalniņ kundze un kasiere B. Ūze kundze.

1923. g. Priekšniece A. Ozol kundze, viņas I. vietniece E. Pilsētņiek kundze, viņas II. vietniece F. Olav kundze, sekretāre M. Kalniņ kundze un kasiere B. Ūze kundze.

1924. g. Priekšniece J. Vārsberg kundze, viņas I. vietniece E. Pilsētņiek kundze, viņas II. vietniece F. Olav kundze, sekretāre M. Kalniņ kundze un kasiere M. Nukke kundze.

1925. g. Priekšniece M. Muške kundze, viņas I. vietniece E. Pilsētņiek kundze, viņas II. vietniece L. Ekmaņ kundze, sekretāre M. Kalniņ kundze un kasiere M. Nukke kundze.

D! K! ir bijušas:

1921./22. gadā	35 biedrenes.
1922./23. „	35 „
1923./24. „	35 „
1924./25. „	40 „
1925./26. „	40 „

Goda biedre — Anna Brigader.

Dāmu komiteja piedalījies:

Krāsneša Vēmaņa, filistra Z. Meierovica un D! K! locekles Kr. Meierovic kundzes bērēs, kopā ar F! B! noliekot vainagu.

Apsveikuse operu dziedātāju A. Brechman-Štenģel viņas 15 gadu skatuves darbības gadījumā; tāpat arī aktrises Jūliju Skaidriti un Liliju Eriku viņu jubilejas dienā.

Bijušā Talavijas biedra Liča kdzei (Mildai Riekstiņ), kuŗa vairākkārt uzstājusies D! K! izrikojumos, pasniegta atzinības balva.

1922. gadā rakstnieces Annas Brigader 25 gadu darbības jubilejas gadījumā T! D! K! viņu ir uzņēmusi par savu goda biedreni. Jubilāri apsveica mājā un pasniedza adresi. Anna Brigader kā D! K! goda biedrene T! Konventa dzīvoklī oficiāli ir ievesta 1922. g. pavasarī sarīkotā tējas vakarā.

Talavijas 25 gadu svētku aktā, Rīgas latviešu biedrībā, Dāmu komiteja, Fridas Olav kundzes personā, apsveica Talaviju ar runu (sk. jub. aprakstu. Red.)

Dāmu komiteja ziedojsi daudz pūļu talaviešu saimes ciešākai vienošanai. Ir vairākkārtīgi pārrunāts jautājums par tējas vakara sarīkošanu pie Dāmu komitejas locekļēm mājās. Šo projektu nav izdevies līdz šim pilnīgi realizēt, bet tikai pa daļai, jo pasākums vēl jauns un D! K! locekļu skaits samērā liels.

D! K! ņem dzīvu dalību arī T! internās dzīves veicināšanā, un ja šinī virzienā nav panākts viss, ko vēlējusies D! K!, tad vainojami no D! K! neatkarīgi apstākļi. Kā galvenais no tiem minams mazās K! telpas, kas neatļauj D! K! sarīkojamos vakaros sanākt visai T! saimei. Neskatoties uz visiem šķēršļiem, D! K! valda možs gars, un sevišķi pēc T! 25 g. jubilejas svinībām, kas saveda tuvāk arī talaviešu kundzes un pavairoja D! K! locekļu skaitu, tā cer nākotnē panākt vēl daudz vairāk kā līdz šim.

D! K! ņemusi aktīvu dalību 25 g. jubilejas svētku sarīkošanā.

1925. g. 13. decembrī dāmas sapulcējās Konventa telpās uz glāzi tējas, D! K! 5 gadu darbības atcerei. Šinī gadījumā Dāmu komiteju apsveica seniors un F! B! priekšsēdētājs.

III.

Biografijas

1. Vilis Olavs - Plutte.

Tērbatas Universitātes teol. fak. 1888—1892. Teoloģijas kandidāts. R. P. I. kom. n. 1899—1904. Tirdzniecības zinību kandidāts. Dibinātājs.

1901. I. G! T! 1901. II. G! T! 1902. I. G! T! 1902. II. G! T!

1. Par Rīgas tautskolu direktora aizliegumu, mācīt elementārskolās latviešu un igauņu bērniem vācu valodu.
2. Evāģeliskās Lutera baznīcas attīstīšanās Baltijas provincēs.
3. Pasaka par Lielmani un muļķīšiem.

„Vilis Olavs dzimis, pēc vecā stila, 6. maijā 1867. gadā Bauskas pilsmuižas Olavās, kur viņa tēvs bija par saimnieku. Viņš ir sava tēva Jēkaba Pluttes un mātes Dārtas, dz. Duklav (no Bauskas Duklavām) dēls. Tēvs tam priekš desmit gadiem bija ienācis no Bauskas Pluttēm par saimnieku Olavās. Tēvs bijis Bauskas pilsmuižas rijkuris, un tam nācies izšķirties, vai iet zaldātos, vai ņemt Olavu mājas, kuras tam piedāvājis lielskungs. Jēkabs Plutte izšķīries par mazāko nelaimi, — pieņēmis mājas.

Pluttu ģimene bij svētīta ar vienu meitu — Amaliju un četriem dēliem — Jāni, tagad saimnieku Olavās, Vili, Kārli (skolotāju, mira 1922.) un Augustu, kuŗš kļuva par jūrnieku, bet 1900. gadā apmetās uz dzīvi Kalifornijā. Par Olava vecākiem tikdaudz zināms, ka māte tam bijusi apdāvināta, gaišu prātu sieviete, no kuŗas Olavs mantojis arī savas cildenās prāta īpašības, kamēr no tēva jūtīgumu un laipnību.

Vispirmā skola, kuŗu apmeklēja Olavs, tikko mājās iemācījies grāmatu, ir Bauskā kādas vācietes privātelementārskola. Te, protams, viss iet vāciski. Zēnam daudz kas jāmacās, ko viņš nesaprot. Bet tas viņam raizes nedara: viņam ir ļoti gaiša galva un apbrīnojama atmiņa: viņš var iemācīties, kaut arī iemācīto nesaprastu. No šīs privātskolas Olavs pāriet Bauskas apriņķa skolā. Te bij programma jau plašāka, lai arī gāja viss vēl vāciski. Pēc apriņķa skolas beigšanas apdāvinātais zēns nekādā ziņā negribēja palikt mājās un posās tālāk, ko vecāku nelielā rocība tam arī atļāva.

Astoņdesmito gadu vidū Vilis Olavs pāriet uz Jelgavas ģimnaziju. Ar visām citām savām zināša-

nām viņš laimīgi tiek cauri, tikai latīņu valoda dara lielas grūtības, jo apriņķa skolā to nemācīja. Lai papildinātos latīņu valodā, Olavs gribēja ņemt stundas kādā audzēkņu grupā, bet savas zemniecības dēļ tika atraidīts. Pēdīgi ar latīņu valodas stundām izpalīdzēja kāds skolas biedrs, un tā arī ģimnazijā Olavs drīz skaitījās pie labākiem skolēniem.

Jelgavas ģimnazijas gadi, bez šaubām, atstājuši izšķīrošu iespaidu uz visu Olava tālāko mūža darbību. Pie skolas pastāvēja jau savi literāriskie latviešu vakari, slepeni kuŗos skolēni lasīja priekšā savus literāriskos mēģinājumus, debatēja par dažādiem literātūras jautājumiem, lasīja jaunākās latviešu grāmatas un laikrakstus, jo „vakariem“ bija arī sava bibliotēka. Kā ģimnazists Olavs vingrinājās literātūrā un 1886. gadā saraksta savu pirmo ievērojamo rakstu: „Kā dzimtbūšana Baltijā cēlusies?“ ar kuŗu ieguva Reinberga prēmiju.

1888. gadā Olavs beidza Jelgavas ģimnaziju ar teicamām sekmēm.

Šinī laikā notiek traģisks gadījums dzimtā, kas atstāj dziļu iespaidu uz jauneklā dvēseli: tā bij tēva nāve. Ar tēva nāvi problēmatisks palika arī pats studiju jautājums. Bet Olavam bij jau divas ievērojamas īpašības, kas to neatstāja visu mūžu: griba un neatlaidīgs darbs. Viņa griba bija tik skaidra un cieta kā nelokāms tērauds, pie tam no latviešu zemnieku vecākiem viņš bija mantojis ārkārtējas darba spējas un izturību. Ja šīm īpašībām pievieno vēl Olava vērtīgās gara dāvanas, tad sapratisim, ka tas bija kapitāls, ar kuŗu varēja ko iesākt arī bez kapeikas kabatā. Daudz neprātodams un nešaubīdamies, Olavs 1888. gada augustā tad arī aizbrauca uz Tērbatu, lai uzsāktu studēt. Par savu, uz mātes vēlēšanos, studiju priekšmetu Vilis Olavs izvēlējās teoloģiju. Tērbatā Vilis Olavs pievienojās Lettonijai, kuŗa piekopa nacionālās tradīcijas. Šeit tiek izdots rakstu krājums „Sēta, Daba, Pasaule“, kuŗa burtniecās atrodam arī Viļa Olava rakstus: „Baltijas tautu liktenis dzimtbūšanas vēsturē līdz 1561. gadam“, „Mūsu kalpu stāvoklis“. Olavs saraksta arī enciklo-

pēdiskā rakstu krājuma „Latvju tauta“ pirmo burt-nīcu: „Latvju vēsture līdz 12. gadusimteņa beigām“. Šis darbs ir pirmais, kuŗu Olavs parakstīja šini vārdā, līdz tam laikam Olavs parakstījās Pluttu Vilis. Olava vārdu tas paturēja galīgi, sākot ar minēto darbu.

Tērbatā, pirms studiju beigšanas Olavs laiž klajā vēl divus darbus: „Viesturs“ un „Pāvils Einhornis un viņa raksti par latviešiem“.

Beidzis studijas 1893. gada pavasarī, Olavs pār-nāk uz Rīgu: 1893. un 1894. gadu pavasaros noliek savus mācītāja eksāmenus pie Vidzemes konsisto-rijas un nokalpo kandidāta gadu pie Jāņa draudzes mācītāja Veiricha. Divi lietas jau pašā mācītāja dar-bības sākumā kļūst skaidras Olavam: ka viņam, kā savā sirdī pārliecinātam un atklātam latvietim, nav nekādu cerību dabūt patstāvīgu mācītāja vietu Lat-vijā, otrkārt, ka nepieciešamie dzīves uzturas li-dzekļi tam jānopelna kā citādi, bet ne ar mācītāja amatu. Ņemot vērā Olava garīgās tieksmes uz iz-glītību, — viņš top par skolotāju. Līdzteku ļoti ro-sīgi darbojas Rīgas latviešu biedrībā, sevišķi tās Zinību komisijā, un Derīgu grāmatu nodaļā. 1894. gadā Olavu ievēl par Zinību komisijas priekšnieku. Šini laikā Olavs iesāk arī savas (vēlākā laikā tik pla-šas) avīžnieka gaitas, sākumā kā recenzents un fele-tonu redaktors. 1895. g. Olavu iesvētīja par palīga mācītāju Lutera draudzē — Torņakalnā. Viens no lielākiem Olava darbiem Zinību komisijā bij „Latviešu etnografiskās izstādes“ sarīkošana Rīgā, 1896. gada vasarā pa X. arhaioloģiskā kongresa laiku. Šis iz-stādes dvēsele un neatlaidīgais darba rūķis bija Vilis Olavs, vadot izstādes sarīkošanas darbus un gata-vojot priekšlasījumus iz latviešu vēstures un etno-grafijas. Šini laikā radušies arī daži Olava darbi daiļliterātūrā — dzejā un drāmā.

Pēc Torņakalna Lutera draudzes mācītāja Pauk-šena nāves draudze ar 2000 parakstiem parakstītā lūgumā pieprasīja palīgmācītāja Olava ievēšanu mā-cītāja amatā. Generalsuperintendents, vācietis H., slēpdamies aiz visādiem taisnības iemesliem, norai-dīja lūgumu un iecēla vācieti Š. minētā vietā. Olavam kļuva skaidrs, ka tam pie patstāvīgas mācītāja vie-tas nav cerams tikt, un viņš visiem spēkiem piegrie-žas pāidagoģiskam darbam, pasniedzot līdz 30 stun-das nedēļā. Bez tam Olavs ņem šini laikā dzīvu da-lību jau minētās un daudzās citās latviešu organizā-cijās un biedrībās. Pie visa šī darba Olavs atrod vēl laiku — pāidagoģiskai rakstniecībai; 1898. gadā iznāk Olava — „Bībeles stāsti“. 1899. gadā Olavs ņem dalību „Austrumā“ kā pastāvīgs līdzstrādnieks,

1899. gada septembrī Olavs iestājas Rīgas Politech-nikas tirdzniecības nodaļā. Neatraujoties no sa-biedriskā darba, tas veic sekmīgi studijas, turpina pāidagoģisko darbību (gan ar samazinātu stundu skaitu) un atrod laiku un spēku ņemt dalību arī tiešā studentu dzīvē.

Latviešu studentu skaits, pieaugot latviešu sa-biedrības turībai, pamazām Politechnikā pieaug. Stu-denti nodalījušies divās pretējās katēgorijās: vieni — Selonijā, otri — Zemgalijā. Bet daudzi ir tādi, kas nav ne vienā, ne otrā un nav apmier-nāti ar līdzšinējām korporācijām. Tie lūdz Olavu uzņemt studentu sapulces vadību un 14. decembrī 1900. gadā sasauca Rīgas latviešu biedrībā studentu sapulci, kuŗa nodibina Talaviju. Tās devizes ir: „Roku rokā“ un „Darbs ceļ vīru“. Talavijas liktenis Olavam top par viņa sirds un goda lietu, un viņa audzinošais iespaids uz šo studējošo latviešu jau-nekļu grupu ir nenoliedzams. Tuvu stāv Olavam Talavijas lietas. Olavam pieder redzama loma Ta-lavijas ārējā reprezentēšanā un pirmo sabiedrības tradīciju nostiprināšanā. 1900. gadā Olavs saderinās un 1901. gada ziemsvētkos apprecas ar Fridu Eizen-berg jaunkundzi. Savās vēstulēs līgavai Olavs atkal un atkal atgriežas pie toreiz vēl neapstiprinātās kor-porācijas Talavijas likteņa. Situācija tāda, ka tai at-liek, vai nu asimilēties un iegūt krāsas, vai atlikt ap-stiprināšanas jautājumu uz nenoteiktu laiku. „Pār-domāšu, kas darāms,“ raksta Olavs. „Ceru, ka va-jadzēs izvēlēties pēdējo, jo mūsu patstāvība ir vai-rāk vērts nekā krāsas... Talavijas dibināšana, kā liekas, būs tomēr viens no tiem maniem plāniem, kas izputēs. (Šis Olava pesimisms nebūt nepiepildī-jās. Lt.). Nu, desmit gadu vēlāk katrs krietns latvie-tis atzīs, ka blakus Selonijai vajadzīga otra lat-viešu studentu organizēta biedrība. Varbūt, ka arī Talavija nebūs līdz tam izputējusi. Zēni manim lieliski uzticas. Žēl, ka mani gadi un stāvoklis ne-ļauj vairāk piedalīties, tad varētum lieliski cirsties ar pretiniekiem“ (4. X. 1901. Vēstule līgavai).

Šini laikā Olavs saistās kā redaktors pie „Jau-nām Pēterburgas Avīzēm“. 1903. gada maijā Olavs beidz studijas ar pirmās šķiras diplomu ar disertā-ciju: „Anglijas bankas oikonomiskā nozīme“. 1904. gadā Olavs pāriet kā redaktors „Balsī“. Šini pat gadā nodibina arī „V. Olava sieviešu tirdzniecības skolu“. 1906. gadā parallēli Tirdzniecības skolai at-veŗ Sieviešu komercskolu, lai veicinātu latvju sie-vietes neatkarību. 1907. gadā pārvērš Tirdzniecības skolu kopēju zēniem un meitenēm. 1906. gadā tika ievadīta un 1907. gadā iztiesāta prāva pret Olavu

kā „Balss“ redaktoru. Tie paši vācu baroni, kuri sastādīja 1906. gadā nošaujamo latviešu sarakstus, bija parūpējušies arī par iepriekšēju, sev labvēlīgu, spriedumu Olava lietā — tas bij — viens gads cietoksnī. Soda Olavs sāka izciest 1908. gada augusta mēnesī. Cietumā pavadītais laiks smagi atsauca uz Olava veselību un gara stāvokli. Atrauts no mutuļojošā darba, tas nododas dažādām, bieži tumšām pārdomām. Cietumā Olavs uzraksta „Galvenie virzieni etikā“ I. un II. daļu. Cietuma mūrus atstājot, Olavam ir atkal pilnas rokas darba — vispirmā kārtā — skolā. Bez paidagoģiskās darbības savās mācības iestādēs Olavs tiek ievēlēts par Rīgas Latviešu izglītības biedrības skolu komisijas priekšnieku un šo atbildīgo pienākumu izpildīja līdz 1914. gadam, kad pasaules karš nostādīja Olavu lielāku uzdevumu priekšgalā. Šinī laikā Olavs tiek ievēlēts atkal par R. l. b. zinību komisijas priekšnieku. Dzīvu dalību Olavs ņem arī Talavijas dzīvē, radot jaunu viņas apvienību — Talavijas filistru palīdzības biedrību. Kā šīs biedrības priekšnieks Olavs nāk ar vairākiem ierosinājumiem, kuri pa lielāku daļu izvesti dzīvē, bet daži vēl tagad gaida uz piepildīšanu. Šinī laikā Olavs ieņem atbildīgas vietas arī vairākos saimnieciskos uzņēmumos.

1914. gadā sākas pasaules karš, 1915. gada 18. aprīlī Rīgā parādās pirmie bēgļu vilņi. Otrs, daudz lielāks bēgļu vilnis sākas 1915. gada jūnijā. 8. jūlijā 1915. gadā nodibinājās Rīgā pie Palīdzības komitejas sevišķa Bēgļu apgādāšanas nodaļa, no kuŗas pēc vairāk mēnešiem, kara notikumiem attīstoties, izveidojās Baltijas bēgļu apgādāšanas komiteja. Bēgļu apgādāšanas nodaļa par savu priekšnieku ievēlēja Olavu, kuŗš šo pienākumu izpildīja ar viņam piemītošu svētā pienākuma apziņu un tēvzemes mīlestību. Vāciešiem pakāpeniski spiežoties Kurzemē — vairājās nelaimīgo bēgļu skaits, un tautas posts auga augumā. Arī Olavu ģimene spiesta doties bēgļu gaitās un nokļūst Vitebskā. Drūms un izmisuma pilns Olavs staigā Vitebskā šinis dienās; tad viņš nav vairs pie savējiem noturams: viņš dodas ceļā un augusta mēnesī apbraukā galvenās bēgļu saplūduma vietas. Šinī darbā tam divi lietas skaidras: 1) bēgļiem nepieciešami organizējama palīdzība, 2) šis darbs ne vienai atsevišķai organizācijai, ne personai nav pa spēkam, šinī tautas postā palīdzībai jābūt plašākā valstiskā apmērā, lai tā sasniegtu savu mērķi.

Latviešu valstsdomnieki izgādāja atļauju kongresam, kuŗš notika 30. un 31. augustā 1915. gadā un kuŗā ņēma dalību 82 latviešu sabiedriskās organizā-

cijas ar 126 priekšstāvjiem. Kongresā noskaidrojās katastrofiskais latviešu bēgļu liktenis un ārkārtīgais, atbildīgais uzdevums — šo milzīgo postu kaut vai pa daļai mazināt un pasargāt latvju tautas nacionālo vienību no iznīkšanas milzīgajā Krievijas jūrā. Kongress nosprauda galvenos vilcienos nevien visu bēgļu palīdzības lietu, bet arī dibināmās Bēgļu apgādāšanas centrālkomitejas darbības robežas un programmu. Šo darbu veikt un programmā dzīvu saturu ieliet tika aicināts Vilis Olavs. Nodibinot Latviešu bēgļu apgādāšanas centrālkomiteju, par viņas sēdekli noteica Pēterpili. Centrālkomiteja sastāvēja no 25 dažādu organizāciju priekšstāvjiem.

10. septembrī notiek Centrālkomitejas pilna sapulce. Vēlama ir valde un priekšnieks. Kā rokās nodot šo svarīgo, atbildības pilno un grūto uzdevumu? Visu klātesošo acis griežas uz Olavu. Ko lai viņš pats uz to saka, kuŗa spēki nezināja atpūtas, kuŗa organisms jau bija dragāts no centrālcietuma laikiem? Ko Olavs varēja uz to sacīt? Viņš, kuŗam ne uz mēles, bet sirdi tik organiski tuvi stāvēja tautas posts un tautas bēdas, viņas apdraudētā nākotne un nezināmais liktenis? Bija tikai divas izejas — atdoties vispārējam darbam, ziedot sevi tautas glābšanas un palīdzības darbam, vai atsacīties no tā visa, saudzēt sevi, savus spēkus, strādāt savu šaurāku privātu darbu, gādāt par ēvakuējamo skolu, pašam par savu ģimeņi. Olavs nevarēja vairs sevi noliegt, kā viņš visu mūžu nenoliedza sevi. Viņš uzņēmās jauno, atbildīgo amatu.

Uzlikto grūto, sarežģīto pienākumu Olavs izpildīja pašai izliecīgi, nepazīstot nekādas atpūtas. Bez tiešiem pienākumiem Komitejā, Olavs strādāja arī vēl savā skolā, rakstīja presē, sevišķi krievu, atspēkodams nepelnītos pārmetumus un uzbrukumus, kādi tika raidīti no daudziem latvju tautas nīdējiem krievu preses organos.

Tomēr lielais Centrālkomitejas noorganizēšanas darbs sākumā, vēlāk plašās darbības vadīšana un veidošana, neskaitāmās nodaļas un nozares, bezgalīgās sēdes un apspriedes, skolas darbs un citi pienākumi, kuŗus Olavs pildīja, dažos gados saheidza galīgi jau tā viņa aizlauztos spēkus.

1917. gada 4. janvāra gada sapulcē tas paziņoja savu galīgo atsacišanos no amata. 5. janvārī 1917. g. Centrālkomitejas locekļi un darbinieki, piedaloties Pēterpils latviešu intelligences priekšstāvjiem, sarīko kopvakariņas, kuŗās godina Olava nopelnus latviešu tautas darbā vispārīgi, bet bēgļu apgādībā sevišķi. Cildina viņa tautas mīlestību, viņa gaišo prātu, uzticību un neatlaidību savam pienākumam,

viņa organizēšanas spējas, viņa kareivja gatavību, kad jāstāv par latviešu tautas godu un viņas interesēm. Šinī vakarā nodibinās arī „Olava fonds“. Visi ir ticībā par Olava atspirgšanu, visu runās izskan cerība par turpmāko darbu, kad latviešu tauta būs atkal jāatgriež mājā un jāorganizē uz izpostītās dzimtenes atjaunošanas darbu. Nevienam no vakara dalībniekiem nenāk prātā, ka lielākā daļa no viņiem redz Olavu šinī vakarā dzīvu pēdējo reizi...

18. janvārī 1917. g. Olavs izbrauca uz Somiju, lai tur atpūstos un dziedinātos Konkkalas sanatorijā pie Viborgas. Sākumā Olavs itkā atspirga... T! K! saņem vēl šinī laikā sekošo 8. II. Konkkalā rakstītu un senioram A. Brunneram adresētu kartiņu, sakarā ar Konventa ierosināto latviešu valodas katedras atvēršanu pie R. P. I.: Adr.: Санатория Конккала, Выборгъ, 8. II. 17. г — „Es ļoti pateicos Talavijai un citiem bēgļiem par siltajiem atzinības vārdiem. Darīju, ko spēju. Dievamžēl, mani spēki izrādījās pārāk vāji. Tagad esmu daudz maz atspirdzis. Ļoti labprāt dzirdētu, ka Talavija ierosina lūgumu Valdeņam dēļ latviešu valodas. Ja sūrojas līdzekļu dēļ, varētu piesolīt sevišķu maksu no studentu puses. Gan vēlāk to lietu nokārtotu. Tagad tikai princips no svara. Ašmans un Meierovics izstāstīs sīkāk. Sveiks! V. Olavs.“ Bet tad slimnieks nejutās vairs labi, tā ka pats jau spiests no Viborgas telegrafēt 17. februārī savai dzīves biedrenei Pēterpili: „Saslimu. Lūdzu atbraukt.“ Līdz kundzes atbraukšanai Olavs bija bez piederīgiem sanatorijā, tagad tā uzņemas kopējas pienākumus. Slimnieka stāvoklim nelabojoties, Olavu pārved no Konkkalas uz Viborgu, Diakonisu mājā. Šeit to apciemoja arī tuvākie Centrālkomitejas darba biedri. Bet arī šiem apciemojumiem vajadzēja mitēties. Nespēks arvien pieņēmas, un izredzes uz izveseļošanu arvien tapa mazākas. Ceturtdien, 29. martā (j. st.) plkst. 1/3 10 vakarā beidza pukstēt šī krietnā latvju dēla sirds, tālu no dzimtenes, kuŗas likteņi vēl bij miglā tīti, bet kuŗas gaišākai nākamībai nelaiķis bij atdevis savu mūžu. Sēras par Olava nāvi bij plašas un sajūstas visā latviešu sabiedrībā un tautā, kas izpaudās gan daudzajās līdzjūtības telegrammās dzīves biedrenei, gan presē, gan bēgļu organizācijās un pašos bēgļos. Pagaidām Olavu 4. apr. (j. st.) guldīja Jēzus baznīcas kapličā — Pēterpili.

1921. gadā, kad kara vētras Latvijā bij rimušas, dzīve ievīrās normālās slīdēs, bet pa Krieviju izkaisītā latviešu tauta beidz atgriezties atpakaļ, Viļa Olava tuvākie piederīgie sāk domāt par viņa guldīšanu karsti mīlotās dzimtenes klēpī. Par sava bijušā

audzinātāja pārvešanu interesējās arī Olava skolu audzēkņi. Pie Olava fonda sabiedrības, kas ar paplašinātiem statūtiem 20. jūnijā 1920. gadā atjaunoja savu darbību Latvijā, pievienojās īpaša no Olava bijušiem skolu audzēkņiem un skolotājiem sastāvoša komisija, kuŗa vāc līdzekļus Olava kapa vietai. Šim kopēji apvienotām pūlēm, ar Olava fonda sabiedrības valdes un Latvijas ārlietu ministrijas vidutājību izdodas nokārtot formālītātes ar Padomju Krieviju un 25. maijā 1921. gadā ar Latvijas tvaikoni, kuŗš nes Olava iemīlotā zemgaliešu virsaiša „Viestura“ vārdu, pārvest Olava atdzisušās miesas Latvijas galvas pilsētā.

Latvju presē parādās atkal gaŗi, cildinoši raksti par Olavu kā cilvēku un par viņa lielo darbu.

Nelaiķa pavadīšana uz pēdējo dusasvietu Meža kapos notika svētdien, 5. jūnijā. Šī pavadīšana, ārkārtīgi lielais pavadītāju skaits, savukārt liecināja, cik dzīvā piemiņā vēl latviešu sabiedrībā ir Olava vārds un mūža darbs latviešu tautas labā. Olava bēŗu izdevumus Latvijas valdība liek uz valsts rēķina, ar to liecinot, ka tā saprot Olava darba nozīmi Latvijas labā.

Pie aizbēŗtā kapa tiek teikti vēl pēdējie pateicības un cildināšanas vārdi no Satversmes sapulces, prezidenta Čakstes, ministru prezidenta Ulmaņa, iekšlietu ministra Berga un daudzām citām personām...

Uz kāda nolikta vaiņaga stāvēja vārdi: „Latvijas namdarim Vilim Olavam“. Ja, Vilis Olavs bija Latvijas namdaris. Viņa dzīvības laikā latviešu nacionālās kultūras sapnī vēl nebija konkrēta veida patstāvīgas Latvijas valsts ideālā. Tas dabūja savu izveidojumu un reālo tēŗpu vēlāk, jau pēc Olava nāves, attīstoties lielajiem pasaules notikumiem. Bet tomēr Vilis Olavs ir „Latvijas namdaris“, tas, kas strādājis pie viņas būvmateriālu sagādāšanas. Valsti neceļ vienā dienā vai vienā gādā un tikai no politiskām un socioloģiskām un tiesiskām formulām. Valsti vispirmā kārtā ceļ no viņas tautas dzīvības spējīgā gara, no tautas saprāta par saviem nacionāli-kulturēliem mērķiem un uzdevumiem, no tautas dziļākas iedvēsmas par savu nacionālo būtību un tās īpatnējības veidošanu, bet ja latviešu tautā pie Latvijas valsts dibināšanas visas šīs īpašības bij sastopamas vairāk vai mazāk pietiekošā mēŗā, tad zināmi nopelni par to nākas viņas idejiskiem darbiniekiem, izglītotājiem un vadītājiem, bet, atskatoties uz beidzamo pāris gadu desmitu kultūrvēsturi, še mums gan nāksies vienā no pašām pirmajām vietām nostādīt Vili Olavu. Tādā ziņā Vilis Olavs ir patiešām

„Latvijas namdaris“, Krišjāņa Valdemāra un Kronvaldu Afa krietnāko tradīciju saņēmējs un tālāk veidotājs. Olavs dzīvoja ar savu tautu un mira par savu tautu, viņa dzīvības centienu ideja nezudis latviešu tautā, kamēr tā pastāvēs kā tāda.

Laiks atnesīs un atnes daudz spilgtas personības, bet Olava piemiņu tās neaptumšos, jo tas darbs, ko

Olavs savā tautas mīlestībā pastrādājis, nav izdzēšams no latviešu vēstures.”

Augšā pievesto Viļa Olava dzīves aprakstu sniedzam kā izvilkumu ar autora, Līgotņu Jēkaba, laipnu atļauju no Viļa Olava kopoto rakstu I. sējuma, kurā atrodas plašāka Olava biogrāfija un izsmelošs darbības raksturojums.

2. **Edgars Grīnfelds.**

R. P. inž. n. 1899—1906. Būvzinieris. Dibinātājs.

1901. I. old., 1901. II. — old.; 1902. I. G! T! 1903. I. ekon. 1903. II. sekr. 1904. I. sekr. 1904. II. seniors. 1905. I. seniors.

- R. 1. Par cilvēka attīstīšanos no pirmkanniņas.
2. Par mīlestību un viņas dabas vēsturi.
3. Par naudu.

Edgars Grīnfelds dzimis 20. aprīlī 1879. gadā Siguldas Miliņu dzirnavās, kā dzirnavu rentnieka dēls.

6 gadu vecam viņam nomirst tēvs, un Edgaru uzaudzina audžu tēvs Čakstiņš, arī melderis, sākumā turpat Miliņu, vēlāk — Rikteres (tagad Sīdgungas) muižas ūdenszirnavās, Mālpils draudzē. Beidzis vietējo laukskolu, Gr. iestājas Rīgas pilsētas reālskolā, kurā beidz 1899. gadā un tanī pat gadā iestājas R. P. J.

Bērībā maz saulainu dienu redzējis, Gr. arī studiju laikā daudz strādāja, lai sagādātu līdzekļus studijām.

T! dibināšanā Gr. jo lieli nopelni, un visā savā studiju laikā viņš ņēma aktīvu daļību T! dzīvē, ieņemot vairākus atbildīgus amatus. Gr. pirmais T! oldermanis.

Studijas beidzis, Gr. strādā vienu gadu kā fizikas un matemātikas skolotājs Kēniņa un Draudzības ģimnazijās.

Apprecēties ar Brandt jaunkundzi, Gr. 1907. g. ieņem aprīņa inženiera vietu Permas guberņā ar dzīves vietu Osā.

Isi pirms kara Gr. pāriet uz Maskavu kā līdzīpašnieks kādā dzelzslieņuvē.

Dzīvo tagad Krievijā.

3. **Oskars Grīnbergs.**

R. P. I. mech. n. 1894—1910. Inženieris-technologs. Dibinātājs.

1901. I. seniors. 1901. II. seniors. 1902. I. seniors. 1902. II. G! T! 1903. I. G! T!

- R. 1. Kādēļ latviešu intelligence runā savā starpā vāciski.
2. Par attīstību teknikā.

„Esmu dzimis 1875. gada 11./23. aprīlī Rīgas aprīņa, Allažu pagasta Zaļkalna mājās, kurās mans tēvs, Eduards Grīnbergs, pats bija cēlis uz iepirkta, pilnīgi nekultivēta zemes gabala, atdalīta no Allažu Tiles māju platības. Mana mūža otrā gadā tēvs nopirka mazu īpašumu Silciemā, pie Allažu baznīcas, uz kurieni pārgāja dzīvot, lai vadītu savu, turpat atvērtu lauku tirgotavu un apsaimniekotu tuvējās nomātās, mācītāja muižai piederošās Bikšu mājas. Tēvs, ļoti darbīgs un uzņēmīgs cilvēks, ziedoja savus spēkus arī sabiedrības laukā, būdams viens no

pirmajiem lauku aktieriem, viņa brālēna, latvju atmodas laikmeta dzejnieka Graviņu Kārļa vadītās teātra izrādēs Allažu Kaļķugravas dzirnavās, Sostēs un citur. — Māte, dzim. Aizpurviņ, bija visai labas skolas baudījusi un mani, līdz ar maniem diviem brāļiem sagatavoja tiktāl, ka sekmīgi un samērā īsā laikā varējām beigt Allažu draudzes skolu un iestāties Rīgas pilsētas reālskolā. Jāpiemetina, ka Rīgas pilsētas reālskolā tai laikā mācības pasniedza vienīgi vācu valodā, un tamdēļ Allažu draudzes skolu apmeklēju kā privātskolnieks, pie kam mācībās lietoja vienīgi vācu valodu. Latvju valodā ievingrinājos pats uz savu roku. Reālskolas kursu beidzis, iestājos Rīgas Politehnikas mašīnu inženieru nodaļā. —

Kad sāka celt jaunā Rīgas-Pleskavas dzelzceļa Siguldas stacijas ēku, tēvs ieguva zemes gabalu pie Siguldas stacijas, uzcēla ēkas un pārcēla savu vei-

kalu no Silciema uz Siguldu. Reālskolu apmeklējot un arī vēlāk, students būdams, brīvlaikus pavadīju Siguldā, palīdzēdams vecākiem veikt veikala darbus, kuŗu apmērs, sevišķi vasaras mēnešos, ļoti paplašinājās. Veikals Siguldā, kuŗā vēlāk kā līdzīpašnieks strādāju kopā ar vecākiem un jaunāko brāli Jāni, pamazām auga un mums visiem deva pietiekošu peļņu.

Studijas vēl nepabeidzis, 1906. gadā salaulājos ar latvju tautas dziesmu dziedātāju Malvīni Vīgner, dzim. Kalej, un tai pašā gadā pārgāju uz pastāvīgu dzīvi Siguldā. Sāku jau prāt, vai nemest studijas pie malas un nenodoties vienīgi Siguldas veikalam, jo tanīs laikos inženiera karjera svešā maizē bija ne visai vilinoša un materiālā ziņā veikals deva vairāk. Tomēr pagūtnēm turpināju studijas un 1910. gadā ieguvu inženiera-technologa gradu.

Bez jau minētiem faktoriem, manu studiju gaitu palēnināja arī Talavijas nodibināšana. Ap 1900. gadu Rīgas Politehnikas Institūta studenti — latvji pulcējās, vai nu ap pilntiesīgo korporāciju Seloniju, vai arī ap nelegāli eksistējošo Zemgaliju. Nedz viena, nedz otra no minētām organizācijām nespēja apmierināt diezgan lielu daļu studējošo latvju.

(Fil. Grīnberga T! dibināšanas atmiņas šīnī vietā izlaistas un pievienotas T! vēsturei. Red.). 14. decembrī 1900. g. notika konstituēšanās sapulce, un tai pašā 14. decembra sapulcē iecēla komisiju ar uzdevumu ziemas svētku brīvlaikā izstrādāt iekšējās dzīves komandu. 1901. gada pirmā semestra sākumā šis uzdevums, kuŗa veikšanu visdzīvākā kārtā sekmēja piedzīvojumu bagātais Lettonijas filistrs Olavs, bija tiktāl pildīts, ka varēja uzsākt jaunās korporācijas dzīvi. Viņas vadību, kā Talavijas pirmajam senioram, uzticēja man.

Darba bija papildam: pielikām daudz pūļu iekšējās dzīves organizēšanai; centāmies nodibināt mums labvēlīgus sakarus ar Politehnikas direkciju un atsevišķām korporācijām; pūlējāmies iekārot stāvokli latvju sabiedrībā; aktīvi uzstājāmies lielāko latvju biedrību rīkojumos, jautājienu vakaros u. t. t. Bija manī ticība, ka varu kalpot lietderīgai idejai. Ar lielu sajūsmu uzņēmos man uzliktos pienākumus un sē-

mestrus trīs veltīju gandrīz vienīgi Talavijas dibināšanai. Pūlēm bija daudzējādā ziņā atzīstamas sekmes. Bet reizē ar to radās arī nelabvēlīgas parādības, kā: iekšējo virzienu un pārliecību visai grūtā saskaņošanas iespēja; daudzu biedru pasīvā izturēšanās; šaržēto konventa stūrgalvīgā atteikšanās Talaviju atzīt kā pilntiesīgu korporāciju; eksistences atkarība no policijas labvēlības u. c., — kas viss kopā mani veda pie pārliecības, ka neizdosies izkārot Talavijai atklātu atzišanu. Jutos spiests atsāties no lolotām cerībām un, iesniedzot Konventam motivētu rakstu, no Talavijas izstājos 1905. gadā.

Man sekoja vairāki biedri. 1907. g. Talavijas apstiprināšanu sekmēja neparedzamais gadījums, ka vācu korporācijas izstājās no šaržēto konventa. No 1910. gada atkal skaitijos par Talavijas biedri, bet viņas dzīvē rosīgāku aktīvu daļību uzņemties nevarēju, jo savu tiesu enerģijas prasija studiju turpināšana un praktiskais darba lauks Siguldā, kas pieņēma arvien plašākus apmērus.

Uznāca pasaules karš. No 1917. gada sākuma strādāju Krievijas pilsētu savienības organizācijās Rīgā un Pleskavā. 1918. gadā, krievu karaspēkam no Siguldas atkāpjoties, mana īpašuma lielu daļu, vai nu nolauņīja, vai nodedzināja un, uz kara valdes pavēli, maniem piederīgiem Sigulda bija jāatstāj. Bēgļu laikus pavadījām Pleskavā, vēlāk Višņij-Voločkā un beidzot Maskavā, kur es nodarbojos kā Viskrievijas pilsētu savienības likvidācijas valdes loceklis. 1919. gada aprīlī atgriezos Latvijā un te, paklausot Talavijas filistru biedrības un Talavijas Konventa vispārējiem lēmumiem, par aktīvu piedalīšanos Latvijas aizsardzībā un jaunuzbūves darbā, sākot ar 1919. gada jūlija mēnesi, ieņēmu Apgādības ministrijas ārējās apgādības departamenta direktora palīga vietu līdz 1920. gada 15. septembrim. Šis darba lauks man ir atnesis rūgtu vilšanos, attiecībā uz Talavijas Konventu un Latvijas tiesu iestādēm, kā arī licis pilnā mērā izbaidīt politisku intrigu un preses varmācības iespaidu sekas.

Tagad nodarbojos kā sava aroda speciālo priekšmetu skolotājs Rīgas centrālcietuma darbnīcu skolā un Rīgas pilsētas tehnikumā un arodskolā.“

1. Vilis Olavs-Plutte.

3. Oskars Grinbergs.

2. Edgars Grinfelds.

4. Julijs Benšons.

5. Adolfs Vitckopis.

7. Pauls Smurge.

6. Kārlis Timuška.

4. Jūlijs Benšons.

R. P. I. mēch. n. 1894—1895; 1896—1909; 1909—1913. Dibinātājs.

1901. I. rvd.; mag. lit. subst. 1901. II. arķ.; rvd. zin. lit. kom. loc. 1902. I. arķ.; rvd. 1902. II. arķ.; rvd. 1903. I. arķ.; rvd. 1903. II. arķ. 1904. I. mag. lit. subst.; arķ. 1906. I. G! T! kand. 1909. II. rvd.

1. Ievērojamākās parādības latv. literātūrā.
2. Citādas domas.
3. Par korporāciju nozīmi.
4. Mūsu principi.
5. Par šķīrošanos pie latviešiem.
6. Par buršikozo garu.
7. Ceļojuma atmiņas pa Kurzemi.
8. Šķelšanās pie latviešiem.
9. Autora paša uzskati par pakalpības un paklausības jautājumu Talavijas dzīvē.
10. Mēģinājums Talavijas vēsturē (ievads).
11. Domas par latviešu pārtautošanu.
12. Par latviešu pareizrakstības nokārtošanas mēģinājumu.
13. Piezīmes pie tagadējo un agrāko latviešu politisko darbinieku taktikas.

„Esmu dzimis 1873. gada 6. janvārī (j. st.) Rīgas apr. Ropažu pag. Jaunzemju mājās; pagastskolā gāju turpat 1882., 1883. un 1884. gados, vietējā draudzes skolā — 1885. g. un vietējā Augstciema vācu privat-

skolā 1886.—1887. g.; tad Rīgas Pēteru reālskolā no 1880.—1894. g. un beidzot Rīgas Politehniskā Institutā, mēchaniskā fakultātē 1894. g., tad līdzekļu trūkuma dēļ izstājos un 1896. g. atkal iestājos un studēju ar vairākiem pārtraukumiem līdz 1913. gadam, klausīdamies blakus arī priekšmetus architektūras un tautsaimniecības fakultātēs. Paralēli studijām no 1896.—1906. gada beigām nodarbojos nepārtraukti kā zīmētājs Baltijas vagonu fabrikā un no 1. aprīļa 1907. gada līdz 12. jūlijam 1919. gadam Rīgas-Orlas dzelzceļu valdē un Latvijas dzelzceļu virsvaldē; un no 12. jūlija 1919. gada līdz šim esmu Finanšu ministrijas valsts budžetu nodaļas vadītājs. 1900. gadā 14. decembrī piedalījos T! dibināšanā. No 1906.—1912. g. izpildīju Zinību komisijas sekretāra vietu, un bez tam no tā paša gada līdz kara sākumam nodarbojos Rīgas latviešu biedrībā kā pastāvīgs līdzstrādnieks konversācijas vārdnīcas, Derīgu grāmatu nodaļā, pēdējās rakstu komisijā un valodniecības nodaļā pie Mülenbacha frazeoloģiskās vārdnīcas sastādīšanas. Pa kara laiku mani pārcēla kopā ar Rīgas-Orlas dzelzceļu valdi uz Vitebsku un Orlu. Miršu, laikam, spriežot pēc dzimtas locekļu dzīves mūža caurmēra, ap 1960. g. un vēlos tikt paglabāts Ropažu kapos blakus savai mātei.

Tik daudz isumā par manas laicīgās dzīves gaitu.“

5. Adolfs Vitckopfs.

R. P. I. mēch. n. 1900—1907. Inženieris-technologs. Dibinātājs.

1901. II. oikon.; old. zubst. 1902. I. old.; mag. pauc. 1902. II. vicesen.; old. 1903. I. vicesen.; mag. cant. zubst. 1904. I. old. 1904. II. vicesen. 1905. I. G! T!

1. Apcerējums par latviešu un vāciešu kopdzīvi Baltijā līdz reformācijas ievēšanai.
2. Ko mums sola mežs nākamībā.

„Mani senči bijuši dzimtslauḁis Bebrēniešos — Kokneses draudzē. Vectēva tēvam bijis tikai vārds Bērtulis, jo uzvārdu toreiz vēl latviešiem nebija. Vectēvs Jēkabs, jau savos spēka gados, piedzīvoja dzimtbūšanas atcelšanu 1819. gadā un kopā ar vecmāmuļu Ilzi un vairākiem dēliem un meitām izkopa puši tiem piešķirto zemi un izbūvējuši Jurču mājas Vecbebros. Sava nelokāmā, taisnā rakstura dēļ vectēvam pagasta ļaudis visai uzticējušies, un tam nācies jo bieži aizstāvēt kopējās lietas pret bijušā

dzimtskunga Tizenhauzena netaisnībām. Smagām un pretlikumīgām klausām turpinoties, bebrēniešos brieda liels pretspars lielkunga varmācībai, un šini ziņā mans vectēvs un vecmāmuļa ilgus gadus ar sirdi un dvēseli stāvējuši par tiesu un taisnību.

Kad bijušie dzimtslauḁim deva uzvārdus, tad barons Tizenhauzens, neieredzēdams manu vectēvu, liedza viņam saukties savu māju Jurču vārdā, bet, izlietojot mazu starpgadījumu vārdu došanas laikā, nokristīja manu vectēvu par Vitckopfu un ar kodīgu piezīmi lika to ierakstīt protokolos.

Asās attiecības starp baronu un pagastu augtin auga, jo kļūstu nasta kļuva pārāk smaga, bet no otras puses brīvlaišanas saules stari bija iekļuvuši arī bebrēniešu sirdīs un modināja viņos īgnumu pret lielkungu nemitīgiem spaidiem. Kurnēja un vaidēja visa zeme.

Tā pienāca drausmīgais 1841. g. ar saviem asiņainiem notikumiem, kuŗi it sevišķi smagi ķēra Vecbebrus. Tā saucamā „tupiņu kaŗā“, kuŗš izcēlās kartupeļu rokamo kļaušu nepildīšanas dēļ, Vecbebru dzimtskungs, saziņā ar citiem muižniekiem, pieprasīja no valdības un laida darbā soda ekspedīciju, ar uzdevumu pārmācīt „dumpiniekus“.

Tā kā mans vectēvs pagasta uzdevumā bija atteicies no kartupeļu kļaušām un vecmāmuļa atklāti pateikusi lielmātei, lai tā pati ejot kartupeļus rakt, tad arī viņi bija pirmie, kas dabūja baudīt soda ekspedīcijas bardzību. Tie kopā ar daudziem citiem pagasta ļaudīm pārmācīti smagām rīkstēm un tad nosūtīti Rīgā cietumā. Tikai tagad, kad kļuva pieejami muižniecības vecie arhīvi, atklājās arī daudzi šo vaidu laiku noslēpumi. Vēsturnieka Krodznieka grāmata „Zemnieku nemieri 1841. g.“ ir pilna latvju tautas vaidu un muižnieku varmācības dokumentu. Šeit arī atradu turpmākās ziņas par vectēvu un vecmāmuļu, jo beigu cēliens, kā lielkungu spīdzināšanas noslēpums, arī manam vectēvam nebija zināms. Vēsturiskie dokumenti liecina, ka vectēvs miris Rīgas cietumā no pārciestiem pārmērīgiem sitieniem. Vecmāmuļa gan pārcietusi sitienu sekas, bet pēc atspīrgšanas nosūtīta nometināšanai uz Sibīriju.

Mans tēvs Pēteris bija Jēkaba un Ilzes jaunākais dēls, zaudēja vecākus 5 gadus vecumā un palika vecākā brāļa Jēkaba aizbildniecībā. No soda ekspedīcijas laikiem izdzīti no Jurču mājām, Vitckopfi izklīda pa Vecbebru pagastu, un viena daļa no viņiem vēlākos gados izceļoja uz latvju kolonijām Krievijā. Mans tēvs palika dzimtenē, izmācījās par dārznieku, kā arī ar centību un pašmācību ielauzījās vācu un krievu valodā, kas tad deva iespēju praktiskos piedzīvojumus papildināt ar teorētiskiem rakstiem.

Man liktenis bija lēmis piedzimt Vidzemes skaištākā apvidū — uz Daugavas un Pērses krastiem: daļā un senču piemiņu pilnā Koknesē. Un tā kā šis lēmums bija no likteņa puses nācis, tad arī nav ko brīnīties, ka 1878. g. maija mēneša 9. dienā koknesieši tapa par vienu līdzpilsoni bagātāki, jo šīnī gadā un dienā man bij tas gods kā veselīgam, mundram, vārdu sakot, brēkuļainam dārznieka dēlam pasaulē nākt. Lai nu gan no savām pirmām dienām un pat no pirmiem gadiem gandrīz nekā neatminu, tad tomēr skaidri zinu, ka šīs dienas, resp. gadi ir bijuši priekš manis, neteikšu laimīgākie, jo no laimes nu gan pie tāda knauķa, pēc manām domām, nevar būt ne runas, bet tie bezbēdīgākie nu gan viņi bij. Kā gan savādi izskaidrojams tas, ka es jau trešā dzīves

gadā esmu sasniedzis prāvu resnumu, ko pierāda no 1881. gada uzglabājusies fotografija, uz kuŗas pat no ģimja vaibstiem nolasāma pieticība ar bezrūpīgo dzīvi un viņas prasībām. No šī laika, t. i. no 1881. g., jau šad un tad arī svarīgākie atgadījumi iz manas dzīves sāk iespiesties atmiņā. Tā, piem., skaidri atminu, kā sēdēju fotografa aparāta priekšā, protams nezinādams, kas tas par daiktu un kāds tam nolūks. Atminu arī vēl gadījumu, kur es gandrīz būtu noslīcis, jo, spēlēdamies pie ūdens tovera un tanī laivijas lazdams, biju iekritis traukā ar galvu uz leju, tā ka es pats nekādi nevarēju izķepuroties; kad mani ieraudzījuši un izvilkuši, tad es jau esot bijis bez samaņas un tikai lielām mokām varējuši mani atdzīvināt. Bet, redzams, man vēl nebij lemts tik mazam iepazīties ar viņpasaules noslēpumiem, un labāk arī ir, jo toreiz taču nebūtu tur varējis visu saprast un dažs labs arī no turienes dzīves būtu izdzisis iz jaunām smadzenītēm, kā tas noticis ar lielumu no maniem šīs pasaules piedzīvojumiem.

Tā tad sīkumi no šiem bērnu gadiem nogrimuši aizmirstības jūrā un nav vairs nekad no turienes izzejojami. Un kādēļ tas arī būtu vajadzīgs? Nav jau tie nekādas pērles, kuŗu dēļ būtu jārakņājas pa jūras dibenu ar elektrisko lampiņu un nezin kādu aparātu palīdzību starp jūras zālēm, korallju zariem un neskaitāmiem dīvainiem jūras dzīvniekiem. Nē, šie sīkie piedzīvojumi līdzinās infūzōrijām, amoibēm, lielākais hidromedūzai, kuŗas noder kāda naturālista krājumā, bet vispārībai nav no svara.

Tādēļ atstāsim zvejošanu un meklēšanu, kārsim tīklus zārdos, jo ar viņu palīdzību tā kā tā nenokersim ne lāga siļķes, kuŗa nu gan, zināms, dažū labu reizi it brangi noderētu.

Varēju būt sasniedzis sesto gadu, kad, no vecākiem pamudināts, ķēros pie ābeces un ielauzijos (pēc mātes nostāstiem) jo ātri latviešu un vācu grāmatās. Varbūt, ka mani uz to pamudināja pa daļai ziņkārība un šaubas, kuŗas, nezinu kādēļ, manī bija cēlušās pret lasīšanas spēju: man likās, ka nemaz nav iespējams tik tekoši lasīt kā to tēvs darija pa vakariem, kad turēja „Balt. Vēstn.“ lapu rokā un, pēc manām domām, izgudroja, mātei priekšā lasīdams, šādas tādas nedzirdētas lietas, gan par kādu kancleru Bismarku, gan karalieni Viktoriju, gan arī par Rīgas pilsētu un apkaimēm. Kad reiz izteicu tēvam šīs šaubas, tas pasminēja un apgalvoja, ka es drīz vien lasīšot tikpat labi, ja tik nebūšot slinks. Saprotams, ka šie vārdi atstāja uz mani dziļu iespaidu, un tā kā viņus bija teicis tēvs, tad tiem arī gribot negribot bija jā-

tic. Tā kā es biju ļoti patmīlīgs zēns, tad šāda pamudināšana nēpalika bez labām sekmēm, jo ar lasīšanu man gāja ar katru dienu labāk.

Laikam arī vecāki bija mani juši, ka tādā ceļā esmu visvieglāk piedabūjams pie ābece. Reiz māte sāka stāstīt man iz bibeles stāstiem par Ādamu un Ievu, Kainu un Ābelu; bet kad gribēju dzirdēt vēl tālāk par Kaina un viņa pēcnācēju dzīvi pēc Ābela nosīšanas, par Ādama dzīvi ārpus paradīzes, tad māte atbildēja, ka varēšot pats visu lasīt, lai tik mācoties uzcītīgi. Šādos apstākļos nav ko brīnīties, ka drīz vien lasīju it glīti, bez burtošanas, un, šādi sagatavots, iestājos 1885. g., 7 gadu vecumā Kokneses muižas (Elizabetes) skolā, kur šeit bija nodibinājusi baroniete Levenštern muižas bērnu elementārai izglītošanai. Šinī skolā sabiju, kamēr tēvs neatstāja dārznieka vietu Koknesē, t. i. līdz 1887. g. februārim, tā tad 2½ ziemas. Šo skolu atstādams, pratu pat krieviski lasīt un rakstīt, protams, ne visai labi, kas jāsaka arī par rēķināšanu un citiem, ne visai daudziem priekšmetiem, kas atradās šīs skolas programmā. Pa visu šo laiku biju it uzcītīgs un pat lepns uz savām, ja tā varētu teikt, zināšanām. Tikai mūzika mani nekādi nevaldzināja, bet taisni otrādi: kad bija jāiet uz klavieru stundām, kur pasniedza tas pats muižas skolotājs, tad ikreizes bija liela raudāšana. Pēc pāra mēnešu veltām pūlēm un pērieniem vecāki jutās piespiesti atsvabināt mani no mūzikas stundām, jo sekmju nebija gandrīz nekādu, un viss bija tūlīt vējā, tā ka pat šo baltdien vēl nepazīstu notis.

Ar vietējo muižas baronu, lai gan tas esot bijis ļoti labs cilvēks un kungs, es nevarēju lāga satikt, un cik man ar viņu nāca darišanas, tik tas dabūja žēloties tēvam, ka es esot liels rezgalis (Dickkopf), jo neielaižoties ar viņu nekādās runās. Tā, piemēram, reiz nāku it nopietni no skolas mājās, — ar grāmātām zem paduses; te kā likts — nāk barons pretim. Es, nevarēdams nekur sprukt, noņemu cepuri, nobučoju, kā parasts, tam roku un drāžos prom. Bet šis nu prasa, no kurienes es nākot. „No skolas“, skan mana lakoniskā atbilde. Uz jautājumu, ko es tur darot, nāk atbilde: „mācos“, un pie tam es jau esmu desmit soļus atvirzījies no barona. „Ko tad tu tur mācies?“ vaicā vēl pēdējais — „to pašu ko citi“, skan atbilde, un pie tam starp mums jau tik liels attālums, ka barons ieskata par neiespējamu vest ar mani tālākas sarunas un tikai pie izdevīga brīža žēlojās tēvam par manu rezgalību. Vai nu tādos gadījumos tā tiešām bija rezgalība, jeb tikai bailes, to tiešām nemāku skaidri teikt; vislabāki to laikam būš

varējis apsvērt barons. Bet tā kā viņš jau dažus gadus Dieva priekšā, tad miers viņa pīšļiem un līdz ar to arī manām atmiņām par viņu! Pieminēšu tikai, ka visai bailīgas dabas gan neesmu bijis, jo, vēl mazs zēns būdams, es esot ļoti mīlojis noskatīties zibeni un noklausīties pērkontu, teikdams, ka Dieviņš ar uguni spēlējoties. Tā tad laikam tomēr esmu bijis krietns rezgalis!

Koknese ar saviem dabas jaukumiem, Pērses liči, ūdens krācēm un bruņinieku pili uz Daugavas krasta, ar savām dziļām gravām un čurkstošiem avotiem, bij man 9 gadu laikā it kā pieaugusi pie sirds. Gan biju šinī laikā ne vienu reizi vien Rīgā, Jaunjelgavā un Jēkabmiestā, bet nekādi tur redzētie greznumi mani nevaldzināja tā, kā dzimtenes kaktiņš — Koknese. Nē! tagad Koknese man nav vienalzīga par viņu domājot, mani pārņēma kāda savāda ilgošanās atkal un atkal redzēt tās vietas, kur mitu kā laimīgs, bezbēdīgs zēns, skatoties Pērses krācēs, plašajā Daugavā, klausīties avotiņu strūklu čalošanā, mana tēva dēstīto ozolu un liepu šalkoņā aizmirst visas pasaules raizes un grūtības, smelties šeit jaunus spēkus cīņai ar dzīves vilņiem.

Rūgti raudādams, sēdos ar vecākiem vilcienā, lai atstātu Koknesi un dotos uz Ogrī, kur tēvs bija nonomājis kādas lauku mājas, gribēdams atsvabināties no „lielkungu“ tiešas atkarības, kā viņš to man vēlāk teica. Bet tēvam nebija lemts palikt ilgu laiku neatkarīgam, — nonomātās mājas bija ļoti palaistas, ēkas sagruvušas, lauki neuzkopti. Pēc trim gadiem, t. i. 1890. g., tēvs jutās spiests atstāt brīvo saimnieka dzīvi, jo iekrātais mazumiņš bij izdots un atkal draudēja neraža. Ar smagu sirdi tēvs pārdeva savas saimniecības lietas, savus mīļos zirgus!

Bet neko darīt! vajadzēja apskatīties pēc vietas, ja negribēja galīgi izputēt. Kā zināms, dārznieka vietas izdod tikai februāra — marta mēnešos; tādēļ tēvs, atstājot 1890. g. Jurgos mājas, apmetās uz pagaidu dzīvi Turkalnē, kur gadījās dzīvoklis uz mēreniem noteikumiem. Šeit nodzīvojām vasaru un rudenī pārvilkāmies uz jauno, vēl neapdzīvoto mežkungu māju Ogrē.

Martā 1891. g. tēvs saņēma dārznieka vietu Kārļa muižā pie Cēsīm, un tā pārmainījām mīļos Daugavas krastus pret nepazīstamiem Gaujas ličiem. Bet kas gan notika ar mani pa visu šo laiku? — Jau 1887. g. rudenī tēvs mani nodeva krievu draudzes skolā Ikšķilē, kur no jauna ķeros pie palaistām un pa daļai aizmirstām mācībām. Sevišķu vērību šē piegrieza krievu valodai, tā ka pat skolēniem savā starpā vajadzēja runāt krieviski, ja negribēja kļūt sodīti. Sko-

lotājs bija izgudrojis sevišķu līdzekli pret runāšanu latviski: vienam skolēnam, kuŗu tas pats noķēra pie latvju valodas lietošanas, viņš iedeva bumbiņu, piedoklinādams to dot atkal citam, kuŗš runātu latviski. Pieķertajam bumbiņa katrā ziņā bij jāņem un jāmēģina tādā pat kārtā iedot citam, jo kad nāca skolotājs un meklēja bumbiņu (to viņš darija bieži), tad tam, pie kuŗa viņu atrada, lika izmācīties iz vārdnīcas prāvu skaitu krievu vārdu. Atminu, ka dažu labu reizi bumbiņu noķēra pie manis, un tad, zināms, bija jācieš pelnītais sods. Visu nedēļu, kā jau šādās skolās parasts, dzīvoju skolas telpās, un tikai sestdienās mūs laida uz mājām pēc svaigiem pārtikas produktiem, ar ko tad vajadzēja atkal visu nedēļu iztikt. Tiešām brīnums, ka šāda dzīve pie sausas barības, bez kādas pārmaiņas, nevēdinātā, piesmakušā gaisā nav atstājusi manāmas pēdas manā miesas un gara attīstībā. Bet tur taču nekā nevarēja darīt! Skolu apmeklēt man vajadzēja, un uz ģimnaziju vai reālskolu tēvs mani sūtīt nespēja, jo grūti jau nācās apgādāt ar visu vajadzīgo brāli, kuŗš apmeklēja Rīgā ģimnaziju. Vienīgais, ko tēvs manā labā varēja darīt, tas bija — sūtīt kādā no lauku skolām; un vēl tiešām jāpateicas viņam, ka viņš bija izvēlējis šo krievu draudzes skolu, kuŗai bija visaugstākais kurss, salīdzinot ar citām apkārtējām skolām. Sabiju šinī skolā trīs ziemas un skaitījos kā skolas kursu pabeidzis, kad tēvs, kā jau minēju, pārgāja uz dzīvi Turkalnē. Šeit pa vasaru dzīvoju brīvā, ja pāra lopiņu uzraudzīšanu, kuŗi mums bija vēl palikuši pāri, neuzskata par kādu sevišķu darbu. Pienāca rudens. Aizvilcāmies uz Ogres jauno mežkunga māju. Bet kur nu man palikt ar šavām, ne visai bagātām zināšanām? Par laimi turpat Ogrē divas māsas-gubernantes turēja kādu privātskolu ar jo raību programmu: skolēni dalījās ļoti daudzās grupās, raugoties pēc tā, cik tālu tie mācībās un ko tie grib, resp. var tālāk mācīties. Šo skolu nu arī es sāku apmeklēt un šeit iepazinos mazliet ar franču valodu, atjaunoju aizmirsto vācu valodu un vispārīgi ļoti labi un ātri iedzīvojos. Bet atkal nekā! Drīz pienāca 1891. gada marts: tēvs pieņēma, kā minēju, vietu Kārļa muižā, pie Cēsīm, un man skola bija jāatstāj. Bet šoreiz Ogrī atstāju vienaldzīgs, pat priecīgs, cerībā iekļūt kādā Cēsu skolā. Un tiešām, jau 1891. g. maijā biju Cēsu privāt- (vācu) reālskolas I. klases skolēns. Jūnijā mani pārcēla uz otru klasi; nu bija plašs darba lauks, tik vajadzēja strādāt!

Šīs skolas programma bija vecā parauga, un tādēļ jau otrā klasē mācīja algebru un ģeometriju, arī da-

baszinības, nerunājot par franču, vācu valodu, vācu domrakstiem un vēsturi, kas piederēja jau pirmās klases kursam. Mācības valoda bija vācu, bet krievu valodai bija piešķirta tāda loma, kāda tagad vācu valodai vidusskolās. Tādēļ man, kas līdz tam biju atradies, tā sacīt, zem krievu iespaida, bija diezgan grūti līdzti tikt, it īpaši galvenā priekšmetā, vācu valodā. Bet ar laiku piemērojās šās iestādes garam un 1893. gada pavasarī, beidzot trešo klasi, pārnesu vecākiem jo labu liecību. Bet nu bija atkal jauna nelaime: šī vācu reālskola līdz ar Birkenruhes (Bērzaines) ģimnaziju 1983. gadā beidza savu mūžu, jo šinī gadā visām mācības iestādēm bija jāpāriet uz krievu mācības valodu; un, tā kā mans reālskolas direktors (Zilmanis) no krievu valodas nezināja tikpat kā nekā, tad arī viņam neatlāva reformēto skolu vadīt. Bet atnāca rudens, un viņam līdz padoms: vecais Millera tēvs no Piebalgas pārnāca ar dažiem no saviem turienes skolēniem uz Cēsīm un atvēra pilnīgu reālskolu, gan bez tiesībām. Mani uzņēma IV. klasē, kuŗa šinī gadā bija tā augstākā, jo tikai nākošā, 1894. gadā bija nodomāts atvērt V. un tad pēc gada sesto klasi. Bet atkal nekā! Pagāja gads, atnāca gaidītais rudens — bet V. klasi neatvēra, tādēļ, ka nebija vajadzīgais skolēnu skaits. Vajadzēja dzīvot mājā pie tēva un nogaidīt nākošo gadu (kuŗā V. kl. visādā ziņā vajadzēja atvērt), jo vecāku materiālie apstākļi neatlāva man apmeklēt skolu kādā citā pilsētā. Bet tomēr visu gadu nenocietos mājās: pēc jauna gada stājos atkal IV. klasē, lai gan beidzu to ar labu liecību, jo gribēju labi sagatavots tikt V. klasē. Nu varēja atkal virzīties uz priekšu. V. klasi rudenī atvēra, un es arī piederēju pie viņas nedaudziem skolēniem. Ar jaunu sparū ķēros pie darba, sekmes bija labas, un šinī laikā mani radās apņemšanās visādā ziņā beigt reālskolu. Nezinu, vai šādas domas būtu cēlušās, ja būtu varējis paredzēt visus to šķēršļus, kuŗi stāvēja ceļā un bija jāpārvar, sasniedzot sprausto mērķi. Toreiz tas man likās viegli sasniedzams: nobeigt Cēsīs VI. klasi un nolīkt kaut kuŗā kroņa reālskolā eksāmenu. Bet kur tev, dieviņ! V. klasi gan beidzu, bet sestās vis neatvēra, jo atkal trūka skolēnu; bez tam izrādījās, ka VI. klasi vispār neatvērs, jo Millera tēvs atrada to par neiespējamu. Biju atkal tintē! Pirmā acumirkli nezināju ko iesākt. Gudroju šā, gudroju tā, klausījos ko tēvs teica, ievēroju ko māte mācīja, un galu galā nācu pie slēdziena, ka nevaru sasniegt savu mērķi, jo, lai gan tēvs pārnāca uz Cēsu pilsētu un nomāja kādu dārzu, tomēr viņa materiālie apstākļi nelabojās, un man bija, tā sakot, jāmet „plinte krūmos“.

Pēdīgi nospriedām visi kopā, ka man jāliek II. šķiras brīvprātīgo eksāmens un jānodien savs kara dienesta laiks. Sagatavojos un 1895. g. oktobrī to arī noliku Rīgas Aleksandra ģimnazijā. Sāku meklēt pulku, kur iestāties, bet visur, kur vien griezos, atbildēja, ka II. šķ. savvaļnieku vakanšu nav (jo man nebija nekādu protekciju). Šis apstākļi ļoti apvainoja manu patmīlību, un nolēmu, ar tēva atļauju, palikt mājā un ņākošā gada pavasarī lūkot nolikt eksterna eksāmenu par VI. kl. reālskolā. Kēros pie grāmatas un strādāju it nādīgi; drīz arī klāt bija pavasaris un laiks braukt uz Rīgu. Rīgā dzīvoja mans brālēns, kurš ieņēma grāmatveža vietā kādā lielākā mašīnu noliktavā. Pie viņa apmetos uz dzīvi un gāju pieteikties uz eksāmenu. Biju nokavējis pieteikšanās termiņu un tādēļ nevarēju eksāmenā piedalīties. Lāvos pierunāties iestāties pie brālēna kantorī par palīgu ar 15 rubl. (sidrabā) mēnesī, un labām cerībām kļūt reiz par krietnu grāmatvedi. Bet kantorī sabiju tikai 3 mēnešus un uzelpoju brīvi, kad spruku no viņa laukā: pārliecinājos, ka šāds darbs neder manas nākotnes nodibināšanai un ka neesmu dzimis mēchaniskai skaitļu summēšanai un reizināšanai. Mani vilka kas nesaprotams laukā, sekot jauniem plāniem, kuri vestu mani pie mērķa: beigt reālskolu. Tā kā eksterna eksāmeni liekami tikai pavasarī, tad lūkoju iekļūt Pēterā I. reālskolas VI. klasē, jo brālēns man apsoliya brīvu pansiju, un skolas nauda man bija iekrāta: ap 40 rubļu vasaras algas. Pieteicos un sāku likt eksāmenus, bet izkritu cauri franču un krievu valodā. Kauns teikt, bet grēks slēpt — pēc tam kādā vakarā sēdēju Daugaymalā un raudāju rūgtas asaras par savu sūro likteni. Otrā dienā bija jābrauc uz Cēsīm pie vecākiem, jo tādos apstākļos nevarēju palikt pie brālēna kā liekēdis; mājās arī bija nepatīkami brīvā dzīvot. Paredzēju to visu sliktāko — mans lolotais sapnis par reālskolas beigšanu būs tiešām tikai sapnis un dūmi, kurus izkļaidē nežēlīgais ziemeļis. Nebija vairs nekādu cerību sasniegt sprausto mērķi. Pārbraucot mājā, tēvs neteica nekā, lai darot kā zinot, viņš nekā nepārmetot, bet pabalstīt, resp. materiāli pabalstīt mani pie labākās gribas nekādi nevarot; ja gribot, lai dzīvojot mājā, lai lūkojot vēl strādāt, varbūt ka Dievs palīdzēšot, tikai lai nezaudējot dūšu. Māte gan runāja ko no pārgalvības, no skriešanas „ar galvu caur sienu“, varbūt, arī vēl citu ko tam līdzīgu — tiešām neatminu, jo tēva vārdi mani kā ar burvja spēku pārvērta no jauna par dūšīgu un sparīgu zēnu, iedvēsa manī jaunu enerģiju sasniegt domāto mērķi. Sāku kalt jaunus plānus, kuriem sekojot, aizbraucu, cik necik mājā sagatavojies,

uz Tērbatas reālskolu, lai iestātos janvārī VI. klasē. Bet man laikam nebija lemts šo skolu apmeklēt: biju aizmirsis, ka 6. janvārī visas iestādes slēgtas, un 7. janvārī bija par vēlu. Pie eksāmena atkal nepieļauts, nolēmu palikt kādu laiku Tērbatā un nopietni strādāt, lai varētu, sekodams turienes reālskolas kursam, nolikt pavasarī kā eksterns par 6 klasēm. Strādāju gandrīz dienu un nakti, jo šoreiz nedrīkstēju cauri krist; gulēju ļoti maz, daudreiz aizmirsu pat kārtīgi ēst, tā nodziļinājos savā darbā. Bet kur nu nelaimes putns tiks bez ķibeles cauri! Nepagāja mēnesis, un mani nervi bija pagalam, nevarēju ne gulēt, jo miegs nenāca, ne mācīties, jo cietu pastāvīgas galvas sāpes. Brālis, kurš toreiz studēja Tērbatā, lika braukt tūliņ pie vecākiem un iet pie ārsta, ko tad, ar grūtu sirdi, arī vajadzēja darīt. Ārsts konstatēja pārpūlēšanos un cieši aizliedza lasīt vai mācīties, ieteicot daudz staigāt svaigā gaisā un nodarbināt fiziskos spēkus. Atkal redzēju, ka esmu velti pūlējies sasniegt mērķi, kurš zūd iz manām acīm kā bāka, kuras uguni jūrnieks pēdējo reizi pamana apvārkšņa malā. Tomēr jaunības spēks ņēma pārsvaru: līdz maija mēnešam 1897. gadā biju gluži atspirdzis, pateicoties vecāku uzmundrinošiem vārdiem un ārsta pūlēm. Sāku atkal domāt par rudenī — bet biķeris nebij vēl līdz galam tukšots: saslimu ar disenteriju, kuŗa to vasaru plosījās Cēsu apriņķī. Vēlāk, atveseļojoties, dabūju zināt, ka, krīzi pārciešot, esot bijis ar vienu kāju jau kapā. Tomēr slimību pārcietu un pēc piecām nedēļām biju izveseļojies. Bija jūlija mēnesis: vajadzēja sākt domāt par nākotni. Ar tēva palīdzību man izdevās aizņemties no pazīstama saimnieka 100 rubļus (tēvam pašam viņu nebija), un ar tiem devos uz Liepāju, lai lūkotu vēl reizi iekļūt VI. klasē (Rīgas un Jelgavas reālskola bija pārpildīta un manu lūgumu atraidīja). Iebraucu gluži svešs Liepājā, bet biju puslīdz pārliecināts, ka eksāmenu nolikšu, un bez tam man jau bija nauda — tas man dūšu brangi uzturēja. Tomēr neskatoties uz manu pārliecību, izkritu krievu valodā cauri, bet tā kā citus pārbaudījumus biju visus ļabi nolīcis, tad man atļāva un pat pierunāja iestāties V. klasē, neskatoties uz manu vecumu — 19 gadiem. Domāju pats šurp un turp, aizrakstīju vecākiem un nolēmu darīt pēc viņu vēlēšanās, kuŗa skanēja: „Stājies vien iekšā, labāk zīle rokā nekā mednis kokā.“ Lai nu gan man bija žēl notērētā laika, tomēr pēc ilgas nemiera pilnas dzīves vajadzēja atpūsties; mani spēki un enerģija bija diezgan vāji — to es jutu ļoti skaidri. Tādēļ, lai gan tagad par to brīnos, nožēlot gan nenozēloju — iestājos V. klasē un sāku nopietni strādāt

ar krievu valodu, kas arī bija gandrīz vienīgais darbs, jo citus priekšmetus zināju labāk kā vajadzēja. Tā dzīvoju visu pirmo pusgadu, kuŗā man, kā jaunam skolniekam, no stundu došanas nekas nevarēja iznākt.

Tomēr iestrādājos tā, ka pēc jauna gada tūliņ pasniedzu stundas pret pansiju un vēl kādas pāris stundas, jo brīva laika man bija diezgan. Pavasarī mani pārcēla jo labi uz VI. klasi, un caur direktora vidutājību dabūju vasaras brīvlaikā mājskolotāja vietu pie kāda senatora, kuŗam bija muiža Novgorodas guberņā. Šinī muižā pavadīju vasaru; augustā, mājās braukdams, iepazīnos tuvāk ar Pēterburgu un tad, apciemojīs vecākus un novēlējīs daudz laimes uz sudraba kāzām, devos atpakaļ uz Liepāju darbā. Šeit pagāja 1898./99. mācības gads VI. klasē it viegli: savus darbus nestrādāju gandrīz nemaz, bet toties devu jo daudz stundas, lai varētu pilnīgi stāvēt pats uz savām kājām. Pavasarī mani pārcēla uz VII. klasi, vasaras brīvlaiku pavadīju Liepājā, stundas dodams, vajadzēja nopelnīt skolas naudu, jo stipendiju netiku reālskolā saņēmis. Maijā un augusta mēnesī apciemoju vecākus, kuŗi ne mazumu priecājās par manām sekmēm. Arī VII. klasi beidzu bez šķēršļiem, pat, ja atļauts palielities, ar prēmiju (medaļu došana pie šīs reālskolas nepastāvēja). Tā tad 1900. gads bija tas, kuŗā, beidzot, sasniedzu savu mērķi un priecīgu prātu un sirdi atstāju Liepāju, dodoties uz Viļņas guberņu, kur par vasaru biju pieņēmis mājskolotāja vietu. Iepriekš apmeklēju vecākus, un atkal man draudēja jaunas bēdas, kuŗas neuzdrošinājos nevienam uzticēt, bet, par kuŗām domājot, sirds sāpīgi sarāvās: manīju, ka tēvs ļoti pārvērties un novācējīs — neparedzēju neko labu. Piekodināju griezties pie ārsta, bet pats steidzoz uz pieņemto vietu. Jau pēdējā gadā reālskolā dažu labu reizi loloju sevi domas par augstskolu. Šīs domas uzmācās arvienu ciešāk un prasīja izpildījumu. Noņēmos cieši iestāties Rīgas Politechnikā, lai tad vēlāk ietu, kā iedams.

Pa to laiku no mājām nāca vienmēr jaunākas ziņas par tēvu: ārsts bija konstatējis māgas vēzi, un glābiņa vairs nebija.

Man vajadzēja pierast pie domām, kuŗas likās nepanesamas, nepārdzīvojamās. Bet cilvēks ir ierašu kalps: kas šodien rādās neiespējams un nepanesams, rīt, caur savu negrozāmību, izliekas grūts bet neapejams, parit jau ieskatām to par dabīgu. Tā arī man bija jāmeklē apmierinošas domas par tēva gaidāmo nāvi.

Savas stundas beidzīs, steidzoz caur Liepāju uz mājām, sastapu vēl tēvu pie dzīvības, izrunājos, sa-

ņēmu viņa svētību, un, kad 20. augustā viņš aizvēra acis uz mūžību, jutu pat kā atvieglinājumu, jo zināju, cik bezgalīgas sāpes viņam jācieš.

15. IX. 1900. mani immātrikulēja Rīgas Politehnikas mašīnu inženieru nodaļā, un man laimējās šinī pat mēnesī dabūt it labas stundas, kuŗas man palika visu gadu.

14. XII. 1900., kad prāvs studentu pulciņš salasījās Latv. biedrības telpās, lai pārrunātu par nākamās Talavijas dibināšanu, arī es atrados starp viņiem, un no šīs dienas es skaitos par Talavijas biedri.

Rīgas Pol. mēchanikas nodaļu apmeklēju no 1900. līdz 1907. g., pie kam visus šos studiju gadus nācās ar pasniegto stundu palīdzību pelnīt nepieciešamos līdzekļus. Šinī ziņā pirmie studiju gadi bija visgrūtākie, jo maz bija Rīgā pazīstamu, kas būtu varējuši pagādāt privātstundas. Lai segtu visus izdevumus, vajadzēja arī vasaras brīvlaiku izlietot līdzekļu iegūšanai ar stundu pasniegšanu Liepājā, kur no reālskolas laikiem bija nodibinājusies plaša pazišanās ar vietējiem pādagogiem un skolu jaunatni. Pēdējos studiju gadus vasaras brīvdienas nācās pavadīt tehniskā praksē.

Talavijā biju kā aktīvs biedrs no viņas dibināšanas līdz 1905. gadam un izpildīju pa šo laiku dažādus amatus. Tā kā Talavijas krāsu apstiprināšana novilcinājās galvenā kārtā caur vācu korporāciju opozicionālo iespaidu uz šaržēto konventu, tad Talavijas iekšējā dzīvē sāka parādīties zināma neapmierinātība ar tādu pagaidu stāvokli. To savā laikā centās izmantot divas atsevišķas strāvas, kuŗas principiāli neatzina korporāciju vispārējo komandu. Katrai no šīm strāvām bij savs idejiskais vadonis, un lai gan abi virzieni daudzējādi nesakrita, tomēr vienā ziņā ceļš bija kopīgs: Talavijai no krāsu nesošas korporācijas bija jāpārvēršas par „moderna laika gara sabiedrību“, — tā pauda jaunizstrādāto statūtu projekta pirmais pants. Šo statūtu sastādītāji un apgarotāji katrs savā virzienā attīstīja rosīgu aģitāciju jauniem statūtiem par labu, no otras puses rūpējoties arī par drīzāku savu domu biedru — nekrāsnešu uzņemšanu krāsnešos. Kad tādā kārtā viss bija sagatavots, jaunie statūti tika iesniegti speciālam Konventam, itkā iekšējā komanda papildinājumi, bet viņi nozīmēja faktisku Talavijas atteikšanos no korporāciju vispārējā komanda un anulēja pakāpeniski visus tos iekšējā komanda pantus, kuŗi raksturoja Talaviju kā krāsas nesošu korporāciju.

Pēc šīm cīņām vairākos spec. Konventos vairākkārt caurdebatētais statūtu projekts nāca balsošanā. Viens otram pretim stāvēja no vienas puses Talavi-

jas dibinātāju vairākums līdz ar korporācijas idejas aizstāvjiem, bet nesamierināmi pretējā pusē bija apvienojušies visi kreisie elementi ar aktīvu sociāldemokratu priekšgalā un ar viņiem kopīgi prāvāks skaits jaunuzņemto un „b.... nizēto“ krāsnešu. Liktenīgais balsojums par principiālo Talavijas nākamo virzienu izšķīrās „modernai laika gara sabiedrībai“ par labu, un līdz ar to kļuva skaidrs, ka tie, kas bija savā laikā parakstījuši vispārējo komanu ne „garantēšanas“ dēļ, bet aiz iekšējās pārliecības, nevarēja turpināt līdzdarbību Talavijas tālākā izveidošanā viņiem nepieņemamā virzienā. Sekas bija tās, ka no iemīlotās Talavijas jutās spiesti izstāties pāri par desmit vecāku krāsnešu, to starpā arī es.

Savas studijas beidzu 1907. gadā ar I. šķ. inženiera-technologa gradu, aizstāvot diplomdarbā cellulozas fabrikas projektu. Tad nācās „dot ķeizaram to, kas viņam pienākas“, kādēļ iestājos kara dienestā kā savvaļnieks, izpildot inženiera-konduktora vietu Daugavgrīvas cietoksnī. Pēc izdienas 1908. gada rudenī iestājos Rīgas Politechnikā kā privātasistents pie profesora Berlova, kuŗa uzdevumā piedalījos viņa zinisko darbu sastādīšanā, izdarot ceļamo ierīču aprēķinus jaunizdodamai grāmatai „Ceļamās ierīces“. Pēc šeit pabeigta darba dažus mēnešus vēlāk pārgāju uz Rīgas-Baltijas vagonu fabriku, kā konstruktors šīs fabrikas tehniskā birojā, kuŗu vadīja profesors Berlovs. Šeit sabiju līdz 1909. g. rudenim, kad nācu pie pārliecības, ka Krievu-Baltijas vagonu fabrikā latvietim nāksies grūti tikt uz priekšu. Pateicoties labvēlīgam piedāvājumam, kuŗš nāca no Cēsu reālskolas direktora Millera (Zariņu Kārļa), aizgāju uz Cēsīm par fizikas, matemātikas un zīmēšanas skolotāju. Tomēr drīz vien mani pārņēma neatvairāmas ilgas pēc nodarbošanās tehnikas laukā, priekš kā taču biju izglitojies. Gan izmēģināju šīs ilgas apslēpt, noturot vairākus tehniska rakstura priekšlasījumus un nodziļinoties tehniskā literātūrā, bet trūka dzīvais darbs, par kuŗu biju sapņojis savā laikā kā students-mēchanikis! Gan Millera tēvs, gribēdams saistīt paliekoši pie Cēsu reālskolas, solīja mani atstāt par savu vietnieku un pēc kāda gada visu skolas vadību nodot manās rokās, tomēr tas nelīdzēja, jo sajutu sevi vēl daudz spēka grūtākam un sarežģītākam darbam nekā paidagoģija. Tādēļ arī 1910. g., skolas gadam beidzoties, uzņēmos fabrikas pārziņa pienākumus Kr. Ķergalvja koku un metala apstrādāšanas fabrikā, Rīgā. Fabrika atradās izbūves stadijā, bet četru gadu laikā tā izvērtās par plašu uzņēmumu, satāvošu no eksportkoku zāģētavas, būvju un mēbeļu galdniecības, rievotavas, parketa fabrikas

un nelielas metala apstrādāšanas nodaļas. Vadot un izbūvējot šo daudzpusīgo uzņēmumu, nācās ņemt arī visai dzīvu dalību daudzās Rīgas jaunbūvēs, ar kuŗām cieši saistījās pārzināmās fabrikas ražojumi. Šinī laikmetā, kuŗš ilga no 1910.—1914. g., guvu visai vērtīgus piedzīvojumus daudzās tehnikas nozarēs, rūpniecību vadībā un praktiskā būvniecībā.

Kaŗam sākoties, 1914. gadā, arī mani mobilizēja, bet kā inženieru-konduktoru pagaidām vēl neiesauca.

Dažu nedēļu laikā pamira visa rūpnieciskā darbība Rīgā, un izbeidzās darbi arī manis vadītā uzņēmumā. Vajadzēja apskatīties pēc nodarbošanās, toties vairāk, ka nebiju vairs viens, bet bija jāgādā arī par ģimeni, sastāvošu no sievas un mūsu mazās Mirdzītes. Jau 1909. gadā sev par dzīves biedreni biju izvēlējis rīdzinieci Emīliju Ilken, kuŗai tad līdz ar mani nācās iet pretī nezināmai nākotnei.

Devos tur, kur visstraujāk pulsēja kara sajūsma — uz Pēterpili, lai ņemtu dalību kara rūpniecības darbos. Bet kā latvietim ar vāciski skanošu uzvārdu nebija vis viegli atrast vietu. Tikai pēc divu nedēļu ilgas un neatlaidīgas meklēšanas izdevās iestāties fabrikā „Treugoļņik“ par mēchanisko darbnīcu vadītāju. Lai gan mani drīz vien iesauca kara dienestā, tomēr, ievērojot lielos kara piederumu pasūtījumus šinī fabrikā, tiku viņai piekomandēts kā tehniski nepieciešams darbinieks, bet militāri skaitījos padots Pēterpils kara iecirkņa inženieru daļas inspektoram. 1916. gadā, pēc ļoti rosīgas darbības „Treugoļņikā“, augšminētās inženieru daļas inspektors ieskaitīja mani viņam padotās rokas granātu darbnīcās, sākumā par kādas nodaļas pārziņi, vēlāk par tehniskās daļas vadītāju. Tomēr turpināju pārziņāt arī mēchaniskās darbnīcas „Treugoļņikā“, tā ka darbu bija pilnas rokas, Atpūtai laika neatlika: dienas gaitas sākās ik rītus plkst. 6, bet nobeidzās ik vakarus plkst. 12 nakti, līdz ar granātas darbnīcas pēdējo maiņu. Darbs abās vietās bija atbildīgs un steidzams, bet viņā mantoju arī daudz tehnisku piedzīvojumu un guvu daudzpusīgu iespēju vingrināt un pārbaudīt savas tehniskās un organizātoriskās spējas.

Tikai 1917. g. revolūcija pārvērtā visu šo darbu rezultātus par nulli, noveda pie sabrukuma visu rūpniecisko dzīvi. Būtu bijis jāsabruk arī pašam, ja darbā rūditais organisms nebūtu parādījis savu izturību un iekšējo spēku, par spīti visam trūcumam un neskatoties uz fiziskām un morāliskām ciešanām.

Tikai 1918. gada vasarā varēja sākt domāt par nokļūšanu dzimtenē. Dzīves apstākļi Pēterpili izvērtās par visai grūti panesamiem: nerunājot par ne-

pieciešamākās barības trūkumu, plosījās daudz li-
pīgu sērgu, to starpā arī kolēra prasija ik dienas sim-
tiem upu. Bija jāizšķiras, lai glābtu, ja ne vairāk,
tad savējo dzīvības. Jaunākā meitiņa bija jāatstāj
Pēterpils purvaino kapsētu smiltīs, bet pats ar sievu
un divām vecākām atvasēm 1918. gada beigās pār-
kļuvām Cēsīs, pie savas vecās māmuļas. Šeit, pēc
deviņiem neatlaidīgiem darba gadiem atkal bija jā-
iesāk tas darbs, kādu jau biju piekopus: uzņemos fi-
zikas un matemātikas skolotāja pienākumus Cēsu
sieviešu ģimnazijā. Šeit pat nācās pārdzīvot kā Lat-
vijas tapšanas, tā arī lielnieku drausmīgos laikus.
Tāpat arī šeit biju liecinieks visiem Ziemeļlatvijas
vēsturiskiem notikumiem, līdz kamēr nodibinājās
Ziemeļlatvijas civilpārvalde, kurā man Pārvaldes
pilnvarnieks M. Gailits piešķīra tirdzniecības un rūp-
niecības nodaļu vadību. 1919. gada augusta mēnesī
Ziemeļlatvijas civilpārvalde saplūda ar Latvijas val-
dību Rīgā, pēc kam mani aicināja par Arodskolu no-
daļas vadītāju Izglītības ministrijā. Kā tādām nācās
līdz ar ministriju izvēkties Bermonta laikā uz Cē-
sīm, kur šinī laikā nodibināju Cēsu amatniecības
skolu. 1920. gadā ieņēmu skolu departamenta vice-

direktora vietu, izpildot arī reizē Arodskolu nodaļas
vadītāja pienākumus. Noorganizējis pirmo arodskolu
tiklu Latvijā, piegriezos 1920. gadā atkal tehniski-
rūpnieciskai darbībai, uzņemoties tehniskās nodaļas
vadību Centrālā savienībā „Konzums“. Šinī vietā
atrodos arī vēl tagad.

Vēl varētu atzīmēt, ka, atrodoties Izgl. ministrijā,
starp citu, piedalījos terminoloģijas komisijas noor-
ganizēšanā un biju šīs komisijas pirmais priekšsēdē-
tājs. Kā arodskolu vadītājs, ņēmu dalību arodskolu
programmu sastādīšanā. Jāatzīstas, ka vecu vecā
paidagoģiskā darbība vēl tagad nav gājusi man se-
cen: jau ceturto gadu pasniedzu Rīgas tehnikumā
speciālo koku tehnoloģiju. Ja nu vēl piemetināšu,
ka šad-tad un šur-tur uzrakstu tehniskas dabas
rakstu, vai nu par pienotavu speciāliem jautājumiem,
vai par siltumsaimniecības problēmām, vai par citām
mūsmāju lietām gan kādā žurnālā, gan laikrakstā,
tad, rādās, neatliek nekā vairāk ko teikt, nedz par
manu ikdienišķo personu, nedz arī par manu patrei-
zējo ikdienas darbu.“

Precējies ar Emiliju Ilken. Meitas Mirdza un
Liene.

6. *Kārlis Timuška.*

R. P. I. inž. n. 1898—1903. Būvzinjieris. Dibinātājs.

1901. I. G! T! mag. lit. 1901. II. G! T! mag. lit. 1902. I.

G! T! mag. lit.

R. 1. Par latviešu tautas skolām.

2. Ko slēpa lielais stūra nams.

3. Piecas kapeikas.

„Esmu dzimis 1877. g. 15. (27.) septembrī, Rīgas
apriņķī, Allažu pag. Lielbarģu mājās, kā savu ve-
cāku piektais bērns. Mans tēvs bija minēto māju
rentnieks. Turpat arī pavadīju savu bērnību un agro
jaunību. Apstākļi, kādos uzaugu, bija līdzīgi tiem,
kādos auga mazturīgo laucinieku ģimenes. Trū-
kums un raizes bija to apstākļu galvenā pazīme.
Slikta, akmeņaina, grūti kultivējama zeme, sliktas
ganības un pļavas, lielas nodevas, tie bija faktori,
kuŗi veidoja manas ģimenes dzīvi. Tādos apstākļos
augot, pieredzēju maz priecīgu brīžu.

10 gadus vecs iestājos vietējā obligātoriskā pag.
skolā un mācījos 3 ziemas, pēc tam pārgāju uz Al-
lažu draudzes skolu. Šinī skolā mācījos 2½ gadus,
pēc tam iestājos Rīgas Pēterā I. reālskolas III. klasē.
Lauku skolās tai laikā mācības pasniedza vēl lat-
viešu valodā, bet pati skolas iekārta bija stipri no-
vecojusies. Piemēram — lietoja miesas sodu, no-
liedza rotaļāšanos brīvā gaisā. Draudzes skolā ap-

stākļi bija jau labāki un audzināšanas paņēmieni mo-
dernāki, bet visus priekšmetus pasniedza krievu va-
lodā, izņemot tic. mācību un latvju valodu kā priekš-
metu.

Pagasta skolā skaitījos kā viens no labākiem sko-
lēniem, kas arī izšķīra manu turpmāko likteni. Sko-
lotāji, sevišķi draudzes skolā (Pēteris Zariņš), pie-
griezta man sevišķu vērību, dodams iespēju darboties
plašāk kā citiem skolēniem un centās arī pārliecināt
vecākus, lai tie dotu man iespēju apmeklēt tālākas
skolas. Reālizēt to bija ļoti grūti trūcīgo materiālo
apstākļu dēļ. Beidzot ar tēva atļauju 1893. g. pava-
sarī nonācu jau iepriekš minētā reālskolā.

Iestāšanās notika ne bez sevišķām grūtībām, jo
nebiju uz to piemēroti sagatavojies, dažus priekšme-
tus zināju vairāk kā bija vajadzīgs, citus mazāk. (Se-
višķi jaunās valodas.) Tamdēļ arī pusgadu iepriekš
bija pastiprināti jāmācās, ko arī dariju gandrīz bez
skolotāja.

Reālskolā pavadīju 5 gadus un to nobeidzu (pilnu
kursu) 1898. gadā. Dzīves apstākļi bija grūti. Pret
mazu atlīdzību dzīvoju nelielā istabīnā mazturīgās
ģimenes. Trokšņainā istabā mācīšanās bija stipri ap-
grūtināta. Arī nepietiekošā pārtika mazināja darba

spējas. Apstākļi mazliet uzlabojās pēdējās klasēs, kad sāku nedaudz pelnīt ar stundu pasniegšanu.

Pabeidzis vidusskolu, domāju iestāties Maskavas kara skolā, jo studēt baidijos trūcīgo apstākļu dēļ. Šis nodoms bija jāatmet, jo kāds kara ārsts konstatēja man sirds vājumu, kamdēļ varēja arī kara skolā neuzņemt. Tāpēc 1898. g. rudenī iestājos Rīgas politehnikas inženieru nodaļā.

Savos studiju gados no 1898.—1903. g. iztiku galvenā kārtā no paša pelnītiem līdzekļiem, vai arī no stipendijām. Sevišķi pirmos 2 gados gandrīz viss laiks bija jāziedo stundu pasniegšanai, kuŗas diezgan vāji atalgoja. Apmeklēt visas lekcijas tamdēļ nebija iespējams, tomēr darbus veicu puslīdz kārtīgi. Būdam no dabas vairāk sapņotājs, ar ne visai stingru un noteiktu raksturu ne visai sajūsminājos par saviem pirmā kursa priekšmetiem un to iestudēšanu un eksāmenu likšanu izpildīju vairāk gan kā sajustu pieņēmumu. Tai laikā (1899. g. janvārī) sākās Krievijas augstskolās un arī Rīgas politehnikā studentu nemieri un streiki, kas stipri traucēja darbus. Izņemot pašu sākumu, vēlāk šajos streikos nepiedalījos un centos pēc iespējas kārtīgi veikt savas studijas.

Studiju sākumā vienīgā Rīgas latviešu korporācija — Selonija, nesaistīja mani, jo vairāk tādēļ, ka dzīve šinī korporācijā prasīja daudz līdzekļu, kādu man nebija. Kad 1900. g. rudenī radās ideja dibināt otru latviešu korporāciju ar mērenāku tendenci, es tūlīt no sākuma pievienojos šai idejai un ņēmu dzīvu dalību korporācijas nodibināšanā. Šai laikā (sākot no III. stud. gada) man piešķīra vienu no jaundibinātām valsts stipendijām (300 rubļu gadā), kas stipri uzlaboja manus dzīves apstākļus, jo nebija vairs tādā mērā jāziedo laiks blakus darbiem. Bez tam es saņēmu 75 rubļus gadā lielo Zūbra stip. no Latv. Biedrības Zinību komisijas. Pateicoties uzlabotiem apstākļiem, es varēju diezgan rosīgi piedalīties Talavijas dzīvē, nekavējot savus tiešos darbus institūtā. Talavijā, pēc tās nodibināšanās — 1901. gada I. semestrī, mani ievēlēja par pirmo (pēc skaita) maģ. lit. Es biju mēģinājis spēkus arī literātūras laukā, ievietojot dažus rakstus un pāris stāstiņus laikrakstos („Balt. Vēstn.“, ar populāri-zinātnisku saturu rakstus — pa lielākai daļai referātus no T! literāriskiem, vai arī Latv. Biedr. Zinību komisijas jaut. izskaidrošanas vakariem. Divi stāstiņi („Ko slēpa greznais stūra nams“ un „Par 5 kap.“) kā arī viens tulkojums (Turgeņeva „Nelaimīgā“) pārliecināja pašu autoru, ka rakstnieka talanta viņam nav, vai arī to atrofējuši tehniskās zinātnes priekšmeti,

kuŗi bija jāstāda pirmā vietā. Vairāk es vingrinājos lirikā, bet arī tur neuzskatīju savus darbus par vispāribas cienīgiem un neesmu mēģinājis tai laikā savus dzejoļus publicēt.

Tomēr sabiedriskā dzīvē es ne visai dzīvi piedalījos, uzstādamies tikai dažas reizes jau minētajos „jautājumu izskaidrošanas vakaros“ Rīgas Latv. Biedrībā. Iemesls — ārkārtējā nevaļa, jo studijas aizņēma visu laiku. Arī pazišanās ar toreizējās latviešu sabiedrības vadošām personām man nebija. Ģrūti materiālie apstākļi spieda steigties ar studiju beigšanu, kuŗas es nobeidzu normālā laikā, t. i. 5 gados, neskatoties uz nemitošiem studentu streikiem. 2. (15.) jūnijā 1903. gadā noliku valsts eksāmenu un ieguvu I. šķiras būvinženiera gradu.

10 Rīgā pavadītie gadi (reālskolā un polit.) bija mani redzami pārveidojuši. No pabailīgā lauku zēna — sapņotāja, kuŗš bija laukskolās griezis uz sevi plašu vērību ar „vieglu galvu“ resp. ar samērā labām gara dāvanām, bija izveidojies jauneklis, ar novājinātu atmiņu, stipri no dzīves notrulināts un sarūgtināts pret dzīvi, jo tā bija devusi daudz sitienu manai patmīlībai. Praktiskos dzīves jautājumos tomēr paliku arī tālāk sapņotājs, kuŗu virzīja apstākļi.

Nedēļu pēc institūta beigšanas, (9. jūnijā 1903. g.) izbraucu uz Sibīrijas dzelzceļu kā „students-praktikants“. Par tādu biju jau pieņemts aprīlī, kad vēl varēja šaubīties, vai izdosies visus darbus veikt un pabeigt studijas tai pašā gadā. Uz Sibīriju izbraucu, ar nolūku iepazīties ar tālo zemi, un rudenī atgriezties Rīgā, lai varētu iestāties obligātoriskā kara dienestā. No Sibīrijas atgriezies rudenī, bet tikai pēc 17 gadiem, ar sirmot iesākušiem matiem...

Sibīrijas dzelzceļa valdē (Tomskā) atradu diezgan daudz sirsnības no jauno kolēģu — citu inženieru — puses. To starpā bija latvietis, kuŗš beidzis Rīgā studijas gadus 10 agrāk — inženieris Bergs. Bergs bija liels savādnieks, vecpūsis, tomēr kā darbinieks bija iecienīts. No 1. jūlija 1903. g. mani iecēla kā jauno darba nodaļas inženieri, ar algu — 150 rbl. mēnesī un 8 mēnešus vēlāk, algu paaugstināja uz 200 rbl. mēnesī. Tā tad ar savu stāvokli varēju apmierināties, tomēr galvenais iemesls, kāpēc neatgriezies Rīgā, bija kara klausība. Tomskā varēju pa kara dienesta laiku palikt arī dzelzceļa dienestā, nodarbojoties tur pa vakariem un saņemt algu. Rīgā tādas izredzes nebija. Tomēr kara dienestā mani nenonēma, jo konstatēja tuberkolozes sākumu. Pusgadu vēlāk (janvārī 1904. g.) iesākās Krievu-Jaņu karš, un jau 1904. g. maijā no Tomskas pulka, kuŗā

gribēju iestāties un kuŗu kara sākumā pārveda uz Mandžuriju, nekas daudz nebija palicis pāri... Jā, apstākļi dažkārt noteic cilvēka likteni.

Līdz kara beigām Sibīrijas dzelzceļa ierēdņi nevarēja atstāt dienestu. Karš beidzās 1905. g. rudenī. Tad sākās revolūcija. Par to laiku biju jau zināmā mērā aklimatizējies Sibīrijā un braukt no labi atalgotas vietas uz dzimteni, kur nebija nekādu garantiju par kautcik piemērotu nodarbošanos, to, ģimenes tēva godā nonācis, vairs neuzdrošinājos.

1904. g. 25. janvārī (v. st.) apprecējos ar Šarloti Blūziņi, ar kuŗu pirms dažiem gadiem, kā students, biju saderinājies. 1904. g. 18. (31.) dec. piedzima dēls — Eižens. Tā tad dzīve kļuva nopietnāka, tāpēc arī paliku Sibīrijā.

Dzīve ritēja uz priekšu. Darbs, darbs, un atkal darbs. 1905. g. septembrī pārgāju no valdes uz līniju, par ceļa iecirkņa priekšnieka palīgu. Vispirms Tolarskajā (neliela pilsēta pie Omskas), tad Nižņe-Udinskā, vidus Sibīrijā.

No 1907. g. 1. aug. mani paaugstināja par iecirkņa priekšnieku ar algu 300 rub. mēnesī pie brīva dzīvokļa un apkurināšanas. Tai amatā sabiju 9 gadus sekošos punktos: Iljanskajā (Jeņisejas gub.), Taišetā (Irkutskas gub.), Novoņikolajevskā (Tomskas gub.), tikai 1909. g. biju Latvijā, kur pavadīju savu atvaļinājumu, bet pārējo laiku nodzīvoju Krievijā un pieradinājos pie vietējās dzīves un sabiedrības, tikai ģimenē paliekot latvisks. Dzīve ritēja ne bez sarežģījumiem. Ilgas pēc dzimtenes nekad nenorima mani un sievā. Mēģinājums 1909. g. dabūt darbu Latvijā, palika bez rezultātiem un tāpēc atgriezos Sibīrijā. Ar kolēģiem-inženieriem manas attiecības bija sirsnīgas, tāpat arī ar viņu ģimenēm. Citādi uz lietu raudzījās augstākā priekšniecība. Agrākie paziņas no valdes bija aizgājuši un jaunie, rikodamies pēc slepeniem priekšrakstiem, ņēma vērā to, ka es biju luterāns un galvenais — latvietis. Cerēt uz kādu paaugstinājumu dienestā nevarēju.

Kulturālā dzīvē Sibīrijā stāvēja zemu; māksla un literatūra bija bērnu autos. Pilsētu labierīcības nebija nekādas. Sabiedrībā kārtis, flirts. Tas, varbūt, arī bija iemesls, kamdēļ dzīve Sibīrijā mani nesaisīja un vienmēr tiecos uz dzimteni. Mans ideāls bija iekrāt mazliet naudu, lai atgrieztos dzimtenē kautcik nodrošināts. Dzīve bija ļoti lēta un alga laba,

bet pieauga ģimene. 1909. g. 16. (29.) novembrī piedzima dēls Georgs un 1912. g. 10. (23.) janvārī dēls Leonīds.

Lai palielinātu iespēju ietaupīt, jo pasaules kara laikā dārdzība pieauga, pieņēmu 1916. g. uzaicinājumu uz jaunuzbūvēto privāto Altaja ceļu par iecirkņa priekšnieku, ar algu 500 rub. mēnesī. Tamdēļ 1916. g. sept. pārbraucu uz Barnaulu Altaja gub. Jaunais darbs man patika daudz labāk par iepriekšējo. Darbs bija dzīvs, interesants, formālītātu maz, pilnīga uzticība un pilnīga saskaņotība ar ceļa dienesta priekšnieku — inženieru Vladimiru Stavrovski, kuŗš arī mani bija uzaicinājis dienestā. No 1918. g. 1. janv. mani paaugstināja par tehniskās nodaļas priekšnieku un ceļa dienesta priekšnieka vietnieku ceļa valdē — Barnaulā. Sirsnīgās attiecības turpinājās, tikai dzīve sāka sarežģīties. 1917. g. nodega liela daļa no Barnaulas pilsētas, arī dzelzceļu valde, mans iecirkņa kantoris un dzīvoklis ar neapdrošinātu dzīvokļa iekārtu. 1917. g. revolūcijas, pilsoņu kara Sibīrijā, dzīves sabrukums, viss tas padarīja dzīvi nepanesamu.

1919. g. decembrī Barnaulu ieņēma lielinieki. Es paliku dienestā, bet dzīve kļuva ar katru dienu grūtāka un nedrošāka. 1920. g. jūnijā Altaja ceļa valdi likvidēja, ceļu nacionālizēja un pievienoja vie valsts dzelzceļiem. Mani uz paša lūgumu pārcēla uz Maskavu Satiksmes Komisariāta dienestā. 1920. g. 15. augustā pārnācu Latvijā, pēc 17 gadu svešniecības."

— Pārnācis dzimtenē, K. T. iestājās dzelzceļu dienestā kā vecākais inženieris un Valsts Rīgas tehnikumā kā skolotājs. 1921. g. 1. novembrī viņu iecēla par tehniskā direktora palīgu un no 1924. g. 15. marta par dzelzceļu tehnisko direktoru. Būdam tālu no Rīgas, T. uzturēja tomēr dzīvus sakarus ar Talaviju, korespondējot un materiāli atbalstot.

Ar 1915. g. K. T. atjaunoja savu jau 10 gadu apklusušo nodarbošanos ar rakstniecību un dzejošanu vaļas brīžos. Dažus dzejoļus viņš ievietojis Omskas latv. laikrakstā „Brīvais Latvīš” un Barnaulas krievu avīzē (krievu valodā) „Народная Свобода”. Pēdējā laikrakstā piedalījies arī dažkārt kā ievadnieks un feļetonists. Latvijā ievietoja dažus rakstus tehniskos žurnālos.

7. Pauls Jūlijs Aleksandrs Smurģe.

R. P. I. Inž. n. 1898—1918. Būvinženiers. Dibinātājs.

1901. I. vicesen., Mag. cant. 1902. II. vicesen., Mag. cant. 1902. I. vicesen. G! T! Mag. cant. 1902. II. seniors, Mag. cant. 1903. I. G! T! 1903. II. G! T! 1904. I. Mag. cant. 1904. II. Mag. cant. 1910. I. G! T! Mag. cant.

R. 1. Par elektrību dabā.

2. Kā mēs Talaviju dibinājām.

Esmu dzimis 3. nov. 1878. gadā Lielvārdes pagasta skolā, kā minētās skolas skolotāja Jēkaba Smurģes dēls. Pirmo skolas izglītību baudīju mājās pie tēva, kur paliku līdz 1890. gada rudenim. Kā pagasta skolotājam ar 3 pūrvietām mazauglīgas zemes pie skolas tēvam bija ļoti šauri līdzekļi un sakarā ar to man mazas izredzes sasniegt plašāku izglītību. Tomēr 1890. gada rudenī tēvs mani noved Rīgā un ievieto pilšētas (elementār) skolas, Suvorova ielā 70, 4. klasē. To nobeidzot mani ievietoja 1891. gada rudenī Katrinas skolas II. klasē; bet es paliku tur tikai līdz Ziemas svētkiem 1892. g., jo mācības šeit tanī laikā pasniedza ļoti nekārtīgi, skolotāji dzēra un bieži neieradās skolā. Tādēļ minētā 1892. g. oktobrī es patstāvīgi nācu pie pārliecības, ka jāmeklē cita skola un nolēmu iestāties Pēterā I. reālskolā Rīgā, kam arī tēvs piekrita. Līdz janvārim sagatavojos un iekļuvu minētās reālskolas I. klasē.

Sākot ar 5. klasi nodarbojos ar stundu pasnieg-

šanu un reālskolu beidzot 1898. gadā esmu noteikti pilnīgi patstāvīgs.

Tā paša gada rudenī iestājos F. P. J. inženieru zinību nodaļā..“

— 1900. gada rudenī S. ņem dzīvu daļību T¹ dibināšanā un ieņem ilgāku laiku atbildīgus sabiedrības amatus kā viceseniors, seniors, mag. cant.. Studiju laikā, spiests strādāt, lai nodrošinātu eksistenci, S. nododas ļoti plašam praktiskam darbam dažādās fabrikas un būvniecības nozarēs. Jau 1902. gadā S. iestājās kādā Rīgas būvfirmā, kurā vēlāk ieņem pārvaldnieka vietu un darbojās līdz 1917. gadam, ne tikai būvju nozarē, bet arī kokrūpniecībā (zāģētavā, mēchan. galdniecībā, dzelzsapstrādāšanā) un ķieģelrūpniecībā (saistītā ar kūdras izgatavošanu).

Augstskolu beidzis 1918. gadā, S. ieņem būvva-
dītāja un pilnvarnieka vietu dzelzsbetona būvfirmā „Georgs Dehais Co.“ Maskavā, kur starp citu vada 1918. un 1919. gadā dzelzceļu remonta fabriku būves 1) vidējam remontam pie st. Podoļsk un 2) lielam remontam pie st. Lublino uz Dienv. dzelzc. līnijas.

1920. gadā atgriežas Latvijā un strādā kā fabr. pārvaldnieks Liepājā. Bez tam 1925. gadā ieņem Liepājas Savst. Kreditbiedrības „Diskonto“ direktora vietu.

1917. gadā precējies ar Olgu Stempel.

8. Jānis Čakats.

R. P. I. inž. n. 1899—1906. Būvinženiers. Dibinātājs.

1901. I. rvd. 1901. II. rvd. 1902. I. rvd. 1902. II. ekon.

R. 1. Zemes iedalīšana Vidzemē.

2. Par labības magaziņām.

Dzimis esmu 12. februārī 1874. gadā Cēsu apr., Veselauskas muižas kalpu „Grāva“ mājās, kurās atrodās uz augsta krasta nelielas Raun-upes (Raunas pieteka) malā. Mans tēvs Dāvis ir uzaudzis kā atraitnes dēls, jo tēvs tam nomira 6 gadus vecam. Mana māte Lize, dzim Bāliņ, ir no Cēsu Jāņu pagasta Ramatu mājām. Šo māju vārds ir Cēsu baznīcas pulkstenī iegravēts — tur dzīvojuši pēdējie līvi. Mans tēvs jau 14 gadus vecs aizgājis par putras vāritāju pie mūrniekiem. Vēlāk viņš arī palicis par mūrnieku un strādāja līdz 30 gadam, apstaigādams strādājot lielāko tiesu Vidzemes latviešu daļas muižu. 1881. gadā uz mūsu radnieku brāļu Mārtinsonu — toreiz visā Vidzemē pazīstamu tirgoņu, pamudinā-

jumu mans tēvs ienāca Rīgā dzīvot. Te viņš sāka braukt smagos ormaņos pie šo brāļu Mārtinsonu būvēm. Peļņa bija laba, tā ka līdz 1885. gadam sakrājās pāris tūkstoši rubļu. Tad viņš saņēma krogu Turkalnes muižā aiz Ikšķiles. Bet tēvs par daudz uzticējās citiem, izdeva daudz uz parāda un sāka iet slikti; pārdeva kontraktu un uzņēma no jauna Ikšķiles baznīcas „Vaitiņ“ krogu. Tur atstāja beidzamo kapeiku no iekrātā kapitāla. Neatlika cits, ka griezties atpakaļ uz Rīgu un iesākt agrāko nodarbošanos.

Mani jau mazu, ap 4—5 gadus vecu, kāda Krūmiņu Anna sāka mācīt lasīt no pusbibeles un tas arī labi man veicās, jo kad vecāki 1881. gadā ienāca Rīgā, es jau kādas 2 reizes biju izlasījis pusbibeli cauri. Pie tam es zināju daudz koraļu no galvas. Astotā gadā mani sāka sūtīt Valtera draudzes skolā, kur toreiz bija par skolotāju Jānis Ozoliņš. Te es visu mācījos latviešu mēlē. Pēc tam es gāju Lat-

viešu baptistu draudzes skolā pie skolotāja Putn-
 ērgļa un vēlāk Jāņa draudzes skolā pie skolotāja Pē-
 tera Kļaviņa līdz 1885. gadam. 1886. gadā ziemu gāju
 Iksķiles pareizticīgo draudzes skolā un 1887. g. pa-
 vasarī noliku Liel-Jumpravas muižas draudzes skolā
 eksāmenu, lai iegūtu tiesības kara klausības ziņā (lai
 gan esmu vienīgais bērns vecākiem). 1887. g. au-
 gusta mēn. mani nodeva Katrinas II. pilsētas skolā
 Rīgā. Kad noteiktā dienā mūs visus kandidātus sa-
 pulcēja un prasīja, uz kuŗu klasi katrs grib likt eksā-
 menu, tad es, redzēdams, ka visi mazākie liek uz
 pirmo klasi, teicu tāpat. Bet biju vilies un tāpēc
 mani pēc 1 mēneša uz vecāku lūgumu ar skolotāja
 Nikolaja Puriņa gādību pārcēla bez eksāmena uz
 nākošo klasi. Pilsētas skolu es beidzu 1891. gadā,
 mācīdamies arvienu starp pirmajiem. Manā laikā
 šai skolai 1899. gadā bija 100 gadu jubilejas svētki,
 kuŗos starp citu dziedāja latviešu skolnieku koris
 Sprinģu Kārļa vadībā. Manā laikā ievēda arī rok-
 darbu stundas galdniecībā un dreijāšanā. Šīs stun-
 das es uzcītīgi apmeklēju un par piemiņu no viņām
 uztaisīju sev ēvelbeņķi. No maniem skolas biedriem,
 kas reizā ar mani beidza kursu, visvairāk palika
 par ierēdņiem, tikai Kārklīšs beidza Pleskavas mēr-
 niecības skolu un Ziters — kara pirotehnikas skolu.
 Pēc pilsētas skolas beigšanas vecāki vēlējās, lai es
 iestātos kaut kur par ierēdņi, bet pats es gribēju vēl
 mācīties. Kāds būtu bijis labākais ceļš uz tālāko iz-
 glītību, to pats nezināju un arī vecāki nevarēja šini
 ziņā daudz ko līdzēt. Iepazinos ar kādu ģimnazistu,
 kuŗš deva padomu, lai stājos ģimnāzijā — varbūt va-
 rēšot sagatavoties uz 5. jeb 6. klasi. Sāku uzcītīgi
 mācīties latīņu gramatiku un, cik atminos, pēc kā-
 diem pāris mēnešiem gandrīz tiku pie beigām, bet nu
 vēl bija jāmacās grieķu valoda. Te bez ierādīšanas
 nevarēju sākt mācīties. Tanī laikā vecāki pārgāja
 dzīvot uz Zommerā māju Marijas ielā 8. Te es iepa-
 zinos ar manu tagad nomirušo draugu Zommeru Ju-
 liju, kuŗš gāja reālskolā un, pats būdams ļoti uzcītīgs,
 mudināja mani uz reālskolu, ierādīdams man franču
 valodu. Nu galīgi nolēmu uz Ziemas svētkiem iestā-
 ties Pēterā I. reālskolā. Turēju gan eksāmenu uz
 4 klasi, bet izkritu cauri franču valodā. Tas man ļoti
 nepatika, nezināju, ko iesākt. Biju dzirdējis, ka mans
 bijušais klases biedris Kārklīņu Jānis iestājies Ple-
 skavas mērnieceku skolā un tāpēc aizrakstīja viņam,
 lai paziņo ko tuvāku par savu skolu. Tas man tūliņ
 atsūtīja programmu un aprakstīja, kas visvairāk jāzin
 pie iestāšanās. Nodomāju braukt uz turieni. Same-
 klēju vēl otru skolas biedri, kuŗš arī bija mierā tur
 iestāties, un sākām pie kāda skolotāja ņemt matē-

matikas stundas. Augusta beigās 1892. g. es ar savu
 biedri ar 10 rubļiem kabatā izbraucu no Rīgas uz
 Pleskavas mērnieceku skolu. Man tīri drebūļi pa kau-
 liem pārgāja, kad izdzirdu, ka uz eksāmeniem esot
 sabraukuši 90 cilvēku, no kuŗiem ieņemšot tikai kā-
 dus 20. Nodomāju, ka te maz cerību un tāpēc no-
 spriedu labāki iepazīties ar pašu Pleskavu un viņas
 veciem vaļņiem un torņiem. Sastopu arī dažus ci-
 tus latviešus, kuŗi gribēja tikt mērnieceku skolā:
 J. Balodi, K. Preisu, R. Birzgalu. Mums visiem iz-
 devās ļoti labi un tikām uzņemti mērnieceku skolā,
 kur atradām priekšā A. Sliedi, A. Auzānu (tagadējo
 ģenerāli) un J. Kārklīņu. Pavisam to laiku tur bi-
 jām 7 latvieši; tik daudz līdz tam nebija bijis. Mēr-
 nieku skolu nobeidzu 1895. gadā. Vēl skolā māco-
 ties biju nospriedis, ka, ja es līdz 30 gadiem netikšu
 augstskolā, tad vairs arī nepūlēšos. Līdzekļu ne-
 bija, tāpēc es pārmaiņus gan mēriju zemi, gan atkal
 mācījos. 1898. gadā noliku eksterna eksāmenu Pē-
 terpili pie II. reālskolas un 1899. turpat par 7. klasi.
 Rudenī izturēju konkursa eksāmenu un iestājos Rī-
 gas Politehnikā inženieru nodaļā. Pirmo gadu no-
 pietni strādāju un devu stundas Ašmanim un Liepi-
 ņam. Bet pavasarī biju tā pārstrādājies, ka nemaz
 nevarēju lasīt jeb mācīties. Pa vasaru atpūtos mēri-
 dams zemi un rudeni atkal sāku mācīties. Šini gadā
 piedalījos Talavijas dibināšanā. Kā viens no pirma-
 jiem biju sācis domāt par jaunas korporācijas dib-
 nāšanu, jo Selonija man toreiz nepatika viņas vācu
 gara un dažu citu iemeslu dēļ. Studiju laikā strādāju
 Pleskavas guberņā kādas pāris vasaras un vienu
 gadu pie dzelzceļa būves starp Krustpili un Jel-
 gavu. Visus institūta darbus pabeidzu jau 1905. g.
 pavasarī, bet valsts eksāmenu revolūcijas dēļ ne-
 bija. Pa vasaru strādāju Vitebskas guberņā un ru-
 denī nivelēju Vitebskas pilsētu. Ap Ziemas svēt-
 kiem pārbraucu Rīgā. Drīzi saslima mans tēvs un
 27. februārī 1906. g. nomira. 16. martā noliku valsts
 eksāmenu ar I. šķiru. Kopā ar mani beidza Ričards
 Ērglis. Tanī laikā, kad beidzu institūtu, latviešiem
 nebija iespējams dabūt Baltijā daudz maz piemērotu
 darbu un tāpēc arī es to sāku meklēt tālāki Krievijā.
 Strādājot Vitebskas guberņā kā būvuzņēmējs 1907.
 gadā iestājos par vecāko darbvedi Vitebskas guber-
 ņas zemes ierīcības komisijā. Bet kamēr gaidīju ap-
 stiprinājumu amatā, ar Andrēju Auzānu no februāra
 līdz aprīlam apbraukājām Poliju, Austriju, Bavariju,
 Itāliju, Šveici, Franciju, Briseli, Ķelni, Berlīni. Pirku
 lētas drēbes Vinē, dzēru isto „Salvator Bräu“ Min-
 chehē, baņoju baložus uz Marka laukuma Venecijā,
 ēdu vāritus kastāņus Florencē, turpat pilsētas ap-

stādījumos pirku lētas mozaikas rotaļu lietas, lidu Romas katakombās. Ar Paulu Saksi Romas pagrabīšos dzēru saldu vīnu un ēdu gārdus apelsinus. Pompejā redzēju slavenos izrakumus un nogaršāju tās dzeramo ūdeni, kas tur tek no senlaikos ierīkotām bronzas caurulēm. Uzkāpu Vezuva galotnē, nogaršodams tur gandrīz pie kratera „La crime Cristi“. Sevišķi mani iespaidoja Ģenujas kapi ar saviem baltiem marmora tēliem, tumši-zaļiem apstādījumiem un svaigiem ziediem pirmā Lieldienas dienā. Redzēju, kā Parīzes studenti plkst. 6 no rīta stāv pie auditorijas durvīm un kā tie mācās restorānos, kur vakaros norit visa Parīzes dzīve. Hannoveras apkārtnē dzelzceļa tuvumā redzēju lielus stirnu barus, nolemtus Vilhelma II. medībām; turpat tuvumā stāvēja Vilhelma balti krāsotais dzelzceļa vilciens. Biju Potsdamas observātorijā, kur seismografu mums rādīja astronoms „Vanach“ — bijis Vanags.

1907. gadā strādāju Rēzeknes apriņķī, kur tagadējie latgalieši bija tikuši jau tik tālu, ka mācēja pateikt „mēs esam latvieši“, kurpretīm 1897. gadā, kad es tur pirmo reizi biju, viņi teica, ka „esot katoļi“. Tā gada rudenī Rēzeknē Obšteina vadībā tika nodibināts pirmais latgaļu koris, kuram es nopirku notis. Turpat tika sarīkots pirmais latviešu vakars un dziedāts „Dievs, svētī Latviju“, kurā noklausījās kādi 20 uz šo vakaru sabraukušie baznīckungi. Latgaļu tautas gan tur nebija un tādas, kā es vēl tagad pārlicinos, braukdams ap to apvidu, ar neredzēsim, kamēr latgaliešu vadoni grib savu provinci — Latgali un kamēr baznīckungi savā starpā māk glīti sarunāties poliski. 1907. gada rudenī man bija laime tikt atpakaļ uz Kurzemi valsts agrār-bankas Jelgavas nodaļas dienestā. Še nostrādāju līdz lielinieku laikam vadot tehniskos darbus pie muižu sadalīšanas jaunsaimniecībās. Šinīs gados pa vaļas brīžiem nodarbojos arī ar citiem darbiem: uzbūvēju dzelzceļu no Kņazi Goru stacijas līdz Pavlovas muižai — 12 verstis, būvēju koku zāgētavu un arī pats kā uzņēmējs zāgēju kokus. Pasaules karā iesākoties mani aizcēla papriekšu uz Rjazanu, 1915. gadā uz Čerņigovu, Jaroslavu un beidzot uz Samaru, kur paliku līdz 1918. gadam, 1916. gadā pārējot Artilerijas pārvaldes dienestā. Strādāju pie apūdeņošanas darbiem, dziļām urbšanām un no 1916.—1918. g. pie Samaras pulvera būves fabrikas būves darbiem, 18 verstis kalņpus Samaras uz Volgas krasta. Šigulu kalnos. 1918. gadā Samarā pēc lielinieku aizdzīšanas nodibinājās valdība „Комитет членов Учредительного Собрания“, kurā viens no redzamākiem vadoņiem bija latvietis — revolūcionārs Brušvits (tagad

dzīvo Čehoslovākijā). 1916. g. apceļoju Kaukazu un Turkestanu, kur starp citu mazgājos avotos Džalalabadā, kur kādreiz praviets Ijābs mazgājies. Toreiz čehoslovaki — gūstekņi sāka mosties, cerēdami atjaunot savu veco „Čechiju“. Vācieši, to redzēdami, nelaida viņus uz dzimteni caur Krieviju un toreiz vāciešu ieņemto Ukrainu. Ar lielinieku palīdzību vācieši gribēja izklaidēt viņus pa Krieviju. Bet kulturēlie čehi, redzēdami viņiem draudošo likteni, izsamisumā ar lielu sparū uzstājās pret saviem ienaidniekiem. Tikpat sparīgi viņi bija uzstājušies pret saviem ienaidniekiem-vāciešiem, karodami Itālijas un Francijas kara laukos. Un viņu pūliņi nebija veltīgi. 28. septembrī 1918. gadā, kad vēl neviens gūstā esošais čehu kareivis nebija spēris kāju uz savas dzimtenes zemes, Čehija tika atzīta kā valsts. Arī latviešu inteligētie bēgļi nojauta, ka latvju teritorijā vairs nebūs tas, kas bija agrāki. Sāka priekšā tēloties „Latvija“ vienā jeb otrā veidā. Mūs, Austrum-Krievijas bēgļus, šķīra no dzimtenes divas frontes — vācu un lielinieku un mums nebija nekādu ziņu, kas notiek dzimtenē. Tomēr latvju bēgļi nosprieda dibināt „kaŗaspēku“. Samarā ar vietējās valdības atļauju tiek nodibināts „Комитет по организации стрелковых полков Латвии“ ar divām nozarēm — aģitācijas un kara. Tai pašā laikā piedalījos austrumu valdību sapulcē „Уфимское совещание“ Es tiku ievēlēts par aģitācijas nozares priekšnieku. Tani laikā lielinieki no jauna tuvojās Samarai. Apstākļi izvirzās tādi, ka 1. oktobrī 1918. g. tiek izdota pavēle par latviešu pulku dibināšanu un 4. oktobrī Samaras valdība mani iecel par šo pulku formētāju. Latviešu kara vienība tiek nosaukta par „первый стрелковый батальон Латвии“. 4. un 5. oktobrī ieskaitīju bataljonā pirmos kareivjus un no Samaras valdības saņēmu 10.000 rubļ. kaŗaspēka uzturēšanai. 6. oktobrī es izvedu brīvprātīgos un dažus komitejas locekļus uz Sibīrijas pusi. 7. oktobrī, cik atminos, lielinieki iegāja Samarā. 13.—14. oktobrī ar brīvprātīgiem biju Ufā. Še priekšā atradu mūsu biedri Dardzanu un dažus citus latvju virsniekus. Nebūdams pats speciālists kara mākslā, proponēju par kaŗaspēka vadītāju Dardzanu. Kopā ar tagadējo sociāldemokrātu Cielēnu Ufā sastādījām, iespiedām un paši līmējām uz stacijas sienām uzsaukumus latviešiem, lai iestājās dibināmās kaŗaspēka vienībās. Pirmos brīvprātīgos novedu uz Troickas pilsētu, kur nodevu viņu uzturēšanu vietējam garnizona priekšniekam. Pats no 18. līdz 24. oktobrim Jekaterinburgā piedalījos līguma slēgšanā ar čehiem par kopīgu kara darbību; šis laikam

ir pirmais Latvijas vārdā slēgtais starptautiskais kara līgums. Novembra iesākumā nobraucu uz Omsku, kur mani ievēlēja par nacionālās padomes locekli. 18. novembrī 1918. g. sākās Kolčaka valdīšanas periods. Drīzumā izlasījām telegramu, ka esot nodibinājusies „Lietavas“ (ne Latvijas) republika ar Kārli Ulmani priekšgalā. Gribēdami zināt, kas notiek Latvijas teritorijā, griezāmies pie vietējās franču misijas priekšnieka ģenerāļa Žanēna, lai paziņo, kas notiek mūsu dzimtenē. Dabūjām telegramu: „Действительно провозглашена республика Латвии во главе с Карлом Ульманисом, но интеллигентные латыши желают свободную Латвию в свободной России. Пишон (toreizējais Francijas ārlietu ministrs).“ Darbodamies nacionālā padomē, nodzīvoju Omskā līdz 1919. gada augustam, kad Kolčaka fronte Uralos sabruka un lielinieki sāka virzīties uz Omsku. Atkāpjoties no Uraliem, I. Latvijas strēlnieku bataljons brauca gar Omsku un es no jauna iestājos kā kareivis. No augusta līdz septembrim braucām līdz Krasnojarskai. Tur mums uzdeva apsargāt kādu ceļa gabalu, kur sabijām līdz 7. janvārim 1920. g., kad sākām virzīties uz Vladivostokas pusi. Ar daudz kritiskiem starpgadījumiem notikām līdz Baikalam un gar Irkutsku braucām 7. februārī plkst. 3 naktī,

t. i. tanī vēsturiskajā stundā, kad ticis nošauts Kolčaks. Atstājis 4. martā mūsu pulku pie Baikala, es ar Kārli Pakalnu izbraucu uz Vladivostoku, kur nonācām taisni tanī dienā, kad Imantas pulka kareivji izbrauca uz Latviju. Troickas pulks pienāca Vladivostokā jūnija sākumā. Man, kā Latvijas valdības priekšstāvja vietniekam, bija daudz pūļu ap franču, poļu un angļu priekšstāvjiem, lai nokārtotu pulka rēevakuāciju uz dzimteni. 22. jūnijā 1918. g. izbraucām ar japaņu transportkuģiem caur Japānu (Tsuruga un Nagasaki), Singapuru, Suecu un Port-Saidu. Še atstāju kuģi un caur Itāliju, Vāciju un Klaipēdu septembra mēnesī nokļuvu Liepājā. Tanī pašā rudenī iestājos Rīgas pilsētas valdes dienestā un strādāju pie šaursliežu dzelzceļa būves un fabrikas ierīkošanas Valmieras apr. No 1. aprīļa 1922. g. strādāju Zemkopības ministrijas zemes vērtēšanas daļā kā virstaksators.

1. janvārī 1917. gadā Samarā apprecējos ar Almu Krastiņi. Pirmo meitiņu — Gaidu guldīju kapā 1920. gadā pirms iekāpšanas kuģī Vladivostokā. Otra meitiņa Aina nomira Rīgā 1926. g. Tagad man ir: dēls Jānis-Gunārs un meitiņa — Mirdza.“

J. Lakatam par nopelniem viņa sadarbībā ar čehiem Sibīrijā ir piešķirts Čecho-Slovākijas kara krusts.

9. Roberts Krauze.

R. P. I. inž. n. 1899—1916. Būvzinieniers. Dibinātājs.

1901. I. bibl. 1901. II. bibl. 1902. I. bibl. 1904. I. Mag. lit. 1904. II. Mag. lit. G! T! 1905. I. Mag. lit., G! T! 1905. II. seniors, G! T! Lit zin. kom. loc. 1906. I. un II. seniors, G! T! 1907. I. seniors, G! T! 1907. II. seniors 1908. I. B! T! 1908. II. T! I! T!, 1909. I. 1909. I. zin. lit. kom. loc. T! I! T! rvd. 1909. II. seniors, rvd. 1910. I. T! I! T! priekšsēd. 1910. II. T! I! T! priekšsēd. 1911. I. rvd.

R. 1. Domas par divkauju.

2. Dažas piezīmes par sabiedrības tagadējiem etiskajiem ideāliem.

3. M. Gorkija „Zaļumnieki“ un viņu kritiķi.

Dzimis 24. martā 1881. gadā. K. vecākiem bija neliels īpašums Rīgā, Agenskalnā. Beidzis reālskolu 1899. gadā — iestājās R. P. I. inženieru nodaļā, kuru beidza 1916. gadā. Savā ilgajā studiju laikā K., sākot ar T! dibināšanu, ņēma ļoti aktīvu dalību T! internā dzīvē. Viņa nozīme T! izveidošanā ļoti liela un tā vārds T! vēsturē paliks vienā no vispirmām vietām.

T! dibināšanas laikā ideālisma pilnais Kr. bija nesamierināms ar agrāko korporāciju tradīcijām. Viņa parastā uzturēšanās — bibliotēkā un lasītavā. Te viņam priekšā biezie krievu un vācu nopietnie žurnāli. Kr. viņu uzcītīgais lasītājs, interesējās par filozofiski-zinātniskiem rakstiem, ieinteresē par tiem arī jaunos biedrus, veicina stiprā mērā viņu individuālo attīstību, tā liedams jaunu saturu T! internā dzīvē. Uz jauno biedru izveidošanu Kr. atstāja lielu iespaidu. Viņa runas vienmēr dziļa saturs un apgarotas ar nelielkuļotu sirsnību. Sākumā starp Kr. un daļu dibinātāju pastāvēja zināmas domstarpības. Vēlāk viņš samierinājās ar korporācijas ārējo formu, nekad tomēr nezaudējot savu ideālismu, un vienmēr rūpējās par to, lai T! iekšējā dzīvē netrūktu arī nopietnības. 1905. gadā, kad T! pārdzīvoja smagu iekšēju krīzi, kad dažādu nesaskaņu dēļ no viņas aizgāja lielāks skaits aktīvāko dibinātāju, Kr. bija tas, kurš saturēja T! no galīgas iziršanas un

ar jaunu sparū ķērās pie T! dzīves veidošanas un sabiedrības principu nostiprināšanas. Piecus sēmeštrus no vietas Kr. ir T! seniors. Šajā laikmetā T! panāk arī oficiālo atzīšanu no C! C! Paralēli T! Kr. darbojās arī vairākās sabiedriskās organizācijās. Augstskolu beidzis 1916. g., viņš iestājās kara

hidrotēhniskās organizācijas dienestā kā inženieris. 1918. gadā vācu okupācijas laikā Kr. saslima ar plaušu karsoni un mira Latvijas proklamēšanas otrā dienā 19. novembrī 1918. gadā. Apglabāts Mārtiņa kapos — Agenskalnā.

Precējies ar Austru Ozoliņ.

10. *Ģugo Celmiņš.*

R. P. I. lauks. n. 1899—1903. Agronoms. Dibinātājs. 1901. I. Mag. pauc. 1901. II. Mag. pauc. 1903. I. G! T! R. sk. biogrāfiju un vēsturi.

Esmu dzimis 18./30. oktobrī 1877. g., Vidzemē, Cēsu, tagad Madonas apriņķī, Lubānes draudzē un pagastā, savu vecāku Pēterā Celmiņā un Annas Celmiņš, dzim. Poriets, dzimtā mājā Ērgalas Nagliņos.

Nagliņi atrodas uz Aiviekstes kreisā krasta, apm 6 km augšpus Lubānes muižas un baznīcas. Tie ir Vidzemes daļā pēdējā nometne uz Aiviekstes. Tālāk sākas neapdzīvojamie Aiviekstes un Lubānes ezera klāni, bet aiz tiem, pirmās apdzīvotās vietas ir jau Latgales ciemi Nagli un Oss, — uz kuŗieni no Nagliņiem var nokļūt vienīgi ar laivu, pa ūdens ceļu.

Ērgalas Nagliņu māja, 280 pūrv. liela, stiepjas ap 3 km pa Aiviekstes kreiso krastu; uz labā krasta atrodas tikai 3—4 pūrv. āra pļavas. Mājas zeme ir viegla smilts un nav auglīga, bet māja skaitās bagāta pļavām. Taču tā pārāk bieži pavasaros cieš no Aiviekstes plūdiem, un raža, sevišķi rudzi, nekad nav droša.

Māja iepirkta dzimtā īpašumā no mana tēva, bet jau vectēvs Jānis un vectēva tēvs Jankas Jānis, un, acīmredzot, arī viņu priekšgājēji dzīvojuši Ērgalā. Tēvs stāstīja, ka viņam no muižas īpašnieka barona Volfa, reiz rādīta karte, uz kuŗas mūsu mājas vieta, kā ciemats, atzīmēta, resp. mūsu priekšteči šeit dzīvojuši jau 300 gadus atpakaļ. Apm. 1 km uz leju no Nagliņiem, viņpus upes, uz labā krasta, atrodas Līčagala mājas, kuŗu robežās tiek izdarīti archailoģiski izrakumi.

Mans vectēvs Jānis Celmiņš ir dzīvojis tumšos dzimtsbūšanas laikos, kuŗi arī manu tēvu vēl aizķēra. Toreiz Lubānē nebija nevienas skolas, un vectēvs neprata ne lasīt, ne rakstīt. Viņš zināja daudz ko stāstīt, bet bija nopietnas klusas dabas un nemīlēja daudz runāt. Atceros, stāstīja, reiz vedis kroņa brandvīnu uz Pleskavu. Sanākuši strīdū ar krievniekiem, un tie kautiņā vienu ceļa biedri-lubānieti nosituši — ar zirga loku. Tāpat atceros, vectēvs

divreiz savā mūžā ticis muižā pērts par nepaklausību. Vectēvs bijis četras reizas precējies, — visas sievas drīz mirušas. Viņam bijuši trīs dēli un kādas sešas meitas — mana tēva māsas un pusmāsas. Savā laikā vectēvs turējis Ērgalas krodziņu, kur sevišķi pavasaros piemētās plostnieki — poļi (latgalieši) un krizbardzēni (krustpīlieši). Manā bērnībā vectēvs ziemā meta tiklus (venterus), bet vasarā, spietu laikā, dzīvoja pa dārzu un sargāja bites. Mēs, bērni, arvien brīnījāmies, ka viņam bites nekad nedzēla. Vectēvs nomira, nekad visā mūžā neslimojis, drusku iesirmiem, pelēkiem matiem, 86 gadu vecumā.

Mans tēvs, dzimis Nagliņos 1837. g., bija lauksaimnieks un manā bērnībā vēl strādāja ar puīšiem (gada kalpiem) un meitām, vēlāk ar graudniekiem. Jaunākos gados viņš reizām nodarbojies arī ar nelieliem uzņēmumiem, uzņemoties plostošānu, grāvu rakšanu un pļavu tīrīšanu. Vēlākos gados ņomāja zvejas tiesības, gan vairāk pašu vajadzībām, nekā tirdzniecībai, kā Lubānes, tā Bolvu ūdeņos. Bez zvejas, viņš mīloja arī biškopību. Bez Nagliņu bišu dārza, ap 20 stropu, mums bija bites, ap 40 stropu, pie Diega, uz Pededzes, Bolvu daļā. Tur, mežā, bitēm bija sevišķi izdevīgi apstākļi, un rudenos mēs braucām turp bites dravēt ar vairāk laivām. Biškopība un kas ar to sakarā, kluču stropu (kozavu) taisīšanu, vilceņu vilkšanu pa mežiem pavasaros, spietu saņemšana vasarā un bišu dravēšana rudenos, pa lielākai daļai, kopā ar t. s. bišu sābriem, — bija tēva mīlākā nodarbošanās, sports un atpūta.

Tēvs vēl kluču laikos bija baudījis mazu izglītību — mācījies lasīt, rakstīt un rēķināt — pie ērgelnieka Štamma. Viņš visu mūžu nožēloja, ka neprata ne vācu, ne krievu valodas, būdams pārliecībā, ka, valodas protot, būtu varējis ar sekmēm karot pret muižnieku privilēģijām un aizstāvēt zemnieku tiesības līdz pat senātam: atcelt muižu patronāta tiesības, ar kuŗām viņš sadūrās un kaŗoja kā draudzes konventa delegāts, novelt netaisnās ceļa klučas, izkaŗot zemniekiem zvejas un medību brī-

vibas. Atceros, kādu reiz tēvs man skolas gados lika pie sirds un piekodināja, kad es būšot liels, šos jautājumus neaizmirst un zemnieku tiesības aizstāvēt.

Vēl gluži jauns, ap 20 gadu, mans tēvs sācis darboties dažādos pagasta amatos, starp citu sabijis 12 gadus kā pagasta vecākais, bijis arī zemnieku virstiesas piesēdētājs un ilgus gadus, līdz mūža beigām, draudzes konventa delegāts. Līdzdarbojies arī, kā valdes loceklis zemkopības biedrībā.

Viņš bija nesavtīgs, taisns un godīgs cilvēks — īsts goda vīrs, kas ieguvis lubāniešu vispārīgu piekrišanu un cieņu un „Vecā Celmiņa“ vai „Celmiņtēva“ goda vārdu. Pēc sava rakstura viņš bija ļoti labsirdīgs un nekad neskaitās, ar visiem laipns un satīcīgs, mājas dzīvē un tuvākā sabiedrībā, sevišķi svētkos un „bišu ballēs“ (rudeņos, kad sanāca kopā bišu sābri) — omulīgs un asprātīgs. Viņš bija ticīgs draudzes loceklis un svētdienās, sevišķi lielo svētku dienās, noturēja arī mājās lūgšanu, nolasot sprediķi un dziedot dziesmas. Lūgšanā piedalījās kā ģimenes locekļi, tā saime un arī ierenieki. Ziemassvētkos vienmēr dedzināja eglīti ar lūgšanu un Ziemassvētku dziesmām. Šī, acīmredzot, tēva ievestā paraša Nagliņos kļuva par tradīciju. Uz Ziemassvētku eglīti sabrauca visi bērni, arī no tāluma, kas vien var. Nagliņu Ziemassvētku eglīte, sākot ar agru bērnību, man arvien atstājusi gaišāko un cēlāko svētku sajūtu.

Tēvs bija mans paraugs, audzinātājs un vadītājs lauku praktiskās dzīves paņēmienos, sevišķi zvejā un primitīvā biškopībā. Velkot agrā pavasarī, dabai mostoties, pa mežiem vilceņus, apraugot tos karstās vasaras pusdienās — vai — beidzot, rudeņos, tos ar bitēm nolaižot, — tēvs man atklāja meža skaistumu un pievilcību.

Es apbrīnoju tēva spēku un gudrību, — viņš manā bērnībā un jaunībā bija pirmā autoritāte, uz kuru es visās lietās paļāvos.

Tēvs nomira 1908. g. Es, diemžēl, varēju ierasties no Samaras, tāpat kā abi vecākie brāļi, tikai uz bērēm, jo tai laikā mēs visi mīlo Nagliņligzdu bijām jau atstājuši.

Mana māte dzimusi 1840. g. Kvēpenos. Latgalē, aiz Lubānes ezera, kā krodznieka meita. Viens no viņas brāļiem — Lielpurviešu onkuls — bija mežsargs Lubānē. Lielpurviešos, netālu no Ērgalas, bet aiz meža. Lielpurvieši tagad priekšzīmīga saimniecība. Otrs brālis bija saimnieks Inčukalnā. Viņa dēls, arī jau ģimenes cilvēks, kuņam divas precētas meitas, tagad Rīgas latviešu biedrības garderobjērs. Mātes māsu apprecējis Sūrīts Rīgā, Sarkandaugavā.

Māte prata lasīt un labprāt lasīja dievvārdus, arī laikrakstus, bet neprata rakstīt. Tomēr viņa bija ne mazāk inteliģenta, kā šolaiku izglītotās sievietes. Viņa bija ārkārtīgi labsirdīga, laba pret katru un izpalīdzīga, tāpat ļoti viesmīlīga un nepalaida no mājas ne viena, ne pazīstama, ne pat gluži sveša ciemiņa, to nepacienājusi. Māte bija ticīga un dievbijīga, brauca kārtīgi uz baznīcu un mācīja arī bērnus Dievu lūgt. Viņa bija ļoti strādīga un rūpīga un šai ziņā pārspēja tēvu. Viņa nereti slimoja un turējās ar pastāvīgu zāļu lietošanu. Māju medicīnā viņai bija krietnas zināšanas. Bet no darba viņu nekad nevarēja atrunāt un atturēt: te viņa bija piederībā un klētī, te jau kūti, te ravēja sakņudārzā, te jau saņēma bišu spietu. Dienā māte rīkojās saimniecībā, visur pati roku pielikdama, bet ziemu, vakarā vēlu un rītā agri, viņa vērpa gan vilnu, gan linus. Bērnībā, skolēna gados, arī vēl kā students, vakarā, laižoties miegā, vai rītā mostoties, — mūžam es dzirdēju mātes istabā, no kuņas pa nepievērtām durvīm spiedās petrolejas lampiņas gaismas švītra, žūzinošo, mierīgo, vienmuļīgo ratiņa rukoņu: tur mātes mīlestības pilnā sirds un rūpīgās rokas gādāja par savejiem, — tur viņa domāja savu vienu kluso pastāvīgo domu: lai bērniem būtu labi. Jo māte par visām lietām mīloja mūs, bērnus, un uzpurējās mums no rīta līdz vakaram, — viņa bija personificēta mātes mīlestība. Cik gan kulītes ar maizi un sviestu cibu vietējās skolās, cik ceļa somas uz vidusskolu un augstskolu, cik kastītes ar medu, sviestu, gaļu un citiem gardumiem mīļā māte savā mūžā netika sūtījusi bērniem tālumā!

Māte bija visu bērnu un arī mana pirmā skolotāja, kas iemācīja lasīt un sagatavoja ticības mācībās un arī dziedāšanā, cik vajadzīgs, lai varētu „iet mācītājam priekšā“. Atceros, reiz lasīju mātei priekšā „Genovēvu“. Lasot par Genovēvas dzīvi briežu mātes alā, es sāku raudāt un tālāk lasīt nevarēju. Māte tikai ar lielām pūlēm mani nomierināja.

Māte, ejot vakaros pie miera, sirsnīgi lūdza Dievu un pieminēja visus bērnus svešumā. Sevišķas rūpes mūža beigās mātei darīja un viņa daudzreiz lēja asaras, pieminot māsu Tāli (Heleni-Nataliju), kuņa 1906. g. aizbrauca un vairs neatgriezās no Krievijas.

Pasaules kaņam sākoties, bez Tāles Krievijā dzīvoja arī mani abi brāļi, Mārtiņš un Kārlis, un māsa Zuzanna (precēta Ussits, Maskavā). Arī mani iesauca kaņā. Tomēr mani māte 1918. g., kad atgriezās no vācu gūsta, Nagliņos, vēl sagaidīja. Pārējos bērnus viņa vairs neredzēja. Māte nomira Nagliņos

1919. gada rudenī, pārcietusi smagos kara, vācu okupācijas un lielinieku laikus, manas māsas Bertas pašreizējā kopšanā un māsu Almas un Paulas klātbūtnē, nesagaidījusi savu dzīves sapņu piepildījumu: lai visi bērni pārnāktu dzimtenē un visiem klātos labi.

Mātes sapnis piepildījās pēc viņas nāves: tagad visi bērni Latvijā, — tikai māsa Tāle vēl kavejās.

Kā tēvs, tā māte mums bērniem arvien vēlēja dzīvot satīcīgi, turēties kopā un vienam par otru rūpēties. Šī vēlējuma pildīšana mums nekad nav darījusi raizes, jo vecāki paši mūs tādā garā ir audzinājuši.

Tēvam un mātei no bērniem Lubānes kapsētā uzcelts kapa piemineklis.

Tēvs un māte maz skoloti, bet apbrīnojami labi gaišu prātu, saprata izglītības nozīmi un centās skolot bērnus. Mēs bijām astoņi: trīs brāļi un piecas māsas. Man pasaulē nākot, kā priekšpēdējam bērnam, mājās jau turēja mājskolotāju, toreiz sauktu „gubernanti“.

Vecākais brālis Mārtiņš beidza Rīgas pilsētas, toreiz vācu, ģimnaziju un studēja Tērbatā teoloģiju. Viņš — Lettonijas filistrs, ar 24 semestriem. Aprakstīts no sava komiltona Ed. Zeibota „Austrumā“, kā Mārtiņš Silķīts. Ed. Zeibots beidz aprakstu ar vārdiem: „Nennt man die besten Namen, so wird auch Silkit genannt.“ Studiju laikā brālis Mārtiņš nopietni krāja tautas gara mantas. Daļa ievietota „Lātvju Daiņās“, daļa nodota, ja nemaldos, izdošanai Arvedam Švābem. Mārtiņš sakopojis Lettonijas uzdevumā arī „Dzīru dziesmas“. Kā students viņš ienesa klusajā Nagļiņu dzīvē daudz jauna. Tas bija 1880. gados. Es biju mazs zēns un varēju no viņa daudz mācīties. Bez Mārtiņa toreiz no lubāniešiem studēja vēl tikai Kvandts — meldeņa dēls — un Augstkalns — krodzenieka dēls. Pie Mārtiņa kādreiz vasarā viesojās Letoņi, — cik atceros, Rozenieks, Osis, Opss, Rucels. Tad viņiem gan pa Lubāni, gan Nagļiņos gāja ļautri. Tika arī makšķerēts un zvejots. Kādreiz viesojās arī Pliķšans. Tas — man toreiz likās — bija ļoti neveikls: viņam makšķerē nekas neķērās: ar mokām Pededzgrīvā izvilka vienu pliksnu! Tas bija bijis nākamais pamatšķiras dzejnieks Rainis.

Kad es jau skolā gāju, mēs ar Mārtiņu bieži zvejojām, divi vien, uz savu roku: naktī ar dzīteni (tinu). Parasti braucām uz augšu, līdz Pededzgrīvai, un tad — zvejojami, līdz rīta gaismai — atpakaļ uz māju pusi, apm. 7 kilometrus. Stundas rudens pusē vērojām pēc zvaigznēm, sevišķi pēc Greiziem Ra-

tiem un Sietiņa. Kad klānu un nakts klusumā Ērgalā pa piederbiem sāka dunēt külēja rakstā sistie sprīguļi, tad pulkstens, droši, bija jau divi. Zivis ķērās nekas: par nakti kādu pudu varējām salasīt: vasarā visādas — asari, līdakas, kāda šķaunedze, plaudis; rudeņos galvenā kārtā skaistas baltas sudrabotas raudas, kā mēs teicām — „rudens raudas“ — vienu līdz divas mārciņu. Es dzinu laivu, Mārtiņš sīta ar dipenu (dukuri). Reiz, sevišķi tumšā naktī, viņš sītot iekrita uz galvas Aiviekstē, — labi, ka no laivas uz malas pusi: ūdenim murdot, izrāpās dūņainā krastā, ilgi splaudījās un nekā neatbildēja... Turpinājām zvejojot līdz rītam: slapji bijām tā kā tā. Pārnākuši mājās, izžāvām zvejas drēbes uz rediņiem un likāmies, kā parasts, klēti uz auss. Mātei pastāstijām pēc kādas nedēļas, — citādi mūs vairs nelaiestu zvejojot.

Mārtiņš ir bijis mācītājs Tulā un Kalugā, Madlienā, Vitebskā. Vitebskā lielinieki viņu apcietināja un viņš labu laiku nosēdēja Maskavas cietumā, arī saslima un pārcieta tur tīfu. Tagad viņš mācītājs Lielsalacē. Viņam bija liela ģimene, bet sieva, dzim. Vicherts, bij. Tulas mācītāja meita, un vairāki bērni ir miruši — ar diloni. Seši bērni ir spirtīgi — veseli. Divi vecākie dēli studē Latvijas Universitātē, viena meita — mācās Jelgavas centrālā pedagogiskā institūtā.

Otrais brālis Kārlis, pēc Lubānes draudzes skolas „augšklases“ beigšanas, apmeklēja Ludzā un Rēzeknē apriņķa resp. pilsētas skolu. To beidzis, viņš tālāk negribēja mācīties, iestājās brīvprātīgi Rīgas unteroficiēru mācības bataljonā un palika tur kā virsdienesta instruktors. Daudzi no latviešu virsniekiem atceras viņu, kā ārkārtīgi stingru skolotāju, bet izsaka par skolu arī pateicību. Vēlāk brālis dienēja kā nodaļas uzraugs Rīgas policijā, tālāk kā policijmeistara palīgs, vēlāk zemes sargu priekšnieks Sedļecā. Brālis Kārlis, viņa Rēzeknes-Ludzas skolas laikā, bija mans pirmais un stingrais skolotājs krievu valodā un rēķināšanā. Pie viņa es dzīvoju un viņš man daudz palīdzēja arī Rīgā, studiju laikā.

Brāli Kārli, kā baltgvardu, notiesāja uz nāvi un nošāva lielinieki Rēzeknē 1919. g. Māsas Bertas pūlēm viņu glābt nebija panākumu. Kārlis atstāja sievu Alidi, dzim. Buchholcs, un meitu Ilgu. Ilga mācās reizā vidusskolā un Latvijas konservātorijā, klavieru klasē.

Manas trīs vecākās māsas — Zuzanna, Alma un Paula — mācījās Lubānes Cepurišu pagasta skolā un papildinājās turpat, ņemot vācu valodas stundas, Paula arī klavieru stundas. Diemžēl, Paula, kas likās

no dabas visapdāvinātākā, vēlāk kļuva garā vāja un nav daudz labojusies arī Šönfeldta un Strenču slimnīcās.

Māsa Zuzanna apprecējās ar dzimtu lubānieti Ussīti, kurš ilgus gadus vadīja Birziņa u. Co. tintes fabriku Maskavā. Viņi atgriezās dzimtenē tikai Latvijas laikā. Ussīšu divi dēli — viens filologs, beidzis Maskavas universitāti, — un meita ir precējusies un dzīvo Maskavā. Dēls Paulīts liels sportists, bija Latvijas universitātes students un Bermonta dienu brīvprātīgs kareivis. Rīgā viņš dzīvoja pie mums. Aizbraucot brīvdienās uz Nagļiņiem, viņš no savas nabadzības klusībā bija nopircis un uzdāvējis tantei Martai — manai sievai — ilustrētu Ticianas monografiju. Tai vasarā viņš Nagļiņos, Aiviekstē peldoties, noslika. Viņu apglabāja blakus vectēvam un vecmātei — maniem vecākiem.

Ussīšu jaunākais dēls, Jānīts, Latvijas konservatorijā mācās klavieres pie Bonifācijas Rogges.

Māsa Alma ilgus gadus Nagļiņos strādājusi visus mājsaimniecības darbus. Manā studiju laikā viņa vadīja brāļa Kārļa saimniecību Rīgā. Tagad viņa pie brāļa Mārtiņa, Lielsalacē.

Māsa Berta, gadu pusotra par mani vecāka, gāja un beidza kopā ar mani Lubānes ministrijas skolu. Berta, izņemot neilgu laiku — kādu gadu vai vairāk, kad ieņēma kādu bonnes vietu Maskavā, ir bijusi visu laiku, sevišķi pēc tēva nāves, mātes palīgs saimniecībā, bet pēc mātes nāves un arī tagad faktiskā Nagļiņu saimniece. Viņa, tāpat kā nelaiķe māte, ar apbrīnojamu mīlestību un pašai dziedību ir upurējusi visu savu personīgo dzīvi Nagļiņu saimniecībai un brāļu un māsu un viņu bērnu labklājībai.

Jaunākā māsa Tāle, pēc Lubānes ministrijas skolas beigšanas, nolika eksāmenu un strādāja kā mājskolotāja un tautskolotāja un ņēma dzīvu dalību sabiedriskā dzīvē un lauksaimniecības biedrībā.

Nelaiķis tēvs bija sevišķi apmierināts un izteica savu prieku, ka viens no bērniem izvēlēties un uzņēmies grūto, bet svētīgo pienākumu — nest tieši savai tautai izglītību.

Māsa Tāle, kopā ar vairākiem citiem Lubānes kolēģiem un vietējo jaunatni piedalījās aktīvi un strauji 1905. gada revolūcijā, neizslēdzot arī muižu dedzināšanu un apšaudīšanos ar kazākiem. Protams, soda ekspedīcijām nākot, viņai bija jābēg. Atgriezies 1905. g. beigās no iesaukuma krievu-japāņu kara gadījumā, es 1906. g. sākumā izmantoju savu virsnieka mundieru ar akadēmisko zīmi, ierados Lubānes pilī pie soda ekspedīcijas vadītāja un stādijos priekšā saskaņā ar kara stāvokļa noteikumiem. Vai

tiešām manai sarunai bija kāds iespaids, vai aiz kādiem citiem motīviem, bet ekspedīcija Lubānu atstāja, neko ļaunu nenodarījusi: ne Nagļiņi, ne citas vainīgo mājas netika dedzinātas, nevienu nenošāva, — tikai dažus vēlāku Cesvainē pēra. Lubānieši palika pārliecībā, ka es viņus izglābīs.

1906. un 1907. gadā māsa Tāle dzīvoja pie manis un sievas Kineļā, Samaras guberņā, aiz Volgas. Bet arī mūsu toreizējā brīvā zinātniskā dzīve turienes plašajā stepē un lieliskajās gravās ar svešādām puķēm un retiem tauriņiem viņai likās pārāk mierīga un buržujska. Viņa traucās prom, pameta arī kādu apskaužamu mājskolotājas vietu uz Orenburgas-Taškentas dzelzceļa un nokļuva Taškentā. Šeit viņa drīz sazinājās atkal ar saviem domu biedriem, rakstīja mums skaistas aizraujošas vēstules, beidzot iekrita, tika tiesāta un izcieta turpat Taškentā 4 gadus katorgas cietuma.

Tāles likteni toreiz lielā mērā mīkstināja, apmeklējot cietumā, brālēns topografs Augusts Celmiņš, kas ilgus gadus dienēja Vidusāzijā, tagad virsmežzinis Lubānē.

Pēc tam Tāle Taškentā ir beigusi lauksaimniecības institūtu un darbojas kaut kur Vidusāzijā kā agronomis. Viņa tura jājamu zirgu un sapņo joprojām par — Himalajiem.

No radiem mēs biežāki un tuvāki sagājāmie ar Ramslavu Andra Celmiņa ģimeni. Ramslavu Celmiņš bija tēva brālēns, bet par brālēniem saucāmie arī mēs, viņu dēli. Sevišķi mīļa un laba bija tēva māsa — Graudumu Putniņu tante. Pie viņas braucām ikrudeņus ābolus ēst: Graudumos stiprā māla zemē ir labs ābeļu dārzs. Otra tēva māsa bija izprecēta tepat Ērgalē, tuvējās Lettes mājās, lielajā Aiviekstes līcī, iepretī Ličagalam, pie Grūžu onkula (Grūziša). Arī Grūžu onkuls bija liels zvejas mīļotājs, speciālists pavasaros „ar maučeli“. Viņš kārtīgi mūs apciemoja visos lielos svētkos, labprāt iedzēra kādu šnabi un glāzi alus un stāstīja daudz par veciem laikiem, bet sevišķi par to, kā viņš reiz muižā airēšanas sacīkstē izpelnījies pirmo godalgu. Arī Grūžu onkuls nomira lielā vecumā, nekad neslimojis, knapi iesirmiemi matiem: tā bija vēl vecā, kultūras neskārtā, stiprā latviešu mežu ļaužu cilts. Tagad Lettēs saimnieko Grūžu onkula dēls Otto, mans brālēns un Lubānes laika skolas biedrs.

Interesanti onkuļi bija arī tēva māsu viri: Lukstienes Grūzīts un Liepiņu Vilkancs. Pirmais drošs, uzstājīgs, asu mēli; otrais — labsirdīgs, milīgs, dzīvoja vairāk pa „traktieri“ (Lubānes lielo krogu), nekā mājās. Grūzišiem bija paliela ģimene. Vairāki

dēli, beiguši tehniskas skolas, bija labās vietās Krievijā. Par dēlu sūtitu naudu Grūzīts iepirka māju un pārgāja dzīvot uz Jēkabpilstu. Richards vēlāk Latvijā bija valsts iecirkņu mežzinis, bet zaudēja vietu dēļ zināmas uzskatu patstāvības vai pat ietiepības. Alfreds ir Rīgas pilsētas iecirkņu mežzinis.

Laikiem Nagļiņos dzīvoja vai šad tad mūs apciemoja arī pārējās tēva māsas: Ābola tante Ilze un tante Dore. Viņu vīri nebija saimnieki. Tantes Ilzes dēls Hugo Ābols pasaules karā bija kapteinis. Tantei Dorei bija raibs un grūts mūžs. Viņa izdzīvojās arī pa Latgali. Dore nomira Lubānes draudzes patvērsmē.

Bez radiem vecāki, sevišķi tēvs, satikās un saģājās gan amata, gan draudzīgu attiecību dēļ, ar veselu rindu krietnu vietējo saimnieku un labu cilvēku, kurus šeit pat uzskaitīt nav iespējams.

No bijušiem mājas ļaudīm ar Nagļiņiem saauguši „istabnieki“ — īrnieki, kas ilgus gadus dzīvojuši „istabiņās“ — divās Nagļiņu, īrniekiem celtās mazmājās uz paša Aiviekstes krasta, laivu piestātnē, t. s. pavārtē. Tagad viens no īrniekiem ir Rūdolfs Mudžiņš, saukts Istabiņas Rode. Rode, vienā vecumā ar mani, ir mans spēļu un zvejas biedrs, kas reizē un kopā ir izaudzis un dzīves praksē izgājis un piesavinājies visu vietējo Aiviekstes makšķerēšanas un zvejas skolu un gudribu.

Nagļiņos, kā īrnieks istabiņā, jau dzīvoja Rodes vectēvs, tāpat viņa tēvs, pēc amata skroderis. Pēdējā sieva, Rodes māte, Karlīne bija ļoti dūšīga sieviete, kas visus apskrēja, visiem klausīja un izpalīdzēja. Bez Rodes, viņiem bija divas meitas. Pats Rode mācījās par kurpnieku un par tādu arī skaitās. Bet Aiviekstes ūdeņi, kas čalodami apskalo istabiņas galu, un rubeņi, kas mūžam rubīna klāna bērzos, nedod viņam miera. Viņu vilina zveja un medības. Visās talkās viņš ir alus pasniedzējs. Aizliegtās malu medībās ne jau pats briedis viņam no svara, bet prieks par meža brīvību, ko Rode spilgti izbaudījis un iemīlojis no 1905. gada, kad lubānieši barona mežos, tam neprasot, sarīkoja pirmās tautas medības. Rodem arī jau viena meita Aline — izprecēta pie krietna jaunsaimnieka. Aline bija dūšīga zvejniece un turēja darbā līdz visiem vīriešiem, tāpat kā viņas vecmāte Karlīne, Rodes māte. Pārējās divas Rodes meitas vēl dabūjamas. Jaunākā no viņām — Zelma — studē ar sekmēm Latvijas universitātē medicīnu, izpildot vasarā ir tādām pat sekmēm Nagļiņos gana pienākumus.

Tā manā acu priekšā viesmīlīgajos Nagļiņos norisinājusies vienas ģimenes dzīve veselās piecās paaudzēs.

Otrs vecuvecais istabiņas īrnieks manā agrā bērnībā bija vecais Gaiļatēvs. Viņš taisīja spaiņus, stīpoja traukus, drāza kaņotes, sēja slotas, pa drukai zvejoja. Gāja baumas un viņu turēja atzdomās kā burvi, kas sevišķi uz svētkiem pa naktīm apstaigā kūtis vai valkā pa ganībām iemauktus. Lai kā, bet viņam bija sava zināšana. Daudz interesantāka bija viņa sieva — vecā Gaiļamāte. Viņa jaunībā bija dienējusi kā baronu aukle muižā. Tā bija gudra un garažos ziemas vakaros nāca pie mums stāstīt teikas un pasakas.

Brālis Mārtiņš studenta gadus no viņas, kā laba teicēja, uzrakstīja daudz tautas gara mantu. No viņas stāsta es spilgti atceros fantastisku mantas rausēja pūka lidojumu pie vakara debesīm, pēc saules rieta, kas nesa savam kungam zagtus zirņus; atceros tāpat zilo uguntiņu tumšā naktī mācītājmuižas siliņā, kur nauda kaltējās...

Viens no Gaiļa mātes dēliem — Gaiļa Juris, kopā ar Lapsas Juri un Lapsas Ērmani, bija ilgu laiku Nagļiņos par puisiem. Lapsas Juris bija viens no maniem krusttēviem. Īstais krusttēvs bija pagasta rakstvedis Dālbergs, trešs — Lubānes „traktiera“ krodzinieks Gulbis. Lapsas Juris skolas gadus, arī vēl vidusskolā, aizbraucot pēc brīvlaika uz skolu, ikreiz mani lutināja ar sudraba rubli. Gaiļa Juris ir gājis un nācis, bet nekur labāk nav atradis, kā Nagļiņos. Viņš šeit ir rīkojies gan kā „muižas kungs“, gan kā kučieris, kas brauc pretī uz staciju (arī tagad), gan arī vienkārši kā īrnieks, kas dzīvo otrā istabiņā uz savu roku un nodarbojas galvenā kārtā. kā zvejnieks un kā cēlājs, t. i. laivinieks, kas pārceļ poļus uz Latgali — uz Nagļiem vai Osu.

Gaiļa Juris savā laikā, pēc 1905. gada, zvejojot nakti ar manu tēvu, Pededzgrivā tika sašauts no poļiem cauri krūtīm ar lodī, bet, kā vecs krievu kara-vīrs — bijis vada unteroficiers, — ievainojumu varonīgi pārcieta. Gaiļa Juris ir precējies interesantu, vecu laiku parašām un gudribām bagāto Siliņu Lienī, kas tautas gara mantu zināšanā atgādina Juŗa māti, minēto Gaiļamāti. Ļaudis mēļo, ka Liene mantojusi arī vecā Gaiļatēva gudribu...

Gaiļa Juŗa brāļa dēls Otto Gailīts, pēc amata kurpnieks, pēc 1905. gada ēmigrēja uz Ameriku. Viņš atgriezās Latvijā ar dolariem, nomā tagad Bēnes muižas kulturēlo centru un audzina cukurbietes.

Gaiļa Juris, tāpat kā Madžiņa Rode, visu mūžu saauguši ar Nagļiņiem savā ziņā kā to dzimts cilvēki

vai dzīvais dzelzsinventārs. Viņi ir brīvlaisti un brīvi, bet, acīmredzot, paliks Nagļiņos, kamēr aizies viņā saulē pie saviem tēviem — vecajiem Ērgaliešiem, kurus izvadot no Ērgalas uz pēdējo dusu ticis ziedots vecajiem dieviem uz Kundzastes tilta.

No Lubānes ministrijas skolas skolasbiedriem un draugiem — lubāniešiem, kā tuvākos varu minēt Nagļiņu tuvāko kaimiņu jau minēto Otto Grūzīti, Rūdolfu Bērziņu — vietējo saimnieku un lieltirgotāju Rīgā („Eksportierā“), brāļus Otto un Kārli Magaziņus (Otto dien Rīgā pilsētas valdē), Robertu Saliņu — netaiķa Dr. Alfreda Saliņa brāli, netaiķi cand. hist. Richardu Ģeģeri, privātmērnīeku Juri Kažoku, bij. rajona pārzini Otto Vilku, Ēriku Ģeģeri, minētā Richarda brāli.

Mani vidusskolas laika biedri, kas mācījās ar mani vienā klasē vai vienā laikā Gorķu Zemkopības skolā, Mogiļevas guberņā, ir pazīstamie lauksaimniecības darbinieki: Ernsts Celmiņš Priekuļos — mans Ramslavu brālēns, virsmežziņa Augusta Celmiņa brālis; Augusts Bangerskis Madlienā, agr. Pēters Sauleskalns — Talavijas konfilistrs — Malnavā, agr. Jānis Lūke Rīgā, Jānis Viksna Kaučmindē, doc. Pēters Delle, doc. Pēters Kulitāns, Saeimas dep. Aug. Kalniņš, Mārtiņš Lūže, kas ir arī lubānietis, Rīgā, Enzeļiņš — slāvenā profesora-valodnieka jaunākais brālis.

No studiju biedriem un draugiem Rīgā lielā daļa, gandrīz visi, ir Talavijas dibinātāji un citi Talavieši. Viņu ir daudz, viņi ir zināmi un redzami, — tos uzskaitīt nav vajadzīgs.

Runājot tieši par sevi pašu, es domāju, ka no savas savādās, īpatnēji skaistās dzimtenes — Aiviekstes augšgalu dziļiem un plašiem ūdeņiem, klāniem, purviem un mežiem un Aiviekstes teiksmainās pietekas Pededzes un viņas ozoliem — esmu mantojis dziļu mīlestību uz dabu. No šejienes — patika un dziņa uz dabas zinībām un agronomiju, tāpat uz zvejas un medību sportu.

Manus bērnības, agrās jaunības, skolēna un studenta gadu skaistākie pārdzīvojumi un labākās atmiņas saistīti ar Aivieksti un Pededzi un klānu ezeriem — Abaiņām, Aboru, Nainiekstu, Dzedziekstu un citiem, kā viņus visus sauc. Lielo daļu no sava brīvā laika esmu pavadījis laivā uz ūdens, nodarbojoties ar baudu, pat aizraušanos ar zvejas sportu: makšķeri, velci un naktsšņori. Manas lielākās trofējas jaunībā ir 4 mārč. smags zutis, 25 mārč. smags zandarts un 91 mārč. smags sams, kas noķerti ar naktsšņori. Mans tēvs, kā minēts, laikmetiem nomāja arī Lubānes un Bolvu muižu ūdeņus un bieži

es ar prieku esmu ņēmis dalību arī zvejas darbā ar tīkliem un tinām gan kopā ar arodu zvejniekiem, gan uz savu roku ar mājas ļaudīm, sevišķi, kā minēts ar vecāko brāli Mārtiņu. Sevišķi pievilcīga un man patika primitīvā zveja vēlā pavasarī pa pārplūdušo klānu grūžiem (ašķiem) „ar maučeli“ (šķaudzdes un plauži!), vai arī rudens naktīs pa Pededzi un Aivieksti „ar panavu“ (saloži!).

Lubānes lielajos mežos bija daudz zvēru, vēl 20 gadus atpakaļ ļoti daudz briežu (lielo platradžu) un stīrnu, arī vilku un caņu, arī lūšu; Pededzes — manā bērnībā — ziļu laikā parādījās arī pa lācim; vēl tagad ir daudz rubeņu, meža irbju un medņu, bet sevišķi daudz piļu: piļu daudzuma ziņā Aiviekstes klāni un Lubānes ezers ir Latvijas eldorado un, bez šaubām, pārspēj Bābīti. Es augu vietējo meža cilvēku un mežsargu raibo un teiksmaino nostāstu atmosfērā. Ists meža cilvēks, vecais Matisons, saukts Grūžu Jānis, dzīvoja tepat kaimiņos — Lettēs. Viņš pilnīgi pārtika vienīgi no caņu un sesku medībām, tikai vasarā vēl izvilka ar velci pa lidakai. Meža pievilcību vairoja briežu bari, kas bieži aizturējās arī Nagļiņu daļā, bet sevišķi aizliegtās briežu medības, kuņas bieži sarīkoja poļi „briežu zagļi“, Bolvu latgalieši. Nereti jau Nagļiņos varēja dzirdēt suni, mežā briedi dzenot, līdz norībēja šāviens. Šo briežu zagļu ķeršana bija savienota ar cīņu un apšaudīšanos starp poļiem un Lubānes un Meirānu mežsargiem. Meirānu mežsargs uz Pededzes Ķelle, atvaļināts leib-gvardijas ulāns, dzīvoja kādu gadu vai vairāk Nagļiņos, kamēr uzbūvēja mežsarga māju. Šis Ķelle ilgus gadus iedvesa poļiem šausmas kā „pats nelabais ar izkapti un grābekli“ (zobenu un bisi). Viņš kādā sadursmē Dzedzieksta galā nošāva ar renkuļiem slavenu mežazagli Donātu. Poļi turēja Ķelli par burvi, kuņu lode neņem, un runāja, ka viņu varētu nošaut vienīgi, ja iepriekš pamēritu (pamērķētu) ar bises rezgali. Reiz tomēr Ķelle, nabags, karstās pusdienās bija aizsnaudies uz Pededzes zem ozola. Poļi to pārsteidza, sasēja un nopēra, bet bisi — velna grābekli — noslicināja Pededzē.

Bet Nagļiņiem medības tiesību nebija, un medības Lubānē bija stingri nolietas: muižas mežsargi skrēja uz katru šāvienu.

Mans pirmais nākotnes ideāls bērnībā, protams, bija kļūt par spožu kaņavīru, bet nākošais otrais, jau nopietnākais — par mežkungu, ar zaļu mundieru. Tādēļ es tomēr, jau kā zēns, šaušanā un medībās specializējos uz žagatām, kuņu Ērgalā bija Dieva svētība, jo tās izdēvīgi perinājās tuvējos plašo klānu biežajos kārklos. Ziemu mēnesnicā, Govuklānā pie

šķūniša vai siena kaudzes, nošāvu arī pa zaķim. Vienureiz pavasarī mežsargs, Lielpuriešu onkuls, paņēma mani līdz pirmo reiz mūžā — uz rubenjiem — Nainieksta klajotnē no būdām. Gulējām mežā pie uguns, lai no rīta laikā ieņemtu vietas. Es tomēr jauna mednieka karstumā izšāvu no tēva vienstobrenes par agri un par tālu: gailis aizlaidās, viss purvs apklusa, un jaukajām medībām bija beigas. Pavasarī, novelkoties plūdu ūdeņiem no tiruma, vakaru krēslā iznāca izdevīgas medības uz bekasiem. Reiz nošāvu 5 vai 6 gabalus. Māsa Berta pukojās, jo negribēja tik mazus putnus plūkt un gatavot.

Māte reiz manu šautu meža balodi labprāt izvērija — ielaida lielajā putras katlā.

Citā reizā šaudījām bekasus ar Ramslavu brālēnu Augustu Celmiņu blakus Nagliņu robežai muižas (graseniešu) pļavās pa jauno grīslī, ceļoties. Pūdelējām bez gala: 10—20 reiz, un nekā nenošāvām. Medību sajūsmā nemanījām, ka ar laivu klusām bija piebraucis mežsargs Students — ķilāt. Lāga onkuls, viņš sirsnīgi bārās un neticēja, ka pēc tik liela trokšņa mums nekā nav: domāja, ka medijumu esam noslēpuši grīslī... Bet laiki mainās: tagad, kā minēts, Augusts Celmiņš — Lubānes virsmežzinis.

Parasti ikgadus ziemā, decembrī, baroni sarīkoja klānu virzienā lielas briežu medības. Nagliņos pulcējās mežsargi un dzinēji. Gažām brauca spožos pajūgos, staltiem zirgiem „špicē“, lepnos kažokos — „kungī“. Vakarā saveda ragavās 10—20 briežu. Daži milzeņi — ragi 12 starām — lieliem, mīkstiem purniem, baltām „biksēm“, bija daudz lielāki par labu zirgu.

Vienā ziemā — man varēja būt 8—10 gadi — mežsargs Mežsarga onkuls (Mežsargs — viņa uzvārds) ņēma arī mani līdz par dzinēju. Biju ļoti laimīgs un, atceros, dūšīgi bridu pa klajā pīsa (purvainu reta prieža meža) dziļo sniegu. Bez tam man par trim dienām izmaksāja pilnu dzinēja algu — pavisam 1 rbl. 50 kap. — sudraba 10 un 20 kap gabalos. Tā, laikam, bija pirmā manis paša pelnītā nauda.

Pēc 1905. g., diemžēl, Lubānes briežus malu mednieki — ne gaļas, bet ādu dēļ — izšāva.

No stiprākiem dabas iespaidiem Nagliņos, kā bērībā, tā vēl šodien, jāmin dabas mošanās agrā pavasarī: plūdu pārņemti klāni un purvi, pa mežiem brauc ar laivu; raugoties no Pededzgrīvas Balto kalnu un Lubānes ezeru virzienā, saule lec kā jūrā iz ūdens. Tad atskan, sevišķi vakaros un naktis, šis apbrīnojams meža un ūdens putnu gaviles un mīļa „kubula stīpošana“, un ūpja baigā dugāšana.

Skaists bija arī agrā pavasarī plostu laiks. Tie

nāca pār ezeru vai no Pededzes. Rīta saulē tālu viņi mirdzēja balti. Skaļi komandēja „korpiki“: naprāvo, naļēvo un polno, un vareni rīta klusumā čikstēja lielās aires — „drigalkas“. Vakaros uz plostiem iedegās un atspīdēja daudzi ugunskuri un nakti vēlu pār rāmajiem ūdeņiem plūda poliešu vienmūlās, gaudīgās dziesmas-lūgšanas par godu Svētajai Jumpravai Marijai.

Tipiski ir Lubānes klāni rudens pusē: visur, cik tālu vien acis sniedz, tūkstošiem siena kaudžu, bet pļavās, sevišķi pa krastu liels atāls: trekna tumši-zaļa zāle platām likstošām lapām — vārps vai miežubrālis — līdz pašam ūdens līmenim.

Aiz pļavu joslas pa upes abām pusēm zaļais mežs — vārgie kārkli un purvu bērzi. Bet zaļos krastos klusa rāma upes dzelme un vairāk nekā — vairāk nekā: desmit — divdesmit — trīsdesmit kilometru... skumja, drūma — kas nav pieradis, — laikam, nospiedoša aina.

Šie vientuļie, atstātie, bezgala klusie klāni, dziļā, rāmā, mierīgā Aiviekste, kas atdzīvojās uz īsu laiku tikai trīsreiz gadā: pavasarī plostu laikā; jūlijā, kad sanāk sienenieki, un ziemā, kad zvaniņiem skanot, ar rīta tumsu sākot, caurām dienām gar Nagliņu loģiem brauc bezgalīgas rindas — simtiem zirgu — talcenieki ar siena vezumiem, — šie klāni un upe man bezgala mīļi. Neskaitāmas dienas un arī naktis — zem piegāstas laivas pie gunsкура Pededzes ozolos vai pamestā sienenieku būdā uz Aiviekstes krasta — es esmu šeit pavadījis.

Šī vientuļā lielā daba, acimredzot ir atstājusi savu iespaidu uz manu raksturu un dzīves veidu, un visu dzīvi. Gan jaunībā sevišķi studenta gados un karavīra gaitās, kamēr, kā teic, cilvēks nav iztrakoļies, — es, likās, biju pietiekošā mērā sabiedrīks cilvēks. Es iedzēru savu kausu miesta, es varēju būt omulīgs un jautrs. Es flirtēju un dejuju ar aizraušanos. Šai virzienā es nonācu līdz Talavijas pirmo ballu dejas vadītāja godam. Bet, līdz ar gadiem, lielā sabiedrība mani nevilina; vēl soli tālāk — es sāku viņā garlaikoties un, beidzot, taisos no tās vaļā... un pie pirmās izdevības, no darba brīvā laikā, steidzos atpakaļ uz saviem ūdeņiem un savos mežos, no kuņiem esmu nācis, ar kuņiem esmu saudzis savā bērībā... un, kā dabas cilvēks, pildu savu dzīvi pats ar sevi.

Šai ziņā mēs pilnīgi saprotamies ar manu sievu Martu. Arī viņa mīļo dabu un viņas dzīves ideāls un atpūta — starp sabiedrisko darbu un pienākumiem — dienumūžu rakties puķu dārzā: sēt, stādīt, kopt, aprīnot puķes — runāties ar tām.

Mana sieva Marta, dzimusi Gailīts, — Dzērbenes draudzes skolotāja netaika Toma Gailiņa-Gaiduļa un Paulines Gailīts, dzim. Balodis meita, konfilistra Markus Gailiņa māsa, mācījusies un beigusi kā mājskolotāja Reina meitu skolu Rīgā. Sievas vecāki, tāpat vecākais brālis, mācītājs Pauls Gailīts, atzīmēti A. Prandes „Latvju rakstniecība portretēs“. Par māti ievietots vecā Misiņa raksts „Ilustrētā Žurnālā“, 1925. g. Nr. 2: Gaiduļa Paula.

Mana sieva sajūsminās par skaisto Dzērbenes dabu — Gaujas krastiem, sausiem mežiem un Vidzemes vidienai tipisko kalnaino apvidu: viņai tik šejienes plašie tālie skati un tālie zilie kalni. Lubānes vienmuļīgo līdzenumu ar mūžīgiem ūdeņiem un mežiem — bez plašā horizonta — viņa atzīst kā īpatnēju, savādu dabu, atzīst pat šīs dabas lieliskumu un īpatnējo skaistumu, bet nevar to iemīļot un nekad negribētu un nevarētu tur apmesties uz pastāvīgu dzīvi. Kamēr es jutos laivā, kā zivs ūdenī, — viņa otrādi: jūtas laivā kā saistīta. Manas sievas dzimtene Dzērbene, turpreti, arī man kļuvusi par otru dzimteni... jo tur ir Gauja un arī mazi skaisti ezeri. Mājās bez ūdens es nedzīvotu, — priekš manis tās — ar visiem ziliem kalniem — tomēr būtu bez horizonta.

Ar savu nākamo sievu es tuvāki iepazīnos 1906. gadā, braucot uz Vilkovišķiem, pie Virbaļiem-Eidkūņiem, lai atsvabinātu viņas jaunāko brāli Laimonu Gailīti, tagad Latvijas Universitātes asistentu-lektoru entomoloģijā, Ādolfu Ersu (Rūniku, sauktu Šotēvu) un Feliksu Cielenu, sauktu Cini, kuŗi bija tur apcietināti, bēgot no soda ekspedīcijām un pārejot robežu. Salaulājamies 1906. g. rudenī Samarā. Viena no manām kaislībām vidusskolas un vēlākos gados bija entomoloģija. Trīs skaistas vasaras tur, Kinelā, Aizvolgas stepē, mēs vācām un krājam ar aizraušanos tauriņus un kukaiņus un svešādos stepes stādus — sastādījam kolekcijas un herbārijus. Vienu vasaru pie mums pavadīja arī sievas brālis Laimons, toreiz Pēterburgas universitātes dabas zinātņu students. Vēl tagad Priekuļu lauksaimniecības vidusskolā glabājas manas sievas un māsas Tāles vāktā, rūpīgi sastādītā Samaras tauriņu kolekcija (2 kastes). Tāpat sieva ar mani roku rokā daudz strādājusi, palīdzot rediģēt un arī tieši rakstot „Baltijas Lauksaimniecā“, kā arī palīdzot manā pirmskaŗa darbā Rīgas lauksaimniecības centrālbiedrībā un Baltijas zemkopības un domeņu valdē. Arī man bija liels prieks, apmeklējot un pabalstot viņu viņas darbā Tērbatā, prof. Rostovceva universitātesursos, kur viņa studēja dabas zinības, bet nopietnas slimības

dēļ bija piespiesta studijas pārtraukt. Skaistu darba gadu mēs pavadījām arī Bernē, Šveicē, 1913./14. gadā.

Kad 1914. g. mani iesauca pasaules karā, mana sieva, lai varētu palikt pēc iespējas manā tuvumā, iestājāsursos un kļuva žēlsirdīgā māsa. Un tiešām Grodņā — viņa bija māsa cietokšņa lazaretē — mēs varējām dzīvot kopā.

Aizejot man uz fronti un vēlāk kritot vācu gūstā, viņa beidzot nokļuva Rīgā, latviešu strēlnieku bataljonu apvienotā lazaretē, kā vecākā māsa. Visi latviešu strēlnieki-varoņi, sākot ar netaiki pulkvedi Briedi, — visi viņai pazīstami, un viņa zin daudz ko stāstīt par varonīgajiem strēlnieku laikiem. Neskatoties uz lieliem pienākumiem un smago darbu, sevišķi slaveno, bet asiņaino kauju dienās, mana sieva pašai dziedīgi gādāja arī par manu labklājību vācu gūstā. Bermonta dienās viņa no jauna iestājās, kā vecākā māsa, Latvijas Sarkanā Krusta lielajā Rīgas slimnīcā, Ergļu ielā. Viņa upurējusi daudz sirdsasiņu mūsu ievainotiem varoņiem un Latvijas tapšanai.

Tagad mana sieva nodevusies sabiedriskam darbam un darbojās, kā valdes vai padomes loceklis, vairākās organizācijās: Latvijas Sarkanā Krustā, L. S. K. Žēlsirdīgo māsu savienībā, Latvijas bērnu palīdzības savienībā, Latvijas jaunatnes sarkanā krustā, Latvijas tuberkulozes apkaŗošanas biedrībā, Latvijas izpostīto apgabalu kongresa padomē un latviešu veco strēlnieku biedrībā.

Viņa palikusi uzticīga žēlsirdīgās māsas galvenam uzdevumam — remdēt, mazināt un novērst cilvēku sāpes un ciešanas. Viņas darbība galvenā kārtā norisinās tautas veselības aizsardzības un kopšanas virzienā. Viņas redzamākie sasniegumi ir 5 gadu laikā noorganizētā žēlsirdīgo māsu savienība un sekmīgā līdzdarbība mātes un bērna aizsardzības izstāžu sarikošanā gan Rīgā, gan provincē, ar kurām likts pamats nupat atveramam pastāvīgam tautas veselības muzejam Rīgā.

Par saviem žēlsirdīgās māsas nopelniem mana sieva apbalvota ar starptautisko Florence Nightingalle medaļu un Latvijas Sarkanā Krusta lielo goda krustu.

Mana sieva mans mīļākais un labākais draugs, kas visos — privātos, sabiedriskos un arī politiskos — jautājumos arvienu devis un dod vislabāko padomu — no skaidras sirds, pēc labākās pārlicības — vienīgais draugs, uz kuŗu mūžam var palauties.

Viņu es domāju, kad savā laikā nācu pie aforisma: sieviete ir svēta.

Augšējās rindās esmu kavējies galvenā kārtā pie savas bērnības un agrās jaunības apstākļiem un iespaidiem. Esmu minējis veselu rindu vārdu, aiz kuriem manā atmiņā slēpjas personības un tipi, kas minētā laikmetā katrs man kaut ko ir devuši un kaut ko atstājuši. Paliek daudz citu neminētu vārdu, kuri skaita ziņā ir vēl vairāk. To starpā visi mani skolotāji — tiešie audzinātāji: tautskolā, vidusskolā, augstskolā — Rīgā un Bernē — vesela galerija labu skolotāju, miļu cilvēku, gaišu personību. Tie visi, visi ir līdzējuši man veidot savu personību. Viņi ir bijuši blakus koki lielajā laužu mežā, kurā es pats kā koks esmu uzaudzis. Un man liekas, ka lielā daļa no augšā minētiem un neminētiem vārdiem, bet sevišķi tēvs un māte ir līdzējuši stīdzēt un tiekties un vilkuši mani vairāk uz augšu — uz kalniem, pret gaismu un sauli, — nekā nomākuši.

Man 1906. gadā aizbraucot no Nagļiņiem uz Samaru, tēvs nebija gluži vesels. Es tādēļ negribēju, ka viņš pats mani pavada uz Dzelzavu (dzelzceļa pietātni). Bet tēvs atteica: „Gribu vēl reiz paskatīties uz kalniem.“

Un arī mātei bija savi kalni. Pēc veselas dienas brauciena no Nagļiņiem ar laivu pa vienmuļīgiem klāniem, kur redz tikai ūdeni, zaļo grīslī un tuvo meža malu un vairāk it nekā, — iebraucot Kalnupē un tuvojoties Aiviekstes iztekai, pacēlas piepēši un negaidot pāri Lubānes ezeram saulaini, tāli, bet siridij tik tuvi, ilgu pilni Kvēpēnu kalni — Latgales augstiena — mātes dzimtene.

Par to lai viņiem visiem sirsnīgs paldies.

Ja aplūkotiem bērnības un jaunības iespaidiem un laika biedriem manā turpmākā dzīvē kāda nozīme, — tie tagad fiksēti un glābti no aizmirstības.

Mana turpmākā dzīve, cik tālu tai kāda vispārīga nozīme, — norisinājusies vairāk vai mazāk visas sabiedrības, zināmā mērā pat tautas acīs. Personīgais dzīves novērtējums krīt mazāk svarā. Tādēļ tālākā biogrāfijā minēšu galvenā kārtā savas dzīves un darbības kronoloģiskos datus, protams, kā teic, lolojot cerību, kādreiz, kad būs vairāk vaļas — citā vietā un citā veidā šos datus ilūstrēt ar attiecīgu tekstu.

Izglītību esmu baudījis vispirms, kā minēts, mājās — pie mātes un brāļa Kārļa. 1887. g. 7. maijā (šo datumu es atzīmēju vēlāk, ministrijas skolā, un domāju, ka tas pareizs) tēvs mani noveda un nodeva pie Lubānes draudzes skolotāja, vecā Karlsona, vasaras skolā, lai sagatavotos uz iestāšanos draudzes skolā. No šī laika es atceros, ka kaligrāfijas stundā man bija jāraksta: Aller Anfang ist

schwer. Tomēr šai skolā man likās, ka vācu valoda ir vieglāka par krievu. Bet draudzes skolu pārvērta par Lubānes divklasīgo parauga ministrijas skolu un šai skolā — Otto Bisenieka pārziņā, ar Grāvīti, kā tautskolu inspektorū — es mācījos no 1888. g. un beidzu to 1891. g. Tas bija latviešu pārveidošanas laiks. Un tiešām man tagad likās, ka krievu valoda daudz vieglāka par vācu: krievu valodu dzina galvā visiem līdzekļiem, vācu valodā varēja ņemt privāttundas, bet es to nedariju. Es nopietni vēlējos mācīties par mežkungu. Bet noskaidrojās, ka Krievijā mežkopības vidusskolas nav. Tādēļ, pavadījis divus gadus mājās, kurā laikā nodarbojos galvenā kārtā ar zveju, 1893. g. sākumā aizbraucu, kopā ar brālēnu Augustu, uz Gorķiem, Mogiļevas gub., kur zemkopības skolā mācījās viņa brālis Ernsts, — gatavoties uz iestāšanos: Augusts mērnieku-taksatoru klasēs, es — 6-klasīgā zemkopības vidusskolā. 1893. gada rudenī, pēc stingras sacensības, es tiku uzņemts 2. klasē: no 32 kandidātiem eksāmenus izturējām tikai 4. Skolas apkārtnē un iekārta man patika: skola būvēta un iekārtota 1830. gados, kā Krievijas pirmais zemkopības institūts, kurš slēgts studentu nemieru dēļ poļu dumpja laikā 1860. gados.

Mani tūlīt uzņēma un es paliku līdz skolas beigšanai kroņa internātā. Šeit bija izdevība jo tuvu iepazīties ar skolas biedriem un mācīties cienīt korektas biedru attiecības. Skolā pastāvēja koris un orķestrs. Sarīkoja koncertus, literāriskus vakarus, reizi gadā arī lielu balli. Skola bija toreiz arī visa apriņķa sabiedriskais centrs. Šeit es dabūju savu pirmo sabiedrisko izglītību. Mēs visi mācījāmies no kolēģiem poļiem, kuri skolā bija labs skaits. Internātā es izlasīju arī lielu daļu krievu rakstnieku. Vismīlākais bija Lermontovs. Patika Gogoļs, Gončarovs, Daņilevskis. Protams, lasīju arī Pečerska „Mežos“ un „Kalnos“. Sajūsminājos par Tolstoja „Kaŗu un mieru“ un „Annu Kareņinu“.

No aroda literatūras ar lielu interesi lasīju žurnālu „Chozaīn'u“, sevišķi asos kritiskos ekonomiskos ievadrakstus. Šeit iepazīnos arī ar zemstvas lomu un lielo nozīmi lauksaimniecības pacelšanā un šai laikā jau manī radās, brieda un veidojās doma par atgriešanos un nākamo darbību Latvijā.

No priekšmetiem mani ļoti interesēja dabas zinības — botanika un zooloģija, bet sevišķi entomoloģija. Uz to mani zināmā mērā ierosināja arī simpātiskais skolas direktors Arnolds, ievērojams entomologs, dodot man šād un tad zināmus uzdevumus. Visus piecus gadus vidusskolā es vācu un noteicu kukaiņus un tauriņus ar lielu sajūsmu un lielu daļu

no tiem, kā teic, pazinu un vēl tagad pazīstu personīgi. Attiecīgās ekskursijas ar tikliņu un ciānkālija stikleni pa Baltkrievijas laukiem un mežiem, ir manas šī laikmeta visskaistākās dienas. Šeit jāatzīmē, par entomoloģiju es turpināju interesēties arī augstskolā un strādāju entomoloģijā diploma darbu. Augstskolu beidzis, griezās arī dēļ entomologa vietas Zemkopības ministrijā. Tur izrādījās liela universitāšu konkurence un no manis prasīja uzrādīt zinātniskus darbus. To man nebija un es apmierinājos, lai nepaliktu bez vietas, ar ministrijas piedāvāto speciālizāciju — lopkopībā. Tomēr Kinelā (Samarā) kā minēts, man vēl reiz radās izdevība nodoties entomoloģijai.

Zemkopības skolas obligātorisko praktikanta gadu es pavadīju Karlovkā, Poltavas gub., Meklenburgas-Strelīcas hercogu muižā. Galvenā pārvaldnieka palīgs toreiz bija Jostīņš — tagad Latvijas I. cukura fabrikas līdzdalībnieks. Kā redzams, arī lielā Krievijā, pat Eiropā un visa plašā pasaule ir par mazu, lai varētu paslēpties vai pazust; pazīstami vienmēr un visur atkal satiekas.

Zemkopības skolu es beidzu 1898. g.

1899. g., izpildījis Rīgā kara dienesta gadu, kā I. šķiras brīvprātīgais, iestājos Rīgas politehniskā institūtā, lauksaimniecības nodaļā, kur beidzu, kā I. šķiras agronoms, 1903. g.

1913.—1914. g. divus semestrus studēju Bernes universitātē — Šveicē, kur immatrikulējos filozofiskās fakultātes matemātikas-dabaszinātņu nodaļā un strādāju zinātnisku darbu zooloģijā doktora disertācijai — ar nodomu iegūt ar laiku Rīgā vai citur doctenta tiesības. Iesaukts pasaules karā, disertāciju tomēr 1914. g. rudenī, kā bija nodomāts, nevarēju aizstāvēt.

Kā žurnālists, praktisks un sabiedrībs darbinieks esmu darbojies:

1901.—1902. g. strādāju līdz Viļa Olava „Pēterburgas Avīzēs“.

1903.—1904. g. — „Dzimtenes Vēstneša“ redakcijā — kopā ar Juri Kalniņu.

1904. g. — gubernas agronoma palīgs Oļņecas zemstvē, Petrozavodskā.

1906.—1908. g. — speciēlo priekšmetu un dabas zinību skolotājs Samaras lauksaimniecības vidusskolā, Kinelā.

1907.—1913. g. — „Baltijas Lauksaimnieka“ redaktors, Kinelā un Rīgā.

1908.—1910. g. — agronoms, lauksaimniecības kursu vadītājs un lektors Rīgas lauksaimniecības centrālbiedrībā.

1910.—1914. g. bij. Krievijas zemkopības departamenta vecākais speciālists lopkopībā Baltijas gubernās.

1918.—1919. g. — Rīgas, resp. Latvijas lauksaimniecības centrālbiedrības sēkrētārs, Priekuļu lauksaimniecības skolas un ziemas kursu skolotājs, lauksaimniecības institūta padomes priekšsēdētājs un „Latvijas Lauksaimnieka“ redaktors.

1919.—1920. g. — Latvijas Universitātes organizācijas komitejas loceklis, kādu laiku arī sēkrētārs.

Kā likumdevēju iestāžu loceklis darbojies:

1919.—1920. g. — Tautas Padomes loceklis.

1920.—1922. g. — Satversmes Sapulces loceklis.

1920. g. — Satversmes Sapulces pirmais agrārās komisijas priekšsēdētājs.

1922.—1925. g. — pirmās Saeimas deputāts.

No 1925. g. — otrās Saeimas deputāts.

Kā valdības — Ministru Kabineta — loceklis, resp. valsts ierēdnis darbojies:

1920.—1921. g. — zemkopības ministrs Ulmaņa kabinetā.

1921.—1923. — zemkopības ministra biedrs Meierovica kabineta laikā.

Ar agrārās reformas likuma pieņemšanu, 1920. līdz 1921. g. — pirmais Centrālās zemes ierīcības komitejas priekšsēdētājs; 1921.—1923. g. — komitejas priekšsēdētāja biedrs.

1923.—1924. g. — izglītības ministrs Meierovica kabinetā.

1924.—1925. g. — ministru prezidents un reizā ar to kādu laiku arī — otrreiz — zemkopības ministrs, bet no 23. VIII. 1925. g., pēc Zigfrida Meierovica nāves, — ārlietu ministrs.

Kara dienestā kalpojies:

1898.—1899. g. — bij. Krievijas armijā, kā I. šķiras brīvprātīgais, Rīgā.

1900. g. — iesaukts, kā rezerves virsnieks, noņemnes dienestā, Talinnā (Rēvelē).

1904.—1905. g. iesaukts aktīvā dienestā ar mobilizāciju krievu-japanu kara laikā; dienējis Pleškavā, Pēterpilī un Staraja-Russā.

1914.—1918. g. — iesaukts ar mobilizāciju pasaules karā; dienējis Mogiljēvā, Grodņas cietoksnī un, kā rotas komandiers, Polijas-Prūsijas frontē; kritis vācu gūstā, kur pavadījis virsnieku-gūstekņu noņemtnē Neissē, Šlēzijā... kopā ar Zemitānu, Priedi, Kalēju, Hartmani — tagad Latvijas redzamiem pulkvežiem, Kīseli, Oliņu u. c.

9. Roberts Krauze.

8. Jānis Lakats.

10. Hugo Celmiņš.

11. Fricis Dzelzkalns.

13. Augusts Malvess.

14. Dāvids Skrastiņš.

12. Jānis Baumanns.

No 15. jūnija 1919. g., ticis vaļā no lielnieku gūsta Priekuļos, iestājos brīvprātīgi Latvijas nacionālā armijā, I. (toreiz pulkveža Baloža) brigādē; pārgāju uz Ziemeļlatviju un biju Pagaidu valdības civilpilnvarnieka Markusa Gailiša palīgs un Civilpārvaldes agrārās un mežu nodaļas pārzinis Cēsis.

Uzbrūkot Bermontam, iestājos Studentu bataljonā.

Aktīvā kara dienestā skaitos arī kā likumdēvēju iestāžu loceklis, kā galvenā štāba kapteinis.

Esmu apbalvots bij. Krievijas armijā ar Staņislava un Annas III. šķiras ordeņiem. Latvijas armijā par kaujas nopelniem, Rīgu aizstāvod, paaugstināts par kapteini un apbalvots ar Lāčplēša kara ordeņa III. šķiru.

Bez tam apbalvots ar Somijas Baltās Rozes ordeņa I. šķiru.

Talavijā mana līdzdarbība īsos vārdos ir sekoša: pirmais magister paucandi un pirmās mēnsūras izcīnītājs. No manis proponēts un no dibinātājiem pieņemts krāsas cepures virsas zīmējums — septiņstū-

rains lietuvēna krusts. Par to es ieguvu Jūlija Rumpes godalgu — Talavijas pirmo pagatavoto zeltzilbalto krāsu cepuri. Vēlāk, kā zināms, ar dibinātāju piekrišanu, zilās krāsas vietā, lai panāktu Talavijas apstiprināšanu, pieņemta zaļa. Šī pirmā krāsu cepure glabājas vēl šodien Nagļinos.

1901.—1902. g. Talavijā no manis sacerētas studentu dziesmas:

1) Ievada teksts „Gaudeamus igitur“ pantiem: „Gadu simti simtiem slikt...“

2) „Zobena zvērasts“, kuŗu Talavija savos komersos pirmā sākusi dziedāt latviski. Mans pirmteksts ar nepārprotamu latvju tautas brīvības izjūtu un tautas brīvības deklarāciju vēlākos gados Talavijā, pēc manas pārliecības, bez sevišķa pamata grozīts. Par „Zobena zvērastu“ es ieguvu Viļa Olava izsolīto prēmiju — 25 rubļus.

3) „Pie Stūra Stepa tai mājvietā“ Talavijas pirmos gados bija ļoti populāra buršu dziesma. Lokālīzējums pēc „Im Schwarzen Walfisch zu Ascalon“.

4) Talavijas krāsu dziesma.“

11. Fricis Kristjānis Dzelzkalns.

R. P. I. inž. n. 1899—1907. Būvinženieris. Dibinātājs.

1901. I. G! T! mag. cant. subst. 1901. II. mag. cant. subst., G! T! kas., lit. zin. kom. loc. 1902. I. kas., G! T! mag. cant. subst., zin. lit. kom. loc. 1902. II. sekr., mag. cant. subst. 1903. I. sekr., mag. cant., 1903. II. vicesen., G! T! 1904. I. seniors, G! T! 1906. I. un II. G! T!

R. 1. Kādam jābūt veselīgam dzīvoklim.

2. Izsūtīšanas iespāids uz Sibīrijas kolonizāciju.

3. Richards Vagners.

„Esmu dzimis Karlsbadē (Rīgas jūrmalā) 10. septembrī 1878. g., kā savu vecāku Krišjāņa Eizenberga un sievas Lizes (dzim. Smilga) otrais bērns. Pirmo mācību guvu no savas mātes mātes, kuŗai es biju lielu lielais draugs: pa vakariem tā man stāstīja pasakas un mācīja dziedāt. Mazs būdams, es jau zināju ļoti daudz dziesmu no galvas, īpaši garīgās, kuŗās vecmāmuļa bija speciāliste: nebija neviena meldiņa, kuŗa tā nezinātu. Viņa sāka mani arī grāmatā mācīt.

Pieci gadi vecs es jau lasīju vecajā dziesmu grāmatā „kur tik uzšķirās“ (laikam tā vecā burtošanas metode tik sliktā nebūs bijusi).

Tā kā vecmāmuļa nebija liela rakstu pratēja un vecākiem nebija vaļas ar mani nodarboties, tad mani nodeva skolā turpat Karlsbadē pie beķeŗa Gelson kundzes, jo citu skolu šē nebija. Visa mācība gāja

vācu valodā, un sekmes, cik atminos, bija labas. Nākošā rudenī uz Jaundubultiem atnāca skolotājs Rozes kungs, kuŗš, piemērodamies apstākļiem, atvēra 2 nodaļas: vācu — smalkākiem un latviešu — vienkāršākiem bērniem.

Es, kā Gelson kundzes audzēknis, protams, ietiku pirmajā. Skolotājs bija labs, īpaši pret vācu nodaļu. Šē paliku vienu gadu. Nākošā rudenī tēvs dabūja vietu Rīgā, un mēs visi pārgājām turpu dzīvot. Mani, 8 gadus vecu, ielika tuvākā (tagadējā Savienot. elementārskola, Suvorova ielā 71) elementārskolā, atkal vācu nodaļā (zemākā). Līdz ziemassvētkiem man gāja ļoti labi, un es domāju, ka mani pārcels pa svētkiem uz otru nodaļu. Bet tas nenotika. Kamdēļ — nezinu. Tas mani tā sarūgtināja, ka kļuju stūrgalvīgs un nemācījos nemaz, skolotājiem neatbildēju un beigās pat vienu dienu neaizgāju uz skolu, bet „bummelēju“ apkārt pa Rīgas ielām. Beigas no visa tā bija tādas, ka mani izslēdza drīz vien no skolas. Bet tā kā bez mācības nevar taču palikt, tad mani nodeva pie kāda skolotāja līdz pavasarim stundās. No iesākuma gāja labi, bet drīz arī tur iznāca šķiršanās. Skolotājs lika man šad tad pēc beigtām stundām atnest no tuvākās izdalāmās vietas avīzes.

Es to arī dariju. Bet reiz biju aizmirsis. Otrā dienā par to dabūju brāzienu, kādu vēl nebiju redzējis. Tas mani tā sadusmoja, ka nospriedu pie viņa vairs neiet. Tā kā līdz mēneša beigām vēl atlika pāris stundas, tad pateicu mājās, ka stundas beigušās, ar ko vecāki apmierinājās. Drīz pēc tam aizbraucām atpakaļ dzīvot uz man tik ļoti mīlo Karlsbadi.

Rozes kungs apstākļu dēļ bij pārgājis uz Kemeriem, un karlsbadieši būtu palikuši bez skolas, ja rudenī nebūtu „uzkūlies“ jauns skolotājs Ķīrsis. Karlsbadieši par to bija ļoti priecīgi, saņēma ar sajūsmu un nodeva tam savu jauno paaudzi „skolot un uz labiem tikumiem vadīt“. Bet drīz vien izrādījās, ka jaunajā skolotājā esam stipri vilušies. Viņš bija ļoti paviršs un savu amatu arī krietni neprata. Rēķināšanā, piem., mēs paskatījāmies iznākumu, sarakstijām tad labu daļu skaitļu un apakšā pareizo iznākumu: ar to skolotājs apmierinājās. Kā interesantu gadījumu pievedu vienu, kur gandrīz man izgāja slikti. Viena daļa skolnieku, to starpā arī es, rēķināja jau ar mēriem un svāriem un laika rēķinus. Es tos lāgā nesapratu un tamdēļ arvienu norakstīju no sava biedra. Bet tā kā beidzot vairākiem sāka „ķerties“, tad mūsu slavenais „paidagogs“ nolēma sarīkot pārbaudījumu, — kuŗš to izturēsot, varēsot iet tālāk, kuŗš nē, tam jāsāk atkal ar saskaitīšanu. Eksāmena uzdevums sastāvēja iz lielu skaitļu saskaitīšanas, un, par nelaimi, mans biedrs, no kuŗa es parasti norakstīju, bija saskaitījis nepareizi, es — pareizi. Rezultāti — viņam bija jāsāk no gala, bet es, kas faktiski nemācēja tik labi, — varēju iet tālāk (!!). Minētais skolotājs mūs mācīja pat uz netikumiem, kā tabakas smēķēšanu. Par laimi viņa skola pēc Ziemas svētkiem apstājās, jo viņš pats aizlaidās lapās. Es atkal aizgāju pie vecās Gelson kundzes un tā nobeidzu šo sēstestri.

Tādā kārtā biju sasniedzis 10 gadus, klejodams no vienas skolas otrā, no viena skolotāja pie otra. Ja nu vēl pieskaita to klāt, ka mācība notika vācu valodā, tad var iedomāties, cik daudz es no visa tā garā skolas laika biju mantojis. Nākošais gads bija labāks. 1888. gada rudenī uz Karlsbadi atnāca jauns skolotājs Pēteris Belte. Tas bija enerģisks un krietns cilvēks, kas pie tam savu uzdevumu labi prata. Ar jaunības dedzību viņš ķērās pie jauno ļaužu glītošanas un panāca ļoti daudz. Es, kas tik daudz jau pa skolām klejojais un šur tur arī šo to mācījies, kā arī pateicoties tam, ka man bija „viegla galva“, biju pie Beltes kunga labākais skolēns, īpaši matemātikā es aizgāju visiem priekšā.

Skolotājs mani tamdēļ arī ļoti ieredzēja (viņš ar

visiem skolēniem satika ļoti labi) un pasniedza man arī vijoles stundas; spēlējām abi duetus. Ar skolas biedriem arī ļoti labi satiku, un pusdienas stundas, kad mums atļāva pa lauku rotaļoties, bija visjaukākas manā mūžā.

Ievērojams bija tas, ka mums, jauniešiem, zem jaunā skolotāja iespaids pamodās „tautiskā apziņa“. Visus priekšmetus mācījāmies latviešu valodā, arī rēķinus un ģeografiju (kopā ar krievu). Latviešu valodu arī pēc iespējas tīrījām no ģermānismiem; bet lai Dievs pasarg' tos, kas lietoja vārdus kā „bleifedere, frišs, riktīgs“ u. c.: tos smēja bez mitēšanās. Dažos, piem., manī, patriotisms bija pat tik stiprs, ka nemācījos vācu valodu. Pēdējā pie mums bija neobligātoriska, un, kaut gan vecāki vēlējās, lai to mācītos, es nemācījos. Drīz gan mani pieķēra. Reiz, pārnākot no skolas mājā, pie mums bija atnācis mūsu kaimiņš, kuŗa dēls arī mācījās turpat. Man prasa, kur tad šā Vilis esot, vai palicis skolā? — Es, zināms, nedrīkstēju biedri nepatiesi apmelot un pateicu, ka viņš palicis uz vācu stundu. Vai tad es vāciski nemācoties, man prasa. Liegties vairs nevarēju, bija jāmācās vācu valoda, jo, kā man izskaidroja, vajagot būt patriotam, bet tas jau neliedzot vācu valodu mācīties; viss esot labi, ko cilvēks mācot. Vārdu sakot, tie divi gadi, ko pavadīju Beltes kunga vadībā, jāpieskaita pie labākiem līdz šim manā skolas dzīvē.

Tā kā man, kā jau teicu, mācīties nenācās grūti, tad Beltes kungs lika maniem vecākiem pie sirds mani tālāk „paskolot“. Pēdējie arī bija tādās domās un uzdeva tam mani sagatavot uz reālskolas otro klasi. Šo uzdevumu Beltes kungs izpildīja kā pienākas, un rudenī 1891. gadā es izturēju iestāšanās eksāmenu Rīgas Pēterā I. reālskolas otrā klasē.

Ievērojams gadījums pie manas iestāšanās reālskolā bija mana ģimilijas vārda pārkrustīšana no Eizenberģa uz Dzelzkalnu. Baznīcas ruļļos, kā arī citos tēva papīros ir tikai vārds — Eizenberģs, bet pašē ir vēl vārds Dzelzkalns.

Pēdējais gan jau pavisam bij aizmirsies. Pie iestāšanās skolā vajadzēja tēva pases, pie kuŗas tad abi vārdi tika uzdoti. Ticības mācības skolotājs, mācītājs Paukšēns, arī liels tautietis, manī sauca par Dzelzkalnu. No tautiskās pašapziņas sajūsmināts, es pieņēmu pēdējo vārdu un sāku tā saukties. Tā mans vārds „Dzelzkalns“ ieguva pilsoņa tiesības. Politechnikā iestājoties, man vēl reiz nācās izvēlēties vārdu. Es izvēlējos Dzelzkalnu, un tas nu laikam paliksies uz visiem laikiem. Reālskolu beidzu 1899. gadā un tā paša gada rudenī iestājos bez

konkursa eksāmena Rīgas Politehniskā Institūta inženieru nodaļā. 1900. gada 14. decembrī, kad nodibināja jauno studentu korporāciju, Talaviju, tur iestājos kā biedrs.“

Tik tālu autobiogrāfija. Studiju laikā D. katru vasaru strādāja jūrmalā, savu vecāku peldu iestādē. Talavijas dzīvē D. ņēma jo rosīgu līdzdalību, izpildīdams dažādus oficiālus amatus, un kā liels mūzikas draugs un sapratējs — stāvēja ilgu laiku T! mūzikālās dzīves centrā, vadot gan kori, gan dažādus

instrūmentālus ansambļus — trio, kvartetus, kvintetus. Studijas beidzis, D. darbojās kā pēdējais Rīgā līdz 1915. g. Draudziņas un Sērmūkšas sieviešu ģimnazijās. Vasarās bez tam strādājis jūrmalā, nodibinot savu siltu jūras vannu iestādi. 1915. g. kā bēglis aizbrauca uz Novgorodu, kur strādāja kā inženieris. Šeit arī viņš mira traģiskā nāvē 24. okt. 1915. gadā.

D. precējies ar Mariju Resberg. Meitas: Nora un Velta.

12. Jānis Baumans.

R. P. I. mēch. n. 1899—1904. Inženieris-technologs. 1908—1911. École supérieure d'électricité Paris. Elektroinženieris. Dibinātājs.

„Esmu dzimis Liepājā, 13. augustā 1878. gadā. Beidzis Liepājas pilsētas reālskolu, 1899. gadā iestājos bijušā Rīgas Politehniskā Institūtā, mēchaniskā fakultātē, kur u beidzu 1904. gadā ar inženier-technologa gradu. Tani pašā gadā apprecējos ar Miliju Kalviju no Liepājas un aizbraucu uz Angliju, kur praktiski strādāju darbnicās pie British Thomson Houston Works, Rugby, pie tvaika turbīnu mēchaniskas apstrādāšanas. 1905. gadā atgriezos Pēterpilī, kur man piedzima dēls Ansis, un strādāju iepriekš Wossidlo & Co., tad pie Worthington Pump Co., Ltd. un beidzot Baltijas mēchaniskās un kuģubūvētavas fabrikās. Kad minētās fabrikas iesāka būvēt tvaika turbīnas, tad mani komandēja studēt un papildināties minētā nozarē uz Angliju pie Parsons & Co., Ltd. Wallsend on Tyne John Brown, Glasgow un citām angļu firmām, tad uz Vāciju pie Brown, Boveri & Co., Manheimā un pie tās pašas firmas Šveicē, Badenē un Francijā, Lillē. Atgriezies pēc pusotra gada ilga komandējuma, strādāju Pēterpilī līdz 1908. gadam, kad izcēlās koliera, tad atstāju Pēterpilī un nobraucu uz Itāliju — Rivjeru di Levanti, pēc tam uz Parīzi, kur nodzīvoju 3 ga-

dus un pa to laiku pabeidzu „École supérieure d'électricité Paris“. Pēc tam 1911. gadā atgriezos uz Maskavu, kur strādāju pie International Harvester Corporation Liubertzi Works. 1913. gadā atklāju Maskavā uz Mjasnitckajas 46 savu paša firmu zem nosaukuma „Inženieru birojs Baumans & Redlichs“. Tā kā manā speciālitātē ietilpa fabriku uzbūves un iekārta, tad tiku izdevis vēl sekošus darbus: „Jauna metode čuguna kausēšanā“, „Krāsošanas metode, nogremdējot mazos priekšmetus krāsā“, „Metālu apstrādāšana un iekārta pēc Taylora sistēmas“. Lieliniekiem pārņemot valdību Krievijā, pārbraucu uz Liepāju oktobrī 1918. gadā. Tuvojoties lieliniekiem Liepājai, kopā ar dažiem Latvijas pagaidu valdības locekļiem pārbraucu uz Stetini Vācijā, kur sabiju līdz 1920. gadam. Atgriezdami Liepājā, dibināju sabiedrību „Rūpnieks“, kuŗas dalībnieks vēl līdz šim esmu. Septembrī 1922./23. gadā mani ievēlēja par Liepājas pilsētas galvu. Pavasarī 1923. gadā atteicos no pilsētas galvas amata un septembrī tani pašā gadā pārnācu uz Rīgu, kur kopā ar brāli nodibinājām sabiedrību centrālparkes, kanalizācijas, vēdināšanas u. t. t. darbu izvešanai. Starp izvestiem darbiem ir arī Kemeru sēravoļu mēchanizācija pēc maniem projektiem. Arī koku apstrādāšanas fabrika „Eksports“ ir no manis ar brāli dibināta un izstrādā kastu dēlišus tikai eksportam.“

13. Augusts Malvess.

R. P. I. arch. n. 1899—1906. Architekts. Dibinātājs. 1901. I. un II. lit. zin. kom. loc.

„Es esmu piedzimis, tā man sacīja, Vecgulbenes Spalvu mājās 1878. gada oktobra mēneša 21. dienā. Mūsu dzimtsmājas Malveši atrodas Zeltiņu pagastā un tēva jaunības laikā pārgājušas sveša īpašumā.

Manas bērnu dienas līdz astotam gadam nodzīvoju turpat Spalvās, namiņā no divām istabām un priekšistabas. Šo namiņu mans tēvs irēja no Spalvu saimnieka.

Mans tēvs visu nedēļu braukāja pa muižām, kur ar algotiem cilvēkiem strādāja krāsotāja darbu un

tikai sestdienas vakaros pārbrauca mājā. Es tā tad augu vairāk mātes vadībā.

Mans biedrs bija saimnieka B. jaunākais dēls Petruks, kuŗš „r“ vietā sacīja „l“. Tā reiz viņš, paņēmis vecākā brāļa pie durvīm pieslieto pielādēto flinti, spiež gaili un, no šāviena nobijies, kliedz: „Tuli, tuli, ka neslāgst vaļā!“ pie kam lode nogājusi man tuvu, tuvu gar galvu.

Pēc tam mēs, manā astotā dzīvības gadā, sakrāvām mantas, kuŗas netika pārdotas, vezumā un braucām uz Rīgu, tēvs, māte un mēs, četri bērni.

Pie pašiem Aleksandra vārtiem biju drusku piemidzis, un man no kājas bija noslidējusi kamaša, kuŗu vairs nevarējām atrast. Tā pirmais darbs, Rīgā iebraucot, bija apgādāt jaunus zābakus.

Pirmā gadā tēvs nodarbojās ar krāsotāja amatu. Nākošā viņš saņēma C. iebraucamo vietu, kur tad mēs nodzīvojām 8 gadus. Šinī laikmetā sākās arī mani skolas gadi, kuŗi jau no sākuma visu manu dzīvi sarūgtināja. Mans labākais draugs še ilgus gadus bija Voldemārs J., — „Zōniņš“, kā tēvs viņu dēvēja, jeb „Jencs“, kā mēs viņu saucām. Vēl pie mūsu sabiedrības toreiz piederēja „Lilluka“, Jenča māsa, un mana jaunākā māsa. Toreiz mēs visi domājām kā viens, un ja kāds nebija atnācis, tad kaut kas trūka, mēs nevarējām ne cirka spēlēt, ne ķert kaķus un iedresēt tos menažērijai, kādu domājām nākotnē ierīkot. Ja, bet tās skolas, tās skolas visu mūsu jauko dzīvi izputināja! Pēc tam mēs pārcēlāmies uz E. iebraucamo vietu. Toreiz es jau apmeklēju Rīgas pilsētas reālskolu. Še es iepazinos ar Vili G., kuŗa brālis bija matrozis, un tā kā E. iebraucamā vietā apmetās ļoti daudz kuģinieku, tad arī mūsu ideāli pārgāja uz kuģiem, un mēs apgādājāmies ar sarkaniem kabatas lakatiņiem, kuŗos māsas iešuva baltus enkurus. Drīz vien mēs pazinām visus kuģiniekus, kuŗi še piemētās, sākot no deķa puikas līdz rederam jeb kuģu īpašniekam. Bet tās

skolas vienmēr nomāc cilvēka jaukākos ideālus, tā arī mums. Reālskolā kāpu no klases uz klasi, un mani biedri arī mainījās. Iepazinos, starp citu, ar diviem piektās klases skolniekiem, židiem. Sākām lasīt grāmatas, kopā pārdomāt un strīdēties par nopietniem dzīves jautājumiem.

Tad mūsu ģimene pārgāja no raibās iebraucamo vietu dzīves uz klusu dzīvokli Dzirnavu ielā, atsevišķā mājā dārza vidū. Te es arī pabeidzu ar lielām pūlēm reālskolu un iestājos R. P. I. papriekšu inženieru, tad mēchanikas un visu pēc — architektu nodaļā, kuŗā arī vēl tagad atrodos. Un visa tā ceļošana notika triju dienu laikā. Tad vienā baltā vai nēbaltā dienā mēs nodibinājām Talaviju. Ka es pie tik svarīga darba piedalījos, tur tikai Skrastiņš vainīgs, kuŗš mani vienā vakarā, īsi pirms Ziemassvētkiem, aizvilka uz R. I. b. un kur pēc ilgām debatēm nodibinājām Talaviju. (No sākuma nodomāju iestāties Rubonijā, kur arī tiku garantējis komanu, bet vēlāk, satiekoties ar studiju biedriem Grinbergu, Skrastiņu, Olavu — nolēmām dibināt jaunu korporāciju Talaviju.)

Tālākais dzīves gājums biedriem būs gan zināms, viņu varētu raksturot divos īsos teikumos: „Daudz darba, maz naudas“. Būtu gan savu dzīvi sīkāki aprakstījis, bet šovakar termiņš biogrāfiju iesniegšanai jau ceturto reizi notecējis, un kuŗi nebūšot iesnieguši, — tos Benšons draud nopietni sodīt ar naudas sodu.“

M. 1905. g. nobeidza R. P. I. architektūras fakultāti. Lai iegūtu būvpraksi, 2 gadus strādāja arch. K. Pēkšena birojā un tad nodibināja patstāvīgu būvbiroju, kuŗu vadīja no 1908.—1915. gadam. Kara laikā vadīja lielākas fabriku un raktuvju būves Maskavā un Kaukazā. Pēc kara, atgriezies Latvijā, ņēma dzīvu daļību pie Augstskolas noorganizēšanas un no paša sākuma līdz šim laikam ieņēma docenta vietu arch. fakultātē būvvielu un būvkonstrukciju katedrās.

14. Dāvids Skrastiņš.

R. P. I. inž. n. 1898—1906. Būvinženieris. Dibinātājs. 1901. I. ekon. 1901. II. ekon. 1902. I. ekon. subst., lit. zin. kom. loc. 1902. II. lit. zin. kom. loc., kas. 1903. I. kas. 1903. II. rvd. 1904. I. rvd.

1. Ādas apstrādāšana.
2. Plašs darba lauks.

„Dzimis 18. oktobrī 1878. gadā, Carnikavas Dūņu krogā, kuŗa nomnieki mani vecāki bija vairāk desmit gadus. Arī manas dzīves pirmo divu gadu-

desmitu atmiņas ir cieši saistītas ar šo vietu pie jaukā, tais laikos vēl lieliem mežiem un kalniem ieslēgtā Dūņu ezera. — Pirmās skolas mācības smēlos Carnikavas pagasta un draudzes skolā, plašākā apkārtnē iecienīto skolotāju Jāņa Bebra un Kārļa Vilciņa un tagadējā tautskolu inspektora Juŗa Bebra vadībā. Pēc tam 1 gadu apmeklēju Andrēja Millera privātskolu Rīgā un no 1891.—1898. g. Pēteru I. reālskolu Rīgā no I—VII. klasei. Rīgas Politechnikumā

iestājos 1898. gadā un 1906. gadā turpat beidzu inženierzinību kursu kā būvinženieris. Kā mani tuvākie paziņas reālista laikos bija Augusts Malves, Kārlis Timuška un Andrējs Teikmans. Ar A. Malvesu arī vairāk gadus pavadījām manā dzimtenē Carnikavā vasaras brīvlaiku un jau foreiz piekopām tagad modē iegājušo makšķerēšanu un zvejas sportu. Sakarā ar studijām Rīgas Politehnikumā jau no 1903. gada sākās mana iepazīšanās ar dzīvi un darbu ārpus Baltijas, praktizējoties būvdarbos uz Liepājas-Romnas un Sibīrijas dzelzceļiem vasaras brīvlaikā. — Lai gan vecāki manim deva līdzekļus studijām, tomēr turēju par pienākumu daļu līdzekļu sagādāt arī pats, sevišķi, kad nodibinoties Talavijai pavairojās mani izdevumi, un samērā labi pelnīju gandrīz visā studiju laikā ar zīmēšanu uz akorda Krievu-Baltijas vagonu fabrikas tehniskā birojā un vasaras brīvlaikā praktizējot uz dzelzceļiem. Studijas pabeidzis 1906. gadā iestājos darbā uz Sibīrijas dzelzceļa, kur arī nodarbojos kā darbu uzraugs uz

jaunbūvēm, vecākais ceļu meistars, ceļa iecirkņa priekšnieka palīgs un ceļa iecirkņa priekšnieks līdz 1922. gada 1. jūnijam, kad dabūju Padomijas iestāžu atļauju atstāt dienestu, izmantojot savas optanta tiesības. Latvijā varēju atgriezties tomēr tikai 1923. gada novembrī, jo pie robežas, Ostrovā, Pleskavas guberņā, biju spiests pavadīt 11 mēnešus gaidot Padomijas atļauju atstāt Krieviju, kaut gan Latvijas pavalstniecībā jau biju uzņemts 1922. gada septembrī. Sakarā ar pēdējos 4 gadus pārciestām grūtībām Rīgā ierados 1923. gadā ista proletārieša stāvoklī un veidā un tikai pateicoties tam apstāklim, ka drīzumā dabūju nodarbošanos dzelzceļu virsvaldē, samērā īsā laikā izkļuvi no izmisumam tuvā stāvokļa. 1924. gada martā pārgāju no dzelzceļu virsvaldes uz valsts kontroli, kā revidents, un turpat nodarbojos vēl tagad kā kolēģijas loceklis un būvniecības sekcijas vadītājs.“

Precējies ar Johannu Skrastīti.

15. Jānis Bunnars.

R. P. I. kom. n. 1892—1895. inž. n. 1896—1901. Tirdzniecības zinību kandidāts. Būvinženieris. Dibinātājs.
1901. I. G! T! kas. 1901. II. G! T! kas.

„Jelgavas-Ilūkstes lielceļa malā, 84. verstē no Jelgavas atrodas kāds dižens ozols, kuŗa platajā galotnē stārķi uzcēluši sev perēkli. Apkārtnes vecākie iedzīvotāji stāsta, ka viņi šo perēkli jau bērni būdami redzējuši. Marta beigās še ierodas stārķu pāris, kas ar savu parkšķi apsveic arī Ērbērges pagasta Zaķu muižu, kuŗā es 1872. g. 10. decembrī pirmo reizi ieraudzīju dienas gaismu. Runāt mani iemācīja māte, bet pie lasīt un rakstīt mācīšanas nāca mātei palīgā mana vecākā māsa. Deviņus gadus vecu mani sūtīja Ērbērges pagasta skolā. Atceros savu pirmo skolotāju, kas tikko bija semināru beidzis, bet mīlestībā jau uz sēkļa uzskrējis. Jaunkundze, kuŗai tas savas nopietnās jūtas bija izklāstījis, atbildēja, ka viņš esot tikai vienkāršs skolmeistars, tāpēc šī labāk precot otru, tas esot students un pie tam mežkungs. Lai pierādītu jaunkundzei, ka arī viņš par mežkungu var tikt (viņš vēlāk arī tika), mūsu skolotājs gatavojās uz abiturienta eksāmenu un priekš mums tam atlika maz laika, un ja arī tas pie mums pakavējās, tad viņš aizvien ko gudru stāstīja, ko mēs nesapratām. 1884. g. 5. augustā tēvs mani aizveda uz Jaunjelgavu, lai nodotu elementārskolā, bet tur mūs atraidīja, jo iestāšanās termiņš bija noka-

vēts. Ko bija darīt? Sāku raudāt un skolotājam roku bučot. Beidzot tas taču apžēlojās un mani uzņēma otrā nodaļā. 1885. g. decembrī biju šo skolas kursu nobeidzis. Mani vecāki dzimuši Bauskas tuvumā, kur mums dzīvo daži radi, tāpēc nosprieda sūtīt mani uz Bausku vietējā apriņķa skolā, kur arī iestājos bez kādiem kavēkliem. Šai laikā apriņķa skolas tika pārdēvētas par pilsētas skolām un tāpēc jau 1887. g. ieguvu attestātu par Bauskas pilsētas skolas beigšanu. Bauskā gan ņēmu arī privātskolas latīņu valodā, bet tas bija vēl daudz par maz, lai varētu iestāties kādas ģimnazijas vecākā klasē. Tā tad cits nekas neatlika kā reālskola, jo tēvs bija apņēmis mani tālāk skolot: tā dienās tikšot par vīru. Jau pie šūpuļa barona von Hahna muižas mežkungs Jākobsons tēvam bija piekodinājis: „To jums būs skolā sūtīt. Mani tēvs skolā sūtīja, un redzāt kas es tagad par vīru esmu“. Tā kā Rīga no Zaķu muižas ir tuvāku kā Jelgava, tad mani aizveda uz Rīgu, kur iesniedzām uzņemšanas lūgumrakstu I. krievu reālskolā. Skola atradās Daugavas malā, tai pašā namā, kuŗā Pēteris Lielais dzīvojis pēc Rīgas iekārtošanas. Priekšzinības man bija vājas, kāpēc ar iestāšanās eksāmeniem gāja grūti un pateicoties tikai laimes gadījumam tiku uzņemts kā viens no pēdējiem trešā klasē. Ienākumi maniem vecākiem no Zaķu muižas bija mazi, jo tā kaut par muižu

saucās, taču patiesībā ir tikai saimnieku māja. Formas mēteli un „tužurku“ gan iegādāja pie kāda sāņu skrodeņa no pirktas drēbes, bet vēlāku šos uzvalkus šuva mājās no pašu vadmalas. Pirmos divus gadus dzīvoju Rīgā, tālākā priekšpilsētā, kur kādā sētas mājā ķēķī irēju guļamvietu, par kuŗu bija jāmaksā viens rublis mēnesī un 10 kap. par pusdienām. Maizi, sviestu un citus produktus saņēmu no tēvoča, kuŗam 16. verstē no Rīgas bija mājas un tur braucu ik svētdienās. Man bija plāns tērps un aukstā ziemas laikā šo patālo ceļu braucot es stipri sasaldējos. Dabūju acu, vēlāku arī deguna kataru. Naudas nebija ko dakterim maksāt, bet mājās baidījos palikt, jo pirmo pusgadu man bija ļoti vājas sekmes algebrā un krievu valodā, tāpēc slimība kļuva kroniska un vēl līdz šai baltai dienai tā nav mani atstājusi. Pēc Ziemassvētkiem ar mācības sekmēm varēja apmierināties, krievu valodā dabūju četri, algebrā pat pieci, bet pavasarī saņēmu liecību kā otrais skolnieks. Ceturtā klasē tiku no skolas naudas atsavināts un piektā klasē, kur biju pirmais skolēns, sāku pat pasniegt citiem privāttundas. Nu nāca labāki laiki. Mans brālēns no Bauskas pārnāca uz Rīgu un strādāja kādā grāmatu veikalā; dzīvoju ar to kopā pašā Rīgas centrā. Sestā klasē būdams apmeklēju arī dejas skolu. 1892. gadā beidzu reālskolu, kuŗa tai laikā bija pārdēvēta par ķeizara Pēteru I. reālskolu. Tā paša gada septembrī iestājos Rīgas Politehnikas tirdzniecības nodaļā, jo reālskolā tehniskās būšanas bija apnikušas jau līdz kaklam. Tad sākās īsta kunga dzīve. Kādā bagāta tirgotāja ģimenē pasniedzu privāttundas par kuŗām man gada ienākums sniedzās no 500—600 rbļ. Arī tirdzniecības nodaļa salīdzinot ar reālskolu man kā bērnu spēle izlikās, jo valodas man labi veicās un citos priekšmetos bija labas iepriekšējās zināšanas. Bieži apmeklēju pilsētas teātri, kuŗā par direktoru bija Maītersteigs. No klasiskām lugām man vislabāko iespaidu atstāja Sofokla triloģija „Ķēniņš Edipus“. Tā pienāca gala eksāmeni, kuŗus 1895. gada jūnijā arī beidzu. Ko nu iesākt? Pazīstamu tirgotāju man nebija un arī par viņu dzīvi un darbību man bija maz sajēgas. Daži no maniem biedriem iestājās vietās par 35 rbļ. algas mēnesī. Tas man izlikās par traku. Nobeidzis augstskolu — un tikai 35 rbļ. Es jau par

stundu pasniegšanu saņēmu 50 rbļ. Na, tad studēsim vēl reiz, iestāsimies inženieru nodaļā. Atkārtotju matemātiku, noliku pārbaudījumu eksāmenus, un 1896. g. 16. janvārī tiku uzņemts inženieru nodaļā. Nu vajadzēja stingri strādāt, teātros un citur tik bieži vairs nevarēju iet. Vasaras brīvlaikā dzīvoju jūrmalā un pelnījos ar stundu pasniegšanu. Bija arī iespēja jo bieži apmeklēt koncertus Horna dārzā. Tā bija pati jaukāka vasara manā dzīvē. Trešā gada vasarā mani pieņēma par praktikantu Rīgas-Orlas dzelzceļā, bet nākošā vasarā Smoļenskas-Daukovas dzelzceļā. 1900. g. 13. decembrī dabūju dzirdēt, ka 14. decembrī būšot Latviešu biedrības telpās latviešu studentu apspriede, kur pārrunāšot par jaunas korporācijas dibināšanu. „Tev tur ar jāiet un jāpalīdz nodibināt jaunu korporāciju, kas pieslienās vairāk mūsu laika garam, un nevis sen seniem bruņinieku laikiem, kāda ir pirmā latviešu korporācija, kur tu gan biji, bet tik īsu laiciņu, jo ātri pārliecinājies, ka te tu nepiederi. Bez tam tev Rīgā kas jāatstāj, lai tu visu savu mūžu ar jaunību un augstskolu paliktu sakarā.“ Tā tad 14. decembra vakarā gāju uz sēdi. Paldies Dievam — viss noritēja labi un jaunā biedrība sāka dibināties. Septiņi vīri tika ievēlēti priekš statūtu izstrādāšanas, to starpā arī es. Priekš šī nolūka es izgādāju no velēčiem vispārīgo komanu vācu valodā. Statūti ar biedra Pluttes palīdzību pirms ziemassvētkiem bija jau gatavi. Drīz tika man uzdots sameklēt dzīvokli jaunai biedrībai. To arī pēc daudz skriešanas uzgāju *Stabu ielā* Nr. 42. Dzīvoklis bija diezgan noderīgs; pirmo istabu likām pāršķelt un tā radās mums priekšistaba un bibliotēka. Otru istabu izredzējām konventa sēdēm. 1901. g. noliku valsts eksāmenus politehnikā. 27. novembrī biedri bija man sarīkojuši lielisku komitātu un mani sveica kā pirmo filistri. Nākošās dienās nobraucu uz Pēterburgu jau darbā. 12. janvārī 1902. g. dabūju zināt, ka Orenburgas-Taškentas dzelzceļu darba vadītājs atrodas pašreiz Pēterburgā. Nogāju pie tā un drīz vien tiku apstiprināts par III. šķīras darba vadītāju ar 3000 rbļ. algas gadā.“

— Dažus gadus vēlāk J. B. apceļoja Vakar-Eiropu, uzturējās ilgāku laiku Parīzē.

Neilgi pēc atgriešanās no ceļojuma viņš mira Pēterpilī 1905. g. kur arī apglabāts.

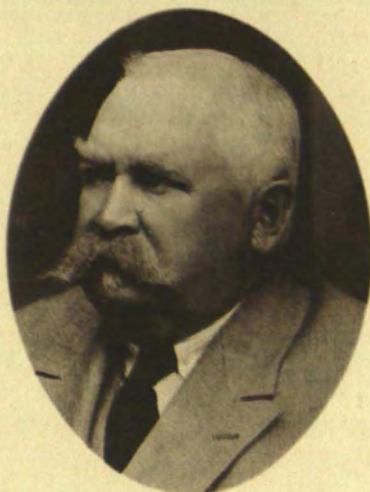
16. Ernests Ratermans.

15. Jānis Bunnars.

17. Kārlis Piegāzs.

18. Jūlijs Rumpe.

19. Jānis Anševics.

21. Jānis Kaminskis.

20. Juris Kalējs.

ceļu un tiltu būvēm, mašīnām un ātri skrejošiem vilcieniem bija atstājuši uz mani dziļu iespaidu, nolēmu lūgt savus vecākus atļaut man braukt uz Rēveli pamēģināt laimi iestāties minētā skolā. Vecāki tam piekrita. Pa dzelzceļu vēl nebija braucis, kamdēļ ceļā uz Rēveli māte mani pavadīja līdz Rīgai. Tālāk devos viens pats un, par laimi, Tērbatā satiku īgauni Jaaksonu, kas jau vienreiz bija mēģinājis iestāties minētā skolā un tagad brauca otro reizi. Liktenis bija labvēlīgs: izturēju salīdzinot grūto konkursu un iesāku jaunu skolas gaitu. Šī skola patiesi labi bija nostādīta, ne tikai no mācības priekšmetu pasniegšanas redzes viedokļa, bet arī audzināšanas ziņā. Še mācījos strādāt un iegūvu vērtīgas zināšanas, kuŗas man tagad vēl bieži noder. Še pavadītie trīs skolas gadi, skaistā Rēveles pilsēta ar viņas apkārtni un jūru palikuši man neizdzēšamā atmiņā. Pēc teorētiskā kursa beigšanas 1894. g. gāju praksē uz Baltijas dzelzceļa Narvā kādus mēnešus un ap divi gadi uz Samaro-Zlatoustas dzelzceļa. Šis dzīves posms pats par sevi bija ļoti interesants. Pirmo reizi patstāvīgi nostājos savā dzīvē (pirmā alga 10 rubļ. mēnesī). Salīdzinot drīzi dabūju ceļa meistara vietu ar dzīves vietu stacijā Davļekanovā, Ufas guberņas kviešu, saules puķu un kumisa ražošanas centrā. Neskatoties uz to, ka dzīve še bija pietiekoši laba, ceļa iecirkņa priekšnieks K. savus jaunus ceļa meistarus ar tehnisko izglītību ļoti labi ieredzēja, tomēr jutos it kā neapmierināts. Novēroju, kādas priekšrocības bauda cilvēki ar augstskolas izglītību. Radās vēlētānās kautko līdzīgu sasniegt un šī tieksme bija par iemeslu, kamdēļ atstāju iesāktu dienestu, atgriezos dzimtenē un sāku gatavoties uz reālskolas abituriju. Rīgas skolās mani negribēja uzņemt, jo, pirmkārt, biju latvietis — zemnieka dēls un, otrkārt, pēc savām zināšanām varēju cerēt tikai uz V. klasi, bet gados jau biju pie 20-tā. Tad nolēmu apiet Rīgu. Dabūjis kuŗa klausības atvaļināšanas apliecību uz 2 gadiem (tās tiesības man deva Rēveles skola), pielicis savas agrākās skolas apliecības un uzteikšanas rakstus, nosūtīju lūgumu Pēterburgas mācības apgabala kuratoram atļaut iestāties Veļikija-Luki reālskolā, uz ko arī dabūju atļauju. Tas bija 1898. gadā, kad vēl nebija dzelzceļu. Tādā, kas tādus braucienus nav taisījis, varbūt izliksies, ka tāda pārvietošanās ir saistīta ar lielām grūtībām un neērtībām. Uz to man jāsaka, ka tas nebūt tā nebija. No Vitebskas diližanss atgāja vakaros pie lāpu apgaismošanas. Priekšā bija jūgti 4—6 zirgi; konduktors ar radziņu deva signālu par atiešanu un stacijas tuvošanos. Pasažieri bija sa-

sēdināti divos nodalījumos, kuŗus sauca par I. un II. klasi, pie kam sēduvietas bija tik cieši kopā, ka pretim sēdošiem pasažieriem ceļagali metās kopā.

Tālbraucējiem iznāca braukt vienmēr I. klasē, jo II. klasi parasti bija ieņēmuši vietējie iedzīvotāji. Bagāžu novietoja uz diližansa jumta. Tāds kustošais ekipāžs, apgaismots ar lāpu uguniem atstāja diezgan imponantu iespaidu. Pasažieri jutās diezgan omulīgi, jo drīzi savā starpā iepazinās un interesantās sarunās laiks pagāja nemanot.

Iestājos reālskolas V. klasē otrā pusgadā. Mācības sekmējās labi, jo biju braucis mācīties, ne laiku nosist. Tā kā biju sasniedzis 21. gadu un pēc auguma paprāvs, tad izskatījās diezgan dīvaini, kad tāds puisis ar somu uz muguras parādījās uz ielas. Līdzekļus skolas apmeklēšanai dabūju pa daļai no vecākiem, pa daļai pats piepelnīju ar stundu pasniegšanu vai zīmēšanas darbiem, kur tādus varēju dabūt pie iesāktās tanī laikā Maskavas-Ventspils dzelzceļa līnijas būves.

Reālskolu nobeidzu ar ļoti labām sekmēm, tā kā caur to man bija brīvas augstskolas durvis bez konkursa. 1900. gadā iestājos Rīgas Politehniskā institūta inženieru zinātņu fakultātē. Studēju ar maziem pārtraukumiem, kas bija izsaukti ar studentu kustībām un 1905. g. revolūciju. Studijas nobeidzu 1907. gadā ar būvinženiera gradu.

Ar to nobeidzu savu skolas laikmetu. Kā no augšā aprakstīta redzams, esmu gājis dažādus ceļus, kas arī prasīja daudz laika, — biju sasniedzis savu 31. dzīves gadu.

No studiju laika man jāatzīmē daži svarīgi momenti, kuŗi uz manu turpmāko dzīvi ir atstājuši iespaidu. Tie būtu: piedalīšanās 1900. g. korporācijas Talavijas nodibināšanā. Korporācijā paliku tomēr ne visu studiju laiku. Man likās, ka vadošā biedru grupa stipri novirzījās no uzstādītām pie dibināšanas devīzēm; līdz ar to jutos it kā izstumts no korporācijas iekšējās dzīves, pēc kam arī bija ārējās saites jāpārtrauc. Otrs, kas no mana studiju laika atzīmējams, tas ir mana dzīves biedra izraudzīšanās 1905. gadā. Šim apstāklim man lielā mērā jāpateicas, ka noteikti varēju tūvoties saviem tālāk spraušiem mērķiem.

Beidzis studijas, sāku apskatīties pēc kādas attiecīgas nodarbošanās. Toreiz Baltijā, resp. Latvijā inženierim-latvietim nebija izredzes dabūt kādu vietu. Tad man pateica, ka esot tādas un tādas vietas un starp tām arī jaunākā arhitekta vieta Aizbaikalijā. Domāju, kad jau reiz šķirties no dzimtenes, tad vienalga, vai dzīvot Tveras, vai Permas

gubernā, vai braukt tālāk uz Sibīriju. Ar šo vārdu apzīmētās tāles satura tik daudz vilinoša, it sevišķi priekš katra jauna inženiera, kamdēļ apņēmies braukt uz Tāliem Austrumiem. Un te man gribētos teikt, ka tādos lēmumos izpaužas cilvēka liktenis. Spriežot pēc visa tālākā, jānāk pie slēdziena, ka šī mana izvēle ir bijusi laimīga, jo, galu-galā, pēc visiem pavadītiem kara un revolūcijas gadiem ar viņu piedzīvojumiem un pārdzīvojumiem esmu atkal savā dzimtenē, mīļā dārgā Latvijā, sveiks un vesels savu tuvinieku, biedru un draugu vidū, — jūtu, dzīvoju un strādāju. Kas to var zināt, kas ar mani būtu noticis, ja būtu kādu savādāku soli spēris!

Visus Sibīrijā pavadītos gadus no 1908. līdz 1920., nodzīvoju Aizbaikalā ar dzīves vietu Čitā. Šie 12 gadi pilni ražīga darba. Strādāju savā arodā: projektēju, būvēju ceļus un tiltus, dažādas ēkas — slimnīcas, skolas, kurortus, kazarmes; izvedu veselu rindu pētišanas darbu, piedalījos vairākās komisijās pie daždažādu jautājumu izlemšanas un darbu apskatīšanas. Darbs ritēja viegli bez sarežģījumiem. Daudz ceļoju pa plašo apgabalu — krustām šķērsām, gan pajūgā, gan ar vilcienu, gan jāšus, gan ar kuģi, gan kājām. Pie kam ļoti labi iepazinos ar Aizbaikalu. Mācījos pazīt viņa krāšņumus un bagāto dabu, iedzīvotājus un viņu dzīvi. Ar turienes dzīvi man jau bija tik stipras saites, ka pateicoties tikai lieliem pasaules notikumiem bija iespējams tās pārraut. 1919. gada beigās saslimu ar grūto slimību — izsitumu tifu. Paliku dzīvs pateicoties savas sievas rūpīgai kopšanai un laimīgi pielietotai ārstēšanas metodei. Šai grūtai slimībai tomēr ir tā labā puse, ka viņu pārcietušais jūtas, kā no jauna piedzimis ar ļoti pacilātu gara stāvokli. Man šis atveseļošanās periods sakrita ar reālu iespēju atgriezties dzimtenē: bija iesākusies Čecho-Slovaku armijas ēvakuēšanās no Sibīrijas uz Eiropu caur Vladivostoku. Tanī pašā laikā arī latviešu kara vienība — „Troickas pulks“, virzījās uz Vladivostoku. Bez kādas stomišanās likvidēju savu īpašumu (savu mājiņu pārdevu salīdzinot izdevīgi zeltā par pusi no viņas vērtības).

1920. g. marta mēnesī, pie mēneša gaismas, savu tuvinieku vidū atstāju savu iedzīvoto vietu uz visiem laikiem. Ar pāris kastēm nepieciešamo mantu pārvilkāmies uz „teplušku“, kuŗu jau nākošā dienā piekabināja atejošam austrumu virzienā Čecho-Slovaku ešalonam. Ar to iesākās mana izceļošana no Sibīrijas. Tā kā Čecho-Slovaku armija tanī laikā bija stiprākais un drošākais reālais spēks visā Sibīrijā,

tad jutāmies it droši. Laimīgi tikām pāri dažādiem barjēriem, kas ikdienišķam mirstīgam tad nebija iespējams. Braucām pa tā saukto Austrumu Ķīnas dzelzceļu, kas no Mandžūrijas pāri Hingana kalna strēķim iet caur Harbinu uz Vladivostoku. Šis ceļojums ļoti interesants un pamācošs: līnija iet ličuļočiem gan pār kalnu strēķiem, kalnu nogāzēm un upju krastiem, bieži caur tuneļiem, gan — pa plašiem Mandžūrijas līdzenumiem. Pats ceļš būvēts, kā nepārtraukta nocietinājumu virkne. Katra būda, katra kazarme ir kā cietoksnis apņests ar valni; tilti un tuneļi aizsargāti fortiem un drāšu žogiem. Lielākās stacijās ierīkoti skaisti parki. Nonākuši Vladivostokā, dēvētā par Klusā okeāna pērli, dabūjam gaidīt divus mēnešus uz kuģi, kāds laiks tika izlietots militārām apmācībām. Beidzot sagaidījām kuģus (līdz Japanai braucām ar diviem Japanas kuģiem) un ar neaprakstāmu gara pacilātību pie uzvilktā masta galā Latvijas karoga atstājām Vladivostokas ostu, dodamies pa tumšziliem Japānas jūras ūdeņiem pretī Uzlēcošās saules zemes piekrastēm.

Aprakstīt visu tālāko jūras ceļojuma gaitu nebūtu šinī isā dzīves aprakstā iespējams. Atzīmēšu tikai, ka jūras ceļojumā pa Klusā un Indijas okeānu ūdeņiem, caur Suecu un Gibraltāru, sabijām pavisam 103 dienas un laimīgi, visi sveiki un veseli sasniedzām 1920. g. 3. oktobrī Latvijas krastus, iebraucot ar savu „Voroņežu“ Liepājas kara ostā.

Atgriežoties Latvijā man bija jāpārdzīvo daži skunju pilni brīži. Nesastapu savu mīļo māmiņu vairs starp dzīviem. Viņa, satriekta no kara un posta, zaudējusi pēdējo cerību sagaidīt savus bērnus atgriežamies dzimtenē (bija gājušas dažādas baumas par kuģu bojā iešanu), bija mirusi vienu dienu pirms manas ierašanās, aiznesdama sev kapā līdzī pārdzīvojumus, par kuŗiem man solijās pastāstīt, kad tiksīmies. Savu vecāku mājas atradu nopostītas. Nesastapu mīļos cilvēkus, kas katru reizi mani sagaidīja ar prieku, kad atgriezīos no svešatnes. Nebija arī to pajumtu, kur dzimis un audzis šo mīļo cilvēku gādībā. Rēgojās tikai drupu kaudzes uz laukiem, kuŗi bija krūmiem aizauguši.

Pirmais ko nolēmu darīt, tas bija ķerties pie nopostītās dzīves atjaunošanas. Pēc pāris gadiem bija panākta iespēja māju apdzīvot. Lai bērni varētu skolas apmeklēt, apmetos uz dzīvi Rīgā, iestādamies valsts kontroles dienestā.“

Precējies ar Alvinu Jostons. Dēls Kārlis; meitas: Mirdza un Rasma.

18. Julijs Rumpe.

Pēterpils Universitāte mat. fak. 1891—1892. 1895—1896.
R. P. I. inž. n. 1896—1902. 1904—1906. Dibinātājs.
1901. I. sekr. 1901. II. sekr. 1902. I. sekr.
R. Par mēriem.

„Es, Julijs Indriķa d. Rumpe esmu dzimis 23. martā 1871. gadā (pēc j. st.), Cēsu apr., Kalsnavas pagasta Ružu mājās, kur man tēvs bij par saimnieku. Tur es arī pavadīju savu bērnību. Dažus gadus vēlāk pārgājām dzīvot uz Stukmaņu staciju (Pļaviņām), kur mans tēvs turpmāk nodarbojās kā tirgotājs. Pirmo izglītību baudīju Vietalvas draudzes skolā pie plaši pazīstamā skolotāja J. Kalniņa. Vēlāk iestājos Rīgas Aleksandra ģimnazijā, kur nobeidzu 1891. gadā. Tā paša gada rudenī iestājos Pēterpils universitātes matemātiskā fakultāte, kur sabiju vienu gadu. 1893. gada janvārī iestājos kā savvaļnieks kara dienestā 8. dragūnu pulkā, kur nodienēju vienu gadu. 1895. gadā atgriezos atpakaļ uz universitāti un 1896. gada rudenī pārgāju uz Rīgas Politehniska Institūta būv-inženieru nodaļu, kur studēju līdz 1902. gada rudenim.

1900. gadā piedalījos „Talavijas“ dibināšanā. 1902. gadā nomira mans jaunākais brālis, kurš pēc tēva nāves vadīja diezgan plašo veikalu un es biju spiests uzņemties tā tālāko vadību. 1904. gada rudenī gan atkal iestājos institūtā, bet pēc gada to dažādu apstākļu dēļ atstāju. Pēc izstāšanās no institūta vadīju bijušo tēva veikalu Pļaviņās. 1914. gada rudenī

mani iesauca kara dienestā un iedalīja 348-tā Vologdas družinā, kur nokalpoju līdz 1917. gada decembrim, kad družina tika izformēta. Bijušās darba rotas kareivji mani ievēlēja par Šlisselburgas Pulvera fabrikas „vecāko strādnieku“. Fabriku galīgi slēdzot 1918. gada martā, vācu okupācijas laikā, atgriezos dzimtenē un nometos Pļaviņās uz sava īpašuma drupām, jo viss bij izlaupīts un izpostīts. Bij jāsāk jauna dzīve. Vācu okupācijai izbeidzoties un lieliniekiem ienākot, mani arestēja kā „baltgvardu“ un gandrīz nošāva. Izglābos tikai pateicoties laimīgam gadījumam. Vēlāk šī pati „sarkanā valdība“ mani mobilizēja kā „vajadzīgu spēku“ un mani nozīmēja Stukmaņu aprīķa „kara nodaļā“ par darbvēdi vecu kara mantu savākšanas apakšnodaļā. Lieliniekiem izvācoties, lai mani līdzī nepaņemtu, ie-bēgu mežā, kur nodzīvoju, kamēr apkārtne no sarkanajiem elementiem bij iztīrīta un Pļaviņas pagaidām ieņēma Igaņu kara spēks. 1919. gada 23. jūlijā iestājos brīvprātīgi Latvijas armijā, kurā mani nozīmēja par Kara Saimniecības pārvaldes Austrumfrontes Galvenās Noliktavas priekšnieku un pēc tās likvidēšanas par Galvenās Artilērijas Noliktavas Pļaviņu nodaļas priekšnieku. Izstājos no dienesta 1. maijā 1922. gadā. No 1924. gada atrodos Valsts Zemes bankas dienestā, kurā darbojos līdz šim kā bankas aģents Pļaviņās.“

Precējies ar Heleni Oleņev. Dēls Nikolajs.

19. Jānis Anševics.

R. P. I. inž. n. 1897—1901. Dibinātājs.
1901. I. arķiv.
R. Par apkurināšanu un ventilāciju.

Jānis Anševics dzimis 16. nov. (v. st.) 1877. gadā Dundagas Pācu ciematā. Laimes māmuliņa nebija apveltījusi Jāņa vecākus ar laicīgām mantām, bet toties viņa bija gādājusi par mazo Jāni, apbalvodama to ar gaišu prātu un vērīgu galvu. Sešu gadu vecs tas jau, brāļa vadībā, iemācījies lasīt un drīz pēc tam piesavinājies pirmos pamata likumus rēķināšanā un krievu lasīšanā. Desmit gadus vecs tas nokļūst Dundagas „Ķirspīles skolā“, kur mācās līdz 1891. g. 23. aprīlim. Tad trīspadsmit gadus vecais Jānis A. atstāj vecākus un dodas uz Bolderāju pie vecākā brāļa, Bolderājas pasta nodaļas priekšnieka, lai turpinātu izglītību. Bolderājā viņš vispirms mācās brāļa vadībā un augustā iestājas „Bolderājas 2 kla-

sīgā ministrijas skolā“. Pēc viena gada tas pāriet uz Rīgu un iestājas Pēterī I. reālskolas III. klasē. Pilnu reālskolas kursu A. beidz 1897. gadā un tā paša gada rudenī iestājas R. P. I. inženieru nodaļā. Kā vidusskolā, tā augstskolā A. parādīja sevi par reti uzcītīgu un disciplinētu jaunekli savu pienākumu izpildīšanā, veicot ne tikai sekmīgi skolas un studiju darbus, bet arī pelnot savu uzturu ar daudzām privātstundām. Tomēr tik neatlaidīgs darbs un trūcīgā atpūta radīja pagurumu un labvēlīgus apstākļus briesmīgai slimībai — dilonim, kuņas noteiktas pazīmes parādījās apm. 1899. gadā, pēc kādas stiprākas apsaldēšanās plānā apģērba dēļ. Kad 1900. g. beigās dibināja Talaviju un Anševics ņēma arī dzīvu dalību, tad ļaunā kaite viņu bija dabūjusi savā varā. Gan viņš turējās, bet jau ar 1901. gada Lieldienām tā saslima, ka bija spiests pārtraukt visus darbus

un braukt pie vecākā brāļa uz Sasmaku. Vēl īsu laiciņu spēcīgā, jaunā dzīvība cīnijās ar iznīcinošo slimību, līdz beidzot 27. maijā 1901. gadā tas aizmīga uz mūžīgo dusu.

Par vēlū dabūja biedri zināt par Anševica bezcerības stāvokli. Neskatoties uz visu steigšanos, tie ieradās Sasmakā tās dienas vakarā, kad no rīta bija aizgājis A. Maija mēneša 30. dienā ērģeļu skaņām plūstot, ar grūtu sirdi iznesa biedri balto, puķu vijām klāto zārku no Sasmakas baznīcas, un gara bērnieku rinda sāka lēni kustēties no pilsētiņas

laukā uz 29 verstes attāļiem Pācu kapiem Dundagā. Grūtu pārdomu pilnais ceļš! Nospiedošs kontrasts starp apkārtējās dabas mostošos krāšņumu un smago apziņu, ka jāpavada uz neatgriešanos jauneklīs pašā dzīves ziedonī, jau tuvu pie mērķa un tomēr izrauts no piederīgo un biedru vidus! Pirmais no talaviešu saimes...

Kapos vēl mācītāja Vībeka sirsnīgie vārdi, biedru atvadišanās. Puķes un ziedi. Tad noskan sēri drūmā „Ja kādu brāli...” un satriekti visi šķīrās no svaigās kapu kopiņas.

20. Juris Kalējs.

R. P. I. inž. n. 1897—1906. Būvinženiers. Dibinātājs.
1901. I. G! T! 1903. I. old. subst. 1903. II. G! T!

„Mani vecāki — kurzemieki no Rundāles pagasta, iegāja leišos — kur Janišķu pagasta Eleknaišos piedzimu kā saimnieka dēls 10./22. jūlijā 1875. gadā. Nākošā 1876. gadā vecāki nonomāja un pārgāja uz dzīvi Šauļu apriņķa Grudzu pagasta Paiodzu pusmuižā. Še pavadīju bērniību un jauneklja gadus skolas brīvlaikos. Latviski lasīt un rakstīt iemācīja tēvs, pirmmācību vācu valodā pasniedza mājskolotāja. 11 gadus vecs iestājos Jelgavas pilsētas elementārskolā, no kuņas izstājos 1887. gadā. Gadu vēlāk iestājos Jelgavas reālskolā un beidzu to 1895. gadā.

1897. gadā iestājos R. P. I. inženieru zinību nodājā, kur studēju līdz 1906. gadam.“

K. 1906. g. beidzis augstskolu darbojās kā fizikas un matemātikas skolotājs Draudziņas sieviešu ģimnazijā, Blūma reālskolā, pilsētas vīriešu ģimnazijā un Mūrnieka vakara kursus pieaugušiem.

1907. gadā pārgāja kā štata inženieris Viļņas apgabala ceļu valdē, 1912. g. ieņem ūdensceļu iecirkņa priekšnieka vietu tai pašā apgabalā un izpilda šo amatu līdz 1918. g.

1918.—1920. gadam K. strādā kā tehniskās un ūdenstransporta iecirkņa priekšnieks Ziemeļrietumu ūdens transporta pārvaldē. Pārbraucis Latvijā 1920. gadā. Strādā Jūrnieceības departamentā, kur ieņem vicedirektora vietu.

Precējies ar Antoniju Neiman. Meita Margarieta, dēli Jānis un Pauls.

21. Jānis Kaminskis.

R. P. I. inž. n. 1900—1907. Būvinženiers. Dibinātājs.

„Esmu dzimis 1878. gadā 22. oktobrī Dzeņu mājās Elkšņu pagastā Jēkabpils apriņķī.

Dzeņu mājas, kuņas atrodas lielceļa malā uz Susejas upes krasta, mans vectēvs bija pircis no bijušās Krievijas valdības uz ilggadīgu nomaksu.

Uz otra upes krasta atrodas Elkšņu pagasta skola un baznīca, kuņas ir lielākās būves tanī apkārtnē.

Tanī laikā kad es piedzimu, tikai neliela daļa no tagadējiem Dzeņu mājas laukiem bija apstrādāta, jo „mērnieki“, kā man tēvs stāstīja, labākos iestrādātos zemes gabalus esot atgriezuši, bet Dzeņu mājām piegriezuši „Kazu aparū“, „Vilku bērzus“ un citus ar mežu un krūmājiem apaugušus un neauglīgus ze-

mes gabalus, jo viņš neesot devis pieprasītos divdesmit piecus rubļus.

Dienu no dienas tēvs pavadīja darbā ārpus mājas, kādēļ sevišķi liels prieks man bija, kad pa reizi vasaras vakaros viņš paņēma sev līdz pieguļā, kur naktī pie maza ugunsкура stāstīja par savu jaunību, bargu kungu laikiem un saviem ceļojumiem uz Rīgu, Jelgavu un citām pilsētām. Cik ļoti tālu no Dzeņiem man likās šīs pilsētas un kā es vēlējos tās kādreiz redzēt! Tā bezbēdīgi, vēl nesaprazdams dzīves grūtības, es kopā ar saviem brāļiem un māsām augu un rotaļojos pa zaļajām birzēm, paleju, upes līčiem un pie vecā tilta, kurš bija būvēts no ļoti resniem balķiem.

Šis vecais tilts man sevišķi patika pavasarī, kad lieli ledus blāķi pie tā sadambējās un kad, lai to